ГЛАСНИК

СРПСКОГ УЧЕНОГ ДРУШТВА

КЊИГА XLII

С ЈЕДНИМ ПЛАНОМ.

У БЕОГРАДУ
ШТАМПАНО У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ
1875

Где је што.

СТРАНА

СРПСКИ ПОМЕНИЦИ

XV—XVIII ВЕКА

од

СТОЈАНА НОВАКОВИЋА

—

Садржај: I. Приступ. α. Шта су поменици; β. Опис рукописа и остале белешке из њих; γ. Поменик владалачких породица; δ. Црквени достојанственици; ε. Како је израђиван овај посао. — II. Речник личних имена по поменицима. — III. Речник географских имена, која долазе у поменицима

Приступ.

У књижевности се одавно зна за поменике. Колико ми је познато, први Вук Стефановић Караџић у предговору к првоме издању свога „Српскога рјечника“ стр. XIX говори о поменику манастира Беочина, и описује га у неколико. То чини разлажући, шта треба да уђе у српски рјечник, те говорећи о особним именима, па помиње како би „због имена српских вриједно било штампати један поменик из манастира Раче, који се сад налази у манастиру Беочину.“

За њим спомиње овај део старе наше писмености П. J. Шафарик у своме чланку о српским рукописима, који се сад најлакше тражи у зборнику његових списа „Geschichte des serbischen Schriftthums. Prag, 1865.“ Ту, на стр. 233 под бр. 184 и 185, помињу се поменици манастира Беочина (онај исти, што га помиње Вук) и Крушедола. „Ich

habe die serbischen Namen sowohl aus dieser als auch aus andern Handschriften zum Behufe eines slavischen Onomastikon excerpirt und alphabetisch zusammengestellt" вели Шафарик на стр. 234 поменуте књиге. У предговору к другом издању Шафарикова дела Památky (Изборъ југосл. достоп.) говори издавалац Шафарикових дела J. Јиречек, како је у ту књигу Шафарик имао намеру уврстити и „jmenoslov srbsky z diptych „pomeniky" zvaných. Ke všemu tomu jsou přípravy, leč bohužel jen přípravy před rukama, ježto se ve formě své nynější k vydaní ovšem nehodí. (Památky vydání druhé. Prag 1873. IX).

У „Извѣстіяма императорской академіи наукъ по отдѣленію русскаго языка и словесности Ст.Пбргъ, 1858" том VI. стр. 386. налази се чланчић Ст. И. Верковића, „Новыя славянскія находки въ Македоніи", у ком се наводе исписи из поменика цркве Кратовске (о којима ћемо говорити мало даље) и из поменика манастира св. Прохора Пшињског близу Врање.

Архимандрит дечански Серафим Ристић у својој књизи „Дечански споменици. Београд 1864" наводи на стр. 19 испис из поменика манастира Дечана. У Гласнику XXIX, исписујући живот Петра Коришког, сами смо (стр. 313) говорили о поменику коришком, који је у истоме рукопису. И К. Николајевић у својим чланцима „Србски Комнени" (Гласник XI, XII, XIII) помиње поменик ман. Дужи (Гласн. XI, 272), поменик Пшинског манастира св. Прохора код Врање (Гласн. XII, 449), и Лесновски (Гласн. XIII. 249), о чему ће се даље посебице говорити.

Хиљфердинг у опису свога путовања кроз Босну и Стару Србију (превод у Срб. Лет. 1859 и д.) говори и наводи исписе из поменика Сопоћанског (Срб. Лет. 1859 I. 155). Том приликом вели: „То је права богата збирка словенских имена, и кад их мало у ред доведем, то ћу

их штампати на корист наших филолога." Колико ми је познато, Хиљфердинг ту намеру није извршио.

Може бити да ће у описима разних манастира још где бити каква спомена о старим поменицима. Није нам задатак купити потпуни попис њихов. Довољно је да се зна, како се цело садашње знање о овој врсти писмених споменика своди на неколике белешке и на основане а неизвршене радње. Наша је намера у овоме послу била, да извршимо жељу Шафарикову, и да одговоримо потреби коју је споменуо Вук, по плану, који се види у делу и о коме ћемо на крају говорити. Имајући прилику да за тај посао употребимо приличан број рукописа, дужност нам је пре свега описати их, и уз то исцрпсти из њих ону грађу, која се може, ма по чему, употребити у испитивању прошлости наше.

α.

Шта су поменици.

У томе задатку ваља нам на првом месту исписати из поменикâ врсте, које ће горњем питању помоћи. Тако у поменику Крушевском (види опис у чланку другом) долази одмах на 1-ом листу под насловом „Изоглашеніе ѿ светѣмь поменицѣ" ово: „Понѥже црькꙑ божьствьнаа сь троудѡмь ѕиждеть се и сь любовію вьсакаа правила ѥе сьнискають се, сиречь сьсоуди слоужьбнꙑ. златіи и срѣбрьнꙑ, иже соуть вьноутрь светаго ѡлтара и прочее инꙑѥ потрѣбꙑ, ть же пакꙑ вьноутрь храма светꙑѥ и божьствьнꙑѥ иконꙑ срѣбрѡмь и златѡмь оукрашен'нѣ, и по стѣнахь и по темьблоу вьса елика соуть оустроенна и нарежденьнаа и по хѡрю висештаа и по скрипьцѣхь, по тѡмь и завѣс. . . . ставьци и светꙑѥ книгꙑ ѡк(оване) и не ѡковане и вьса прочаа, ѥже требоуеть велика и вьсакаа и мала црькви: сіа вьса по дробьноу написана соуть вь хрісѹволѥхь и зав(ѣть)никоу светꙑихь ктітѡрь. Сь же поменьникь вьсемь прѣставльшіимь се вь светѣмь храмѣ семь, пословжьшіихь и мило-

стиню давьшіихь. и приложьшіихь села и метохіе и прочаа таковаа, и просто рекьше вьсемь хрістіаном҃ь православьніимь. И сіа оубо вьса ꙗже рѣхомь и вьписахомь ни едино оть нихь да оупраздинить се или повредить оть домоу божьстьвнааго. Поменьникь вь вьсакоу соуботоу да прочитаеть се, и да поминають се творѣштеи благаа и правовѣрьно слоуж(ешт)еи светѣи и божьстьвьнѣи црькви. Творѣштеи злаа, и иже несоуть пріꙗтели црькви, татіе и грабителіе, да проклинають се. Иже аште дрьзнеть кто разорити завѣть црьковьны, отꙗты что, или село, или виноградь или чловѣка, или ино что любо, вразы црьковь(ныи) проклѣтіи да соуть. Аминь."

Осим овога предговора, који сам нашао само у поменутом рукопису, долази у пет: у Призренском, Лесновском, Крушевском, Коришком и Водичничком правило црквено са два дела. У првом се ређа, кад се како у цркви ради помињања имена из поменика чинује, и које се кад песме певају, шта ко од свештенства ради и на ком месту у цркви. Тај део је најопширнији у поменику Лесновском. Други је осим варијаната, који су незнатни, једнак у свима; наслов му је: Ѡ хотештіихь вьписати се вь светіи помѣникь. Исписујем тај чланак из поменика призренскога, и гласи овако: „Подобно ѥсть всѣмь хотештимь вьписати се вь светыи сьи поменныкь и ѡбьштникь быти желае тамошьныихь благь и причесникь вишнꙗго сьпопо(ло)женіа и ѡного неизреченнаго веселіа и светыѥ и живоначельныѥ троице свѣтомь просвѣштати се, ꙗснѣе же и чистѣе, ꙗко да иже оть здешныихь прѣписанныи бѫдѫть и вь тамо сѫштіихь животныихь книгахь идѣже тамо бѫдеть вьзданіе, ихь же око не видѣ ни оухо слышаа, ни на срьдце чловѣкѹ не вьзыде. Сыхь оубѡ и мы, отьціи и братіе, вьзыраюште, потьштіимь се дѣлы благыими тамо напісати се послѹшаніемь, трьпѣніемь, молитвами и смѣреніемь, вьсегда дьнь и чась и сѫдь боудѫштіи помышлꙗюште. Подобно же

иже аште кто таково приложить вь монастырь, хотеште землныими и тлѣнными и вь скорѣ погыбающтіими коупити небеснаего оного и не иждивоуштаего царьства Христова, да вьписоують се коупьно и тыи равно вь поменникь и да се поминають по сьмрьти до вѣка. Аште ли же кто хоштеть написати се и дасть вь монастырь села, виноградь, сьсѫдь црькви что любо подобно, за тѫ тькмо да се запише. Аште ли же комоу слоучить се и много потроудивьшоу се вь монастыри или братоу или бѣльцоу, отити вь иноу страноу, и тамо скончаєть се, таковыихь нѣсть подобно вьписовати. Аште ли же нѣкоимь бѣсовьскыимь завидѣніємь бѫдеть се разлоучиль оть монастыра и иньде се прѣстави, а боуде достоинь помѣноу, да єсть на расѫжденіе прѣдстателꙗ і еклисіарьха и сего братьства, а не по пристрастію коемѫ. Братіа, елика се прѣставлꙗють вь монастыри, да се вьписѫють; також де и бѣльци. И бѣльци да се вьписѫю, елици се погрибаю. Аште ли же кто не подасть благословеніе вь мо(на)стыри, да се не вьпише. Аште ли кто дрьзнеть вьписати се самь, или отца, или матерь, или кого оть сьродьникь безь повелѣніа игоуменова і еклисіархова и всего братьства, таковыи вь мѣсто помена, да єсть изврьжень оть животныихь книгь, и да се вьпише вь погыбѣлныє книгыи, и да имать честь сь рекьшіими: „вьзми, вьзми, распни его“, и сь Ананіемь и Саньфирою. Такожде да єсть отлоучень иже аште кто кого по зависти нѣкоеи изврьжеть ись помѣньника, развѣ, аште се наиде еретигь.“

Неколико записа, које ћемо из поменика, којима смо се бавили, навести, показаће у неколико и начин извршивања ових одредаба.

Тако у Крушевском поменику долазе неки записи, које ћемо овде редом по листовима исписати:

Л. 33. Землꙗ Срѣмь, оть Бачке са села Баше.

Л. 36. Землꙗ Срѣмь, паланка Карьловчаци.

Л. 42. Село Глободерица, приходи Коста, и писа себе, рече юнца матери Стани мѣсеца Сект. .кз.

Л. 112 као глоса уз имена: Земліа Срѣмь лето ҂зрлз. (7137=1629).

Л. 140. као глоса уз имена: Ѿть Пологь оть Оброшовце Марко писа. (҂зрпа, 7181=1673).

Л. 141. на дну: Село Косатица. Писа Крагѹи матера Зора .г. лутг. плт и ѡцѹ Вѹкоти .в. лутг. плт.

Л. 142. на дну: Писа Славѹевићь Коинь себе .в. лѵтг. плти, и пакы писа себе .г. лѵтг. плти.

Л. 166. по писму запис из прошлога века: Се лето Вишеградь. Писа Хачи Иванъ себе вь свети поменикь и писа ѡцоу Ѥнѹшѹ .е. лѵт. и братѹ Лазарѹ .г. лут. и пак себе .г. лѵт., подрѹчию Фіми .в. лѵт., и рече давать на годинѹ по напѹче.

Још је богатији таким записима поменик пећски, нарочито што се тиче путовања калуђерског.

Л. 32. Игѹмена Логѵна пѹть, лѣто ҂зрлз. (7137=1629,) као глоса уз имена.

Л. 35. б. Лѣта .рмг. (7143=1635) пѹт Чрьна Гора, као глоса уз имена.

Л. 37. Пѹть Маѯима вь градь Панчево лета ҂зрои. (7178=1678).

Л. 46. Запис, непотпуно сачуван због потоњег обрезивања, али се види из њега, како су у селу Дренцима обећали манастиру пшеницу давати.

Л. 59. Послѣдни пѹть Босна, лѣта .кѕ. (7126=1618).

Л. 60. А се помени оть Оугровлахь некоихь Србль послани Козмомь хажиѥмь ѡ семь трѹдивша се. Бисть ѹ лето .кз. (7127=1619) на Градчаници, приде ка намь о саборима ѹ проскомидіе подпись о всемь.

Л. 62б. Пѹть Рачана лѣта ҂зрла. (7131=1623) као глоса уз имена.

Л. 63. Пѹть Діонисіа. Самоковь лето .р... (16.—), као глоса уз имена.

Л. 64. Мѣсто Призрѣнь, Пѹть Спиридоновь. Лѣто ,зрл. (7130=1622).

На истом листу, на другој страни: Пѹт Силивестровь. Самоковь. Лѣто ,зрлв. (7132=1624). Обоје као глоса уз имена.

Л. 65. Самоковь. Пѹть Логіновь лѣта ,зрлд. (7134=1626). Као и иначе вазда, глоса уз имена.

Л. 66. Лѣта ,зрк҃ѳ (7129 = 1621) Зде поменици оть Ѹгровлахіе нѣкоихъ благовѣрныхь Христіань. Та белешка стоји одмах у почетку тога листа, црвеним исписана, а за њом се ређају имена у четири ступца до краја листа 67, где на дну у крају друге стране стоји друга белешка: До зде Ѹгровлахіа Варламь и Софроніе. Имена су све српска.

Л. 68. Глоса на врху: Ѡть нахіе скѡпскіе и кратовскіе.

Л. 72. Бачка, лѣта ,зрлг. (7133 = 1625).

Л. 76. Херьцеговина. Пѹть Силивѣстра лѣто ,зрлг (7133 = 1625).

Л. 78. Сиа братіа манастира Ремете, зовомь Ѡрахвички. Лета ,зрле (7135 = 1627.)

Л. 78. Манастирь Бешеново. Братіа. Лето ,зрле (7135 = 1627).

Л. 79. Пѹть ѹ лѣтѹ ,зрла (7131 = 1623) кѳвѡив (тајном буквицом: Паисеи. Види Гласн. XXV. Један ћирил. зборник, чланак Ст. Новаковића).

Л. 83. Пѹть ѹ лѣто ,зрле. (7135=1627) кѳвѡив ѡѯнцнесв (Паисеи Смерении).

Л. 94. Пѹть Самоковски ,зрли (7138=1630).

Л. 95. Пѹть Никоновь лѣта ,зрма (7141=1633).

Л. 100 Поуть Василіа ігѹмена, лѣта ,зрма (7141==1633).

Л. 101. Пѹть архидіак. Миила лѣта ,зрм (7140=1632).

На истом листу: Сіе прінесе Іωаникіе Рудничанинь, лѣта ҂зрог (7173=1665).

Л. 104. Лѣто ҂зрмв (7142=1634) Михаиль Боудимь .рмг. (7143=1635).

Како су на својим путовањима записе за поменике и патријарси примали, показаће још ови записи из истога пећског поменика:

Л. 110 Маѯимь божіею милостію патріарха пек. Пѹть ωть Самокова и ωть Разлога ҂зров. (7172 = 1664)

Л. 100б. Маѯимь, божіею милостію патріарха пекскы, лѣта ҂зрѯа. (7161 = 1653.)

Л. 111. Божіею милостію патріарха Маѯима пѹть вь лѣто ҂зрѯѳ (7169=1661). Влашьки.

Л. 112 Маѯимь, божіею милостію патріархь пећскы, лѣто ҂зро (7170=1662) пѹть Самоковскы.

Л. 113. Село Іωшаніца горьнѧ. Божовић Новица Плавланинь ωть долнега Ѹлога писа себе помень и братѹ Станиши помень. Рече вола петака. Лѣто ҂зрѯ (7160=1652).

Прва страна тога 113 листа пуна је оваких записа, које не исписујемо.

Л. 114а. Арьсеніе божіею милостію патріархь пекьскы принесωхь ωть Срѣма ҂зрпд (7184=1676).

У Крушедолском ретко долазе на крајевима записи, но ипак на другој страни листа 87 уз нека имена на крају долази запис: принеше кандила.

У Водичничком на другој корици стоји старији запис: Кѹчевишта. Филипь писа ωвцѹ Благовештенію.

Из свега, што је довде наведено, неће између осталога ни то утећи оку пажљива читаоца, да је установа поменика знатно помагала ономе концентрисању народа око манастира у време ропства и мрачних дана наше историје после Косова. Тога ради опомињемо и на географски речник на крају, састављен из географских имена, што у поменицима по глосама долазе. Одатле се види на-

ционална и политичка мисија, коју су они у оно време извршили, и која је у вековима, ближима времену самосталности српске, тим знатнија бивала. Тај резултат, држимо да без сваке сумње потврђује географски речник на крају и записи, које смо напред прионћили.

β.

Опис рукописа и остале белешке из њих.

1. На прво место узимамо преда се поменик, који смо назвали Призренским (у скраћењу Пр.). То је рукопис писан на кожи, на листовима око 20·5 сантиметара дужине и 13 сантиметара ширине. Он је својина народне библиотеке и стоји у збирци рукописа под бр. 227. Добављен је из старе Србије. Сад броји 80 листа, али они не стоје у реду, и с горњега су краја с леђа књиге оштећени, што, у осталом, није наудило садржају, јер су празни крајеви страна око текста пространи. Оно што би дошло у почетку поменика, сад је на 15 листу и гласи: Сь Богомь починаемь поменикь домоу светые Богородице Призрѣнскые, али је црвено мастило, којим су те врсте писане, тако избледело, да се сад једва могу те речи прочитати. На листу 57 који је на другој страни са свим празан, на првој се налази запис, који гласи овако: Прочато си помѣник домꙋ и храмꙋ пречистие богоматѣри призренстеи претопрезвитерь на ҂аѱнѕ (1756). Ѡ жалости що дочека, летошное лѣтѡ. А сад Тꙋрци ꙋ таи храм кланають сь а Христианы не нꙋдають. Ѡ чꙋдесѣ. Богородице. Тꙋрком допостила нпе никако ѡградить колѡ на тꙋю црьковь. Руком г. Милана Д. Ковачевића учитеља, који је овај поменик народној библиотеци добавио, записано је на корицама, да је та црква потурчена 1756 године, и да је задужбина св. Саве, што, сигурно, народ тамошњи приповеда.

Али је мало теже определити време, кад је овај поменик писан. Године, као обично, забележене нема. С тога

се морамо помоћи владалачким помеником. У њему за Душана стоји: Стефана цара благовѣрьнааго, али је нешто брисано, па после то написано. Иза Душана поменик се наставља овако: Благовѣрнаго Стефана Оуроша; — кнеза Лазара и монахию Евгенію; — Стефана Воука и монахію Марииоу; — деспота Стефана; — Стефана Воука; — монаха Грігорија; — Стефана Лазара. Особине овога поменика, које се у другима не налазе, могле би бележити време, кад је он писан. Знатно је, што се никако не помиње Вукашин, што се жена кнеза Лазара помиње као монахиња, што се уз Вука Бранковића пише владалачки придевак Стефан, и што се уз његову жену, такође као калуђерицу, помињу њихови синови Гргур и Лазар, и уз име овога последњега такође придевак Стефан; што се међу синовима Вуковим не помиње Ђурађ; што се иза кнеза Лазара најпре помињу Вук Бранковић и његова жена, па после синови кнеза Лазара, деспот Стефан и Стефан Вук, а иза ових синови Вукови, ако монах Григорије не буде један од браће Вукове, јер му је брат Роман још за цара Уроша био калуђер у Светој Гори, и јер се за сина Вукова не зна да се калуђерио. По свему овоме изашло би, да је овај поменик постао на крају XIV, или у самом почетку XV века, у време, кад су се Лазарева и Вукова породица отимале и с Турцима мириле и завађале зарад владе над растргнутим земљама српским. Иза последњих речи поменика као да је било још нешто, јер је нешто брисано. Да ли је с тога места име Ђурђа Бранковића избрисано?

Што у овом рукопису припада поменику, оно је на првих 57 листа. На листу 58 почињу песме богородици, а на л. 67 њезин параклис. На последња два листа, 79 и 80 долазе записи, које овде исписујемо:

(Лѣта ,ѕ)ѡнз (6957=1449) мѣсеца Ѡктом(вріа) .кз. оу петькь днемь (множь)ство ѥзикь скȣпи се вьсточнихь и за(па)днихь странь; начельници ȣгрьскомȣ ѥзыкȣ Ꙗнько,

Агараномъ Мѹрать; и бы бои подь Приштиномь и зѣло множьство трѹпѡвь чловѣчьскыхь паде.

Вь лѣто ҂ѕцм (6940=1432) мѣсеца Авгѹста роди се Лазарь.

Вь лѣто ҂ѕцлг (6933=1425) мѣсеца Априлѩ .ві, дьнь прѣстави се госпогѩ Маара.

Вь лѣто ҂ѕцне (6955=1447) мѣсеца Февроуаріа .ѕ. дьнь ѹ понедѣлникь дьнемь .е. часъ трѹсь бисть .в. крати.

2. За Призренским узимамо Лесновски (скр. Л.) Добављен је народној библиотеци из Старе Србије и стоји у збирци рукописа под бр. 235. Почетак му је: Сь Богомь починаемь помѣникь благочьстивимь ктыторѡмь светаго храма сего, Лесновскаго монастыра. Садашња везана књига броји 110 листа у fol. око 30 сантиметра дужине а 20 ширине; али је само првих 8 листа старо писмо и хартија, а остало је из прошлога века, махом празно. Видеће се, како смо одатле у речник врло мало црпли, јер су на новој хартији махом бугарска имена и места. На листу 4-ом првој страни, у другој половини испод вешто израђене арабеске, која заузима целу прву половину стране долази: Помѣни, Господи, благочьстивыихь и христолюбивыихь цареи нашіихь рабы свое вѣрные вь царстви си. Ту су последњи: цар Урош и царица му Ана, и они долазе на дну стране, те с тога на другој страни истога листа долази озго помени призив као што је мало пре наведен, и испод њега пола стране празнога места за потоње цареве, којих није ни било. Где долази помен патријарсима (л. 6) пише истина озго: Помѣнь светіимь патріархѡмь срьбскимь, али се не помиње ниједан патријарах, већ сами архијепископи. На листу 5-ом долази општи помен за ктиторе, цареве, архијепископе, јепископе, и.т.д., опет дакле без патријараха. На листу 9 долази помен „деспота Драгаша Костантина,“ а испод њих Благочьстивыхь ктыторь и господь нашіихь оугровлахіискые земли и молдавскые и Богданіе. Ту се

помиње „Цветко воевода Белграда“. „Марена, госпожда Феикла, земля оугрьска.“ Марко и Степан Јакшићи. Како је манастир Лесново зидао Оливер (Гласн. XIII. 293 и д.), то одмах на 4-ом листу на другој страни оздо долази и помен њега и породице његове овако: Помѣни, господи, благочьстивыихь ктиторь нашiихь вь царстви си: Оливера дѣспота, и подроужiе Марiю, и чеда ихь: Дьница, Крайка, Дамiана, Видослава, Дабижива, Роусина, Оливера.“ Овај родослов Оливеров штампао је по препису Ст. Верковића већ К. Николајевић у Гласнику XIII стр. 294. Г. Верковић је без сумње преписивао из исте књиге, која је сад пред нама, јер на л. 27 има запис о његовој походи. Али је он у преписивању начинио погрешку, прочитавши име петога сина Оливерова Г у с и н место Р у с и н. Та је погрешка, наравним начином, морала отићи и у речник Даничићев. Због те погрешке падају и хипотеке К. Николајевића, које је на томе имену оснивао у Гласн. XII, 443, 444. Да оно истина налик на Г нацртано Р није Г него Р показује се натписом на л. 6 за помен патријараха, где два пут долази на месту, које не да о овоме сумњати, у речима патрiархωмь и срьбскыимь. Из свега, дакле, што видимо, и судећи по красном писму, укусно изувијаним иницијалним словима, може се слободно држати, да је поменик овај писан за живота самога Оливера у XIV веку.

У први мах празна остављена места на тим листовима, попуњена су позније записима, од којих ћемо три старија и важнија овде исписати. Тако се на другој страни л. 6 чита ово што иде.

Изволенiемь ωтьца и поспешенiемь сына и сьврьшенiемь светаго доуха, кроугь лоуны .а. сльньчьни .кг.[1])

[1]) Рачунајући по делу Handbuch der historischen Chronologie von Dr. H. Grotefend, Hannover 1872, круг луне а и сунца кг. догодили су се у XV в. год. 1463. у XVI-ом 1558. у XVII 1653. Према томе што се тиче времена, кад је овај запис писан, ми бисмо се одлучили за 1558 годину.

Како пріидѣ Никола Пѣникь оть богохранимаго мѣста Кратовѣ вь светы монастирь светыхь бѣспльтнихь силь арьхистратигь Михаила и Гавьрила, глаголѥми Лѣсново, и мы боголюбива братіа сьвькоупивьше се говорыхѡмь емоу о потребахь иже вь светѣмь монастире. І понеже бѣше и оть прежде вѣликоу порьтоу оть села сь братѡмь своимь Гѥѡргиѥмь сьградиль, и кѥліами же бѣше ѡскоудьно вь светеи обители сеѥ, и сьградише кѥліе подь подь и надь подь братиѩмь вь испокоеніе, и архѡндарикь за испокоеніе гостѡмь вь долнѥи же стране монастира кь ливадѣ. По преньствии же брата своего Гѥѡргіа сьи Христіанинь Никола видѣ припратоу црьковноу оть древіа сьзданоу, и пришьдьшоу до разоренія, и оть ѡснованіа вьздвыже и сьзыда сь каменѡмь и варѡмь и покры и ѹкраси сь вьсакимь ѹкрашеніемь, вь припратѣ же привѣдѣ водоу и сьгради крестьльницоу вь мраморы оть далече привезенѹ і еште же на мѣтохоу на Злетовьштице приложи два комата лозіа светомѹ монастирѹ краи ваде, и еште на метохѹ монастирьскемь глаголѥми Шибинь, храмь светаго великомѹченика Гѥѡргіа сьзида оть основаніа сь вьсакыимь оукрашеніемь црьковнымь, еште же и коупи мѣтѡхь вь селѣ глаголѥмемь Лѣзово, оть агаренскыихь рѹкь, кѹкѥ и соттьнице и нивѣ и ливадѣ, и приложи светомоу монастироу на оукреплѥніе братіамь. І еште же одежде свештеньническѥ, фелѡнь оть камѹхе и епѣтрахиль сь златѡмь и оть доуганѩхь што сѹть ѹ Рибаре по .тѯ. аспры вь годинѹ на ѹкреплѥніе водѣ и светомоу монастирѹ, і еште же обѣштаніе сьтворы, светы монастирь посештати противѹ силѣ своеи до живота. (За овим долази три прста празнине, па се онда наставља). І еште аште что приложить се ѡставивьше место да вьпишеть се вь светы поменикь.

Мы же боголюбьзна братіа сьбравьши се ѡтьць ігѹмень Неѡфить іеромонахь и проігѹмень, свештеници и діакони и старьши сь вьсемь братьствѡмь светаго монастыра видевшіи толико ѹсрьдіе и любѡвь оть того благочьстиваго Христі-

анина къ светомоу монастирꙋ и сътворыхѡмь междоу собою завѣштаніе помѣнь творити емоу ꙗкоже достоить светыимь ктиторѡм, вь неделю вечерь параклись и на трапѣзѣ прилѣвькь, вь оутре иже дьнь понедельника лѵтурьгіа въ животе сꙗштꙋ. По пришьстви же вѣка сего въ понедельникь такожде творити лѵтоургію и вечерь коливѡ, и помѣноваты монахію Аньноу и Гꙗѡргіа, и Николоу и Дмитра. И тако завѣштахѡмь и сътворихѡмь съ записаніемь сьборьне творити вь светѣ обытели сеи, дондеже и стоить сіа света обытѣль съ вьсакымь ꙋтврьжденіемь и по нас хотештеи быти братѣи. Аште ктѡ дрьзнеть разорити сіе выше писаньное ꙋтврьжденіе или светыи поменикь преписоующте извадити сіе, изоставиты оть светаго поменіка, такови да боудоуть прокл ѣти ѡть Господа Бога и оть прѣчистіе его матере и оть .тиі. светыхь отьць, и да бꙋдеть сь глаголюштими: Распни, распни его; на послоушающтіихь же сіа ꙋтврьжденьна благодеть божіа и милость и прѣчистіе его матере да боудеть на ныихь вь бѣсконьчніе вѣкы, аминь.

На другој страни листа 5 налази се исти таки запис, очевидно с овога преписиван и скраћиван са годином ҂зрп. (1672). У њему се приповеда, како „пріидоше ѡрьтаци ѡть Кривоу рѣкоу оу монастирь Лѣсново на поклоненіе светомоу ѡцꙋ Гаврилоу и на видѣніе светаго монастира сегѡ. И видѣше порꙋшеноу трьпѣзарію и келіе до разореніа стало, и платише маисторѡмь и за штице ѡрьтаци оть Паланькоу, ѡрьтакь Петрь, ѡрьтакь Іѡкѵмь Божикь, ѡрьтакь Стефань, ѡрьтакь Петькѡ, ѡрьтакь Стоꙗнь, ѡрьтакь Марьтинь. И дадоха каньдило срѣбрьно прѣдъ светаго арьхаггела Михаила арьхистратига.“ За тим следује наредба о томе, како ће се овим ктиторима спомен у цркви чинити.

На страни 1-ој листа 3-ег, ниже општега помена налази се такође овај испис: Вѣстно бꙋди прочитаюштимь что пишеть више южнаа врата црьквe на мраморь: Оть Пешие низь доль до кольникь подь господьско лозіе до дѣль,

и по дѣль кь Волѹѧкѹ та низь доль та ѹзь Коритницѹ до пѹта што иде презь Леговьць до крьста, та ѹзь брьдо на мраморь презь доль на крьсть ѹзь доль до просеченикь на Блатче и надь Планѹ на Ѹхо надь Бѹковѹ равнѹ и пѹтемь на писані борь, на брезѹ, на Планиницѹ, на Клобѹчьць до пѹта на деле те низь рекѹ подь Баково, те до Бѹнашь те през редовно каменіе презь Липовець, те подь присадь, низь колникь надь господьско лозіе подь Пешпи на доль. И оть злетовскы трьгь по .р. перперь на годиште, и глобичкы спорь ѹзь Млатеевь потокь презь Равеникь по дѣлѹ кь каменѹ на Киселицѹ по среде ливадѹ на Могиліштѹ и преко презь брьдо, презь Дреновѹ доле на дрѹма кь Прьчевѹ ѹзь дрѹмь оть крьста низь доль кь Бѹнашѹ презь брьдо кь крьсту и преко на мраморь нізь доль к Млатеевѹ долѹ презь рекѹ."

Ово је, као што се види, комад из даровне дипломе манастира Леснова.[1])

---

[1]) Лесново је једно од познатијих и виђенијих средишта књижевне радње XIV века. Упућујући тога ради на један запис из Синаксара лесновског (библ. срп. уч. др. бр. 54), штампан у књизи Ламанскога „О нѣкоторыхъ славянскихъ рукописяхъ въ Бѣлградѣ, Загребѣ и Вѣнѣ. 1864" стр. 19. саопштавамо овом приликом још један натпис, с једног кожног листа из књиге исцепљенога, који се сад налази у народној библиотеци под бр. 237, и скоро је набављен. Тај натпис гласи:

Изволеніемь ѡца и поспѣшеніе(мь) сына и сьврьшеніемь светаго доуха написа сѧ сиѩ книга глаголемаа светыи Ефремь вь земли злѧтовьскои вь мѣстѣ рекомѣмь Лѣсново вь ѡбитѣли светаго архистратига Михаила вь лѣтѣ благовѣрнаго и христѡлюбиваго ц а р ѣ бльгарскаго Іѡана Алеѯаньдра и благовѣрнаго и христѡлюбиваго светаго ц а р ѣ Стефана србъскыѫ и грьчьскыѫ землѧ и великаго деспотѣ Іѡана Ѡливера хтитора тогожде храма и при всеосвештенномь архіереи тыѫ землѧ кѵр Арсеніи повелѣвшомѹ ми пи ати сихь книгь моеѫ хоудостиѫ Тахате чрьньць. Да ѡци и братіа и послоуш-

Остали записи сви су познијега времена.

3. На треће место узимамо поменик пећски (П.) Почетак му је: „Сь Богомь починаемь пѡменикь домꙋ спасовꙋ архіепископіе великіе. Напоминаніе светіимь господамь и ктиторомь нашимь і архіепископѡмь, епископомь же и свѣштеникѡмь и свештеньноіінокѡмь и благовѣрьнымь властѣлѡмь иже вьсхотѣть, кь симь же и жителѥ дѡмꙋ сего великаго и светаго иже богоꙋгодно и правовѣрно трꙋдеть се вь нѥмь. Сице починаемь: Помилꙋи нась, Боже, по велицѣи милости твоеи, еште молимь се о благовѣрьныхь и богохранимѣхь господь нашыхь и ѡ всѣхь вѡехь ихь: архіепископе нашемь, име рекь, и чьстныхь свештеньныцѣхь и иже о Христе діакѡнѣхь и ѡ вьсѣмь прічтѣ и о людѣхь.“ За овим долази поменик владалачки. Знатно је, што се и ту не помиње Вукашин. У зачелном оглављу, као што се из истом наведенога исписа види, нема спомена патријарсима, већ само архијепископима; али на трећем листу долази патријарашки поменик. У владалачком поменику, писаноме једном истом руком, на првом листу, последњи је деспот Ђурађ Бранковић, али помена о Вуку Бранковићу, који на другом месту налазисмо, такође не налазимо. Поменик је сад својина Српског ученог друштва, и налази се у збирци рукописа под бр. 61. Писан је сав на хартији дужине око 27·5 сантиметара, ширине око 19; листа броји 114. Имена, осим познијих рђих приписа, писана су уставним писмом, заузимају по два и по четири ступца на једној страни, како где. По врховима страна обично

ници и настоѫштіи не клѧтвами ѡтмьштаите, нь наче благословь рьцѣте ѡ мнѣ, кьждо вась аште мнѧште се сьмрьтни кь Богоу спасоу нашемꙋ гонезиѫти ми вѣчныхь мѫкь сь всѣми вами, понеже не бѣхь письць, нѫ повелѣніемь Господина ми епископа Арсеніа начрьтохь сихь книгь вь лѣто ҂ѕѡѯа (6861 = 1353) eндиктиѡнь ѕ. и Богь да прости и вь бѫдѫштимь вѣцѣ, аминь.

долази: Помѣни, Господи, доуше рабь своихь вь царстви сы. У овом поменику има доста записа о путовању калуђера по писанији за поменик, које смо напред навели. Уз те записе обично долази година. Тако са годином 1612 (л. 40) има запис:

„Мачва лѣта .рк. (7120=1612), родителіе митрополитоу белград. кѵр Висар.“, а на истој страни с другога краја: „лѣта .рка. (7121=1613) родителіе митрополитꙋ тамишвар. кѵр Неофитꙋ“. Још нека маргиналија осим ових доћи ће на другом месту. Према свему у овом ће лепо и брижљиво писаном поменику бити имена од XV. века па све до краја XVII, са врло мало још познијих.

На послетку на л. 26а долази овај запис: 1765 лѣта ѳрꙋдомь именемь Светая Ѳроица Немањића црьковь бѣше прокіисла. Доће такавъ заманъ, тако Богь даде, у гладнꙋ годинꙋ открыи се црква и прыиватн се Ныикола именемъ Новыићевыићь са хрыисяныі и писа самь ѡсамъдесеть гроша Никола, а дрꙋги що могоше и феръманъ за нега. Тешко имасмо попеченне, и не можемо га изъвадити из залоге. Тако стои. — Ниже тога су неке цифре, ваљда од прилога за оправку.

На л. 63а. има марг. на врху: Самоков. Софроніе еѯархь лета .кꙁ. (7127=1619).

4. На реду нам је поменик Крушевски (Кр.). Писан је на хартији, и прилично је оштећен с почетка и на крају. Својина је народне библиотеке, и стоји у збирци рукописа под бр. 226, а добављен је заједно с призренским. Има листа 169, а дужина им је око 21·5 а ширина око 16 сантиметара. Има и записа с годином, од којих се неки у првоме чланку видети могу. Најстарији је од свију на л. 32: место Бодимла вь лето ꙁ и .р. и .ід. (7114= =1606) приде изьграфь Стахина (? Страхина. Пр.) вь монастирь. Почетак на другоме листу гласи: Начѣло помѣника светіихь ктѵтѡрь светаго Благовѣштеніа глаголемь

Кроушево, и прочихь благочьстивыихь и боголюбывыихь, обаче имоуштихь любовь и оусрдіе кь светомоу храмоу сѣмоу, домꙋ божію, итд.“ На другој страни листа 5 почиње Поменьникь господамь срьбскимь. Ред имена у овоме опет одступа. Тако се помиње иза Душана царица монахіѩ Еѵгеніѩ, иза ње цар Урош, иза њега краљ Вукашин и син му краљ Марко; за тим овим редом: кнез Лазар, мон. Јевђенија, деспот Стефан, Вук Бранковић, монахиња Марина, деспот Ђурађ, деспотица Јерина и даље Бранковићева породица до монахије Анђелије, архијепископа Максима и брата му деспота Јована. Цео тај помен писан је једном руком. У поменику архијепископа српских последњи је патријарах Никодим. По томе би овај поменик био основан или из старијега преписан на крају 15-ога века. На првој страни листа 10-га почиње се Поменикь светыихь ктыторь иже и създаше и оукрасише сьи светы храмь Благовѣштеніе, глаголѥмь Кроушево. Помени, Господи, доуше рабь своихь сихь. Помени, Господи, благочьстиваго и вѣликаго жꙋпана Прибила, Вьрнавоу монаха, благочьстивоу госпождоу Больславоу и синовѣ ихь; благочьстиваго и вѣликаго жꙋпана Петра, Іѡанна монаха, благочьстиваго и вѣликаго жоупана Стефана и подроужіа ихь сь чедми. Помени, Господи, прьваго мольбьника светаго храма сего Ефросіма игоумена ѥромѡнаха, и братію его, иже ѡ Христе, иже потрꙋдише сь нимь. Поменьникь вьторимь ктиторомь по прьвыихь. Помени, Господи, доуше рабь своихь сихь, благочьстиваго дѣспота Стефана и матерь его, благочьстивоую госпождоу Іеленоу. Иза овога остављена су места за нове ктиторе с Благочьсти до дна друге стране листа 10, на целом листу 11 и 12. На л. 12 другој страни, познијом руком написано, стоји испуњено једно место: Благочьстиваго и христолюбиваго Павꙋ жꙋпана. Иза тога долазе калуђерска, на световна имена, занимљивија него и у којем другом поменику, јер је поменик исписан од великога мно-

штва рукописа, обилатији је но и један други географским именима, и сва прилика, да је много по народу путовао, јер се међу географским именима налазе места скоро са свију страна српства. Осим тога овај поменик је оригиналних тако рећи записа, јер није, као у другима, највећи део имена једном руком исписан, већ је сваки помен, може бити, на месту, калуђером, који је с књигом путовао, уписиван.

Географски је интересан овај поменик, што у њему на два места на л. 35б у речи Хинђзшь и л. 58а у речи Хінђа долази за глас *ђ* особито нацртано слово. То је *д* (иницијал) са продуженим, па после малом цртом прекрштеним горњим вршком.

5. На пето место узећемо поменик Водичнички (В.). Тај је поменик својина Српског ученог друштва, и стоји под бр. 23. Писан је на хартији, дужине 31 а ширине 21 сантиметар. Почетак му је: Сь Богомь почннаемь помѣникь храмоу светаго Благовѣштеніа прѣсветые Богородице подь оувесіе Чрьніе горы вь мѣстѣ нарицаемѣмь Вѡдичникь. На л. 3 почиње Помѣникь господамь срьбскымь. И овај се завршује породицом Бранковића. У њему се помињу краль Влькашинь, краль Марко, Вльκь Браньковикь; али је имена свој тројици позније неко цртом превлачио. У поменику архијепископском последњи су патријарси Кирил и Никодим. У овоме долази подела поменика с окићеним, из иницијала састављеним црвеним исписаним заглављем на особитим листовима: А се помѣникь іеромонахѡмь; А се помѣникь монахѡмь; Се помѣникь презвітерѡмь; А се помѣникь бельцемь, мѫжемь и женамь.[1]

Имена много нема, она напуњају простор до краја 13-ог листа. Маргиналија су, као и у осталим, где мање

[1] У Крушевском: Се же поменыкь вьсемь прочимь белцемь и бѣлицамь.

где више, испуњена географским именима. Од л. 14 почиње: Мѣсеца Мартіа въ . кє . слово иже въ светыхъ отца нашега Іωана Дамаскына, на Благовѣштеніе прѣсветые владычице наше Богородице и приснодѣвы Маріе. Благослови отче! На крају друге стране л. 24 почиње Иже въ светыхъ ωтца нашего архіепископа Константина града Иωана Златоустаго слово на Въскрьсеніе Христово. Благослови ωче. И оно траје до краја листа 28, који је у овом поменику последњи.

6. На шесто место узимамо поменик Коришки. (К.) Он долази у рукопису, у коме је напред служба и живот Петра Коришкога. Како сам живот Петра Коришкога исписао и саопштио у Гласнику XXII, стр. 311, тамо сам говорио о рукопису, те овде нећу понављати, што тамо има. А иначе нема у овом поменику ништа друкчије но у коме досадашњем, да би се о њему опширније говорити морало.

Добротом г. И. Руварца из Карловаца могао сам употребити још два фрушкогорска поменика. То су:

7. Крушедолски (Круш.), о коме већ Шафарик говори и

8. Врднички (Врд.) на мал. фол.

Пошто сам опширније описивао пређашње рукописе, ни овде не налазим ништа друкчије од осталих. Ни у једном ни у другом нема владалачког ни патријарашког уредног поменика. Место тога у Крушедолском долазе имена из Бранковићеве деспотске породице, Јакшићи, руска и влашка господа. Ни поменик архијепископски није потпун. На празном листу до корица на другој страни долази белешка о томе, како је Крушедол походио патријарах јерусалимски 1655 године. Пре тога има на л. 42. један запис са 1591. годином. С тога и по свему осталоме може се с поузданошћу држати, да оснивање поменика пада још у XV век и да највећи део имена што су у њему, припада XVI веку. Врднички је познији, и у њему се стари ред није ни у толико сачувао.

На послетку ћемо овде да уврстимо записе покупљене из маргиналија, или места из поменика самих, који ће за историју или разне гране њене имати већег или мањег интереса.

У Пр. на л. 44 а. долази: Помени, господи, раба своего Страцимира, сестричикь царичина, и на истом листу: Помени, господи, раба своего Радотѣ брата Южина, за које не могу знати, хоће ли имати историјске цене. У помоћ нашим генеолозима немам шта додати осим онога, што нађу напред у опису овога поменика. Могла би још имати места хипотеза, да је овај поменик преписиван са још којега старијега, али би томе мало места било.

У истом поменику л. 49. помиње се Новакь двородрьжица, воевода Радосавь.

У помоћ к расправљању два интересна питања наше историје има грађе у разним маргиналијама и поменима. Прво је од тих питања, икако се угасила стара властела српска. У доказ, како су хришћанска властела и под Турцима остала, наравно с извесним погодбама, наводе се обично Рашковићи из Старога Влаха и Карапанџићи из Крајине. (Вуков Рјечник, кнез). Што је дакле до последњега времена дотрајало, онога је морало бити у старија времена још више. Овоме лаком и нарави ствари блиском закључку мислим да ће бити добра потврда многи помени или маргиналија из поменика. Прегледаћемо их редом.

У Кр. л. 12, као што мало више рекосмо, помиње се Пава жѹпань, за који бисмо по рукопису рекли, да припада познијим временима, јер није ни записан у ред, као што би се у старија времена учинило. А рукопис и мастило са свим се подударају с оним на листу 51, о чему види ниже. У истим поменику на л. 47б. долази: градь Ср'біа. Раба своего жѹпана Ср'ба. На истој страни мало ниже: Касидоликь. Рабь божіи Радоню воп(во)доу. И једно и друго је мастило изблеледело. На л. 49б: Гламоч. Раба

своего Владисава воеводꙋ. Рукопис је од најстаријих који у поменику долазе. На л. 50а: Раба своего Ковлаисава воеводꙋ. Пріани (два пут); Раба своего Драгишꙋ. Горьніи Гламочь. кнезь; Раба своего Гюрꙋ воеводꙋ. Задарь. Помен Драгише из Гламоча припадаће најстаријем времену. Л. 51а: Раба своего Срьба, Воуицоу. Марг.: Срьбь воевода Вꙋица кнезь; Раба своего Вꙋицꙋ (другом руком:) втораго. Марг.: кнезь; Раю. Марг.: Раѩ спахіа. По овоме што се Раѩ назива спахијом, термином, који се могао у турско доба одомаћити, и то не одмах, држим да читава врста помена, које с ове стране исписујем, на сигурно припада времену после освојења турског. Истом овом у помоћ иде што најчешће долази кнез и војвода, чега ради читај у Вукову Рјечнику кнез и војвода. Што Вук приповеда, вреди за наше најближе доба; што имамо у поменику, тиче се доба најближега старој српској влади. А за то се доба морају претпостављати други облици. На истој страни поменика долази даље: Павко. Марг. Павко воевода; Раба своего Милата. Марг. начелка. воѥ(во)д(а); Раба своего Драгишоу (старијим рукописом). Марг.: брать Павка воеводе; Рабоу свою Арьменкоу. Марг. Мати Милосалѩ воеводе; Рабоу свою Хіндію госпождоу кнез Воуице; Раба своего Радована. Марг. воевода; Раба своего Радиша. Марг.: спахіа. Не зна се, откле су ти људи. Од имена места долази само Мокра Гора. Цео ред писан је, како се види, су две руке и мастила. Реч спахија, коју као меродавну обележисмо, долази и једним и другим; те и ако би неки део имена могао припадати ранијем а неки познијем времену, по томе што се листови поменика нису извесним редом пунили, свакојако би оба имала припадати времену после владе српске[1])

[1]) Кад смо на том, да поменемо и остало, што ову ствар расветлити може. У опису манастира Житомишљића, који је арх. Н. Дучић штампао у Далм. Маг. XX. наводи се, како је тај манастир подигао спахија Милисав Храбрен

На л. 52а. долази: Раба своего воеводꙋ Павка втораго. Да ли ће овај Павко бити што у свези с оним горњим? И презимена, која уз гдекоја имена долазе, држим да припадају мањој властели, ако не баш увек, оно много пута. Тако на л. 51а. покрај имена: Радотꙋ и Ранка и Новака долази марг. Мокра Гора, Міѡковићи; на л. 51б. уз имена Радивоꙗ, Ѥленоу долази марг. Радашиновикы; на истом листу уз имена Радована, Станоу, марг. Штековики, на л. 52б. Рогатица, Вꙋкалевићь и т. д. Има их доста често, те их ја даље нећу наводити. На л. 53б.: Раба своего Скоросава и Калиноу подроужіе воев(о)д(а). Марг. Мокра Гора. Мало ниже: Раба своего Радича. Марг. (с једне:) Далматіа, (с друге:) кнезь. На л. 56б. Раба своего прѣмогаго Милоша воеводꙋ; Раба своего Воунсава воеводоу. Марг. Кроуш(чи)ца. Одмах више тога истим мастилом и руком стоји написано Боудимь. На л. 57а: Раба своего Ратка воѥводоу, марг. Призрень; ниже мало: Раба своего Бранка великогь жоупана. Марг. Призрена. Истом руком и мастилом одмах више тога стоји: Раба своего Иваниша; Раба своего Миленька, марг.: Место Сераево, донꙗ махала. Нов један доказ горе наведеном тврђењу, премда већ запис о Ратку војводи припада старијем времену. На л. 65а.: Раба своего Лекꙋ воеводоу. Марг. Градь Призрень: На л. 73б. долази: Раба Ꙗкова и Ралетоу, Комлена и Ѡваноу, марг. Бакићи. На л. 75а. долазе помени: Раба своего Маѳеꙗ; Раба своего Марка. Марг. Слатина, Коняка Река, а на дну

1563. У опису рукописа житомишљићких, који је мало даље (стр. 63.) наведен, у записима неколико књига манастирских, спомињу се од те породице Стефан, Радивоје, овај последњи 1638 године. Један од њих војвода Радоје Храбрен обновио је цркву у Трнјебњу 1534 год., као што запис у камену сведочи. У нећском поменику 46б. поред Гацка стоји Храбрћни. Ово ће без сумње бити ови исти људи.

листа истим рукописом и мастилом: Макаріа владике спахіе. На л. 85а: Раба своего Радоню. Марг. Врышевіне, сынь Раке спахіе. На л. 114б: Раба своего Ивана: брать спахіе Милошь (?) патріарховь. Ово ће, по писму судећи, припадати најпознијем времену.

Мање је богат оваким записима помениик пећски. На л. 16а. долази запис: ҂аѱнд (1754) умрьль кнезь Радое и Богићь оть села Ћюрицке реке. На л. 32а: Елѹ кнегиню. На л. 40а. марг. Кнезь Вѹле. Ниже тога истом руком и мастилом запис са годином 1613. На л. 63. у помену имена: Радосава, Радована, Милоша, Петра, Драгѹтіна, Радьсава, Сѵмона, Ћѹрица. Марг. истом руком и мастилом: зде спахіе пекске.

У Крушедолском поменику на л. 63а. наводи се одмах озго помен: Іωаньна, уз то црвеним словима: спахію, а марг. одмах уз то: кѵрицъ пекски лѣта ҂зркг. (7123=1615) ген. .кз.

У истом поменику л. 42б. има шест имена. Више њих стоји белешка: Обштіи брать. Град Пеща. Радоне юзьбаше сынь Баичета ωдобаша, а ниже марг. црвеним: 1591. оть рож. ҂афҁа. На Златоусту житомишљићком пише: А плати и приложи благословени и христолюбиви кѵрь Вѹкашинь одобаша Браичетићь ҂зркз (7127=1619. Далм. маг. XX. 65. стр). Не треба заборавити, да су у то време Турци владали Будимом.

Осим питања о властели, забавићемо се још и питањем о једној установи црквеној, која је за старе српске државе знатно била раширена. То је установа калуђерица. У Душаново време, као што и Ч. Мијатовић изводи (Гласник 35, стр. 141.) морало их је много бити. Знамо даље за толике госпође XIV века, да су се, задешене злом судбином са несреће народне, калуђериле. Тога је било и у XV. веку. Но и за то време осим тога ништа се више не зна о тој установи. Како су тада живеле те калуђерице?

Јесу ли по манастирима у којима и калуђери, или у особитим? Докле је после српске пропасти трајала та установа, и како се за све време трајања њена рекрутовао број њезин? Одговорити на ова питања било би интересно не само за црквену, него још више за културну нашу историју. У маргиналијама наших поменика имаће нешто грађе за ово, те је овде увршћујемо.

У Призренском поменику долазе оваки помени о калуђерицама: „Діакона Петра и подроуга мѹ монахию Анастасию; монахоу Василию и кчере ѥѥ Богьданоу и нихь дѣцоу; монахоу Ромилоу и кчере ѥѥ Десоу и ныихь дѣцоу; монаху Романоу и сина ѥ Новакаа; монахию Романоу и дьштерь ѥѥ; монахию Василию и дьштерь ее Богданѹ, рабоу свою монахію Макриноу и сина ее Михаила; монахію Василію и чеда ѥе. Из ових случајева (види први) излази, да су све ове калуђерице најпре биле удате, па да су, обудовевши или остаревши, са мужем заједно или без њега примале на се чин монашки. Исто ово потврђује нам се поменима из осталих поменика. Узимајући преда се крушевски, налазимо монахію Марию са глосом: мати попадиіна; монахію Елисавѳоу, са глосом: попа Влатка мати; монахію Еѵгенію, са глосом: баба Маѯімова; раба своега Тимоѳеꙗ іером. и подрѹжіе его Станѹ, што све потпуно потврђује оно, што се по призренском може извести. Но у прилог овоме у што смо ушли, врло је од интереса знати, колико се из глоса разабрати може, места, из којих су биле те калуђерице. У Крушевском поменику глосе нам поред имена калуђерица показују места: Мешник, Бело брьдо, Косатица, Рача, Станарь, Врьшевине (више Хлијевна у Босни), Бѹковикь, Бишерь, Страшко, село Врело, Богоевићи, Латвица, Николꙗ, Пшаникь, Мрьћень, Мокронози, Херчизи (сад у ужичком округу), Мерѹча, Тамишварь, Елемир, Чајниче, Кремна. У Пећском: Бачь, Мегꙗ, Карлово, Бельградь, Крѹшедѡль, Рѹдникь. Ради питања, јесу ли били посебни

калуђерички манастири, или су калуђерице живеле по обичним манастирима у којима и калуђери, не да се одговорити. Забележићемо само, како у поменику крушевском на л. 40б. уз имена више калуђерица долазе у глоси имена манастира: Рача, Горажда, Маскова, Дарѣтинь, Сопоћани, а у пећском у истој такој прилици долази л. 34б. у глоси: кѵновіа пекскаа, и уз име монахіе Алеѯандріѥ у глоси: игѹменіа, и на другој страни кѵнов͗а озрѣньска. Још у пећском л. 99а. долази запис: Карловце лѣта ҂зрм (1632) смѣстихь крѹшедольске инокинѥ, из кога се у једно види година, коју је та установа извесно преживела, не будући, у осталом, ради упуштати се у бескрајно нагађање времена, до кога је она на послетку могла дотрајати.

Још имамо на завршетку да забележимо две ствари између глоса поменичких.

Тако се у поменику Крушевском на л. 46а налази маргин.: Нікола обьштін брать; Срѣбрьница, благословени Ивань; на л. 98а: ѡбьщы брать Аврамь; а исто то у поменику Крушедолском на л. 42б., о коме смо напред говорили, исписавши глосе, које се на њему налазе. Но шта значи о п ш т и б р а т, шта ли б л а г о с л о в е н и Ивань, не могосмо изнаћи.

Запис у поменику пећском л. 104б.: Прилѣпь. Али ага доганьжи баша писа родителѩ своего. Се бисть лѣта ҂зрмг (7143 = 1635) сведочи, што је у последње време од сувремених потурчењака познато, да они нису своју прадедовску веру сви и са свим одмах потурили.

Ради различности да додамо још, како у В. л. 12б. долази запис: Стоань писаць, піань піаныхь ѹ помениkь писа.

γ.

Поменици владалачких породица.

Као што је у опису рукописа на свом месту спомонуто, у свима скоро рукописима, које смо имали пред очима,

долазе напред на одличном месту поменици владалачких породица старе државе српске. Како су ти поменици важан извор за историју, ја сам гледао, да из њих свију покуним један поменик, у ком би се прегледа ради лако дало видети, шта у ком има опште, шта ли посебито. Тога ради обазрео сам се осим рукописа, који су преда мном, још на поменике владалачке који су до сад публиковани. Тако употребих за тај посао:

а. Владалачке помене из поменика Сопоћанског, који наштампа пок. Хилфердинг у свом путопису „Боснія, Герцеговина и Старая Сербія" (Види Срб. Лет. 1859 I стр. 155).

б. Исто из поменика Дечанског, штампано у књизи архимандрита дечанског „Дечански споменици" Београд, 1864 стр. 19. до Бранковића. Али са сувише невешта преписа држим, да би добро било, да ко добије прилику па да тај помен на ново препише.

в. Исто из поменика цркве Кратовске, штампано од Ст. И. Верковића у Извѣстіяма имп. ак. наукъ том. VI. страна 390.

г. Исто из поменика манастира св. Прохора Пшинског близу Врање, ibidem стр. 392.

д. Исто из поменика цркве сарајевске, које могох за упоређење употребити из преписа г. арх. Саве Косановића.

Како од напред описаних осам поменика у Крушеолском и Врдничком нема владалачких поменика, то самд са ових пет и оних шест (по одбитку поменута два) имао за склапање владалачког помена свега једанаест поменика. Али ми није могло изаћи за руком, да од свих саставних једну целину, што сам се бојао, да тим начином прегледности више штете него ли користи не учиним. С тога сам из поменика, нешто краћих, а то су: Лесновски, који је узет за основу, Кратовски (Изв. VI. 392) и Пшински (Изв. VI. 392) саставио једну целину, а из осталих осам, Водичничког, који је узет за основу, Призренског, Крушев-

ског, Коришког, Дечанског, Сарајевског, Сопоћанског и Пећског — другу. У томе састављању међу крстиће је са белешком свога поменика дошло, где у коме има више него у Лесновском или Водичничном. Варијанти су пак стављени под линију. Маргиналија су стављена под заграду. Ево дакле тих целина једне за другом.

I.

Помѣни, Господи, благочьстивыихь и христолюбивыихь царей нашіихь (срьбскыхь ктиторь) рабы свое вѣрные вь царстви си.

Сѵмеѡна монаха,
Анастасію монахію,
Сѵмеона монаха прьваго (кралꙗ),
Іѡанна монаха кралꙗ,
Стефана монаха кралꙗ (Оурошь),
Еленоу монахію (кралицꙋ),
Стефана кралꙗ Оуроша,
Стефана[1] великаго кралꙗ,
† Сімеѡнины кралицѣ. Пш †
Сына его[2] Стефана † кралꙗ Пш. †
Кателеноу[3] кралицꙋ
Стефана монаха Оуроша,
Владислава кралꙗ[4]
Николꙋ Стефана (кралꙗ)[5]
Стэфана кралꙗ[6]
† Раба божіа Стѣфана кралꙗ Ꙋроша Пш. †
Стефана Милꙋтина (кралꙗ)

[1] Место овог „Стефана“ Пшински има: „и сына его“
[2] Ових речи „сына его“ нема у Пшинском.
[3] Пш. Катѣлинѣ кралици.
[4] Раба божіа Владислава, Пш.
[5] Пш. Раба божіа Николꙋ Стефана.
[6] Пш. Раба божіа Стѣфана Оуроша.

Стефана слепаго (краля),

Стефана благовѣрнаго (цара),

Еленоу царицоу

Сына ихь Оуроша (цара),

Анноу царицоу его[1]

† Пш. даље што Крат. и Лесн. немају:

Ѳеѡдорꙋ сестрꙋ царичинꙋ,

Раба божіа Михаила,

Помѣни, господи, благочьстиваго дѣспота Стѣфана, деспоть срьпскы,

Раба божіа Ѳеодѡра, сынь деспотовь,

Помѣни, Господи, благочьстиваго деспота Гюрга,

Помѣни, господи, благочьстивоую госпогю Ериноу, деспотица,

Раба божіа Ѳомоу, брать царичинь,

Раба божіа Грьгꙋра, сынь деспотовь,

Раба божіа Стѣпана, сынь деспотовь

Помѣни, господи, благочьстиваго дѣспота Лазара

Помѣни, господи, благочьстивꙋю царицу Марꙋ. †

Ту се свршује владалачки поменик. Одмах за тим долази у Пшинском наставак, за који држимо да је вредно ставити га овде, јер је руска књига, из које га вадимо, врло ретка међу нама. Тај наставак гласи:

Помѣни, Господи, благочьстивꙋю господоу:

Раба божіа Ѡливѣра, деспѡть,

Раба божіа Дејана, деспѡть,

Рабоу божію Ѥфросимꙋ — Катакꙋзинꙋ,

(деспотица) рабоу божію Еудоѯію,

Раба божіа Вькослава

Раба божіа Драгаша,

Роба божіа Костадина, воевода брбльѕарски.

---

[1] Ње Пш. нема. На њеном месту стоји: Семшоу (? Сипшоу, да није погрешно преписано?)

II.

Помѣникъ господамъ срьбскымъ

Помѣни, господи, благочьстиваго господина владикоу срьбскааго Неманю, Симеѡна монаха и муроточьца.

И благочьстивꙋ госпождꙋ монахію Анастасію

Благочьстиваго и прваого кралꙗ Стефана, монаха Сімеѡна и монахію Аньнꙋ

† Помени, господи, прьваго арьхіепископа срьбскааго Савоу, сына бывьшаго светаго Сімеѡна Неманѥ. Кор. †

Благочьстиваго кралꙗ † Стефана. Соп. † Радослава[1], монаха Іѡанна и монахію Аньноу.

Благочьстиваго кралꙗ Стефана Владислава[2] (Пр. Кр. Сар. ово немају)

Благочьстиваго кралꙗ Стефана † прьваго Соп. † Ѹроша, мѡнаха Сімеона и монахію Еленоу[3] † кралицꙋ II. †.

Благочьстиваго кралꙗ Стефана[4] † Драгꙋтина Деч. † мѡнаха Ѳеѡкьтіста.

† Стефана кралꙗ и Стефана монаха Соп. II †

† И Владиславоу Соп. †

† Помени, господи, кралꙗ нашего

* Деч. Милꙋтина * Стефана Оуроша

* Втораго II. * Соп. II. †

---

[1] Пр. и Кр. Радосава.

[2] Кор. Стефана кралꙗ Владислава. — Соп. Владисава.

[3] Емил Пико лингвиста француски имао је доброту послати ми латински натпис, који се тиче краљице Јелене. Тај натпис снимио је француски консул г. Тисо у цркво св. Анс (?) на левој обали Бојане од прилике на средини међу Скадром и морем. Натпис гласи: Memento, domine, famulae tuae reginae Serviae, Dyocleae, Albaniae, Chelmiae, Dalmatiae Maritinae regionis, quae una cum filiis suis regibus Urosio et Stephano aedificavit de novo istam ecclesiam ad honorem beatorum martirum Sergii et Bachi et Theo (то је Теоктист) fili (us) ejus complevit anno Domini MCCLXXXX.

[4] Соп и II. немају ово: кралꙗ Стефана.

† И кралꙗ Стефана Оурошаа и Стефана Константінаа Соп.†.

Благочьстиваго кралꙗ Стефана Оуроша † светаго Пр., третіаго Соп. П. и его кралицоу монахию Марѳоу. Деч. †

Благочьстиваго † и христолюбиваго Кор. † и приснономинаемаго благовѣрн. Пр. † прьвовенчан. Соп. † цара Стефана.

† Сімеона кралєва сына[1], Єлачю кралєвоу дьштерь и Ѳеодороу. Деч.

И благочьстивꙋ и † христолюбивꙋ Кор. † и приснономинаемꙋ царицꙋ монахію Еѵгєнію[2]

Благочьстиваго и † христолюбиваго Кор. † и приснономинаего † втораго Соп. † цара Оуроша † и Єленоу монахію. Деч.[3] †

† Помени, господи, монаха Симона. Кор.[4] †

Благочьстиваго кралꙗ Влькашина и сына єго благочьстиваго кралꙗ Марка.[5]

Благочьстиваго и † христолюбиваго Кор. † и приснономинаемаго светаго[6] самодрьжавьнаго Соп. † кнеза Лазара.

† О Георгіи и Еле и Бальши. П. †

† О монахѣ Герасимѣ и монахіи Ефросінѣ П. †

И благочьстивоу и приснономинаемоу госпождоу моѡнахію Еугенію[7])

---

[1] Упореди ниже из Кор. узет спомен „Симона монаха."

[2] Пр. Соп. П. немају је никако. Кор је има после Уроша, Деч. место Еѵгєнію има Євдоксию.

[3] После овога има још Дечански: Кралꙗ Михаила бльгарскаго, Недоу кралицоу, Єленоу монахію, и сынь моу Александарь краль и младомь кралѣ Шишманѣ.

[4] Упореди горе с Дечанским, који га има одмах после цара Стефана, ако су обојица Синиша.

[5] Ове Мрњавчевиће неки имају, а неки не. Тако их немају призренски, пећски, сопоћански. Коришки има Вукашина а нема Марка.

[6] Кор. ове речи нема.

[7] Деч. има Ефросимоу. Кор. је ставља после деспота Стефана. Пећски је нема никако.

Благочьстиваго и † христолюбиваго Кор. † и приснономинаемаго деспота Стефана[1]) † и брата моу Доброволѣ и раба своего Влька Соп. †

Благочьстиваго и приснономинаемаго Влъка Бранковикѧа[2])

И благочьстивꙋ и присномннаемꙋ госпождоу монахію Марінноу † подроужіе бывьши брака Бранковика[3]) Кор. †

Благочьстиваго и приснономинаемаго деспота Гюргѧ.

И благочьстивꙋ и приснономинаемꙋ деспотицу Еринꙋ. Чеда ихъ:

Благочьстиваго деспота Лазара.

И подроужіе его госпождоу Еленоу.

И благочьстивꙋю и христолюбивꙋю госпождоу царицоу Мароу.

И Грьгꙋра † Герасима П.[4]) †

И Стефана.

† Благочьстивоую и христолюбивоую монахію Аггелию. Кр. Сар. †

† И благочьстиваго деспота Іоанна.

И благочьстивоу госпождоу Ѥленоу.

---

[1]) Овде се јако разликују поменици. Пр. имајући деспота Стефана после Вука помиње после десп. Стефана: Стефана Воука, монаха Грігоріѧ, Стефана Лазара. Кор. помиње после кн. Лазара: сына моу деспота Стефана а после монахије Јевђеније, Лазареве жене, благочьстиваго и христолюбиваго сына имь Влька. Пећски после Лазара има, као што се види, монаха Герасима, и и монахију Ефросиму, после њих додази: О Вьлцѣ, о Лазари, о деспотѣ Стефанѣ, о госпоѥ Еле, о Маре госпоѥ. а царицу Милицу, монахију Јевђенију никако не помиње;

[2]) Пр. Стефана Воука, и местом пре деспота Стефана.

[3]) Пећски, као што се озго види, нема Вука и жене му На њихову месту долази: О госпоге Еле, о Маре госпоѥ.

[4]) Пећски их има тако сву тројицу одмах иза деспотице. Јерине; тек за њима долазе врсте: о деспотѣ Лазарѣ, о

И благочьстиваго деспота Стефана иже ва светыхь ѿтьца нашего архіереа Маѯима[1]) Сар. †.

δ.

Црквени достојанственици.

Изнесавши поменик владалачки онако, како нам га по споменицима беше могућно саставити, изнећемо и оно што се тиче црквених достојанственика. Поменици њихови веома су несугласни, нарочито за старије доба; уз то су веома оскудни, јер белешке не казују куд који припада, нарочито што се тиче јепископа и митрополита. С тога смо принуђени изнети те белешке у најпростијем облику, остављајући све остало, у колико се и како може употребити, оним специјалистима, који се о црквеној историји баве.

Прво су нам на реду поменици архијепископа.

У поменику призренском долази овај ред архијепископа: Савѹ, Іѡаникыа, Арсеніа, Ефрема (али је други пут писано то место на пергамену, а пре тога види се, да је било некако друго име), Давида, Іѡана (ту се свршује ред имена на једној страни, а на дну исте стране долази Арсеніа, но без икаква знака, те се не може одлучити, куд припада; а на другој страни се наставља) Веніамина, па познијим рукописом: Савоу, Макаріа.

У поменику пећском долази овај ред: Савѹ, Арсеніа, Савѹ (са марг. втори, али и име и маргин у другом десном ступцу имена, који је скоро празан), Еѵстатіа, Ни-

---

госпѡге Еле. Је ли Герасим, који се ту помиње, доиста син Ђурђа Бранковића, или му је стриц, који се тако у калуђерству звао, остаје генеалозима да истражују, ако нађу да вреди.

[1] Кр. има: Архіепископа Маѯима брата его дѣспота Іѡанна.

кодима, Данила, Іωанкіа, Ефрема, Спирідона, Іакωва, Сав'вѕ, Еѵстатиа, Савѕ. Дотле траје леви стубац. По том се у десном стубцу мало ниже наставља и долазе имена: Прохора (Марг. Божац) Никанора.

У Лесн. овај је ред: Саввоу (црв.: архіепископа прьваго), Арсенію, Іωаникію, Еѵстатію, Саввоу, Даміана, Данила, Іωанникію, Данила, Доровеа, Прохора, Саввоу, Ефрема, Пахомію (за тим у десном ступцу, у којем друго ништа нема, још два имена) Іакωва, Еѵстатію. Све је то писано једном истом руком и мастилом, које ће обоје припадати најстаријем писаоцу. Ваља знати, да се у том поменику не помиње ниједан патријарах.

У поменику крушевском ред тај долази овако: Помени, господи, архіепископа прьваго и просветителꙗ срьбскаго Савоу, за тим: Арьсеніа, Савоу, Іωаникѵа, Еѵстатіа, Іꙗкова, Еѵстатіа, Савоу, Никодима, Данила. За тим долазе патријарси, о којима ће се говорити ниже. С овим се потпуто слажу Водичнички и Коришки.

Поменик патријараха долази овим редом у Пећском:[1] 1. Іωаникіа, 2. Савѕ, 3. Ефрема, 4. Спирідона, 5. Данила, 6. Саввѕ, 7. Кѵріла, 8. Никона, 9. Арсеніа, 10. Никодима, 11. Макаріа (спрам његова имена марг.: втори ктиторь светіе обители). 12. Антоніа, 13. Герасима, 14. Еровеа, 15. Іωана, (марг. третіи ктиторь светіе обители) 16. Саватіа (па се у десном ступцу наставља) 17. Паѵсеа (црв. словима, с краја марг. Тавор градь), 18. Гавріила 19. Маѯіма.

Крушевски се с тим савршено слаже, само што је осми не Никон, већ Никодимь. Исто тако и Водичнички.

[1] Цифре смо ми пометали ради лакшег поређења, јер се ови поменици боље слажу.

Коришкоме је 5 не Данилъ, већ Нилъ. У осталоме се слаже, а свега их је 8.

Призренски не помиње патријараха.

Покрај овога још има помена митрополитима и епископима, за које се, у осталом, не зна, где су им столице биле.

Тако Пр. под епископима има овај ред имена: Сімеѡна, Леѡнтіа, Константіна, Іѡана, Герасіма, Иларіѡна, Амьбросіа, Варлаама, Іѡана, Даміана, Илию, Даміана, Савꙋ, Арсеніа, Өеѡдѡсіа, Даміана.

Пећски под митрополитима има у левом ступцу, којега више од пола остаје празна, ова имена: Исидора, Пахоміа, Діонисіа (марг. слꙋжбникь великіе цркве), Софроніа, Григоріа, Захарію (марг. смѣрени), Маѯима (марг. Петрꙋс). У десном ступцу, који је на једнако са левим потпуњен, долази: Діѡнисіа (марг. Ново брьдо), Василіа, Виктора, (марг. Ново брьдо), Ананію, Өеѡдора (марг. Бос.) Гѥнадіа (марг. Приз.) Іларіона (марг. Грач).

Исти поменик има под епископима овај ред имена у левом ступцу: Нила, Іѡаникіа, Козмꙋ, Герасима, Михаила, Николꙋ, Василіа, Кѵріла, Захарію, Діѡмидиꙗ (мар. Ба... нејасно), а у десном: Діѡнисіа, Савꙋ (марг. Врьш.) Висаріѡна (марг. Самоковь), Іѡсіфа (марг. Враниꙗ.)

Коришки л. 54б. помиње митрополите: Діѡмідіа, Меөѡда. Под епископима долази: Помени, господи, епископа монаха Савꙋ; али то тешко да ће се тицати каква епископа

Крушевски помиње под митрополитима: Сѵмеѡна рашкаго. Испод њега долазе имена Іѡсифа, Макариꙗ једним мастилом, а према њима је марг. босански оть Вишеграда, али није истим мастилом. Испод њих долази Грігоріа, са свим трећим, пожутелим мастилом. Ниже на истој страни (л. 8б) долази помен епископа Диѡнисіа са марг. Пећь, а ниже њега посве позни, по изгледу овога века

запис: Янікію прізеренски. На л. 9 долазе опет спремна али махом празна места за митрополите, и најпре помен митрополита Силвестра (марг. Новобрдски) старијега времена записом, а испод тога опет мало пре спомињати Янникіа призеренски истом оном руком.

ε.

Како је израђиван овај посао.

Најзгоднији одговор на ову реченицу даће сам посао, али неће бити на одмет ни ове неколике напомене.

Као што ће се видети, овде је уз речник бележено на број колико пута које име у ком поменику долази. Видеће се, колико је интересна та статистика при многим именима и ради поређења судбине једних имена са другима.

Сва имена без разлике узета су у круг речника, била она домаћа или страна. Ова друга, као што ће се видети, дају пуно интересне грађе за фонологију, поименце за онај део њезин, који се тиче одомаћивања страних имена у језику нашем.

У редакцији узета је за основу правилна ортографија старога словенског по српској верзији онако, како ју је Ђ. Даничић у свом Рјечнику утврдио. Али су учињена нека незнатна одступања, најпре у транскрибовању страних имена, где се тиче уметања ь међу сугласнике, чега се ми нисмо држали, мислећи, да је у потоња времена нашега језика, којима ови споменици и припадају, то био само го обичај, који није има ослонца ни у историји (као што је случај за словенска имена) ни у живоме говору. А ради будући, да од фонолога српског не сакријемо ниједан варијетет дијалектички, у колико се показује, чували смо на свима местима, која могу имати вредност, све феномене дијалектизма. Тако ће се на своме месту наћи Радѣнь, Радѥнь, Рађенъ, Бѣла, Бѥла и т. д.

Тако: Влаоуша, Рабрень, Радона (сп. Радохьна), Страпна. У томе правцу остављали смо, ако је тако у рукопису: Бошко, Ратко, Драшко, врстајући под Божько, Радько, Дражько, само оне случајеве, где су дотични гласови одвојени јером или пајерком, или где се гласови још непретворени чувају. Упореди, на прилику: Єлисавета, Єлисавьта, Єлисафта. Само где се тиче старога гласа ѣ врстали смо етимолошки под ѣ. Но да се опет овим лексикографским системисањем не би сакриле свакојаке шарене и у многом погледу поучне неправилности транскрипције и правописа, то смо верно по рукопису свуда уз напред стављени правилни ортографски прилагали веома често све случајеве, који се у оригиналима виде. Отуда се извести може, како често при појединим случајима, што се нарочито догађа са страним именима, долазе сви могући начини писања, тако рећи све могуће неправилности. У томе чувању оригиналних црта ишли смо дотле, да смо врстали на особито место и случајеве где хв долаcи место ф и да смо се чували са свим строгог изједначивања случаја, у којима се страно к и г у нас у ћ и ђ разбијају. То смо чинили у уверењу, да се тим ничему никаква штета учинити неће. Како напред свуда долазе номинативи, које смо сами из акусатива вадили, то су приликом навођења ортографских варијетета у оригиналу, изнесени увек акусативи, по којима се може контролисати, јесу ли наши номинативи свуда верно добивени.

Нешто презимена, што највише у маргиналијама долази, уврштено је у ред осталих имена.

Од интереса би било, да се могло уз појединa имена навести, коме веку припадају записи. То питање може се одлучити по напред изложеном опису рукописа; као суму овде можемо навести, да одсудно највећи део припада XVI. и XVII веку.

Много пута би вредно било знати, јесу ли имена мушка или женска, световна или калуђерска. Поменици својом оскудношћу не допуштају увек, да се на та питања тачно одговори; у колико се год могло, учињено је на свом месту.

У речнику географских имена ограничили смо се истим таким начином на оно, што је у поменицима. Према свему, што је довде говорено, не требају за тај део никаква особита објашњавања.

Јануара 1874.

Авакоумь. П. 2 п., Кр. 8 п., Круш. 2 п. Световно и калуђерско. Acc. Авакоума, Аваакѹма, Аввакѹма, Ав'вакѹма, Ав'вакоума.

Авдана. П. 1 п. л. 68.

Авель. Врд. 1 п. Acc. Авела.

Аверкиѥ. П. 2. п. Кр. 2 п. Круш. 1. п. Калуђерско. Acc. Аверькіа, Авер'кіа. Среди Аверћиѥ.

Аверсиѥ. П. 1. п. Калуђерско. Acc. Аверсіа.

Аверћиѥ. Кр. 1. п. Калуђерско. Acc. Аверћіа. Сп. Аверкиѥ.

Авесаломь. П. 1. п. Калуђерско. Acc. Авесалωма.

Авксентиѥ. П. 4. п., Круш. 3. п., Врд. 1. п. Калуђерско. Acc. Авѯентіа, Авѯен'тіа, Ав'ксентіа.

Аврама. П. 2. п. Acc. Аврамѹ, Аврамѹ.

Аврамиꙗ, калуђерица, Врд. 1. п. Acc. Аврамію.

Авраамиѥ. П. 3. п., Кр. 3 п., Пр. 2. п. Круш. 4 п., Врд. 4. п. Acc. Авраамиꙗ, Аврамиꙗ, Авраамія, Аврамія, Ав'рамія, Аврамія.

Аврамь. П. 60. п., Кр. 31. Круш. 12. п., Врд. 5 п., Калуђерско и световно. Acc. Аврама, Ав'рама, Авьрама, Авраама, Аврама.

Авро. П. 1 п. Acc. Авра.

Агапиѥ монах. Врд. 1 п. Acc. -ia.

Агатиꙗ. Круш. 1 п. Acc. -ію.

Агатонь. Врд. 1 п.

Агелиꙗ. Кр. 1 п. л. 75. Acc. Агелію.

Агнта. Кр. 1 п.

Аглиꙗ. П. 1. п. Врло много пута долази **Аггліꙗ**. То сам читао и стављао под **Ангелию**. Овако један пут написано остављам овде, да бих барем тако утекао од погрешке, ако какве буде.

Аглина. В. 1 п. Acc. Аглінѹ.

Агримь. Врд. 1. п.

Агрипина. Вр. 1. п.

Адамь. П. 1. п., Кр. 2 п., Врд. 3 п. Cf. **Ѩдамь.**

Азариꙗ. Кр. 3 п. В. 1 п., Круш. 1 п. Врд. 2 п. Калуђерско. Асс. Азарию, Азарію.

Андана. П. 1. п.

Акакиѥ. Кр. 1. п. Калуђерско. Асс. Акакіа.

Акаћиѥ. Кр. 2 п. Круш. 1 п. Калуђерско. Асс. Акаћіа.

Акимь. П. 2 п., Круш. 1 п. Cf. Аћимь. Асс. Акѵма.

Аксентиѥ. П. 2 п., Круш. 2 п. Калуђерско и световно. Асс. Аѯен'тіа, Аѯентіа, Аксентиа.

Аламенька. П. 1 п.

Алань. П. 1. п. Асс. -а.

Алановићь, Прибоѥ и Прибиль. Презиме Пр. 1 и 45 л. Асс. Алановикаа Прибоꙗ.

Албиꙗнда. Круш. 1 п. л 71. Асс. Албіан'дѹ.

Алда. Врд. 2 п.

Алекса. П. 19 п., Кр. 13 п., В. 1 п. Круш. 6 п., Врд. 2 п. Л. 1 п. Асс. Алек'сѹ, Алеѯоу, Алекѯоу, Алекьѯѹ, Алѣѯѹ. Cf. **Ѩлекса.**

Александрь. П. 1. п., Врд. 1 п. Асс. Алѣѯсанд'ра, Алеѯандра.

Александриꙗ. П. 2 п. Калуђеричко. Асс. Алеѯандрію.

Алексиꙗ. Кр. 1 п. Асс. Алеѯію.

Алексиѥ. Кр. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Алекьсиа, Алеѯіа.

Алехса. П. 1 п. Може лако бити погрешка место Алекса.

Алимпиѥ. Калуђерско. Круш. 1 п., Асс. Алим'піа.

Алинка. П. 10 п., Кр. 12 п., Круш. 1 п. Врд. 1 п. Асс. Алиньkоу, Алин'кѹ, Алинкѹ.

Алка. Врд. 1 п. Асс. Ал'кѹ.

Алинка. Кр. 1 п. Асс. Альникѹ.

Амбросиѥ (ѥпископь). Пр.

Амфилохиѥ. П. 1 п. Калуђерско. Асс. Ам'филохіа.

Ана. Пр. 7 п., П. 56. п, Круш. 44 п., Врд. 3 п. Калуђеричко и световно. Асс. Аньноу, Ан'ноу, Аннѹ, Анѹ.

Анагность, Іѡань и Никола. Пр. 1 и 45. л. Презиме.

Ананиꙗ. П. 8 п., Кр. 2 п.,

Круш. 3 п. Калуђерско. Acc. Ананію, Ананіꙋ.

Ананиє. П. 1 п., Кр. 1 п. Калуђерски. Acc. Ананіа.

Анастасиꙗ. П. 22 п., Пр. 3 п., Кор. 1 п., Кр. 8 п., Круш. 19, у сва четири само калуђеричко, осим једног случаја у Крушедолском. Acc. Анастасию, Анастасію, Анастасиꙋ, Ан'настасію.

Анастасиє. П. 2 п. Кр. 1 п. Калуђерско и световно. Acc. Анастасіа.

Анаꙗ. П. 1 п. Калуђеричко.

Ангелилꙗ. Кр. 1 п. 88 л. Acc. Ан'гелілю.

Ангелина. П. 2 п. Круш. 3 п. Калуђеричко и световно. Acc. Аг'глинꙋ, Ангелинꙋ. Cf. Анђелина.

Ангелиꙗ. П. 83 п. Кр. 73 п. Круш. 20 п., Врд. 9 п. Калуђеричко и световно. Acc. Аньгелію, Аньггелію, Ан'гелію, Ан'ггелію Ан'геліꙋ, Ангелію, Аггелию, Аггелію, Аг'глію, Агглію. Cf. Анђелиꙗ.

Ангелꙗ. П. 1 п. Acc. Ан'гелю.

Ангина. Круш. 1. Монахиња. Acc. Аг'гинꙋ.

Ангиꙗ. Кр. 1 п. Acc. Аггію Cf. Анђиꙗ.

Андалика. П. 3 п. Кр. 1 п.

Андалина. П. 1 п.

Андесила. П. 1 п. 60 л.

Андесилька. П. 2 п. Acc. Ан'десил'кꙋ, Андесілкоу.

Андониє. Пр. 1 п. П. 2 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п., Врд. 2 п. Калуђерско. Acc. Ан'доніа, Андоніа, Андѡніа.

Андреи. П. 1 п., Кр. 2 п., Круш. 1 п., Врд. 2 п. Калуђерско и световно. Acc. Ан'дрѣа, Андрѣꙗ, Андреꙗ, Андреа.

Андреꙗ. Пр. 2 п. П. 20 п. Кр. 7 п., В. 1 п.. Круш. 14 п., Врд. 5 п. Калуђерско и световно. Acc. Анъдрею, Андрею, Ан'дрею, Андрѣю, Анд'рѣю, Ан'дрею. Cf. Ꙗндреꙗ.

Андреꙗшь. П. 1 п. Acc. Андрѣꙗша.

Андриꙗ. Кр. 12 п., Круш. 4 п., Врд. 1 п. Калуђерско и световно. Acc. Аньдрію, Андрию, Ан'дрію, Андрію.

Андриꙗшь. Кр. 1 п. Acc. Андріаша.

Андрић — Степанъ и Θеодоръ. Круш. 39. Презиме.

Анесиль. П. 1 п. Асс. Анесіла.

Аникие. Пр. 1 п. Калуђерско. Асс. Аникіа.

Анисиа. Пр. 1 п. Асс. Анисію. Калуђерско. Cf. Анисиа.

Анифонь. Пр. 1 п. Калуђерско.

Аница. П. 14 п., Кр. 10 п., Круш. 4 п., Врд. 2 п. Асс. Ан'ницоу, Аніцоу, Аніцю, Аницоу.

Анка. Види Анька.

Анко. Види Анько.

Анкоуль. Види Анькоуль.

Анонка. П. 3 п. Асс. Аноникоу.

Анонла. П. 1 п. Кр. 1 п. Врд. 1 п. Асс. Анонлѹ,-лоу.

Анока. П. 5 п., Круш. 3. Асс. Анокѹ, Анωкоу.

Анола. Врд. 1 п. Асс. Аноωлѹ.

Аноуша. П. 1 п. Асс. Анѹшѹ.

Аниа. Кр. 2 п. Калуђеричко. Асс. Анию, Аньню.

Антимь. П. 1 п. Врд. 2 п. Асс. Ан'θіма, Ан'тіма, Антіма.

Антиса. Калуђеричко. Врд. 1 п. Асс. Анθисѹ.

Анто. Кр. 1 п. Врд. 1 п. Асс. Ан'та.

Антониа. П. 1 п. Калуђеричко. Ан'θонію.

Антоние. Пр. 2 п. П. 23 п. Кр. 5 п. Круш. 5 п. Врд. 5 п. Кор. 1 п. Калуђерско и световно. Асс. Ањтониа, Ан'тоніа, Антоніа, Антониа, Антоніа, Ањθоніа, Анθониа, Ан'θоніа.

Антѹль. Световно. Круш. 1 п. Асс. Ан'тѹла.

Анька. П. 3 п. Кр. 2 п. Круш. 2 п. Асс. Ан'коу, Анкѹ.

Анько. Кр. 1 п. Асс. Ан'ка.

Анькоуль. Кр. 1 п. Асс. Анкѹла.

Анђа. П. 15 п., В. 1 п., Круш. 1 п., Врд. 2 п. Асс. Анъћѹ, Анћѹ, Ан'гю, Ан'ћю.

Анђель. Кр. 1 п. Калуђерско. Асс. Анћела.

Анђелина. П. 1 п., Кор. 1 п., В. 1 п., Круш. 1 п. Калуђеричко и световно. Асс. Ан'ћелинѹ, Ангѥлиноу, Ан'гѥліноу, Ањгѥлиноу.

Анђелиꙗ. П. 10 п., Кр. 3 п., Круш. 4 п. Световно. Acc. Аньђелію, Анђелію, Ан'ђелію.

Анђиꙗ. П. 1 п., Acc. Ан'ђію. Cf. Ангиꙗ.

Анђоуша. П. 2 п. Acc. Ан'ђшꙋ.

Аранить. П. 17 п., Кр. 8 п., Круш. 1 п., Врд. 5 п. Acc. Аранита, Араніта.

Аранько. П. 1 п. Acc Аран'ка.

Арменька. Пр. 2 п. П. 1 п. Кр. 3 п., Круш. 1 п. Acc. Арьменькоу, Арьменкоу, Ар'мен'кꙋ, Арменкꙋ, Cf. Рьменька.

Арсениꙗ. П. 2 п., Круш. 1 п., Л. 1 п. Световно и калуђерско. Acc. Арсению, Арсенію.

Арсеније. Пр. 4 п., П. 21 п. Кр. 9 п., Кор. 1 п., Круш. 2 п., Врд. 5 п. Калуђерско и световно. Acc. Арьсениꙗ, Арьсениа, Арсениꙗ, Арьсеніа, Арсениа, Арсеніа.

Артемније. Врд. 1 п.

Арханђа. П. 1 п. Gen. Ар'хан'ђи.

Ата. Круш. 1 п. Acc. Атоу.

Атанась. П. 2 п., Кр. 1 п. Л. 1 п.

Атанасиꙗ. П. 1 п., Врд. 2 п. Калуђерско и световно. Acc. Аѳанасію.

Атанасије. Пр. 5 п., П. 10 п., Кр. 12 п., Кор. 1 п. В. 1 п., Круш. 11 п., Врд. 6 п. Калуђерско и световно. Acc. Аѳанасиꙗ, Аѳанасіа, Атанасиꙗ, Атанасиа, Атанасіа.

Атанасько. Врд. 3 п. Acc. Аѳанаска, Аѳанас'ка.

Ахранить. Круш. 1 п. Acc. Ахранита.

Аћимь. Кр. 9 п. Cf. Акимь.

Банко. Кр. 1 п.

Банца. П. 1 п. Acc. Банцꙋ.

Бануе. П. 1 п. У таком облику долази. Ако то дакле буде acc., онда је средњег рода.

Бануета. П. 3 п., Кр. 4 п., Круш. 6 п., Врд. 1 п. На л. 42 Круш. уз то име долази овај запис: Градь Пешта. Радоніе юзьбаше синь Баичета одабаша, и уз то година 1591 цифрама и словима.

Балантић. Презиме. Л. 8. — Степань.

Бале. П. 1 п. Асс. Бала. Cf. Даничића Рјечник под тијем именом.

Балько. Кр. 1 п. Асс. Балка.

Бальша. Пр. 2 п. Асс. Бальшоу.

Бань. П. 1 п. Круш 2. Бань. Цвѣтько, Круш. 39. Банова Дмитра Круш. 39. Изгледа као име и презиме и као племићски назив.

Банько. П. 3 п., Асс. Банька, Банка.

Батьрићь. П. 2 п. Асс. Бат'рића, Батрића.

Бауета. П. 1 п.

Баѩ. П. 3 п., Кр. 2 п.

Беракь. П. 1 п.

Берисавь. П. 1 п., Кр. 1 п. Асс. Бѣрисава, Берисава.

Бериславь. Кр. 1 п.

Берталиновићь. Круш. 57. Презиме.

Бисерька. Кр. 1 п. Асс. Бисеркꙋ.

Биѩда. П. 1 п. л. 62. Асс. Біадоу.

Благоѥ. П. 6 п., Кр. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Благоѩ, Благоа.

Благохраньць. П. 1 п.

Блажа. П. 2 п.

Блажимирь. Кр. 1 п.

Блажь. Кр. 2 п.

Блажько. Круш. 1 п.

Богавьць. Пр. 1 п., Кр. 1 п.

Богань. Кр. 1 п.

Богета. П. 4 п.

Богићь. П. 2 п., Врд. 2 п.

Богодьхьновень. Кр. 1 п., л. 56. Асс. Богодьхновена.

Богомиль. Кр. 1 п.

Богосава. Изв. VI. 394.

Богосавь. Пр. 3 п., П. 2 п., Кор. 1 п., Врд. 4 п.

Богославь. П. 1 п.

Богословь. П. 1 п. ако и то не буде погрешка.

Богоѥ П. 9 п., Кр. 12 п., Врд. 4. п., Л. 1 п. Асс. Богоѩ, Бѡгоѩ, Богоа.

Богоуть. Кор. 1 п.

Богьдакои. Кр. 1 п.

Богьдана. Пр. 2. п., П. 2 п., Кр. 1 п., Кор. 1 п., Врд. 1 п., Асс. Богданоу, Богданꙋ.

Богьдань Пр. 16 п., П. 33 п., Кр. 34. п., Кор. 6 п., В. 3., Круш. 6 п., Врд. 9 п. Асс Богьдана, Бог'дана, Бѡгдана (у Призр.) Богдана, и у призр. Богданаа л. 9. који

се облик у том поменику још по гдегде тако јавља.

Богьдешa. Пр. 1 п., Мушко име. Асс. Богдешȣ.

Богьдешь. Пр. 1 п.

Божa. П. 21 п., Кр. 4 п., Круш. 15 п., Врд. 5. п.

Божанa. П. 3 п., Кр. 1. п. В. 1 п., Л. 1 п. Врд. 1 п.

Божань. Кр. 1 п., В. 1 п. Кор. 1 п.

Божидарь. Пр. 2 п., П. 5 п., Кр. 3 п., Кор. 1 п., Круш. 1 п.

Божица. П. 2 п., Кр. 4 п., Кор. 1 п. В. 1 п.

Божичько. Круш. 1 п. л. 54. Асс. Божичька.

Божићь, Пр. 4 п., П. 5 п., В. 2., Л. 1 п. Асс. Божикѩ, Божића.

Божићько. Кр. 2 п. Асс. Божићка.

Божо. П. 2 п., Врд. 1 п. Ном. **Бѡжѡѡ**, Божоѡ, Божо.

Божьдарь. Кр. 3 п., Асс. Бож'дара, Бождара.

Божько. Кр. 2 п., Ср. **Бошко**.

Боика. П. 2 п., Кр. 1 п., Кор. 2 п., В. 2 п.

Боико. Пр. 9 п., П. 5 п., В. 1 п., Асс. у Пр. Боикаа.

Боинь. Кр. 1 п.

Боиыать. П. 1 п., Кр. 1 п.

Боно (Бојо) Кр. 1 п., асс. Боѩ, П. 1 п. ком. Боѡ.

Бонца. П. 2 п. Један пут у ген. Бонціи.

Бонче. Кор. 1 п. Асс. Бончета.

Бонћета. Кр. 1 п. Асс Бонћетȣ.

Борика. П. 1 п.

Бориль. Пр. 2 п. Борила, Боріла.

Борисавь. Кр. 4 п., Круш. 1 п.

Борићь. Кр. 1 п.

Бороѥ Врд. 1 п. Асс **Бѡрѡѩ**.

Борько. Пр. 1 п.

Босанька Пр. 2 п., Кр. 1 п. Асс. Босан'кȣ, Босанкȣ.

Босилька. Пр. 2 п., Кр. 2 п. Асс. Босилькоу, Босил'кȣ, Босилкȣ.

Боча. П. 1 п.

Бошко П. 7 п., Кор. 3 п., В. 1 п., Врд. 2 п. Асс. Бошка, Бошька, Бош'ка. Ном. Бошкоѡ (два пут у П.)

Боꙗ. Пр. 1 п., П. 15 п., Кр. 2 п., Кор. 9 п., В. 3. п., Круш. 1 п. Мушко и женско име.

Боꙗна. П. 23 п., Кр. 24 п., Круш. 2 п. Боꙗнꙋ, Боанꙋ, Боꙗнноу.

Боıєта В. 1 п. Acc. Боетоу.

Бранко. Пр. 6 п., Кр. 1 п., Acc. Бранкаа једанпут Призр.

Бранковић. Презиме. Радосавь Пр. 49.

Бранинь. Круш. 1 п. Acc. Бранина.

Браница. П. 1 п., Кр. 1 п.

Бранша. П. 1 п.

Браниславь. П. 2 п.

Бранько. Пр. 1 п., П. 3 п., Кр. 4 п., В. 2 п., Круш. 1 п., Врд. 2 п. Acc. Бранька, Бран'ка, Бранка.

Братань. Пр. 2 п.

Братина. Пр. 1 п.

Братиꙗнь. П. 1 п. Acc. Братiана.

Братошь. В. 1 п.

Братоıє. П. 1 п.

Братоуль. П. 1 п. Acc. Братꙋлꙗ.

Браꙗ. Кр. 1. п.

Браꙗнь. П. 1 п. Кр. 1 п., В. 2 п.

Браıенько. Кр. 1 п. Acc. Браенка.

Броулица. Кр. 1 п. Acc. Брꙋлицꙋ, 65 в.

Брьна. Врд. 2 п. Acc. Брьнꙋ.

Боубрѣшковић. Презиме. В. 1. п.

Боудирь. Кр. 1 п. 120 л. Може бити да је погрешка место Боудимирь.

Боудимира. П. 1 п. Acc. Бꙋдимирꙋ.

Боудимирь. П. 2 п. Acc. Бꙋдимира, Бꙋдiмира.

Боудимька. П. 1. п. Acc. Бꙋдим'кꙋ.

Боурашь. П. 1. п. Acc. Бꙋраша.

Боурьсаћь. П. 1. п. Acc. Бꙋр'саћа.

Боурьмазь Кр. 1. п. Acc. Боур'маза.

Боушать, презиме — Павьль. Пр. 41.

Боућа П. 1 п.

Быка. Кор. 2 п.

Быстра. П. 1 п., В. 2 п., Acc. Бистрꙋ.

Бѣгна. Кр. 1 п. Acc. Бегнꙋ.

Бѣгоуна. Круш. 1 п. 59 у Acc. Бѣгоунꙋ.

Бѣжа. Круш. 1 п. Acc. Бежю.

Бѣжань. П. 4 п. Круш. 1 п. Асс. Бѣжана, и Бежана.

Бѣла. П. 5 п., Кр. 9 п., В. 2 п. Круш. 4 п., Асс. Бѣлоу, Белꙋ, Бѣлꙋ, Белоу.

Бѣладинь. Врд. 1 п. Асс. Бѣладiна.

Бѣлань П. 1 п., Кр. 1 п. Асс Белана.

Бѣлона, презиме, Романь монахь. Пр. 5.

Бѣлоѥ. Кр. 2 п. Белоѥ.

Бѣлосавь. Кр. 1 п. Асс Бегосава.

Бѣлошь. П. 1 п.

Бѣлько. П. 1 п., В. 1 п. Асс. Белька, Бел'ка.

Бѣлꙗ. П. 8 п., Кр. 3 п. Асс. Бѣлю, Белю.

Валада. Кр. 1 п. л. 88. Асс. Валадꙋ.

Валета. П. 1 п. Асс. Валетꙋ.

Вара (монахиња). П. 4 Ген. Варѣ, Асс. Варꙋ.

Варвара, Круш. 1 п. Асс. Вар'варꙋ.

Варлаамь. П. 4 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п., Врд. 2. п. Асс. Вар'лама, Варлаама, Варлама. Калуско.

Варнава. П. 2 п. Калуђерско. Асс. Вѣр'навꙋ.

Варсаноуфриѥ. Круш. 1 п. Асс. Вар'санꙋфрiа, Калуђерско.

Варꙗшь. П. 1 п. Асс. Варьꙗша.

Васа. П. 6 п. Кр. 1 п., Круш.. 1 п. Асс. Васоу, Васꙋ, Ваасꙋ.

Василиꙗ. Пр. 7 п., П. 4., п., Кр. 3 п., Круш. 2 п., Махом калуђеричко. Асс. Василию, Василiю, Василiꙋ.

Василиѥ. Пр. 13 п., П. 39 п., Кр. 12 п., Круш. 11 п., Врд. 8 п. Калуђерско и световно. Асс. Василиꙗ, Василiꙗ, Василиа, Василiа, Васiлiа, Вьсилiꙗ, Вьсилiа. У Пр. асс. Василiаа. Знатно је веома по историју акцента, што тај асс. у томе најстаријем поменику тако често долази.

Василь. Пр. 2 п. П. 3 п. Кр. 5 п., В. 2 п. Круш. 5 п., Асс. Василꙗ, Васiлꙗ, Вьсилꙗ, Вьсiлꙗ

Въсилѧ. У Круш асс. 2 пут Васила. Да ли су ту: Васиљ и Васил?

Васиꙗнь. Круш. 1 п. Калуђерско. Асс. Васпана.

Васо. П. 1 п. Асс. Васа.

Веахинь. П. 1. п. Асс. Веахина.

Везиль. Кр. 1 п. Асс. Везилѧ.

Везилѧ. П. 1 п.

Венко. В. 1 п. Асс. Венка.

Вела. П. 1 п., Кр. 1 п., Круш. 3 п., Врд. 1 п. Асс. Велоу, Велꙋ, Вѣлꙋ.

Велакь. П. 1 п.

Велика. П. 9 п., Круш. 3 п., Врд. 8 п. Асс. Великꙋ, Вѣликꙋ.

Велимирь. П. 10 п., Кр. 10 п., Круш. 7 п., Врд. 3 п. Асс. Велимира, Вѣлимира, Велиміра.

Велисака. Кр. 1 п.

Велисакь. П. 1 п., Врд. 4 п. Асс. Велисава, Вѣлисава.

Величько. П. 1 п., Кр. 2 п., Круш. 2 п., Врд. 2 п. Асс. Величка, Велич'ка.

Велиѧ. П. 1 п. Асс. Велію.

Велиешь. П. 1. п. Асс. Веліеша.

Велька. П. 2 п. Асс. Вел'кꙋ.

Велько. П. 9 п., Кр. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Вѣлка, Вел'ка.

Вельмировићь. Радакь. Презиме. Круш. л. 40.

Велѧ. П. 3 п., Врд. 2 п.

Велѧна. П. 1 п.

Велѧнь. В. 6 п.

Венегить, (јеромонах). Кр. 1 п. Асс. Вѣнегита.

Венеаминь, (јерођакон). П. 1 п.

Венедикта, (монахија). П. 1 п. Асс. Вѣнедіктꙋ.

Вениѧмина, (монахија). П. 1 п. Асс. Веніаминꙋ.

Вениѧминь. П. 1 п., Кр. 2 п., Круш. 2 п. Калуђерско. Асс. Веніаміна, Вѣніамина, Веніамина.

Веньѧминь, (јеромонах). Кр. 1 п. Асс. Вен'ѧминь.

Вереньць, (Веренац). Кр. 1 п. Из Бачке. Асс. Верен'ца.

Веса. П. 1 п.

Весела. П. 9 п., Кр. 2 п., Кор. 1 п., Круш. 3 п., Асс. Веселоу, Веселꙋ, Весѣлꙋ.

Веселина. П. 1 п.

Веселинъ. П. 12 п., Кр. 2 п., Круш. 1 п., Врд. 6 п. Acc. Веселина, Веселіна, Весѣлина, Вѣселина, Вѣселіна.

Веселица. П. 9 п., Кр. 2 п., Круш. 1 п. Acc. Веселицꙋ, Веселіцꙋ, Вѣселицꙋ.

Весеѡко. Круш. 1 п. Acc. Весеѡка.

Вечеринъ. П. 3 п., Кр. 9 п., Круш. 2 п. Acc. Вечерина, Вечеріна, Вѣчерина.

Вечерько. Кр. 1 п. Acc. Вечер'ка.

Вивько. П. 1 п. Acc. Вив'ка.

Вида. Пр. 2 п., П. 18 п., Кр. 3 п., Кор. 5 п., В. 4 п., Круш. 2 п., Врд. 4 п. Acc. Видоу, Видꙋ.

Видакъ. П. 2 п., Круш. 2 п. Acc. Видака, Відака.

Видачь. Круш. 1 п.

Виде. П. 2 п., Кр. 2 п., Врд. 1 п. Acc. Выида (у П.), Вида.

Видица. Пр. 1 п. Кор. 1 п.

Видослава. Пр. 2 п., (од којих је једна монахиња), П. 9 п., Кр. 28., Кор. 1 п., Круш. 7 п., Врд. 1 п.

Видославъ. П. 2 п.

Видослакь. Л. 4. Син Оливера деспота.

Видоіе. Врд. 2 п.

Видько. П. 1 п. Cf. Витко.

Видьна. П. 1 п.

Викентиіе. П. 4 п., Кр. 2 п., Кр. 1 п., Врд. 1 п. Калуђерско. Acc. Вꙋкен'тіа, Выкен'тіа, Викен'тіа, Викен'ѳіа, Викеньѳіа.

Викторъ. П. 2 п., Кр. 2 п., Врд. 1 п. Калуђерско. Acc. Виктора.

Виниіа. П. 1 п. Acc. Вінію.

Винька. П. 10 п., Кр. 11 п., Круш. 5 п. Acc. Винькꙋ, Вин'коу, Винкꙋ.

Виса (прѣзв.) П. 1 п. Acc. Висоу.

Висарионъ. П. 10 п., Кр. 5 п., В. 1 п., Круш. 4 п., Врд. 3 п. Калуђерско. Acc. Висариона, Висариѡна, Висаріѡна, Вісариѡна, Висаріона, Вꙋсаріѡна.

Виталиіе, (монах). Круш. 1 п.

Витанъ. П. 1 п., Кр. 1 п.

Витасъ. Кр. 1 п.

Витко. П. 1 п. Cf. Видько.

Витослава. Пр. 1 п.

Витошъ. П. 1 п.

Вићентије. П. 1 п., В. 1 п., Круш. 2 п. Асс. Викен'тіа, Вићен'тіа, Викентіа. Калуђерско.

Вишьна. Cf. Вышьна.

Вишьнꙗ. Cf. Вышьнꙗ.

Влада. П. 1 п., Кр. 6 п. Кор. 2 п., В. 4 п.

Владава. Кр. 3 п.

Владимирь. Кр. 1 п.

Владись. П. 1 п.

Владисава. Пр. 1 п., П. 1 п., Кор. 1 п. Асс. Владисавꙋ, Владісавꙋ.

Владисавь. Пр. 5 п., П. 5 п., Кр. 4 п., Круш. 2 п., Врд. 3 п. Асс. Владисава, Владісава.

Владислава. П. 1 п., В. 1 п.

Владиславь. П. 3 п., Врд. 1 п., Круш. 2 п. Асс. Владислава, Владіслава.

Владоје. Кр. 1 п., Круш. 1 п.

Владька. В. 1 п.

Владько. Пр. 3 п., Кр. 4 п., В. 1 п., Круш. 2 п. Асс. у Пр. 1 пут Владькаа, иначе: Владька, Влад'ка, Владка. Cf. Влатко.

Власка. Пр. 2 п., П. 1 п.

Власко. П. 2 п.

Влaисава. Кр. 2 п.

Влaисавь. П. 2 п., Кр. 5 п.

Влaнћь. Кр. 1 п. Асс. Вланкꙗ.

Власије. П. 4 ., Кр. 1 п., Врд. 2 п. Калуђерско. Асс. Власіа.

Влатко. П. 1 п. Асс. Влатка. Сп. Владько.

Влаоуша. Кр. 1 п. Сп. Влахоуша у Рјечнику Даничића.

Влахына. П. 2 п., Кр. 1 п. Асс. Влахиноу, Влахинꙋ.

Влахынꙗ. Круш. 2 п. Асс. Влахиню.

Влахьнꙗ. П. 1 п. Асс. Влахню.

Влаѵискоуть, Пр. 1 п. Био је номикь.

Влаѵискоутовићь. Презиме. Пр. 1 п. Оба пута: Влачискоутовикь Никола прѣзвитерь.

Влашько. Кр. 1 п.

Влаꙗ. П. 1 п.

Влађь. Кр. 3 п. Асс. Влаћа, Влаћꙗ, Влꙗга. За ово последње Влꙗ мислим да је погрешка место Вла.

Вльвь. Пр. 1 п.

Вльканъ. Кр. 1 п.

Влькашинъ. Пр. 1 п., Кр. 1 п.

Влькоѥславь. Пр. 2 п.

Влькославь. Пр. Извѣстія VI. 393.

Вльчета. П. 1 п.

Вондрага. П. 1 п.

Вонка. П. 21. п., Кр. 17 п., Круш. 5 п., Врд. 1 п.

Вонко. П. 3 п., Кр. 1 п., Круш. 2 п.

Вонна. П. 6 п. Асс. Воиноу, Воинѹ.

Воннегь. П. 1 п.

Вонновићи. Кр. л. 139. Поред тога: село Крѣм'на.

Вонњ. Пр. 2 п. (обојица чельници), П. 35 п., Кр. 41 п., Круш. 6 п., Врд. 2 п., Асс. Воина, Вѡина. Ово последње један пут у Кр.

Вонњка. П. 1 п. Асс. Воинкѹ.

Вонсава. Пр. 2 п., Кор. 1 п., В. 1 п.

Вонсавь. Пр. 1 п.

Вонславь. П. 1 п.

Вонца. Кр. 1 п. П. 1 п.

Вока. Кр. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Вокѹ, Вѡкѹ.

Вокашинь. Кр. 1 п. л. 124.

Вокоманъ. Кр. 1 п. л. 74.

Вокосавь. Кр. 1 п. л. 127.

Вокьманъ. Кр. л. 103. Раба своего Вокьмана.

Вохьна. П. 1 п. Асс. Вох'нѹ.

Воѥ. П. 1 п.

Воѥна. П. 1 п.

Вранешь. П. 80 п., Кр. 4. п., Кор. 1 п., Круш. 2 п. Асс. Вранеша, Вранѣша (ово последње неколико пута).

Вроукьна. П. 1 п. Асс. Врѹб'нѹ.

Вроугина. Кр. 3 п. Асс. Врѹгинѹ.

Врьлнћь. Презиме. Стенько. Круш. 46 л.

Воукашинь. Кр. 1 п.

Воукько. Кр. 1 п. Асс. Вѹвка.

Воудра. Кр. 1 п. Асс. Вѹдрѹ. Нур. од Воудрагь.

Воудрагь. Кр. 19 п., Круш., 1 п. Асс. Воудрага, Вѹдрага.

Воудро. Кр. 1 п. Сп. Воудра.

Воугдрагь. П. 3 п., Кр. 23 п., Круш. 6 п. Асс. Воугь-

драга, Воуг'драга, Вѹгьдрага, Воугдрага, Вѹгдрага. Сп. Воукьдрагь.

Воуника. П. 4 п. Асс. Вѹникоу, Вѹникѹ.

Воунико. П. 9 п. Кр. 2 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Воуника, Вѹника.

Воунимиль. П. 3 п. Асс. Вѹимила.

Вѹнимио. П. 1 п. Ном. Вѹимiѡ.

Воунина. Кр. 1 п., П. 3 п., Круш. 1 п. Асс. Вѹиноу, Вѹинѹ.

Воунинь. П. 17 п., Кр. 17 п., Круш. 3 п. Асс. Воуина, Вѹина.

Воуно. П. 2 п., Круш. 3 п. Асс. Воуꙗ, Вѹꙗ.

Воунславь. Кр. 1 п. Асс. Вѹисава.

Воунславь. Кр. 1 п.

Воуница. П. 53 п., Кр. 77 п., Круш. 16 п., Врд. 6 п. Асс. Воуицоу, Воуицѹ, Вѹицоу, Вѹицѹ.

Воуничета. П. 4 п., Кр. 4 п., Круш. 2 п. Асс. Вѹичетѹ, Воуичетѹ.

Воунчина. Круш. 1 п.

Воука. П. 5 п., Кр. 6 п., Круш. 5 п. Асс. Воукоу, Воукѹ, Вѹкоу, Вѹкѹ.

Воукава. П. 5 п., Кр. 3 п., Круш. 1 п. Асс. Воукавоу, Воукавѹ, Вѹкавѹ.

Воукадинь. П. 13 п., Кр. 5 п., Круш. 2 п. Асс. Воукадина, Вѹкадина, Вѹкадiна.

Воукаило. П. 7. п., Кр. 2 п., Круш. 3 п. Асс. Воукаила, Вѹкаила.

Воукалѥвићь (презиме.). Кр. 52 л.

Вѹкамь. Кр. л. 120 : раба своего Воукама.

Воукана. П. 1. п., Л. 1 п.

Воуканашь. П. 1 п.

Воукась. Кр. 2 п., Круш. 2 п. Воукаса, Вѹкаса.

Воукашинь. П. 35 п., Кр. 32. п., Кор. 1 п., В. 2 п., Круш. 4 п. Асс. Воукашина, Вѹкашина, Вѹкашiна. У Кр. долази један пут: Воукашинаа и Вѹкашиньна.

Воукашинь. Кр. 4 п. са асс. Воукашинꙗ.

Воукела. П. 1 п. Кр. 2 п.

Воукель Кр. 1 п. Асс. Вѹкелꙗ.

Воукень. П. 1. Асс. Вѹкена.

Воукнѣь. П. 7 п., Кр. 13 п., Круш. 5 п. Асс. Воукнћа, Вѹкнћа, Вукіћа, Воукикꙗ, Вѹкікꙗ, Воукика, Вѹкика, Воукчка, Вѹкыћа, Вѹкіћꙗ.

Воукобрать. П. 1 п., Круш. 1 п.

Воуковон. П. 20 п., Кр. 15 п., Круш. 7 п., Врд. 1 п. Асс. Воуковоꙗ, Вѹковоꙗ, Воукωвоꙗ, Вѹкоωꙗ, Воуковоа, Вѹкова.

Воуконло. П. 1 п.

Воукомань. П. 14 п., Кр. 11 п., Врд. 2 п., Круш. 1 п.

Воукосака. Пр. 8 п., П. 8 п., Кр. 8 п., Кор. 1 п., В. 2 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п.

Воукосавь. Пр. 2 п., П. 25 п., Кр. 17 п., Круш. 5 п., Врд. 1 п.

Воукосавьць. (Вукосавац). В. 1 п.

Воукославьць. (Вукославац.) П. 1 п.

Воукота. П. 1 п. Кр. 4 п., Круш. 2 п.

Воукоꙗ. П. 1 п. л. 72. Асс. Воукою.

Воукоѥ. П. 25 п., Кр. 26 п. Круш. 5 п., Врд. 1 п. Асс. Воукоꙗ, Воукоа, Вѹкоꙗ, Вѹкоа.

Воукоула. Круш. 1 п. Асс. Вѹкѹлѹ.

Воукоусавь. Кр. 1 п. л. 33 прѣзвитера Воукоусава.

Воукь. Пр. 2. п., П. 134 п. Кр. 127 п., Кор. 1 п. В. 1 п. Круш. 64 п. Врд. 6 п.

Воукьдрагь. П. 13 п., Кр. 2 п., Круш. 1 п. Асс. Воукьдрага, Вѹкьдрага, Воукдрага.

Воукьмань. П. 8 п., Кр. 19 п., Круш. 2 п. Асс. Воукьмана, Вѹкьмана, Воукмана, Вѹк'мана, Вѹкмана.

Воукьмиль. Кр. 1 п.

Воукьмира. П. 1 п. Асс. Вѹкмирѹ.

Воукьмирь. П. 11 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Вѹк'мира, Воукмира, Вѹкмира.

Воукьна. П. 6 п. Круш. 1 п. Асс. Воук'ну, Вѹк'ноу, Вѹкнѹ.

Воукьсань. П. 18 п., Кр. 13 п., Круш. 7 п. Асс. Воукьсана, Воуксана, Воук'сана, Вѹк'сана, Воуксана, Вѹксана, Воукьѕана,

Вѹк'ѕана, Воукѕана, Вѹѕана.

Воукьць. (Вукац). Кр. 9 п., П. 2 п.

Воукьчекиħь (презим.) Круш. 1 п.

Воукьша. П. 3 п., Кр. 3. п. Асс. Воук'шоу, Воукшоу, Вѹк'шѹ, Вѹкшѹ.

Воула. П. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Воулоу, Вѹлѹ.

Воуле. П. 2 п.

Воулета. П. 15 п., Круш. 5 п. Кр. 9 п. Асс. Воулетѹ, Вѹлетѹ, Вѹлѣтѹ.

Воусавь. Кр. 2 п., л. 140 и 127. Асс. Воусава.

Воусань. Кр. п. л. 85 и 150. Асс. Воусана.

Воуца. П. 1 п., Кр. 2 п., Круш. 2 п. Асс Воуцоу, Воуцѹ, Вѹцѹ.

Воуча. П. 4 п., Кр. 2 п. Асс. Воучѹ, Вѹчѹ, Вучю

Воуче. В. 1. п., П. 1 п. Асс. Вучета, В.; Вѹчетаа П.

Воучета. П. 21 Кр. 7 п. Круш. 7 п. Асс. Воучетоу, Воучетѹ, Вѹчетѹ.

Воучина. П. 3 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п. Држим да ће бити Воучихна с изостављеним х.

Воучислава. П. 1 п. Асс. Вѹчиславѹ.

Воучихьна. П. 18 п., Кр. 13 п., В. 3. п., Круш., 3 п. Асс. Вѹчих'нѹ Воучихнѹ, Вѹчихноу, Вѹчихнѹ.

Воучица. П. 23 п., Кр. 77 п., Кор. 1 п., Круш. 15. п.

Воучиць. П. 6 п. Кр. 1 п. Асс. Воучица, Вѹчаца.

Воучиħа. П. п., Кр. 1 п. Асс. Воучиħоу, Вѹчиħѹ.

Воучиħь. П. 31 п., Кр. 31 п., Круш. 4 п., Врд. 2 п. Асс. Воучиħа, Воучіħа, Воучиħа, Вѹчиħа, Вѹчика.

Воучоурь П. 1 п. л. 25.

Воучь. (или Воуче ?) П. 2 п. Асс. Вѹча, Вѹча.

Воучька. П. 1 п. Асс. Вуч'коу.

Воучько. П. п., Кр. 14. п., В. 2 п., Л. 2 п., Круш. 4 п. Асс. Воуч'ка, Вѹчька, Вѹч'ка, Воучка, Вѹчка,

Воушань. П. 1 п.

Воушинь. П. 2. 1 п., Круш. 2 п.

Воука. П. 54 п., Кр. 27 п., Круш. 20 п., Врд. 4 п, Кор. 3 п.

Воукадинь. П. 2 п., Кр. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Воукадина, Вȣкадина.

Воукакь. Кр. 1 п.

Воукица. П. 28 п., Кр. 38 п., Круш. 7 п. Асс. Воуканоу, Воуканȣ, Вȣканоу, Вȣканȣ.

Воукань. П. 11 п., Кр. 3 п., Круш. 3. п.

Воукановић, презиме. Кр. л. 168.

Воукать. П. 1 п. Асс. Воуката.

Воукаць (Вујац.) П. 1 п. Асс. Вȣица (чит. Вујца.)

Воукача. Кр. 1 п. Асс. Воукачю.

Воукє. В. 1 п. Асс. Вȣета.

Воуєта. Круш. 1 п. Асс. Воуєтȣ.

Въжитимирь. Кр. л. 57., тако.

Вышєсава. Пр. 4 п. Кр. 2 п.

Вышьна. П. 1 п., Кр. 11 п., Круш. 2., Врд. 2 п. Асс. Вышноу, Виш'нȣ, Вишнȣ, Вышнȣ (П.)

Вишьнꙗ. П. 22 п., Кр. 3 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Вышню, Виш'ню, Вишню (најчешће).

Вѣно. П. 1 п. Асс. Вѣꙗ. Биће од нечега ћур.

Вѣра. П. 1 п. Асс. Вѣрȣ.

Гавра. П. 1 п., Врд. 1 п., Л. 1 п. Асс. Гаврȣ.

Гаврилъ. Асс. Гаврила. Кр. 17 п.

Гаврииль. Пр. 5 п., Кор. 3 п., П. 31 п., Кр. 16 п., Круш. 15 п., Врд. 9 п., В. 1 п. Световно и калуђерско. Асс. Гаврилаа. Кр. 16 п., Гавріила, Гаврила, Гавріла, Гаврiила.

Ганиль. П. 1 п. Асс. Ганла.

Ганца. П. 1 п. Асс. Ганцȣ.

Галица. П. 1 п. Асс. Галицоу.

Гачько. П. 1 п. Асс. Гач'ка.

Гачьмань. П. 1 п. Асс. Гач'мана.

Гвоздꙗ. П. 2 п., Кр. 5 п. Асс. Гвоз'доу, Гвоз'дȣ, Гвоздȣ.

Гвоздана. П. 2 п. Gen. Гвоздани.

Гвоздѣна. П. 1 п., Кр. 1 п. Асс. Гвозденȣ.

Гвоздѣнија. П. 1 п.. Кр. 2 п. Асс. Гвозденію, Гвоздению. У Крушевском л. 41: монахію Гвозденіа.

Гвоздѣнь. П. 29 п., Кр. 25 п., Круш. 10 п. Асс. Гвоздена, Гвоздѣна. Ово последње свега два три пут.

Гдоунꙗ. П. 1 п. Acc Гдѹню. Од јел. *κυδώνιον*.

Гє. Имена која се почињу тако, тражи под Ђ, ако их нема овде.

Главаунѣи. (презиме) Кр. 1 п.

Глигоріє. Кр. 1 п., Круш. 1 п. Калуђерско. Acc. Глигоріа.

Глиша. Кр. 1 п.

Глѣбь. Кр. 1 п. Раба своего Глѥба л. 74.

Гнѣнь. Круш. 1 п. л. 40. Acc. Гнъна.

Годєчь. Кр. 1 п., Круш. 1 п.

Годичь. Кр. 1 п. Раба Годіча. Л. 99.

Годимирь. П. 1 п.

Годомирь. Кр. 1 п.

Гойка. П. 3 п. Acc. Гойкѹ.

Гойко. П. 14 п., Кр. 13., Круш. 7 п., Врд. 2 п. Acc. Гойка, Гоӱка.

Гойславь. Пр. 1 п.

Голоубь. Врд. 2 п. Acc. Голѹба.

Гонь. Пр. 1 п., В. 1 п. Acc. Гѡна. Cf. Ђонь.

Горинда. Кр. л. 138.

Горько. П. 1 п. Acc. Гор'ка.

Горꙗна. П. 1 п. Acc. Горьꙗнѹ.

Госпава. П. 3 п.

Гоꙗна. П. 1 п.

Градиславь — казньць. Пр. л. 43.

Градоє. П. 1 п., Кр. 1 п. Acc. Градоꙗ, Градоа.

Граицꙗ. П. 1 п. Acc. Гран'цию.

Граћа. П. 2 п. Acc. Граћѹ.

Граћанька. Кр. 1 п. л. 115.

Гривьно. Врд. 1 п. Acc. Гривна.

Григоріє. Пр. 5 п., П. 15 п., Кор. 1 п., Кр. 8 п., Круш. 14 п., Врд. 10 п. Световно и калуђерско, али у овим примерима више калуђерско. Acc. Гріґѡріа, Гріґоріа, Григоріа, Гріґорна, Гріґоріꙗ, Грыгоріꙗ, Григориꙗ.

Гробьна. Кр. л. 57. Acc. Гробнѹ.

Грозда. П. 4 п., Кр. 2 п. Врд. 2 п.

Гроздана. П. 21 п., Кр. 20 п., Круш. 9 п. Acc. Грозданоу, Грозданѹ.

Гроздань. П. 2 п.

Гроздоє. Врд. 1 п. Acc. Грѡз'доꙗ.

Гроздѣна. П. 6 п., Кр. 1 п. Acc. Грозденѹ, Гроз'денѹ.

Громьна. П. 1 п. Gen. Громнѣ.

Гроубана. П. 1 п. Acc. Грбану.

Гроубань. Пр. 1 п., П. 3 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п.

Гроубачь. П. 4 п., Кр. 4 п., Круш. 4 п. Acc. Гроубача, Грбача.

Гроубашь. П. 1 п.

Гроубьна. Кр. 10 п., П. 4 п. Гроубну, Грбну, Грб'ну.

Гроубьць. Кр. 1 п.

Гроубьша. Кр. 1 п.

Гроуда. П. 1 п.

Гроуно. П. 1 п. Acc. Гроуꙗ.

Гроуица. П. 17 п., Кр. 21 п., Круш. 6 п., Врд. 4 п. Acc. Гроуицоу, Гроуицу, Грицоу, Грицу.

Гроунь. П. 1 п.

Гроуꙗ. П. 8 п., Кор. 1 п., Кр. 1 п., Круш 2 п., В. 1 п. Грюю.

Гроуꙗнь. Врд. 1 п.

Гроуꙗць. Врд. 1 п. Acc. Гроуйца.

Грьгоурь. П. 3 п., Кр. 3 п. Acc. Грьгоура, Грьгура, Гргура.

Грьдана. П. 1 п.

Грьдань. П. 2 п., Кр. 6 п.

Грькынꙗ. Пр. 2 п. Помени, господи, рабоу свою Грькыню и Чюроу л. 51; Помени, господи, брата своѥго Ивана и подружіе ѥго Грькыню. Врд. 1 п.

Грьница. П. 1 п., Кр. 1 п.

Грьлꙗ. П. 1 п.

Грьлꙗкь. Пр. 2 п. Acc. Грьлꙗкаа, л. 5.

Грьца. П. 1 п. Gen. Грьци.

Грѣла. П. 1 п. Acc. Грелу.

Грѣꙗкь. П. 1 п., Круш. 1 п.

Гоуда. П. 1 п. Acc. Гуду.

Даба. П. 33 п., Кр. 12 п. Круш 5 п., Кор. 1 п., Врд. 1 п. Мушко и женско, али више женско. У Кор.: Раба своего Дабу.

Дабижика. П. 2 п., В. 3 п., Круш. 2 п. Acc. Дабиживу.

Дабижикь. Пр. 6 п., Кр. 7 п., П. 8 п., Кор. 6 п., В. 4 п., Круш. 3 п., Врд. 3 п. Л. 1 п.

Дабо. Кр. 3 п. Acc. Даба.

Дабьживь. П. 1 п. Acc. Дабжива.

Дабько. П. 1 п.

Дабѣнь. П. 1 п. Acc. Дабена.

Давида. П. 2 п., Круш. 1 п. Acc. Давидоу, Давиду.

Давидь. Пр. 3 п., П. 16 п., Кр. 8 п., В. 1 п., Врд. 2 п., Круш. 1 п. Световно и калуђерско.

Давина. Кр. 3 п.

Давихна. П. 1 п. Cf. Давина.

Дандоушь. Кр. л. 93.

Данка. П. 2 п., Кр. 1 п., В. 1 п.

Данко. П. 1 п., В. 1 п.

Данчинь. Кр. 1 п.

Данша. П. 1 п.

Дамана. Кр. л. 48. Acc. Даманоу.

Дамань. Кр. 6 п., Круш. 1 п. Acc. Дамана, Дам'ана.

Дамаскинь. П. 5 п., Круш. 3 п., Врд. 1 п. Калуђерско. Acc. Дамаскина, Дамаскѵна, Дамаскина.

Даминь. Кр. л. 42. Acc. Дамина.

Дамиꙗна. Кр. 1 п., П. 12 п. Acc. Даміаноу, Даміанꙋ.

Дамиꙗнь. Пр. 10 п., П. 53 п., Кр. 17 п., В. 2 п., Круш. 16 п., Врд. 3 п. Л. 1 п. Калуђерско и световно. Acc. Дамиꙗна, Дьмиꙗн́а, Дамиана, Даміꙗна, Дьмиана, Даамиана.

Дамꙗнь. П. 2 п., Кр. 3 п.. Круш. 3 п. Acc. Дамлꙗна, Дамлана.

Дамниꙗна. П. 2 п. Acc. Дамн'ꙗнꙋ, Дъмниꙗнꙋ.

Дамниꙗнь. П. 1 п., Круш. 9 Acc. Дамниꙗна, Дамьнана, Дам'нана, Дам'ниꙗна, Дамнана.

Дамьꙗнь. Пр. 2 п., П. 2 п., Кр. 25 п., Кор. 2 п., Круш. 4 п. Acc. Дамьꙗна, Дам'ꙗна, Дамꙗна, Дьмьꙗна.

Даниль. Пр. 20 п., П. 20 п., Кр. 8 п., Кор. 1 п., Круш. 2 п., Врд. 7 п. Acc. Данилаа, 2 п. Пр., Данила, Даніла, Данінла. Махом калуђерско, световно само два три пут у горе поменутим споменицима.

Даница. П. 13 п., Кр. 15 п., Круш. 3 п., Врд. 1 п. Acc. Даницоу, Даницꙋ, Даньницꙋ, Дан'ницю. Једна је била монахија. Cf. Дьница.

Данонла. П. 2 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п.

Даноуль. Кр. 1 п., Круш. 1 п. Acc. Данꙋла.

Даноуиь. Кр. 1 п. Асс. Данѹна.

Данька. П. 2 п. Асс. Дан'кѹ, Данкѹ.

Дафина. Пр. 2 п., П. 53 п., Кр. 29 п., Круш. 12 п., Врд. 1 п. Асс. Дафиноу, Дафинѹ, Дафінѹ, Дах'финѹ.

Дахвина. П. 1 п., Кр. 29 п., Кр. 2 п. Асс. Дах'виноу, Дахвиноу, Дахвинѹ, Дахвінѹ.

Даѵа. Врд. 1 п.

Дак. В. 1 п.

Дакмань. Кр. 1 п. 124 л.

Дворька. П. 1 п.

Дворьна. П. 4 п., Круш. 1 п., Асс. Двор'ноу, Двор'нѹ, Дворнѹ.

Деде. В. 13 л. тако.

Деса. Пр. 2 п. Асс. Десоу, Десѹ.

Десимирь. П. 1 п., Кр. 1 п. Асс. Дѣсимира, Десимира.

Деспа. П. 5 п., Кр. 3 п., Круш. 2 п. Асс. Деспоу, Дѣспоу, Деспѹ, Дѣспѹ.

Деспина. П. 42 п., Кр. 13 п., В. 3 п., Кор. 1 п., Круш. 8 п. Врд. 3 п. Л. 1 п. Асс. Деспиноу, Деспинѹ, Деспінѹ, Деспіннѹ, Дѣспиноу, Дѣспинѹ.

Деспиника. Кр. 7 п., П. 1 п.

Деспоть. Кр. 2 п., Врд. 1 п., Л. 2 п. Асс. Деспота, Дѣспота.

Деша. Кр. 1 п.

Дива. П. 1 п., Кр. 2 п. Асс. Дивѹ, Дівоу.

Дивладань. П. 1 п.

Дивьна. П. 9 п., Кр. 4 п. Див'нѹ, Дивноу, Дивнѹ, Дівнѹ.

Дика. Кр. 1 п., Круш. 2 п.

Дикла. П. 4 п., Кр. 4 п., В. 2 п., Круш. 3 п. Асс. Диклоу, Диклѹ, Дик'лѹ.

Дикосава. Круш. 1 п.

Дима. П. 4 п.

Димань. Пр. 1 п. Асс. Дімана.

Димитрика. П. 2 п., Круш. 1 п. Асс. Димитрію.

Димитрие. П. 13 п., Кр. 4 п., Круш. 3 п., Врд. 2 п. Асс. Димитрика, Димитріка, Димитріа, Димітріа, Дімитріа, Дімітріа, Димиѳріа.

Димитрь. П. 1 п., Кор. 1 п., В. 1 п. Асс. Димитра, Дімитра.

Димиань. Круш. 1 п. Асс. Діміана.

Димо. П. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Дима.

Димько. В. 1 п.

Димьно. Врд. 1 п. Асс. Димна.

Димꙗнь. Круш. 1 п. Л. 40. Асс. Діимьана.

Диомидиѥ (јеромонах). П. 1 п.

Дионисиꙗ. Пр. 1 п., Круш. 1 п. Калуђеричко и световно.

Дионисиѥ. Пр. 6 п., П. 10 п., Кр. 3 п., В. 2 п., Круш. 6 п., Кор. 1 п. Асс. Диѡнисиꙗ, Діѡнисиꙗ, Дионисіꙗ, Діѡнісиꙗ, Диѡнисіа, Діѡнисіа, Діѡнісіа, Діонисіа.

Диꙗна. Кр. 3 п.

Диꙗнишь. Кр. 2 п. л. 144.

Добра. Пр. 3 п., П. 7 п., Кр. 2 п., В. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Доброу, Добрꙋ, Доб'рꙋ.

Добрашинь. П. 1 п.

Добрикои. Пр. 1 п.

Добрица. П. 4 п., Кр. 4 п., В. 2 п., Врд. 1 п. Асс. Добрицꙋ, Доб'рицꙋ.

Добриꙗ. Кр. 1 п., Врд. 1 п.

Добро. П. 1 п. Асс. Добраа.

Доброкои. Пр. 1 п., П. 9 п., Кр. 6 п., Врд. 4 п. Асс. Доброкоꙗ, Доброкоа.

Доброслава. Круш. 1 п.

Доброславь. Пр. 2 п., П. 7 п., Кр. 6 п., Кор. 1 п., Врд. 2 п.

Доброcь. Кр. л. 110. Асс. Доброса.

Доброть. Пр. л. 45. Асс. Доброта.

Добрѣи. Пр. 4 п. Асс. Добрѣꙗ.

Дова. Кр. л. 56. Асс. Довоу.

Довола. (? лꙗ) П. 1 п. Асс. Доволꙋ.

Донка. Кр. 1 п., В. 1 п.

Донко. Пр. 3 п., П. 2 п., В. 1 п.

Донь. Круш. 1 п. л. 43. Асс. Доина.

Донѵнь. П. 2 п.

Дока. П. 2 п.

Докиꙗ. Кр. л. 61: рабоу своюю Докіа (м. Докію). Поред имена забележено је истом руком и мастилом име Кошꙋча. Слова су старијега времена.

Доманиꙗ. П. 1 п. Gen. Доманіе.

Доментиꙗнь. Пр. 4 п., П. 1 п. Калуђерско. Асс. Доментиꙗна, Доментіана, До-

меньтіана, Доменѳіана, Дѡментіана.

Доминка. П. 2 п.

Донь. Пр. 1: Донѧ раба своего.

Донь. Круш. 1 п. Асс. Дѡна.

Донька. П. 3 п., Кр. 1 п. Асс. Дон'коу.

Дора. Кр. 1 п: Рабꙋ свою Дороу.

Доронтиѥ. П. 1 п. Асс. Дорон'тію.

Доротеи. Пр. 8 п., П. 3 п. Калуђерско. Асс. Дороѳеѧ, Дороѳеа, Дороѳѣѧ.

Дорька. П. 1 п., Кр. 3 п., Круш. 2 п.

Дорѣна. Кр. 1 п.

Доситеи. Пр. 5 п. Асс. Доситеѧ, Досиѳеѧ, Досиѳеа.

Доста. П. 1 п., Кр. 2 п., Круш. 1 п.

Достана. П. 2 п.

Достань. П. 2 п.

Доша. П. 3 п. Асс. Дошоу, Дошꙋ.

Доѧ. П. 3 п., Кр. 4 п., В. 1 п., Круш. 1 п.

Драга. Круш. 1 п.

Драгана. П. 6 п., Кр. 15 п., Круш. 6 п.

Драгань. П. 1 п., Кр. 1 п.

Драгашь. П. 9 п., Кр. 11 п., Л. 1 п.

Драгель. П. 1 п. л. 51. Асс. Драгела.

Драгиша. Кр. 21 п., П. 6 п. Асс. Драгишоу, Драгишꙋ.

Драгиѥ. П. 3 п., Кр. 5 п. Асс. Драгию, Драгію.

Драгићь. П. 3 п., Кр. 6 п. Асс. Драгића, Драгика, Драгіћа, Драгыћа.

Драго. П. 1 п.

Драгобрать. Кр. 1 п.

Драгонла. П. 1 п. Асс. Драгонлꙋ.

Драгонло. П. 13 п., Кр. 24 п., Круш. 2 п., Врд. 1 п.

Драголь (или Драголо). Круш. л. 64. Асс Драгола.

Драгомирь. Кр. 2 п.

Драгославь. П. 3 п., Кр. 3 п.

Драгославь. В. 1 п.

Драготинь. Кр. 1 п.

Драгошь. Пр. 5 п., П. 2 п., Кр. 1 п.

Драгоѥ. П. 7 п., Кр. 10 п., Круш. 2 п. Асс. Драгоѧ, Драгоа.

Драгоутинь. П. 1 п., Врд. 1 п.

Драгоуѥ. Круш. 1 п. л. 70. Асс. Драгꙋю.

Драгьбрать. П. 1 п. Асс. Драгбрата.

Драгьна. П. 2 п., Кр. 7 п.

Асс. Драг'ноу, Драг'нѫ, Драгноу, Драгнѫ.

Дража. П. 4 п. Асс. Дражѫ.

Дражень. Кр. 2 п.

Дражета. П. 2 п., Кр. 1. Асс. Дражетѫ.

Дражица. Кр. 2 п.

Дранка. В. 1 п.

Дранко. П. 1 п., Кор. 1 п., В. 1 п.

Дранѣь. П. 1 п. Асс. Дранѣа.

Дракоула. П. 2 п. Асс. Дракоулоу, Дракѫлѫ.

Дракоуль. П. 7 п., Кр. 2 п., Круш. 1 п. Асс. Дракоула, Дракѫла.

Дракоунь. П. 5 п. Асс. Дракѫна.

Драшко. П. 3 п.

Драю. Кр. 1 п.

Дрнюанька. П. 1 п. Асс. Дрниюан'кѫ.

Дроужань. Кр. 1 п. Асс. Дрѫжана.

Доубьна. П. 1 п. Асс. Дѫбнѫ.

Доуда. П. 2 п. л. 16.

Доудиѣь, (презиме). Іоаннь. Круш. 1 п.

Доука. Пр. 1 п., П. 3 п., Круш. 3 п.

Доукагинь. Пр. л. 47. Асс. Дѫкагынѧ.

Доукадинь. Пр. 1 п., Кр. 3 п. Асс. Доукадина.

Доукань. П. 4 п., Круш. 1 п. Асс. Доукана.

Доуко. П. 1 п. Асс. Дѫкаа.

Доумьче. В. 1 п. Асс. Дѫм'чета.

Доулбиѥрь. Кр. л. 84. Презиме из Босне: Дѫлбѣер.

Доуню. П. 1 п. Асс. Дѫню.

Доура. П. 1 п. Асс. Дѫрѫ.

Доутько. Кр. л. 59. Асс. Доут'ка.

Доухновена. Кр. л. 55: рабоу свою Дѫх'новеноу.

Доушана. П. 1 п.

Доушань. Кр. 1 п. Асс. Дѫшана.

Доуѣа. П. 1 п. Асс. Дѫѣѫ.

Дьминько. Пр. 1 п. Асс. Д'мин'ка.

Дьмитра. П. 12 п., Кор. 1 п., В. 10., Круш. 7 п., Врд. 1 п. Асс. Дмитроу, Дмітроу, Дмитрѫ, Дмит'рѫ.

Дьмитрь. Пр. 3 п., П. 95 п., Кр. 34 п., Кор. 15 п., В. 15 п., Круш. 36 п., Врд. 1 п. Асс. Д'митра, Дмит'ра, Дмітра.

Дьмитрашинь. П. 6 п., Кр. 3 п. Асс. Дмитрашина.

Дьмитрие. Круш. 1 п. Асс. Дмітріа.

Дьмитрованъ. Кр. 1 п. Калуђерско. Асс. Дмитрована.

Дьмитрофанъ. Кр. 1 п., Врд. 2 п. Асс. Калуђерско. Асс. Дмитрофана.

Дьмитрохванъ (монах). Врд. 2 п. Асс. Дмітрохвана.

Дьмиꙗ. П. 4 п., Кр. 2 п. Кор. 4 п., В. 1 п., Круш. 2 п.

Дьница. Кр. 1 п., В. 1 п., Л. 1 п. Асс. Дьницꙋ, Дьнницꙋ, Дьніца. Cf. Даница.

Дѣва. П. 1 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Дѣвоу, Девꙋ.

Дѣвана. Врд. 2 п.

Дѣвьва. Круш. 1 п. Асс. Дѣв’кꙋ.

Дѣꙗна. Кр. 3 п., П. 2 п. Асс. Дѣꙗноу, Дѣꙗнꙋ, Деꙗнꙋ.

Дѣꙗнъ. П. 6 п., Кр. 7 п., В. 1 п., Круш. 1 п., Врд. 2 п. Асс. Дѣꙗна, Дѣана, Деꙗна, Деаана.

Жика. П. 13 п., Кр. 3 п., Круш. 3 п.

Живана. П. 35 п. Кр. 22 п., В. 2 п., Круш. 12 п., Врд. 2 п.

Живанъ. П. 13 п., Кр. 2 п., Круш. 2 п., Врд. 9 п.

Живо. Кр. л 154 Ном. Живоѡ.

Живоинъ. Кр. 1 п.

Живька. П. 15 п., Кр. 8 п., Врд. 1 п. Асс. Жив’коу, Живкоу, Жив’кꙋ, Живкꙋ, Жівкꙋ.

Живькана. Кр. 1 п. Асс. Живканꙋ.

Живько. П. 112 п., Кр. 53 п., Кор. 1 п., В. 5 п., Круш. 40 п. Врд. 11 п.

Живьна. П. 1 п. Асс. Живнꙋ.

Жилнѣь (презиме). Круш. 2 п.

Жода. Кр. л. 87. Асс. Жодоу.

Жоухра. Кр. л. 66. Асс. Жꙋх’рꙋ. Са стране истом руком: Сремь, Петровци.

Жарько. П. 1 п., Кр. 4 п., Круш. 1 п. Асс. Жар’ка Жарка.

Жегрь. Пр. л. 44. Асс. Жегра.

Ȥакиша. Кр. 1 п.

Ȥагорька. П. 2 п., Кр. 3 п., Врд. 3 п. Асс. Загорькꙋ, Загор’кꙋ, Загоркꙋ.

Ȥака. Кр. 1 п., Врд. 1 п.

Ȥамфирь. Врд. 1 п.

Ȥахара. П. 1 п.

Ȥахарию. П. 28 п., Кр. 15 п., Круш. 14 п., Врд. 4 п. В. 1 п. Асс. Захарию, Захарію, Захарі8. Махом калуђерско.

Ȥахарие. П. 3 п. Круш. 1 п., Врд. 2 п. Калуђерско и световно.

Ȥвѣна. П. 1 п. Асс. Звен8.

Ȥвѣнию. П. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Звѣнію.

Ȥдравько. П. 1 п., Кр. 1 п., Врд. 2 п. Асс. Здрав'ка, Здравка.

Ȥдравьць. (Здравац). П. 2 п. Асс. Здрав'ца.

Ȥиса. Врд. 1 п.

Ȥланка. П. 1 п.

Ȥлата. П. 2 п., Врд. 3 п.

Ȥлатана. Л. 1 п.

Ȥлатань П. 2 п. Л. 1 п.

Ȥлато. П. 1 п. Асс. Злата.

Ȥлатьна. П. 3 п.

Ȥмѣнка. П. 1 п. Асс. Змеик8.

Ȥора. П. 10 п., Кр. 7. п., Круш. 4 п. Асс. Зороу, Зор8.

Ȥорана. П. 1 п. Асс. Зораноу.

Ȥоре. П. 1 п. Асс. Зора.

Ȥорька. П. 7 п., Кр. 3 п., Круш. 2 п. Асс. Зор'к8, Зоркоу, Зорк8.

Ȥорько. П. 1 п. Асс. Зор'ка.

Ȥосима. (јерођакон) Круш. 1 п.

Ȥосимь. Кр. 1 п., Круш. 4 п., Врд. 1 п. Калуђерско.

Ȥофию. Кр. 1 п.

Ȥою. Пр. 2 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п.

Ȥрькиа. Кр. 132 л. Асс. Зрьк8.

Ȥоубь. (презиме) Таноушь. Пр. л. 13.

Ȥоубьчнкь. Пр. л. 9. Асс. Зоубьчикю.

Ива. П. 1 п. Асс. Ивоу.

Ивана. Пр. 3 п., П. 12 п., Кр. 11 п., Круш. 2 п., Асс. Иваноу, Иван8.

Иваница. П. 1 п., Асс. Иваницоу.

Иваниць. П. 1 п. Асс. Іваница.

Иваниша. П. 1 п. Асс. Иванiш8.

Иванишь. Пр. 1 п., П. 6 п., Кр. 6 п., Круш. 4 п., Асс. Иваниша, Иванѣша,

Иванъ. Пр. 2 п., П. 58 п., Кр. 67 п., Кор. 1 п., В. 1 п., Круш. 20 п., Врд. 7 п. Асс. Ивана. Іван а. Сп. Ивьнь.

Иванько. Пр. 1 п., П. 3 п., Кр. 1 п., Врд. 2 п. Асс. Иван'ка, Иванка.

Иница. П. 2 п., Кр. 1 п.

Ивька. П. 1 п. Асс. Ив'кѹ.

Ивько. П. 12 п., Кр. 5 п., В. 1 п., Врд. 4 п. Асс. Ивька, Ив'ка, Ивка, Ів'ка.

Ивьнь. Кр. 2 п. Асс. Ивьна. Може бити да је ь грешшком место **а**.

Ивьче. Асс. Ивчета. Изв. VI. 393.

Игна. П. 1 п. Асс. Иг'нѹ.

Игнатие. П. 4 п., Круш. 8 п., Врд. 5 п. Световно и калуђерско. Асс. Игнатіа Игнатіа, Ігнатіа, Игнатіа, Иг'натіа, Ігнатіа.

Игнать. П. 2 п., Кр. 2 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Игната, Игната, Ігната, Ігната.

Игюдь. Круш. 1 п. л. 7. Асс. Ігюда.

Игровька. П. 1 п. Асс. Игров'кѹ.

Ижота. П. 2 п. Асс. Ижотѹ.

Икониа. П. 4 п., Врд. 3 п. Асс. Иконію. Іконію.

Илада. П. 1 п. Асс. Иладоу.

Илана. П. 2 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п.

Иларионь. Пр. 1 п., П 8 п., Кр. 4 п., Круш. 9 п., Врд. 1 п. Калуђерско. Асс. Иларiωна, Иларіωна, Іларіона. Іларіωна.

Иларие. (јеромонаси). П. 2 п. Асс. Иларіа, Іларіа.

Илиа. П. 1 п., П. 101 п., Кр. 58 п., В. 6 п., Кор. 1 п., Круш. 39 п., Врд. 25., Л. 5 п. Калуђерско, али више световно. Асс. Илию. Илію, Ілию. Ільію.

Илинька. П. 1 п., Кр. 1 п.

Илиана, Кр. 1 п. Асс. Илианѹ.

Илиашь. Пр. 2 п., Кр. 2 п., П. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Илиашаа (Пр. л. 7), Илиаша, Иліаша, Иліаша.

Илонка. Врд. 1 п. Асс. Илонкѹ.

Илоута. В. 1 п. Асс. Илѹѳѹ.

Илька. П. 1 п. Круш. 1 п. Асс. Ил'коу, Ил'кѹ.

Илꙗ. П. 1 п. Асс. Илю.

Иманьло. Кр. л. 123: раба

своего Воуицоу и Гвоздена, Иманьла. Из Суботице. Чинило ми се најприличније, да овако прочитам.

Инѧ. П. 1 п. Acc. Иноу.

Инахоумоуи. (презиме) Страхиниѩ. Acc. Инахоумоуѩ. Пр. л. 32.

Иномиќь. (презиме) Радославь: Помени, Господи, раба своего Радосава Иномика. Пр. л. 44.

Иноќентию. (јеромонаси) Кр. 1 п., П. 1 п. Acc. Иноћентіа, Иноћен'тіа.

Инѓѧ. Кр. 1 п. Круш. 1 п., Acc. Ингꙋ, Ин'ђꙋ.

Инѓелиѩ. Кр. 1 п. Acc. Ин'ћелію.

Инѓиѩ. П. 18 п., Кр. 8 п., Круш. 1 п., Врд. 6 п. Acc. Инђию, Инћію, Ин'ћию, Иньћию, Иньћію, Ин'ћію, Ін'ћію, Ин'ћѵю, Ин'гію.

Иѡакимь. П. 4 п., Кр. 1 п. В. 1 п., Круш. 13 п., Врд. 4 п. Acc. Іѡакима, Іѡакіма, Іѡакѵма.

Иѡанѧ. П. 34 п., Кр. 27 п., В. 7 п., Круш. 34 п. Кор. 5 п. Acc. Иѡаноу, Іѡаноу, Іѡанꙋ, Іѡанноу, Іѡан'нꙋ, Іѡан'ноу, Іѡан'нꙋ, Ѿан'ноу, Ѿан'нꙋ.

Иѡаникиѩ. (монахиња). П. 1 п. Acc. Іоаникію.

Иѡаникию. Пр. 1 п., П. 7 п., Кр. 3 п., Круш. 9 п., Врд. 1 п. Л. 1 п. Калуђерско. Іѡаникиа, Іѡаникіа, Іѡанікіа. Іѡанѵкіа.

Иѡаницѧ. П. 1 п. Acc. Іѡаницꙋ.

Иѡань. Пр. 18 п., П. 228 п., Кр. 64 п., Кор. 30 п., В. 23 п., Круш. 13, п., Врд. 22 п. Световно и калуђерско. Acc. Иѡана, Іѡана, Іѡанна, Иѡан'на, Іѡан'на, Ѿана, Ѿан'на. Неколико пута долази скраћено с титлом Іѡа, Иѡ, Іѡ, што сам такође овде уврстио.

Иѡасафь. Круш. 4 п. Кр. 1 п. Калуђерско. Сп. Иосафь. Acc. Іѡасафа.

Иѡаќимь. Кр. 1 п. Acc. Іѡаћима. Сп. Иоакимь.

Иовѧ. П. 44 п., Кр. 13 п., В. 2 п., Кор. 3 п. Круш. 13 п., Врд. 1 п. Acc. Иѡвоу, Іѡвоу, Иѡвꙋ, Іѡвꙋ, Ѿву. Мушко и женско.

Иоканѧ. Кр. 33 п., В. 3 п.,

П. 17 п., Круш. 3 п., Врд. 2 п. Асс. Иωваноу, Іωваноу, Іωванꙋ, Іωванноу, Ѡванꙋ. Сп. Иоана.

Іωванъ. П. 68 п., Кр. 67 п., В. 4 п., Ккуш. 41 п., Врд. 10 п. Сп. Иоанъ. Уз то још Ѡвана: П. 4 п., Кр. 4 п.

Іωванька. П. 1 п., Круш. 2 п., Врд. 1 п. Асс. Іωван'коу, Іωван'кꙋ, Іωванкꙋ.

Іωваньць. П. 1 п. Асс. Іωван'ца.

Іωваньче. Кр. 1 п. Асс. Іωванчета.

Іωве. В. 5 п. Асс. Иωвета, Іωвета.

Іωвета. П. 2 п. Кр. 1 п. Асс. Іоветꙋ, Іωветꙋ, Іωвѣтꙋ.

Іωвинь. П. 1 п. Асс. Іовина.

Іωвица. П. 21 п., Кр. 9 п., Кор. 3 п., В. 1 п., Круш. 6 п., Врд. 2 п. Мушко и женско. Асс. Іωвицоу, Іωвицꙋ, Иωвицꙋ, Ѡвицоу, Овицꙋ.

Іωвиць. П. 7 п. Асс. Іовица, Іωвица.

Іωвь. Пр. 3 п., П. 20 п., Кр. 4 п., Кор. 1 п., Круш. 5 п., Врд. 3 п. Калуђерско. Асс. Іωваа (Кр. 1 п). Иωва, Іова, Іωва, Іωв'ва.

Іωвька. П. 14 п., Кр. 3 п., Кор. 1 п., Круш. 2 п. Асс. Іωв'коу, Іωв'кꙋ, Иовкꙋ, Іωвкоу, Ѡв'кꙋ.

Іωвько. П. 6 п., Врд. 1 п.

Іωвьна. Круш. 1 п., Кр. 1 п. Асс. Іωвнꙋ.

Іωвьнь. Кр. 9 п. Асс. Иωвна, Іωвна, Іωв'на.

Іωвьче. Кор. 2 п., В. 2 п. Асс. Іωв'чета.

Іωвьчинь. Кор. 1 п. Асс. Іωв'чина.

Іωвьчица. Кор. 1 п. Асс. Іωвьчицꙋ.

Іωгнань. П. 1 п. Асс. Іωгнана.

Іωнка. П. 1 п. Асс. Іωнкꙋ.

Іωниль. Круш. 2 п. Асс. Иωила, Іωила. Калуђерско.

Іωка. П. 1 п. Асс. Іωкꙋ.

Іωкимь. Врд. 1 п. Асс. Іωкума.

Іωна. П. 2 п., Кр. 5 п., Круш. 1 п. Врд. 1 п. Асс. Иωнꙋ, Іωноу, Іонꙋ, Іωннꙋ. Калуђерско и световно. Мушко и женско.

Іωнь. П. 1 п., Кр. 20 п.,

Кор. 1 п., В. 1 п., Круш. 3 п. Acc. Іона, Іωна, Ионна, Іωнна, Іωн'на. Сп. у Речнику Даничића под тим именом. Но ја, поред оволико случајева, нисам ово више могао сматрати за погрешку. Калуђерско и световно.

Іωанкіе. Врд. 1 п. Acc. Иωнакіа.

Іωргъ. Врд. 1 п. Acc. Іωргѹ.

Іωсафъ. П. 4 п., Кр. 6 п., Врд. 1 п. Acc. Иωсафа, Іωсафа.

Іωсифъ. Пр. 3 п., Кр. 14 п., П. 19 п., Кор. 2 п., В. 1 п., Круш. 9 п., Врд. 1 п. Acc. Іосифа, Іωсифа, Іωсіфа, Ѡсифа. Махом калуђерско.

Іωфикь (јеромонах). Кр. л. 17.

Іωхна. П. 1 п., Круш. 2 п. Acc. Іωхнѹ, Іωх'нѹ.

Іωца. П. 1 п., Кр. 2 п. Acc. Иωцѹ, Іωцоу.

Іωцько. П. 11 п., Кр. 4 п., Круш. 2 п. Acc. Иωц'ка, Іωц'ка, Ѡц'ка.

Іωша. Кр. 1. Acc. Іωшѹ.

Іωшо. П. 1 п. Иωша.

Ирина. Врд. 1 п. Gen. Ірини.

Ириніа. Кр. 1 п. Acc. Ѵррию.

Исаніа. Пр. 2 п., П. 9 п., Кр. 6 п., В. 1 п., Круш. 11 п., Врд. 4 п. Acc. Исаию. Исаію, Ісаию, Ісаію, Ісаиѹ. Калуђерско.

Исаие. П. 2 п., Врд. 2 п. Acc. Исаіа, Ісаиа, Ісаіа.

Исакь. П. 6 п., Кр. 2 п., Круш. 5 п., Врд. 2 п. Acc. Исаака, Исака, Ісаака, Ісака. Калуђерско и световно.

Исидора. (монахиња) Круш. 1 п.

Исидоріа (монахиња) П. 2 Acc. Ісидорію, Ісідорию.

Исидорь. П. 2 п., Кр. 1 п., В. 2 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Acc. Исидора, Исидωра, Исідора. Калуђерско и световно.

Исо. П. 1 п. Acc. Иса.

Истина. Кр. 1 п.

Ичота. П. 2 п. Acc. Ичотоу, Ичотѹ.

Казимира. П. 1 п. Acc. Казимирѹ.

Казимирь. П. 5 п., Кр. 6 п. Acc. Казимира.

Калесть. (монах). П. 1 н.

Калина. П. 12 н., Кр. 30 н., В. 4 н., Круш. 11 н. Кор. 2 н. Асс. Калиноу, Калинꙋ, Каліноу, Калінꙋ.

Калиникь. П. 3 н. Калуђерско.

Калистрать (Монах). Пр. 1 н.

Калистрь. (монах). Пр. 1 н. Асс. Калыстра.

Калоꙗнь. Пр. 3 н. Асс. Калоанꙗ.

Калоꙗниць. Пр. 2 н.

Калꙗ. Пр. 2 н.

Кама. П. 1 н. л. 65. Асс. Камꙋ.

Канадакиꙗ. П. 1 н. Асс. Канадакію.

Канда. П. 8 н., Круш. 1 н. Асс. Кан'дꙋ, Кан'доу, Кан'дꙋ.

Кандаћиꙗ. П. 2 н. Врд. 1 н. Асс. Кандаћію, Кан'даћію.

Канфила. Кр. 1 н. Асс. Канфілꙋ.

Канђа. П. 1 н., Кр. 1 н., Круш. 2 н. Врд. 1 н. Асс. Канћꙋ, Кан'ћꙋ, Канћю.

Каравида. П. 3 н., Кр. 23 н., Круш. 3 н.

Карань. П. 4 н., Кр. 3 н.

Каранфила. Кр. 2 н. Асс. Каранфілꙋ.

Карафилька. П. 1 н. Асс. Карафилкꙋ.

Каса. Врд. 1 н. Асс. Касꙋ.

Ката. П. 46 н., Кр. 71 н., Круш. 15 н., В. 1 н. Асс. Катоу, Катꙋ, Каатꙋ.

Катава. Кр. 3 н.

Каталена. П. 2 н. Асс. Каталенꙋ. Каталѣнꙋ.

Каталина. Кр. 23 н. П. 1 н. Круш. 3 н. Асс. Каталиноу, Каталинꙋ, Каталінꙋ.

Каталиниꙗ. Кр. 1 н. л. 67. Асс. Каталиню.

Катарина. П. 1 н., Кр. 9 н., Круш. 2 н. Асс. Катариноу, Каѳарінꙋ, Катарінꙋ. Калуђеричко и световно.

Катица. Кр. 1 н.

Катоуша. Кр. 1 н.

Катьна. П. 1 н.

Каћоуна. П. 1 н. Асс. Каћꙋноу.

Керана. Види Ћ е р а н а.

Ки. Грчка имена на К и, види под Ћи.

Кипоурь. (презиме) Радосавь и Храньць. Пр. л. 49. Кѵпоурь, Кѵпꙋрь.

Киризма (презиме) Никодимъ. Пр. л. 43.

Клара. П. 2 п., Кр. 3 п. Acc. Клароу, Клару. Калуђеричко и световно.

Клименьть (монах). П. 2 п. Acc. Климен'та, Климента.

Клисира. П. 1 п. Gen. Клисири. Биће погрешка место Клисоури.

Клисоура. П. 4 п., Кр. 3 п. Acc. Клисоуру, Клисуру. Мушко и женско.

Клисоурь. Кр. 2 п. П. 1 п.

Клиħа. Кр. 1 п.

Кована. П. 2 п.

Ковань. Кр. 2 п.

Ковачь. Кр. 1 п. л. 57: раба своего Ковача.

Ковинька. Круш. 2 п. Кр. 1 п. Acc. Ковин'ку.

Ковиньћиħь (презиме) Круш. 1 п.

Ковлаисавь. Био је војвода. Кр. 50 л. Рукопис је старијега времена, а на истом месту помиње се два пут: Пріани, (место) Ковлаисава воеводу.

Ковонь. Кр. л. 115. Acc. Ковона. Може бити да је погрешка место Ковань.

Ковьна. П. 1 п. Acc. Ков'ну,

Ковѩна. П. 10 п., Кр. 6 п., Круш. 4 п. Acc. Ковьѩну, Ков'ѩну, Ковѩну.

Ковѩнь. П. 1 п. Acc. Ковъѩна.

Козма. П. 14 п., Кр. 1 п. Круш. 8 п., Врд. 2 п. Acc. Козму, Коз'му. Калуђерско и световно.

Конна. П. 1 п. Acc. Конну.

Конь. Кр. 1 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Acc. Конна.

Кончинь. П. 5 п., Кр. 2 п. Acc. Кончина.

Кола. Кр. 1 п. Acc. Колу.

Комлена. П. 1 п., Кр. 2 п. Acc. Комленоу, Комлѣну.

Комленина. П. 1 п., Кр. 8 п., Круш. 1 п.

Комлень. П. 1 п., Кр. 14 п., Круш. 2 п., Врд. 1 п. Acc. Комлена, Комлѣна, Кѡм'лена.

Комленѩ. Кр. 1 п. Acc. Комленю.

Комлинь. В. 1 п. Acc. Комлина.

Комлѥнинѩ. Кр. 4 п. Acc. Комлѥнію, Ком'лѥнію.

Комлѥнь. Кр. 2 п. Acc. Комлѥна.

Комлѥнь. Кр. 1 п. Acc. Комлѥнѩ.

Комнѧ. П. 2 п. Кр. 1 п. Асс. Ком'ноу. Комнѹ.

Комненѧ. П. 6 п. Кор. 1 п. Асс. Комненоу, Комнѣноу, Комнѣнѹ.

Комненніѧ. П. 27 п. Асс. Комненію, Комнѣнію, Ком'ненію, Комнѣніѹ.

Комненъ. П. 26 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Комнена, Комнѣна, Ком'нена.

Конѧ. Врд. 1 п. Асс. Конѹ.

Кондѧ. П. 2 п. Асс. Кон'дѹ.

Константинъ. П. 1 п., Круш. 2 п. Асс. Кон'стан'тина. Констан'тина. Константіна. Калуђерско.

Константиє (игуман). Кр. 1 п.

Контѧ. Круш. 1 п. л. 65. Асс. Кон'тѹ.

Копрѣнѧ. П. 1 п. Асс. Копрѣнѹ.

Короунѧ. П. 3 п. Асс. Короунѹ, Корѹноу.

Косѧ. П. 1 п., Кр. 1 п.

Косанъ. П. 1 п. Асс. Косана.

Костѧ. П. 3 п., Кр. 3 п., Круш. 1 п.

Костадинъ. П. 24 п., Кр. 3 п., Круш. 5 п., Врд. 9 п., В. 1 п. Асс. Костадина, Костадіна. Световно и калуђерско.

Костандинъ. Круш. 1 п. Асс. Костандина.

Костантинъ. П. 1 п., Кр. 2 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п., Л. 1 п. Асс. Костантина, Костан'тина. Калуђерско и световно.

Котроманъ. П. 1 п. л. 63. Асс. Котромана.

Кошѧ. Нур. од Кошоута. Кр. 1 п.

Кошоутѧ. П. 18 п., Кр. 10 п., Круш. 11 п., Врд. 3 п. Асс. Кошѹтоу, Кошоутѹ, Кошѹтѹ.

Коѥ. П. 15 п., Кр. 9 п., Круш. 4 п., Врд. 1 п.

Коѥдинъ. Круш. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Коѥдина.

Коѥнѧ. П. 4 п. Асс. Коѥноу, Коѥнѹ.

Коѥнъ. П. 1 п. Асс. Коѥна.

Кравидѧ. Кр. 1 п. Асс. Кравидѹ, Cf. Каравида.

Крагѧ. Круш. л. 64. 1 п. Асс. Крагоу.

Крагоуи. П. 11 п., Кр. 7 п., В. 3 п., Кор. 1 п., Круш. 2 п., Врд. 3 п. Асс. Крагоуѥ, Крагѹѥ, Крагоуа, Крагѹа.

Кранко. Син Оливера деспота. Л. 8.

Кранмиръ. П. 3 п.

Кранинь. П. 1 п., Кр. 1 п. Асс. Крапна.

Кранча. П. 1 п. Асс. Крагчѹ.

Кранславь. П. 1 п.

Кранчинь. П. 2 п. Асс. Крапчина.

Крапоуи. П. 1 п., В. 1 п. Асс. Крапѹѩ.

Красоѥ. П. 1 п.

Красьна. П. 1 п. Асс. Красноу.

Краѩ. П. 1 п.

Кресоѥ. Круш. *1* п.

Кристиѩ. Круш. 1 п. Асс. Крістію.

Кроужана. П. 1 п. Асс. Крѹжанѹ.

Кроуна. П. 6 п. Асс. Кроунѹ. Крѹноу, Крѹнѹ.

Кроуниѩ. П. 6 п., Кр. 3 п., Круш. 1 п., Врд. 2 п.

Кроуно. П. 5 п. Асс. Кроуна, Крѹнаа (један пут), Крѹна.

Кроушьць (презиме). Даміань. Пр. л. 43.

Крьноуи. П. 2 п. Асс. Крьнѹа.

Крьноуль. Кр. 1 п. Асс. Кр'ноула.

Крьстинь. П. 1 п.

Крьста. П. 9 п., Кр. 3 п., Круш. 4 п., Врд. 2 п. Асс. Крстоу, Крьстѹ, Крстѹ.

Ксанько. Врд. 1 п. Асс. Ѯан'ка.

Ксениѩ. П. 2 п., Кр. 2 п. Калуђеричко. Асс. Ксенію, Ѯенію.

Ксенофоть (монах). Круш. 1 п. Асс. Ѯенофота.

Коуꙁма. П. 7 п., Кр. 9 п., Круш. 4 п., Врд. 5 п. Асс. Коузмоу, Коузмѹ, Кѹзмѹ, Коуз'моу, Кѹз'мѹ.

Коуꙁмань. П. 8 п., Кр. 5 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Коузмана, Кѹз'мана, Кѹзмана.

Коуꙁмнѣь (презиме). П. 1 л.

Коуна. П. 1 п. Асс. Кѹнѹ.

Коумриѩ. Врд. 1 п. Асс. Кѹмрію.

Коупина. П. 9 п., Круш. 2 п. Врд. 2 п. Асс. Коупинѹ, Кѹпинѹ.

Кыкань. П. 1 п. Асс. Кикана.

Лака. П. 1 п. Асс. Лакѹ.

Лаврентиѥ. П. 6 п., Кр. 2 п., Круш. 5 п. Асс. Лаврентіа, Лаврѣнтіѩ, Лаврен'т'а, Лаврѣн'тіа, Лав'рентіа.

Лаврьтиѥ. Круш. 1 п. Асс. Лавртіа.

Лаꙁа. П. 37 п., Кр. 19 п., Круш. 15 п., Врд. 2 п. Acc. Лазоу, Лазꙋ.

Лаꙁара. П. 2 п., Круш. 1 п. Acc. Лазароу, Лазарꙋ.

Лаꙁарь. П. 34 п., Кр. 50 п., Кор. 1 п. В. 1 п. Круш. 26 п., Врд. 7 п.

Лаꙁо. П. 2 п. Acc. Лаза.

Лала. П. 2 п., Кр. 3 п., Круш. 1 п. Мушко и женско. Acc. Лалоу, Лалꙋ.

Лале. Кор. 1 п. Acc. Лалета.

Лалица. П. 1 п. Acc. Лаліцꙋ.

Лалошь. П. 1 п., Кр. 1 п.

Ламенька. Кр. 2 п. Acc. Ламен'коу.

Ларо. Кр. л. 104: Раба Дам'ꙗна, и Вокоу и Воуꙗноу и Лара.

Латинька. П. 1 п., Кр. 1 п. Acc. Латин'коу.

Лаоуша. П. 2 п. Acc. Лаоушꙋ, Лаꙋшꙋ.

Лаоушь. П. 10 п., Кр. 4 п., Круш. 1 п., Врд. 3 п. Acc. Лаоуша, Лаꙋша.

Лацько. П. 2 п., Кр. 1 п., Круш. 2 п. Acc. Лац'ка.

Ленко. Пр. 2 п.

Лено. Пр. 1 п. Acc. Леꙗ.

Лека. П. 4 п., Кр. 3 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Acc. Лекꙋ, Лѣкꙋ.

Леко. П. 1 п., Круш. 1 п. Acc. Лекаа, Лека.

Лелентиꙗ (јером.) П. 10 л. 1 пут.

Лена, Круш. 1 п. Acc. Леноу.

Леонтиꙗ. П. 10 п., Кр. 4 п., Круш. 2 п., Врд. 3 п. Acc. Леонтіа, Леон'тіа, Лѣон'тіа, Леѡнтіа, Лѣѡнтіа, Леѡньтіа. Махом калуђерско.

Ливиестарь (јеромонах). Кр, 1 п. Acc. Ливиестра.

Лика. П. 1 п. Acc. Ликꙋ.

Лилиꙗна. Кр. 5 п. Acc. Лиліꙗнꙋ, Лиліанꙋ.

Лилꙗ. П. 1 п. Acc. Лилю.

Лилꙗна. П. 34 п., Кр. 30 п., Круш. 2 п. Acc. Лилꙗнꙋ, Лиланꙋ, Лильꙗнꙋ. Лилъꙗнꙋ, Лильꙗноу, Лил'ꙗнꙋ.

Лилꙗнь. П. 3 п., Кр. 1 п. Acc. Лилꙗна, Лильана, Лилъꙗна, Лилана.

Лиꙗ. П. 2 п. Acc. Лію.

Ловрень. П. 2 п.

Логинь. П. 4 п., Кр. 4 п., Круш. 6 п., Врд. 1 п.,

Acc. Логина, Логіна, Логѵна, Лωгина, Лωгіна. Калуђерско. Сп. Лођинь.

Лоꙃа. П. 1 н. Acc. Лозу.

Лоꙃана. Врд. 1 н. Acc. Лозанꙋ.

Лоꙃань. П. 5 н. Acc. Лозана.

Лоꙃьна. П. 1 н. Acc. Лознꙋ.

Лонгинь. П. 2 н., Круш. 1 н. Acc. Лонгіна, Лог'гіна.

Лођинь. Кр. 2 н. Acc. Лођина. Калуђерско Cf. Логинь.

Лоука. П. 43 н., Кр 10 н. В. 1 н., Круш. 4 н., Врд. 10 н. Acc. Лоукоу, Лоукоу, Лоукꙋ, Лꙋкоу, Лꙋкꙋ. Калуђерско и световно.

Лоукать. П. 16 н., Кр. 3 н., Круш. 17 н., Кор. 1 н.

Лоукиꙗнь. Врд. 1 н. Acc. Лꙋкіана.

Лоуко. П. 2 н. Acc. Лꙋка.

Лоупо. П. 1 н. Acc. Лоуп'па.

Лоуца. Круш. 1 н. л. 88. Acc. Лоуцоу.

Лоуциꙗ. П. 1 н. Acc. Лꙋцію.

Лѣпа. П. 1 н. Acc. Лѣпоу.

Лѣпава. П. 2 н. Acc. Лѣпавꙋ.

Лѣпоѥ. П. 1 н., Кр. 1 н., Врд. 1 н. Acc. Лѣпоꙗ, Лѣпоа, Лѣпоꙗ.

Лѣшь. Пр. 1 н. Acc. Лѣша.

Лѧврентиѥ (јеромонах). Кр. 1 н. Али може лако бити и погрешка.

Люба. Кр. 4 н., В. 1 н. Acc. Лоубоу, Лꙋбꙋ, Любꙋ.

Любава. Кр. 1 н. Acc. Любавоу.

Любибрать. Кр. 1 н.

Любикон. Кр. 1 н.

Любислава. Кр. 1 н.

Любиславь. П. 5 н., Кр. 3 н. Врд. 1 н. Acc. Любисава, Лꙋбисава.

Любица. П. 5 н., Кр. 3 н., Врд. 1 н. Acc. Любицоу, Любыцꙋ, Любицꙋ, Лоубицꙋ.

Любиша. Кр. 1 н.

Любомирь. Кр. 1 н.

Любоѥ Кр. 1 н.

Любьдрагь. Кр. 1 н. Acc. Любдрага.

Любѣнь. Врд. 1 н. Acc. Лꙋбена.

Любѣнько. П. 1 н., Кр. 1 н. Acc. Любен'ка.

Мавра. Круш. 1 н., Врд. 1 н. Acc. Маврꙋ.

Мавро. П. 1 н. Acc Мав'ра.

Мавринь. В. 5 н. Acc. Маврина, Мав'рина.

Маврьнь. Круш. 1 н. л. 69 Acc. Мавр'нна.

Маврѣнь. Кр. 4 п., Круш. 5 п., Врд. 2 п. Асс. Маврѣна, Маврена, Мав'рена.

Магда. П. 2 п., Кр. 2 п., Круш. 1 п. Асс. Магдȣ, Маг҆дȣ.

Магдалена. (Монахија). Пр. 1 п. Асс. Магдаленȣ.

Магдалина. П. 7 п., Кр. 1 1 п., Круш. 5 п. Махом калуђерично.

Магдалѣна. П. 1 п. Асс. Магдалѣнȣ.

Магдалюена. Пр. 1 п. Асс. Магдалюеноу.

Маглицъ. П. 1 п. Асс. Маглица.

Магрита. Кр. 1 п. Асс. Магритȣ. Може лако бити и погрешка место Маргитȣ, и ако никаква скраћења нема.

Мадона. П. 1 п. л. 16.

Маиновићь (презиме). Вȣкашинь. Кр. 1 п.

Макарија. П. 1 п. Кор 1 п. Асс. Макарию. Калуђерско.

Макарие. Пр. 4 п. П. 13 п., Кр. 6 п., В. 1 п. Круш. 14 п., Врд. 5 п. Асс. Макарија, Макариа, Макаріа. Калуђерско.

Макиеи. П. 1 п. Асс. Макивеа.

Макрина. (Монахија). Пр. 3 п., П. 3 п. Круш. 2 п. Асс. Макриноу, Макринȣ, Макрінȣ, Макрінин.

Максиль (јеромонах). Кр. 1 п. Асс. Маѯила.

Максимь. П. 17 п., Кр. 18 п., Круш. 17 п., Врд. 5 п. Асс. Максима, Мак'сима, Маѯима, Маѯіма, Маѯѵма, Макѯима, Мак'ѯима.

Мала. Кр. 1 п.

Малика. Л. 1 п.

Малина. П. 13 п., Кр. 7 п., Круш. 1 п., Врд. 2 п. Асс. Малиноу, Малинȣ, Малінȣ.

Малиновићь (презиме). В. 1 п.

Малинь. П. 2. п. Л. 2 п.

Малинька. П. 2 п., Кр. 5 п. Асс. Малин'коу, Малинкоу, Малинкȣ.

Малинько. П. 1 п. Асс. Малин'ка.

Малица. П. 2 п., В. 1 п.

Малонка. П. 3 п., Кр. 4 п., Круш. 1 п.

Малонко. Круш. 1 п. Асс. Малонка.

Малько. Кр. 1 п. Асс. Малка.

Малѣна. Кр. 1 п.

Малѣна. П. 1 н.

Малѣнь. П. 1 н.

Малю. В. 1 н.

Мамица. В. 1 н.

Мамька. Кор. 1 н. Acc. Мамкꙋ

Мана. П. 1 н. Кр. 1 н.

Манасию. Кр. 1 н. Круш. 1 н. Калуђерско.

Манасиѥ. (Монах). В. 1 н.

Манда. П. 45 н., Кр. 53 н., Круш. 7 н., Врд. 2 н. Acc. Маньдоу, Мандоу, Ман'доу, Мандꙋ, Ман'дꙋ.

Мандалина. П. 12 н., Кр. 22 н. Круш. 2 н., Врд. 1 н. Acc. Маньдалиноу, Ман'далиноу, Ман'далинꙋ, Ман'далінꙋ, Мандалинꙋ. Калуђеричко и световно.

Мандалиню. (Монахија). Кр. 1 н.

Манойла. П. 9 н., Круш. 1 н. Acc. Манойлоу, Манойлꙋ.

Манойло. Пр. 1 н., П. 29 н., Кр, 22 н., Круш. 4 н., Врд. 2 н. Acc. Манойла, Маноіла.

Маноло. Кр. 3 н., Круш. 1 н. Acc. Манола.

Маноуила. (Монахија). П. 9 н.

Маноуило. Кор. 1 н. Acc. Маноуила.

Манька. Кр. 1 н.

Мара. Пр. 4 н., П. 102 н., Кр. 111 н., В. 6 н., Кор. 9 н., Круш. 32 н., Врд. 3 н. Acc. Мароу, Марꙋ, Мaароу, Мaарꙋ.

Маразь. П. 1 н. Acc. Мараза.

Маргарита. П. 12 н. Кр. 21 н., Круш. 1 н. Acc. Маргаритоу, Маргаритꙋ, Мар'гаритꙋ, Мар'гарітꙋ.

Маргарить. П. 3 н. Acc. Маргарита.

Маргаричь. Пр. 2 н. Acc. Маргарича.

Маргита. Пр. 1 н., П. 21 Кр. 30 н. Acc. Маргитꙋ, Маргытоу, Мар'гитоу, Мар'гітоу, Мар'гитꙋ, Мар'гітꙋ, Мар'гиѳꙋ.

Маргить. П. 1 н., Круш. 1 н. Acc. Маргыита, Маргита.

Марда. П. 1 н. Acc. Мар'дꙋ.

Мардариѥ. П. 4 н., Кр. 4 н., Кор. 1 н., Круш. 3 н., Врд. 1 н. Acc. Мардаріа, Мар'даріа. Калуђерско.

Марена. Кор. 1 н., Л. 8 л. Мареноу госпождоу Фенкла, землю оугрьска.

Маржа. П. 1 п. Асс. Мар'жꙋ.

Марила. Кр. 1 п.

Марила. Кр. 1 п.

Марина. Пр. 2 п., П. 19 п., Кр. 22 п., Круш. 41 п., Врд. 1 п. Махом калуђеричко. Асс. Мариноу, Маріноу, Маринꙋ, Марынꙋ, Марінꙋ, Марінꙋ.

Маринь. П. 3 п., Кр. 1 п. Асс. Марина, Маріина.

Маринька. Круш. 1 п. Асс. Маринкꙋ.

Маринько. П. 11 п., Кр. 5 п., Круш. 10 п., Врд. 2 п. Асс. Асс. Марин'ка, Марін'ка, Марынка, Маринка.

Марислава. Пр. 1 п. Асс. Мариславоу.

Марица. П. 7 п., Кр. 2 п., Круш. 3 п. Асс. Марицꙋ, Маріцꙋ.

Мария. П. 68 п., Кр. 63 п., Круш. 23 п., Врд. 12 п. Калуђеричко и световно.

Марьянь. П. 2 п. Асс. Маріана.

Марко. Пр. 6 п., П. 101 п., Кр. 43 п., В. 5 п., Кор. 7 п., Круш. 44 п., Врд. 19 п. Асс. Марка, Мар'ка. Калуђерско и световно.

Мароко. П. 1 п. Асс. Марока.

Марона. П. 1 п. Асс. Маронꙋ.

Марою. Кр. 2 п.

Марта. П. 79 п., Кр. 51 п., Круш. 35 п., Врд. 2 п. Калуђеричко и световно. Асс. Мартоу, Мартꙋ, Марѳꙋ, Марьтоу, Мар'тоу, Мар'ѳоу, Мар'тꙋ, Мар'ѳꙋ.

Мартелия. П. 1 п.

Мартина (монахиња). П. 1 п. Асс. Мар'ѳинꙋ.

Мартинь. П. 6 п., Кр. 2 п., Круш. 2 п., Врд. 1 п. Асс. Мартина, Мар'тина, Марѳина.

Мартирия (монахиња). Круш. 1 п. Асс. Мар'тирію.

Мартирие. П. 1 п., Кр. 3 п., Круш. 4 п. Асс. Мартиріа, Мар'тиріа, Мар'тіріа.

Марꙋша. П. 2 п. Асс. Марꙋшꙋ.

Марьникь. Круш. 2 п. л. 70. Асс. Мар'ника, ако не буде погрешка место Марин'ка.

Марѣнь. П. 1 п. Асс. Марена.

Мата. П. 18 п., Кр. 12 п., Круш. 7 п., Врд. 4 п.

Асс. Матоу, Матѹ, Маѳоу, Маѳѹ.

Мататеи. П. 19 п., В. 2 п., Круш. 2 п., Врд. 2 п. Асс. Матаѳеа, Мататеа, Маѳатеа. Махом калуђерско.

Мататеѩ. П. 1 п. Асс. Матаѳею.

Мататеѩшь. П. 1 п. Асс. Матаѳеаша.

Матеи. Пр. 5 п., П. 5 п., Кр. 12 п., Кор. 2 п., Круш. 8 п., Врд. 1 п. Асс. Матеѩ, Матеа, Маѳеа, Маѳеа, Матѳеѩ, Мат'ѳеѩ, Мат'ѳеа. Махом калуђерско.

Матеѩшь. П. 5 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Матеѩша, Матеаша, Маѳеаша.

Матиѩ. Кр. 1 п.

Матиѩшь. Кр. 5 п. Асс. Маѳиаша, Матіаша, Маѳіаша.

Матиѥ (јеромонах). Кр. 1 п.

Мато. П. 2 п., Кр. 2 п. Асс. Мата, Маѳа.

Матрониа (монахија). Кр. 2 п. Асс. Матронноу.

Матрона. Пр. 6 п. П. 6 п. Кр. 2 п. Калуђеричко и световно.

Маха. Пр. 1 п. Асс. Махоу.

Маша. П. 3 п.

Медакь. П. 1 п.

Мелетиѥ. Врд. 1 п.

Мелентиѥ. П. 4 п., Кр. 1 1 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Мелентіа, Мелен'тіа, Мелѣн'тіа. Калуђерско.

Мелениѩ (монахија). Кр. 1 п.

Методиѥ. П. 3 п., Круш. 1 п. Асс. Меѳодіа. Калуђерско.

Микаль. П. 1 п. Асс. Микалѩ.

Мигрьчє. П. 1 п. Асс. Мигрьчета.

Мижа. Кр. 2 п. Асс. Мижоу.

Миñѣь (презиме). Кр. 1 п.

Микашинь. П. 1 п.

Миклеша. П. 1 п. Асс. Миклешоу.

Миклеоуша. Врд. 1 п. Асс. Миклеѹшѹ.

Миклеоушь. Кр. 1 п. Био је из Новог Пазара.

Миклюша. П. 1 п.

Мико. Пр. 1 п. Асс. Мика.

Микоула. Кр. 1 п.

Микоуль. Асс. Микоула. П. 1 п., Кр. 1 п., Врд. 1 п.

Микоуль. Асс. Микоулѩ. Кр. 2 п.

Мила. П. 5 п., Кр. 9 п., Круш. 1 п.

Милака. П. 1 п. Асс. Милакоу.

Милада. Кр. 1 п. Асс. Миладꙋ.

Миладина. Кр. 1 п. Асс. Миладинꙋ.

Миладинъ. П. 4 п., Кр. 3 п., В. 1 п., Круш. 2 п. Врд. 1 п. Асс. Миладина, Миладіна.

Милакъ. П. 9 п., Кр. 6 п., Круш. 4 п.

Милана. Врд. *1* п. Асс. Миланꙋ.

Миланъ. П. 6 п., Кр. 2 п. Круш. 4 п.

Миланько. Кр. 1 п., Круш. 1 п.

Милатъ. Кр. 1 п.

Милахьна. П. 1 п. Кр. 5 п. Асс. Милахнꙋ.

Милаѵъ. Кр. 1 п.

Милашанъ. П. 1 п.

Милашинъ. П. 6 п., Кр. 4 п. Круш. 1 п. Асс. Милашина.

Миле. Асс. Милета. П. 2 п. Кр. 1 п., Врд. 1 п.

Миле. Асс. Мила. П. 1 п.

Милева. Кр. 1 п. Асс. Милевоу.

Милета. П. 21 п., Кр. 10 п., Круш. 3 п., Врд. 1 п. Асс. Милетоу, Милетꙋ, Милѣтоу, Милѣтꙋ.

Милцкон. П. 15 п., Кр. 8 п., Врд. 5 п.. Круш 1 п. Асс. Миливоꙗ, Миливоа, Моліроа, Міліроа.

Милигъ. Кр. 1 п. Асс. Милига.

Милика. П. 3 п. Асс. Миликꙋ.

Милинъ. П. 2 п., Кр. 3 п.

Милинька. П. 4 п., Кр. 1 п. Круш. 1 п. Асс. Милин'коу, Milін'коу, Милин'кꙋ, Милинкоу, Милинкꙋ.

Милинько. П. 3 п., Кр. 2 п., Круш. 2 п., Врд. 1 п. Асс. Милинъка, Милин'ка, Милинка.

Милисавъ. П. 4 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п.

Милица. П. 6 п., П. 17 п., Кр. 39 п., В. 14 п., Кор. 4 п., Круш. 24 п., Врд. 7 п.

Милиша. П. 1 п.. Кр. 2 п.

Милиħа. Круш. 1 п. Асс. Милиħꙋ.

Милиħъ. П. 5 п., Кр. 4 п., Круш. 4 п. Асс. Милиħа, Миліħа, Милика, Мілыħа, Мілынħа.

Милиꙗ. П. 33 п., Кр. 19 п., Круш. 4 п. Мушко и

женско. Acc. Милию, Милію, Милия.

Милована. П. 1 п. Acc. Милована.

Милованъ. П. 17 п., Кр. 2 п., Врд. 1 п. Acc. Милована.

Миловъ. Круш. 1 п. Acc. Милова.

Миловьцъ. П. 2 п., Круш. 1 п. Acc. Милов'ца.

Милонка. П. 8 п., Кр. 6 п.

Милонко. Кр. 1 п., Врд. 1 п.

Милола. Круш. 1 п. л. 69.

Милонъ. П. 1 п.. Круш. 1 п. Acc. Милона.

Милорадъ. П. 2 п., Кр. 6 п., Кор. 1 п.. Врд. 1 п.

Милорадовићь (презиме). Л. л. 4: Илиꙗ, Мариꙗ, Ефимиꙗ, Алекса, Гавра, Михаилъ.

Милосака. П. 5 п., Кр. 3 п., Круш. 3 п., Врд. 2 п.

Милосавъ. П. 12 п., Кр. 6 п., Круш. 3 п., Врд. 6 п.

Милосавлıєвићь, (презиме). Кр. 1 п.

Милосалъ (војвода). Кр. 1 п.

Милохьна. Врд. 1 п.

Милоша. П. 1 п., Круш. 2 п. Acc. Милошоу, Милошя.

Милошь. П. 53 п., Кр. 46 п., В. 2 п., Кор. 1 п., Круш. 19 п., Врд. 7 п.

Милоѥ. П. 3 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Acc. Милоꙗ, Милоа.

Милоуика (монахија). П. 1 п. Милвикв.

Милоуна. П. 1 п. Acc. Милоун‥.

Милоунъ. Кр. 1 п. Acc. Милвна.

Милоутъ. Кр. 2 п.

Милоутинъ. П. 12 п., Круш. 6 п., Врд. 3 п. Acc. Милоутина, Милвтина, Мілвтина, Мілвтіна, Миілвтина, Мынлвтина.

Милька. Пр. 1 п., П. 1 п., Кр. 2 п., Кор. 1 п., В. 2 п. Acc. Мил'коу, Милкв, Мілкв.

Милько. П. 8 п., Кр. 12 п., В. 2 п., Круш. 4 п., Врд. 2 п. Acc. Мил'ка, Міил'ка, Милка.

Милькоусъ. Пр. 1 п. Acc. Мил'квса.

Мильманъ. Пр. 2 п. Acc. Мил'мана.

Мильча. П. 1 п. Acc. Мил'чв.

Мильша. Пр. 1 п. Acc. Мил'шв.

Милѣна. Кр. 1 п. Асс. Милену.

Милѣнь. П. 6 п., Кр. 3 п., Круш. 1 п. Асс. Милѣна, Милена.

Милѣнько. П. 7 п., Кр. 1 п., Врд. 5 п. Асс. Милѣн'ка, Милен'ка, Миленка, Міленка.

Милѣоустьнь. Кр. 1 п. Асс. Милеустна.

Милѣшь. П. 2 п., Кр. 3 п. Асс. Милѣша, Милеша.

Милꙗ. П. 11 п., Кр. 1 п., В. 4 п., Кор. 3 п.

Милꙗдинь. Кр. 1 п. Асс. Милꙗдина.

Милꙗна. П. 2 п., Кр. 1 п. Милꙗну, Мильꙗну, Милꙗану.

Милꙗнь. Пр. 3 п., Кр. 1 п. Асс. Милꙗн'на чел'никаа, Пр. л. 9.

Милꙗхьна. П. 1 п., Кр. 3 п. Мушко и женско. Асс. Милꙗх'ну, Милꙗхну.

Милѥнь. Кр. 1 п., Круш. 2 п. Асс. Милѥна. Cf. Милѣнь.

Мина. Пр. 4 п., П. 7 п., Кр. 2 п., Врд. 2 п. Махом калуђерско.

Миодрагь. Кр. 2 п., Круш. 1 п. Асс. Миодрага.

Миоко. П. 1 п., Кр. 1 п. Асс. Миока, Міѡка.

Миокэкнѣи (сигурно властела). Кр. 51. С Мокре Горе.

Миотинь. Кр. 1 п. Асс. Миѡтина.

Миотошь. Кр. 1 п. (л. 140). Асс. Миѡтоша.

Миохьна. Кр. 1 п. Асс. Миѡхну.

Мира. Пр. 1 п. Врд. Асс. Мироу, Миру.

Мирисанда. Круш. 1 п. л. 88 Асс. Мѵрисандоу.

Мирисава. Пр. 1 п., П. 3 п., Кр. 2 п. Круш. 1 п.

Миросавь. Пр. 1 п., П. 5 п. Кр. 2 п. Круш. 1 п.

Мирославь. П. 1 п., Кр. 1 п.

Мирька. П. 4 п., Кр. 1 п. Асс Мир'коу, Мир'ку, Мирков, Мирку.

Мирько. П. 17 п., Кр. 6 п., В. 2 п., Круш. 6 п. Врд. 5 п.

Мирьча. П. 2 п. Асс. Мир'чу.

Мирьче. П. 1 п. Врд. 1 п. Асс. Мир'ча.

Мирьчё. П. 4 п., Кор. 1 п. Асс. Мир'чета, Мирчета.

Мирьчета. П. 20 п., Кр. 11 п., Круш. 3 п., Врд.

2 п. Acc. Мирьчетѹ, Мир'четѹ, Мирчетоу, Мір'четѹ, Мирчетѹ.

Мирьчинь. Кор. 1 п. Acc. Мир'чина.

Мирѣнъ. П. 3 п. Кр. 3 п. Acc. Мирьѣнѹ, Мир'ѣноу, Мир'ѣнѹ, Мирѣнѹ.

Мисаиль. П. 4 п. Кр. 3 п, Кор. 1 п., Круш. 2 п., Врд. 1 п. Acc. Мисаила.

Мисли͡а. Кр. 1 п. Acc. Мислію.

Митръ. Кр. 1 п. Врд. 1 п. Acc. Митрѹ, Мітрѹ.

Митрофана. (Монахија). Круш. 2 п. Acc. Митрофанѹ.

Митрофань. Кр. 2 п, П. 1., В. 2 п., Круш. 4 п. Acc. Митрофана.

Митрохвань. Кр. 1 п., Круш. 1 п. Cf. Митрофань.

Митрь. П. 6 п., Кр, 2 п. Acc. Митра, Мітра.

Миха. П. 6 п., Кр. 1 п., Врд. 2 п. Круш. 7 п. Мушко и женско, калуђерско. Acc. Михоу, Михѹ.

Михаиль. Пр. 18 п., П. 95 п., Кр., 70 п., Кор. 3 п., Круш. 81 п., Врд. 10 п. В. 10 п. Световно и калуђерско. Acc. Михаилаа (Кр. 1 п.), Михаила, Михаіла, Міхаіла.

Михал͡а. Круш, 1 п. Acc. Михалю.

Михаль. Кр. 5 п., Круш. 12 п. Калуђерско и световно. Acc. Михала, Михаала, Міихала.

Михаль. П. 2 п., Кр. 1 п. Круш. 2 п. Acc. Михал͡а, Михаал͡а, Михальл͡а.

Михачь П. 1 п. Acc. Михача.

Михаћь. Кр. 1 п.

Михилъ. П. 3 п. Acc. Михилѹ, Михиилѹ. Световно и калуђерско.

Михиль. П. 19 п. Acc. Михила.

Михло. Кр. 1 п. Acc. Міхла.

Михо. Пр. 1 п., П. 1 п., Врд. 1 п. Acc. Миха

Михлѣна. Кр. л. 72. Acc. Михлѣноу.

Миховићь. (презиме). Никола прѣзвитерь. Пр. 1 п.

Михрѣ͡а. Врд. 1 п.

Михьна (војевода). Круш 1 п. Међу „влашком господом."

Михьць. Кр. 3 п. Acc. Мих'ца.

Мичъ. П. 1 п.

Мичи͡а. Кр. 2 п.

Миꙗ. Круш. 1 п. Врд. 1 п. Acc. Мию.

Миꙗиль. Кр. 1 п. Acc. Міяіла. Позније.

Миꙗшл. П. 1 п. Acc. Миꙗшꙋ.

Миꙗть. Врд. 1 п. Acc. Миꙗта.

Миһо. П. 2 п., Кр. 1 п. Acc. Миһа, Міһоѡ (П. 1 п.)

Млада. Кр. 1 п.

Младань. Кор. 1 п.

Младьна. П. 1 п. Acc. Младнꙋ.

Младѣнь. П. 34 п., Кр. 17 п., В. 3 п., Кор. 1 п., Круш. 1 п., Врд. 3 п. Acc. Младѣна, Младена.

Млата. Круш. 1 п. л. 43. Acc. Млатꙋ.

Мога. П. 1 п. Acc. Могꙋ.

Моисеи. Пр. 1 п., П. 6 п., Кр. 4 п., Круш. 2 п,, Врд. 1 п. Acc. Моисеꙗ, Моѵсеꙗ, Моисеа, Мѡѵсеа, Моѵсеа.

Моисило. П. 1 п. Nom. Моісыло.

Молославь. Кр. 1 п. л. 143, али ће на сву прилику бити погрешка место **Милославь.**

Мома. Кр. 1 п., Круш. 1 п.

Момьчило. П. 1 п. Круш. 1 п. Acc. Мом'чила.

Момѣрь. П. 1 п, Acc. Момѣра.

Момѣрька. Пр. 2 п. Acc. Момер'коу, Момеркоу.

Мрьӡань. Л. 2 п.

Мрькоурь. Врд. 1 п. Acc. Мръкꙋра.

Мрькыша. Пр. 1 п., Кр. 1 п. П. 1 п. Acc. Мрькышꙋ, Мрькшꙋ.

Мрьша. Кр. 1 п.

Мрђень. П. 1 п. Acc. Мрђена.

Моуша. П. 1 п. Acc. Мꙋшꙋ.

Мышлѥнь. П. 1 п., Круш. 1 п. Acc. Мишлѥна, Миш'лѥна.

Нага. Круш. л. 4. Рабоу си Нагоу. Међу „господом влашком."

Нагоѥ. П. 1 п. п. Круш. 1 п. Acc. Нагоꙗ, Нагоа. Овај други је влашки војвода. Може бити да би требало изговарати: Њагоја.

Наӡариꙗ. Круш. 1 п. Acc. Назарию.

Наранча. Кр. 25 п. Acc. Наранчоу, Наранчꙋ, На-

ранчю, Нараньчоу, Наран'чоу, Наран'чѹ. Cf. **Неранча**.

Нарьча. Кр. 1 п. Acc. Нар'чѹ.

Настасиꙗ. Круш. 1 п., Врд. 1 п. Калуђеричко и световно.

Наталиꙗ. Врд. 1 п.

Невенька.. П. 2 п. Acc. Невенкѹ, Невѣнкѹ.

Негода. П. 3 п., Кр. 6 п.

Негроѥ. П. 1 п. Acc. Негроа.

Неда. П. 23 п., Кр. 4 п., В. 5 п., Круш. 4 п., Врд. 1 п. Acc. Недоу, Недѹ, Нѣдоу.

Недо. П. 3 п. Acc. Недаа; Ном. Недоѡ.

Неденка. В. 1 п. Cf. Недѣлька.

Недѣлька. Пр. 2 п., П. 13 п., Кр. 2 п., Кор. 1 п., В. 2 п. Круш. 3 п., Врд. 2 п. Acc. Недѣл'ку, Недѣлкѹ, Недел'коу, Недел'кѹ, Неделкоу, Неделкѹ. Једна је од њих била и монахиња. Круш. 90.

Недѣлько. П. 26 п., Кр. 13 п., Кор. 1 п., Круш. 16 п., Врд. 7 п. Acc. Недѣлька, Недѣл'ка, Недѣлка, Недел'ка, Неделка, Нѣделка.

Ненка. Кр. 2 п. Acc. Ненкѹ.

Ненко. П. 1 п. Acc. Ненка.

Нектариѥ. П. 1 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Acc. Нектаріа, Нек'таріа, Нѣктаріа.

Некша. Круш. 1 п. л. 83. Acc. Нек'шоу. Држим да је од Нѣгьша. Женско.

Немања. П. 1 п. Acc. Неманю.

Немила. П. 1 п. Acc. Немилѹ.

Ненада. Пр. 2 п. (обојица логофети) П. 9 п., Кр. 2 п. Мушко и женско. Acc. Ненадоу, Ненадѹ.

Ненадь. П. 1 п., Кр. 1 п. Врд. 1 п.

Ненько. П. 2 п. Acc. Нен'ка, Ненка.

Неофиль (монах). П. 1 п.

Неофить. Пр. 3 п., П. 4 п., Кр. 1 п., Круш. 4 п. Врд. 4 п. Acc. Неѡфита, Неѡфіта. Калуђерско.

Нера. П. 4. п., Круш. 1 п. Acc. Нероу, Нерѹ.

Неранча. П. 12 п., Кр. 1 п., Круш. 2 п. Acc. Нераньчѹ, Неран'чѹ, Неран'-

жѹ, Неранжѹ. У П. махом ови последњи варијанти, које треба читати Неранџу. Cf. **Наранџа**.

Нерачь. П. 1 п. Acc. Нерачаа.

Несторь. П. 4 п., Кр. 1 п., Кор. 1 п., Круш. 2 п., Врд. 5 п.

Неша. П. 4 п., Круш. 4 п., Врд. 1 п.

Нешо. П. 1 п. Acc. Нешаа.

Нешько. П. 4 п. Acc. Неш'ка, Нешка.

Нея. П. 5 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Acc. Нею, Нѣю.

Ника. П. 11 п., Кр. 2 п., Кор. 1 п. Калуђерско и световно.

Никаль. П. 1 п. Acc. Никала.

Никандрь (монах). П. 1 п.

Никанорь. П. 5 п., Кр. 2 п., Круш. 3 п. Калуђерско.

Никаноурь. П. 1 п., Кр. 3 п., Врд. 2 п. Acc. Никаноура, Никанѹра.

Никать. П. 1 п. Acc. Никата.

Никашинь. П. 2 п., Кр. 3 п., Круш. 1 п. Acc. Никашина.

Никита. П. 1 п., Круш. 4 п., Врд. 3 п. Acc. Никитоу, Никитѹ, Никѵтѹ, Нікѵтѹ.

Никифорь. Пр. 1 п., П. 8 п., Кр. 3 п., В. 1 п., Круш. 10 п., Врд. 3 п. Acc. Никифора, Никыфора, Никифѡра, Никіфора, Никѵфора, Нікѵфѡра.

Нико. П. 3 п., Кр. 1 п. Acc. Никаа, Нікаа, Ныка.

Никодимь. Пр. 5 п., П. 31 п., Кр. 4 п., Кор. 1 п., Круш. 8 п., Врд. 2 п. Калуђерско.

Никола. Пр. 31 п., П. 219 п., Кр. 108 п., В. 31 п., Кор. 24 п., Круш. 111 п., Врд. 32 п. Acc. Николоу, Николѹ, Никѡлоу, Никѡлѹ, Ніколѹ. Калуђерско и световно. Долази који пут и acc. Никола, али отуд нисам смео изводити nom. Николь, држећи, да је погрешка.

Николаи (монах). П. 1 п. Николаа.

Николя. Кр. 8 п., Круш. 4 п. Acc. Николю, Никѡлю.

Николета. П. 7 п. Acc. Николетѹ, Николѣтѹ.

Николина. П. 1 п.

Николићь. Презиме. Кр. 1 п.

Никонь. П. 13 и., Пр. 1 и., Врд. 3 и. Асс. Никона, Никѡна, Нікона.

Никоч҄ь. П. 1 и. Асс. Никоча.

Никьша. Кр. 3 и., Круш. 2 и. Асс. Ник'шȣ, Никшȣ.

Нил҄ь (монах). Пр. 4 и., Асс. Нила, Нінла, Ныла.

Нина. П. 5 и.

Нинє. В. 2 и. Асс. Нинета.

Нинонь. П. 1 и. Асс. Нинона.

Нинька. П. 5 и., Круш. 1 и. Асс. Нин'коу, Нин'кȣ, Нинкȣ.

Нинько. П. 10 и., Кр. 3 и., Кор. 1 и., Круш. 2 и.

Ниньча. П. 1 и. Асс. Нин'чоу.

Ниньчє. П. 1 и. Асс. Нин'ча.

Нифонь. Пр. 4 и., П. 1 и., В. 1 и., Кор. 1 и., Круш. 1 и. Асс. Нифона, Ніфѡна. Калуђерско.

Нихтарнє. Кор. 1 и. Асс. Них'таріа игȣмена.

Нича. П. 1 и. Асс. Ничȣ.

Ниша. П. 2 и. Асс. Нишȣ.

Нишава. П. 8 и., Кр. 4 и., Круш. 1 и. Асс. Нишавоу, Нишавȣ.

Нию. П. 1 и., В. 1 и., Кор. 1 и. Асс. Нию, Нію. Мушко и женско.

Ниђикорь. П. 1 и. Cf. **Никифорь**.

Ниђифорь. П. 1 и., Кор. 1 и. Асс. Ниђифора, Ниђіфора.

Новакь. Пр. 9 и. (један је од њих био двородрьжица), П. 36 и., Кр. 41 и., Кор. 2 и., В. 1 и., Круш. 15 и., Врд. 1 и. Асс. Новакаа (1 и. у Пр), Новака.

Новица. П. 6 и. Асс. Новицȣ, Нѡвицȣ, Новыцȣ.

Новићь. П. 1 и. Асс. Новића.

Новько. П. 7 и., Кр. 2 и., Врд. 1 и.

Ноудьмирь. Кр. 1 и. Асс. Нȣдмира.

Нѣговань. П. 4 и., Кр. 5 и. Асс. Нѣгована.

Нѣгомирь. Види Нѥгомирь.

Нѣгою. Врд. 1 и. Асс. Негою.

Нѣгоє. П. 1 и., Врд. 2 и. Негою, Негѡю.

Нѣгьша. Види Некша.

Нѥгомирь. Кр. 1 и.

Обрадь. П. 30 и., Кр. 20 и., Круш. 2 и., Врд. 4 и. Асс. Обрада, Ѡбрада.

Обрѣнь. П. 6 п., Кр. 3 п., Круш. 1 п., Врд. 2 п. Acc. Обрѣна, Ѡбрѣна, Обрена, Ѡбрена.

Обрѣнькѫ. Врд. 1 п. Acc. Обренкоу.

Обрѣтько. Пр. 1 п. Acc. Обрѣт'ка.

Огнь. Кр. 1 п. л. 154. Номинатив.

Огнѩ. Кр. 1 п. Acc. Ог'нѹ.

Огнѩна. П. 17 п., Кр. 7 п., Круш. 3 п. Acc. Огнѩноу, Огнѩнѹ, Ѡгнѩноу, Ѡгнѩнѹ, Ѡг'нѩнѹ, Ѡгнаноу, Ѡгнанѹ.

Огнѩнь. П. 33 п., Кр. 34 п., Круш. 7 п., Врд. 2 п. Acc. Огнѩна, Ѡгнѩна, Ѡг'нѩна, Огнана, Ѡгнана, Ѡгньна.

Огнѩнь. Acc. Ѡгнѩнѩ. Кр. л. 75.

Огњо. Кр. 3 п. Acc. Ѡгнѩ, Ѡгна.

Оградь. П. 3 п. Acc. Ограда, Ѡграда.

Огрѣнь. П. 1 п. Acc. Огрена.

Оилиѩ. Врд. 1 п. Acc. Ѡилію.

Оливера. Пр. 7 п., П. 2 п., Кр. 13 п., В. 3 п., Кор. 1 п., Круш. 8 п., В. 3 п. Acc. Оливерѹ, Ѡливероу, Ѡливерѹ, Ѡліверѹ, Оливѣрѹ, Ѡливѣрѹ.

Оливерица. П. 1 п. Acc. Оливерицѹ.

Оливерь. Пр. 3 п., П. 4 п., В. 1 п., Круш. 1 п.

Олимбиада (монахија). П. 2 п., Круш. 8 п. Acc. Олимбіадѹ, Ѡлимбіадѹ, Ѡлимбіадѹ, Ѡлимьбіадѹ, Ѡлим'біадѹ.

Олимбиадь. П. 1 п. Acc. Олимбіада.

Олимпиада (монахија). П 1. Acc. Олим'піадѹ.

Олица. Круш. 1 п. л. 84. Acc. Ѡлицѹ.

Олько. П. 2 п. Acc. Ол'ка, Олка.

Олѩ. Пр. 1 п., Кор. 6 п., В. 1 п. Acc. Ѡлю.

Омара. Кр. 1 п., П. 1 п. Acc. Омарѹ, Ѡмарѹ.

Онисиѩ (монахија). П. 2 п.

Онофрие. Кр. 1 п., Круш. 1 п. Acc. Ѡнофриѩ, Ѡнофріѩ.

Оноуфрие. Пр. 1 п., П. 2 п. Acc. Ѡноуфріа, Онѹфріа.

Оноухвріе. Кр. 1 п. Cf. Оноуфрие.

Опра. П. 1 п., Кр. 1 п. Acc. Ѡпрѹ, Gen. Опри.

Орєсть (монах). Круш. 1 и.

Орьль. Кр. 1 и. Асс. Ѿр'ла.

Остоишта. Кр. л. 41. Ѿстоиштѹ.

Остоꙗ. П. 12 и., Кр. 8 и., Круш. 9 и., Врд. 5 и. Асс. Остою, Ѿстою.

Охрида. Кр. 1 и.

Пава. П. 38 и., Кр. 41 и., Круш. 3 и. Асс. Павоу, Павѹ, Паавоу, Паавѹ. Мушко и женско: Павѹ жѹпана. Кр. л. 12.

Павао. Кр. 1 и., Круш. 1 и. Ном. Паваѡ, Павао.

Павица. П. 4 и., Кр. 15 и.

Павла. Круш. 1 и. Асс. Павлѹ.

Павлица. Кр. 2 и. Мушко.

Павлиць. П. 1 и. л. 76. Асс. Пав'лица.

Павлиꙗ. Кр. 5 и., Круш. 1 и. Асс. Павлию, Павлію, Пав'лію.

Павлиє. Круш. 1 и. Асс. Павліа.

Павль (Павал). Пр. 2 и., П. 93 и., Кр. 37 и., В. 4 и., Кор. 2 и., Круш. 17 и., Врд. 10 и. Асс. Павла, Павьла, Пав'ла, Пав'ла. Световно и калуђерско.

Павль. (Паваљ). Кр. 5 и. Асс. Пав'лꙗ.

Павлꙗ. Круш. 1 и. Асс. Павлю.

Павоика. Кр. 1 и.

Павоуна. П. 4 и., Врд. 1 и. Асс. Павѹноу, Павѹнѹ.

Павоунь. П. 22 и., Врд. 1 и. Асс. Павоуна, Павѹна.

Павоунько. П. 1 и., Кр. 1 и. Асс. Павѹн'ка, Павѹнка.

Павько. П. 5 и., Кр. 12 и. Круш. 2 и., Врд. 4 и.

Павѣнь. Кр. 1 и. Асс. Павѣна.

Паисеи. П. 10 и., Кр. 2 и., В. 1 и., Круш. 7 и., Врд. 3 и. Асс. Паисеꙗ, Паисеа. Паѵсеꙗ. Паѵсеа.

Паисиє. Кр. 3 и., Круш. 4 и. Асс. Паісиꙗ, Паисіа, Паісіа, Паѵсіа.

Пакрантиє. Кр. л. 17: Пакрантіа. Cf. Панкратиє.

Палентиꙗ. П. 1 и. Асс. Палѣн'тію.

Пана. П. 11 и., Кр. 6 и., Круш. 4 и., Врд. 3 и. Асс. Паноу, Панѹ, Паанѹ.

Панаиоть. В. 1 и. Асс. Панаіѡта.

Панкратиѥ. П. 6 н., Кр. 7 н., В. 1 н., Круш. 6 н., Врд. 1 н. Асс. Пан'кратиꙗ, Панкратіа, Пань-кратіа, Пан'кратіа. Cf. Пакрантиѥ.

Пано. Круш. 1 н. Асс. Пана.

Пантелеи. П. 4 н., Круш. 4 н., Врд. 2 н. Асс. Пантелеꙗ, Пан'телеꙗ, Пантелеа, Пан'телѣꙗ, Пантелѣа, Пан'телеа.

Пантелеꙗ. П. 1 н. Асс. Пантелею.

Пантелиꙗ. Кр. 3 н.

Пантелиѥ. П. 1 н. Асс. Пантеліꙗ.

Партениѥ (монах). Круш. 1 н. Асс. Пар'теніа.

Паоуна. Кр. 3 н., Круш. 6 н., Врд. 1 н. Асс. Паоунꙋ, Паꙋнꙋ.

Паоунь. Кр. 14 н., П. 4 н. Круш. 2 н., Врд. 3 н. Асс. Паоуна, Паꙋна.

Пафноутиѥ. (Монах) П. 1. Асс. Паф'нꙋтіа.

Пахомиѥ. Пр. 1 н., П. 12 н., Кр. 1 н., В. 1 н., Круш. 13 н., Врд. 1 н. Асс. Пахомиꙗ, Пахоміа Пахѡміꙗ, Пахѡміа

Пенка. П. 1 н. Кор. 1 н. В. 2 н. Асс. Пенкꙋ.

Пенко. П. 4 н., В. 2 н. Асс. Пенка.

Пено. (Пејо). П. 5 н., В. 1 н. Асс. Пеꙗ.

Пенчинь. П. 11 н., Кор. 1 н., Круш. 1 н., Врд. 2 н. Асс. Пенчинаа, (Врд.), Пенчина.

Пека. П. 2 н., Круш. 1 н. Асс. Пекоу, Пекꙋ.

Пела. Круш. 1 н.

Пелагиꙗ. П. 6 н., Кр. 1 н., Круш. 4 н. Калуђерско махом.

Пелагиѥ. (монах). Круш. 1. н. Асс. Пелагіа.

Пеладиꙗ. П. 2 н., Круш. 4 н. Махом калуђеричко.

ПелаЂиꙗ. (Монахија). Круш. 1 н. Асс. Пелаћию.

Пера. П. 1 н., Кр. 1 н,, Круш. 2 н. Асс. Пероу, Перꙋ, Пѣроу.

Периша. П. 1 н. Асс. Перішꙋ.

Перонтиѥ. (Монах). П. 1 н. Асс. Перонтіа.

Пероуника. П. 1 н. Асс. Перꙋникꙋ.

Перса. Кр. 1 н. Асс. Персоу.

Персида. Кр. 1 п. Асс. Персидѹ.

Петакь. П. 10 п., Кр. 3 п., Круш. 8 п. Асс. Петака, Пѣтака, Петакаа. (Кр. 1 п).

Петань. Кр. 1 п. Асс. Петана.

Петниа. П. 1 п.

Петошь. П. 2 п., Кр. 1 п.

Петра. П. 20 п., Кр. 2 п., В. 1 п., Кор. 2 п., Круш. 5 п., Врд. 1 п. Асс. Петроу, Петрѹ, Пѣт'роу.

Петракь. Кр. 1 п.

Петрашинь. Кор. 1 п. Асс. Петрашина.

Петрика. П. 1 п., Кр. 1 п. Асс. Петрикоу, Петрікѹ.

Петрица. П. 1 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п.

Петриа. П. 2 п., Кр. 1 п., Врд. 1 п.

Петрение (јеромонах). Врд. 1 п. Асс. Петреніа. Може бити да је погрешка место Петроніа.

Петрићь. П. 1 п.

Петрониа. П. 1 п. Асс. Петронію.

Петроние. П. 15 п., Кр. 5 п., Кор. 1 п., В. 1 п. Круш. 12 п., Врд. 1 п. Асс. Петрониа, Петрониа, Петроніа. Махом калуђерско.

Петроуша. П. 34 п., Кр. 7 п., Кор. 3 п. В. 5 п., Круш. 8 п. Асс. Петроушоу, Петроушѹ, Петрѹшоу, Петрѹшѹ. Мушко и женско.

Петроушь. П. 2 п. Асс. Петроуша, Петрѹша.

Петрь. (Петар). Пр. 5 п., П. 197 п., п., Кр. 90 п., Кор. 7 п., В. 12 п., Круш. 93 п., Врд. 22 п. Калуђерско и световно. Асс. Петра, Пет'ра Пѣтра.

Петька. П. 2 п., Врд. 1 п. Асс. Пет'ку, Петкѹ.

Петькана. П. 1 п., Кр. 1 п. Асс. Пет'канѹ, Петканѹ.

Петько. Пр. 6 п., П. 50 п. Кр. 28 п., Кор. 12 п., В. 12 п., Круш. 18 п., Врд. 5 п. Асс. Пет'ка, Пѣт'ка. Петка.

Пече. П. 1 п. л. 103. Асс. Печета.

Пеша. П. 4 п., Круш. 3 п., Врд. 1 п. Асс. Пешоу, Пешѹ. Пѣшѹ.

Пеѥ. П. 55 п., Кр. 31 п., В. 13 п., Кор. 11 п., Круш. 21 п., Врд. 2 п.

Асс. Пею. Пѣю. Ово последње само један пут.

Певакъ П. 1 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п.

Певать. П. 1 п., Кор. 1 п.

Певашинъ. Кор. 1 п. Асс. Певшина.

Пеѥ. В. 1 п. Асс. Пеета.

Певолъ. Кр. 1 п. Асс. Певла.

Пиминъ (јеромонах). Асс. Пимина.

Плавьша. П. 7 п., Врд. 1 п. Асс. Плав'шоу, Плавшоу, Плав'шв. Плавшв.

Планинька. П. 2 п. Асс. Планин'кв, Планинкв.

Платина. (Монахиња). Кр. 1 п.

Платонида. (Монахиња). П. 1 п. Круш. 1 п.

Племѧ. П. 1 п. Асс. Племв.

Поврьженъ. Пр. 2 п. Асс. Поврьжена.

Позьнана. П. 1 п. Асс., Познанв.

Позьнанъ. П. 1 п. Кр. 3 п. Круш 2 п., Врд. 1 п. Асс. Познана, Поз'нана, Позньна.

Пола. П. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Полв.

Полексиѥ. П. 2 п. Асс. Полеѯію, Полексів.

Полексиѥ. Круш. 1 п. Асс. Полеѯіѥ.

Полоѥ. П. 1 п., Кр. 1 л. Асс. Полоа.

Пометько. В. 1 п. Асс. Пометка.

Поплахъ. Кр. 1 п. л. 95. Асс. Поплаха.

Посавьцъ (Посавац). Презиме на сву прилику. Долази у Nom. Посавацъ.

Постолъ. Врд. 1 п. Асс Постола.

Права. Врд. 1 п. Асс. Правв.

Преда. Кр. 1 п. Асс. Прѣдв.

Преднимиръ. Кр. 1 п.

Предоѥ. Кр. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Предоѥ, Прѣдоѥ.

Прибилъ. Пр. 3 п., П. 1 п. Асс. Прибила.

Прибитько. Кр. 1 п. Асс. Прибит'ка.

Прибиша (монах). П. 1 п.

Прибоѥ. Пр. 1 п.

Прибьць. П. 1 п. Асс. Приб'ца.

Прибѣгъ. Кр. 1 п. Асс. Прибега.

Прибѣгаръ. Кр. 1 п. Асс. Прибегара.

Прико. Пр. 2 п. Асс. Прика, Пріка.

Приниѥ. Круш. 1 п. Асс. Пріню.

Приѥ. П. 5 п., Кр. 6 п., Круш. 2 п. Асс. Прію, Пріню.

Приꙗкъ. П. 1 п. Acc. Пріака.

Прогонъ. Пр. 2 п. Acc. Прогонаа, Прогона.

Прода. Кр. 1 п.

Продана. П. 11 п., Кр. 7 п., Круш. 1 п., Врд. 2 п. Acc. Продану, Продану.

Проданиꙗ. П. 1 п.

Проданъ. П. 34 п., Кр. 29 п., В. 2 п., Круш. 22 п., Врд. 7 п. Acc. Продана.

Пронка. П. 1 п., В. 1 п. Acc. Пронку.

Прока. Круш. 1 п. Acc. Проку.

Прокопиꙗ. П. 3 п., Круш. 6 п. Acc. Прокопіꙗ, Прокопіа. Калуђерско.

Прохоръ. П. 3 п., Кр. 3 п., Круш. 4 п.

Проца. П. 1 п. Acc. Процу.

Проша. Врд. 1 п. Acc. Прошу.

Проугыниꙗ. Круш. 1 п. л. 81. Acc. Проугиню. Cf. Фроугиниꙗ.

Проудана. П. 1 п. Acc. Проудану.

Пръва. Круш. 1 п. Acc. Пръвоу.

Пръвосавъ. Пр. 1 п.

Пръвоулъ. Врд. 1 п., Круш. 1 п.

Прѣдрагъ. П. 3 п., Кр. 1 п., Врд. 1 п. Acc. Прѣдрага, Предрага.

Прѣмыслъ. Кр. 1 п. л. 64. Acc. Прѣмисла.

Прѣрадъ. П. 2 п., Кр. 4 п., Круш. 3 п. Acc. Прѣрада.

Поуношь. П. 1 п. Acc. Пуноша.

Поутьникъ. П. 13 п., Кр. 3 п., Кор. 1 п., Круш 5 п., Врд. 3 п. Acc. Поут'ника, Поутника, Поутніка, Пут'ника, Путника.

Поуꙗ. Круш. 1 п. Acc. Поую.

Рабрѣнъ. Врд. 1 п. Acc. Рабрена.

Равоула. (Монахиња). Пр. 1 п. Acc. Равоулоу.

Равоулъ. (Монах). Пр. 2 п. Acc. Равоула, Равула.

Рада. Пр. 2 п., П. 23 п., Кр. 30 п., В. 5 п., Кор. 2 п., Круш. 8 п., Врд. 1 п. Acc. Радоу, Раду.

Радакъ. П. 10 п., Кр. 3 п., Круш. 7 п., Врд. 1 п.

Радалъ (Радаљ). П. 1 п. Acc. Радала.

Радаманъ. П. 1 п.Acc. Радамана.

Радана. П. 1 п., Кр. 1 п. Acc. Радану.

Раданъ. П. 26 п., Кр. 17

п., Круш. 3 п., Врд. 1 п. Acc. Радана.

Радась. Кр. 1 п., Врд. 2 п. Acc. Радаса.

Радашиновиħи (сигурно властела). Кр. 51.

Радашинь. П. 1 п. Acc. Радашина.

Раде. Пр. 6 п., П. 9 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Acc. Рада.

Раде. Пр. 1 п., Кор. 4 п. Acc. Радета.

Радела. В. 1 п. Acc. Раделю.

Радета. П. 1 п. Acc. Радетв.

Радивон. П. 40 п., Кр. 47 п., Кор. 2 п., В. 1 п., Круш. 17 п., Врд. 4 п. Acc. Радивоа, Радывоа, Радивоа, Радівоа, Радивоіа.

Радиславь. Кр. 1 п.

Радихьна. Кр. 1 п. Acc. Радихнв.

Радичь. Пр. 2 п., П. 40 п., Кр. 32 п., В. 2 п., Кор. 3 п., Круш. 28 п., Врд. 1 п.

Радичько. П. 4 п. Acc. Радич'ка, Радичка.

Радиша. П. 5 п., Кр. 10 п., Круш. 2 п., Врд. 1 п. Acc. Радишоу, Радишв.

Радишь. П. 3 п. Acc. Радиша.

Радиħь (презиме). Круш 2 п.

Радоба. П. 1 п. Acc. Радобв.

Радована. П. 2 п. Acc. Радованв.

Радовань. П. 51 п., Кр. 65 п., Кор. 1 п., Круш. 19 п., Врд. 10 п. Acc. Радована, Радѡвана.

Радовон. Кр. 1 п. Acc. Радовоа.

Радовь. Кр. 7 п. Acc. Радова.

Радовьць. П. 5 п., Круш. 1 п., Кр. 1 п. Acc. Радов'ца Радовца.

Радонка. П. 3 п. Acc. Радонкв.

Радонко. П. 1 п., Кр. 1 п., Врд. 3 п. Acc. Радонка.

Радонца. П. 12 п., Кр. 8 п., Круш. 2 п. Acc. Радонцв, Радоіцоу.

Радомиль. Кр. 1 п. Acc. Радомила.

Радомирь. П. 8 п., Кр. 3 п., Врд. 4 п. Acc. Радомира, Радѡмира.

Радона. П. 3 п., Круш. 4 п., Кр. 11 п. Acc. Радоноу, Радонв. Cf. Радохьна.

Радоница. П. 6 п. Асс. Радоницꙋ.

Радонь (Радоњ). П. 3 п., Круш. 3 п., Врд. 1 п. Асс. Радонꙗ, Радѡнꙗ.

Радонꙗ. П. 62 п., Кр. 27 п., Кор. 1 п., Круш. 6 п., Врд. 1 п. Асс. Радоню, Радѡню.

Радосава. П. 1 п., В. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Радосавоу, Радосавꙋ.

Радосавь. Пр. 24 п., П. 56 п., Кр. 44 п., В. 7 п., Кор. 5 п., Круш. 38 п., Врд. 12 п., Л. 1 п. Асс. Радосава, Радѡсава.

Радосаль. П. 1 п. Асс. Радосалꙗ.

Радославь. Пр. 1 п., П. 6 п., В. 2 п. Асс. Радослава.

Радось. П. 1 п. Асс. Радоса.

Радота. Пр. 1 п., П. 23 п., Кр. 3 п. Асс. Радотоу, Радотꙋ.

Радохьна. П. 11 п., Кр. 5 п., В. 2 п., Круш. 2 п. Асс. Радох'ноу, Радох'нꙋ, Радохноу, Радохнꙋ. П. има један пут: прѣзвитера Радохна. То би претпостављало ном. Радохьнь, ако не буде погрешка.

Радохьнꙗ. П. 1 п. Асс. Радох'ню.

Радоша. П. 1 п. Асс. Радошꙋ.

Радошь. П. 2 п., Кр. 2 п., Врд. 1 п. Асс. Радошаа (Кр. 1 п.), Радоша.

Радоꙗ. П. 1 п., Круш 1 п. Асс. Радою.

Радоѥ. П. 50 п., Кр. 54 п., В. 1 п., Круш. 12 п. Асс. Радоꙗ, Радѡꙗ, Радоиꙗ, Радоа.

Радоуи. П. 2 п., Кр. 1 п. Асс. Радоуꙗ. Радꙋа.

Радоуико. Кр. 1 п. Асс. Радꙋика.

Радоука. Кр. 3 п. Асс. Радоукоу, Радоукꙋ.

Радоула. П. 3 п. Асс. Радꙋлꙋ.

Радоулинь. Кр. 1 п. Асс. Радꙋлина.

Радоулинька. Врд. 1 п. Асс. Радꙋлинкꙋ.

Радоуль. П. 61 п., Кр. 60 п., Круш. 25 п., Врд. 1 п. Асс. Радоула, Радꙋла.

Радоуль (Радуљ). Кр. 6 п. Асс. Радоулꙗ.

Радоуна. П. 1 п. Асс. Радоунꙋ.

Радоунь. П. 7 п. Асс. Радоуна, Радꙋна.

Радоуо. Кр. л. 154, 1 п. тако у Nom.

Радоусинь. Круш. 1 п. л. 63. Acc. Радусина.

Радоуша. П. 1 п. Acc. Радоушу.

Радько. П. 3 п., Кр. 1 п., В. 1 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Acc. Рад'ка, Радка. Cf. Ратко.

Радьмань. П. 13 п., Кр. 10 п. Круш. 2 п. Acc. Радьмана, Рад'мана, Радмана.

Радьмиль. П. 2. п., Acc. Рад'мила, Радмила, Рад'миа, Радьміа. Ова два последња врстам овде, што мислим, да су знак, како се етимологија тога имена почела заборављати, према Nom. **Радмио.**

Радьмиль. Кр, 1 п. Acc. Радмила.

Радьна. П. 5 п, Acc. Рад'ноу, Рад'ну, Радну.

Радьнань. Кр. 1 п. л. 124 Раднана.

Радѣи. Пр. 2 п., Кр. 1 п. Acc. Радѣа, Радеа.

Радѣнь. П. 7 п., Кр. 10 п. Круш. 2 п. Acc. Радена. Cf. Радень, Рађень.

Радѣнько. П. 3 п., Кр. 6 п.. Врд. 1 п. Acc. Радѣп'ка, Раден'ка, Раденка.

Радієнь. П. 1 п. Acc. Рађена.

Разарь. Кр. л. 107 1 п. Acc. Разара.

Разоумѣна. П. 1 п. Врд. 2 п. Acc. Разумену.

Ранка. П. 6 п., В 3 п. Acc. Ранкоу, Ранку.

Ранке. В. 1 п. Acc. Ранкета.

Ранко. Пр. 5 п., П. 20 п. Кр. 23 п., Кор. 1 п., В. 3 п.. Круш. 5 п., Врд. 4 п. Acc. Ранка. У Кр. један пут Ном. Ранкѡ.

Ранна. П. 6 п., Кр. 4 п., Круш. 3 п.. Врд. 1 п, Ранноу, Ранну.

Раннь. П. 11 п., Кр. 10 п., Круш. 5 п. Врд. 1 п. Acc. Ранна.

Ранца. П. 2 п. Acc. Ранцу.

Ранча. П. 1 п. Acc. Ранчу.

Ранчета. П. 5 п., Кр. 3 п., Врд. 1 п. Acc. Ранчетоу, Ранчѣтоу, Ранчету.

Ранчинь. П. 1 п., Кор. 1 п., Acc. Ранчина.

Ранчь. П. 22 н., Кр. 18 н. Acc. Ранча.

Ранчько. П. 2 н. Acc. Ранч'ка, Ранчка.

Ракл. П. 8 н., Кр. 1 н., Круш. 6 н., Врд. 3 н. Acc. Ракоу, Ракꙋ, Раакꙋ.

Ракита. П. 6 н., Кр. 3 н. Acc. Ракитоу, Ракитꙋ.

Ракоулъ. Кр. 1 н. Acc. Ракꙋла.

Раланить. П. 1 н. Acc. Раланита.

Рале. В. 1 н. Acc. Ралета.

Ралета. П. 4 н., Кр. 4 н. Acc. Ралетоу, Ралетꙋ, Ралѣтꙋ.

Ралинь. П. 1 н., Кр. 1 н., Круш. 1 н. Acc. Ралина, Cf. Ралѣнь.

Ралѣнь. Кр. 5 н. Acc. Ралена. Cf. Ралинь.

Рана. П. 1 н. Acc. Ранꙋ.

Ранита. Кр. 1 н. Acc. Ранитꙋ.

Раноуда. П. 1 н. Acc. Раноудꙋ.

Ранька. П. 1 н. Acc. Ранкоу.

Ранкшь. П. 1 н. Acc. Ранкша.

Раосавь. П. 77 н., Кр. 57 н., Круш. 3 н., Врд. 1 н. Acc. Раосава, Раѡсава.

Раославь. П. 1 н. Acc. Раослава.

Раось. Кр. 3 н. Acc. Раѡса.

Радинько. П. 1 н. Acc. Раріика.

Ратко. П. 10 н., Кр. 12 н. Acc. Рат'ка, Ратка. Cf. Радько.

Раоула. (Монах). П. 1 н. Acc. Раоулꙋ.

Рафа. (Монахиња). Круш. 1 н. Acc. Рафꙋ.

Рафаиль. Пр. 3 н., П. 7 н., В. 1 н., Кр. 1 н., Круш. 1 н., Врд. 1 н. Калуђерско. Acc. Рафаила.

Рахань. Врд. 1 н. Acc. Рахана.

Рахваиль. Кр. 2 н. Acc. Рахваила. Калуђерско.

Рахилиа. Пр. 2 н., П. 7 н., Кр. 1 н., Круш. 4 н. Калуђеричко и световно. Acc. Рахилию, Рахілію, Рахилію, Рахілию.

Рахилие. П. 1 н., Круш. 1 н. Acc. Рахиліа. Калуђерско.

Рахоꙗ. Кр. 2 н. Acc. Рахоꙗ.

Рахьна. П. 1 н. Acc. Рах'нꙋ.

Рахьць. П. 1 н. Acc. Рах'ца.

Раца. Врд. 1 н. Acc. Рацꙋ.

Рача. П. 1 н. Acc. Рачю.

Рачета. П. 1 п., Кр. 1 п. Acc. Рачетѹ.

Раша. П. 3 п., В. 1 п., Круш. 3 п. Acc. Рашоу, Рашѹ.

Рашо. Пр. 3 п. Acc. Раша.

Рашько. П. 1 п. Acc. Раш'ка.

Раѥ. Пр. 5 п., П. 37 п., Кр. 12 п., Кор. 2 п., В. 1 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Acc. Раю. Мушко и женско.

Раѥкь. П. 24 п., Кр. 28 п., Круш. 4 п., Врд. 1 п. Acc. Раѥка, Раака.

Раѥнь. П. 2 п., Кр. 2 п., Врд. 1 п. Acc. Раѥна.

Раꙉа. П. 1 п. Acc. Раћоу.

Ресоѥ. П. 1 п. Acc. Ресоѥ.

Риꙁа. П. 1 п. Acc. Ризѹ.

Риꙁьна. Врд. 1 п. Acc. Ризнѹ.

Рипсимиѥ (монахиња). П. 1 п. Acc. Рип'симію.

Рисимь. Кр. 1 п. Acc. Рісима.

Ристо. П. 2 п. Acc. Риста, Nom. Рыисто.

Ристоворь. Кр. 1 п.

Родана. Врд. 1 п.

Родань. Врд. 1 п.

Родионь. Врд. 1 п. Acc. Родіона.

Родица. В. 1 п. Acc. Рѡдицѹ.

Родопь. Пр. 5 п. На л. 11 спомиње се Родопь Стефань, одакле се види, да је то било презиме.

Роика. П. 1 п. л. 16.

Рока. П. 11 п., Кр. 9 п., Круш. 7 п. Acc. Рокоу, Рокѹ.

Рокса. П. 2 п., Кр. 2 п., Врд. 1 п. Acc. Рѡк'соу, Роксѹ, Роѯѹ. Gen. Роѯи.

Роксада. Кр. 2 п. Acc. Рокѯадѹ, Роксадѹ.

Роксанда. П. 5 п., Кр. 3 п., Л. 1 п., Круш. 2 п. Acc. Роксандоу, Рок'сан'дѹ, Роксан'дѹ, Рок'сандѹ, Роѯан'дѹ, Роѯандѹ, Рокѯандѹ — Рогсанду. Cf. Роксандра.

Рома. П. 1 п., Круш. 1 п. У овом последњем калуђерско. Acc. Ромѹ.

Романа. Пр. 5 п., П. 3 п., Кр. 9 п. Acc. Романоу, Романѹ. Калуђеричко и световно.

Романь. Пр. 7 п., П. 4 п., Кр. 4 п., Кор. 1 п., Круш. 5 п., Врд. 3 п. Acc. Романа, Рѡмана.

Ромиль. Пр. 5 п., П. 5 п. Acc. Ромила, Роміла,

Ромiла. Махом калуђерско.

Роса. П. 2 п. Асс. Росв.

Росимь. Кор. 1 п. Асс. Рωсима.

Роскандра. Кр. 1 п. л. 59. Cf. Роксанда.

Рофо. П. 1 п. Асс. Рофа.

Роубьць. Кр. 1 п. Презиме: РвбацьВвксань из Бачке.

Роувимь (јеромонах). П. 1 п., Врд. 1 п. Cf. Роуфимь.

Роувоула (монах). Пр. 1 п. Асс. Рввлв.

Роугьць. П. 1 п. Асс. Рвг'ца.

Роужа. П. 6 п., Кр. 4 п., Кор. 1 п., В. 2 п., Круш. 2 п. Асс. Роужоу, Роужв, Рвжв.

Роужица. П. 32 п., Кр. 22 п., Кор. 1 п., Круш. 4 п., Врд. 7 п. Асс. Роужицоу, Рвжицв, Рвжицоу, Роужицв.

Роукень. П. 1 п. Асс. Рвкена.

Роунь. Пр. 2 п. Асс. Роуна. Један је био прѣзвитерь номикь. Пр. л. 8.

Роусава. П. 1 п. Асс. Рвсавв.

Роусинь. П. 1 п., Л. 1 п. (син Оливера деспота). Асс. Роусина, Рвсина.

Роусиꙗ. П. 1 п. Асс. Рвсiю.

Роусоила. П. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Рвсоилв, Роусоiлв.

Роусь. Кр. 1 п. Роуса.

Роусьмирь. П. 10 п., Кр. 8 п., Круш. 2 п. Асс. Рвсьмира, Рвс̆мира, Роусмира, Рвсмира.

Роуфимь. П. 1 п., Кр. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Роуфима, Рвфима, Рвфiма. Калуђерско. Cf. Роувимь.

Рьменька. П. 1 п. Асс. Рьмен'кв.

Рьть. Кр. 1 п. л. 134.

Рьцика. Круш. 1 п. Презиме.

Сабла. П. 1 п.. Кр. 1 п. Овај други из Доброселице. Мушко.

Сава. П. 11 п., П. 80 п., Кр. 36 п., В. 3 п., Кор. 3 п., Круш. 32 п., Врд. 16 п. Асс. Савоу, Савв, Съвоу, Сав'воу, Сав'вв, Саввв. Калуђерско и световно.

Савакь. П. 1 п. Асс. Савака.

Саватиꙗ (монахиња) П. 1 п.

Савватие. П. 4 п., Кр. 4 п., Круш. 2 п. Калуђерско Асс. Саватіа.

Сако. П. 3 п. Асс. Саваа (2 пут), Сава.

Савька. П. 9 п., Круш. 3 п. Асс. Сав'коу, Сав'кꙋ, Савкꙋ.

Савько. П. 4 п., Кр. 1 п. Асс. Сав'ка, Савка.

Саломиꙗ. П. 7 п., Кр. 1 п., Круш. 8 п. Асс. Саломію Сьломію. Калуђеричко.

Самьбела. Кр. 1 п. л. 151 Асс. Самьбелꙋ Cf. **Сыньбѣль**.

Самоило (монах). Врд. 1 п. Асс. Самоила.

Самфира. Круш. 1 п. Асс. Сам'фирꙋ.

Саня. П. 2 п., Кр. 3 п. Асс. Санꙋ, Сан'ноу, Сан'нꙋ.

Санда. П. 1 п., Кр. 3 п., Врд. 2 п. Асс. Сан'доу, Сън'дꙋ, Сандꙋ.

Сандаль. Круш. 1 п. Асс. Сан'дала.

Санкоса. П. 1 п. л. 111. Асс. Сан'косоу.

Санько. П. 1 п., В. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Сан'ка.

Саньковиħь (презиме). Круш. 71, и како поред имена стоји на крају забележено Београд, сва прилика, да су ту живели.

Сантесь (презиме) Иван. Пр. 1 п.

Сара. П. 2 п., Врд. 3 п. Асс. Сарꙋ, Саррꙋ.

Саоулиħь (презиме) Михаиль. Круш. 1 п.

Саꙗ. П. 1 п.

Свилань. Кр. 1 п. Асс. Свилана.

Свилоие. П. 3 п. Асс. Свилоа.

Севастиꙗнь. П. 1 п., Круш. 2 п., Врд. 1 п. Асс. Севастиана, Севастіана.

Северинька. В. 1 п. Асс. Северінкꙋ.

Севестиꙗнь. П. 1 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Севестіꙗна, Севестіана.

Сека. П. 1 ф. Асс. Секоу.

Секоула. П. 16 п., Кр. 23 п., Круш. 4 п. Асс. Секоулоу, Секоулꙋ, Секꙋлоу, Секꙋлꙋ.

Секоуль. П. 3 п., Кр. 1 п. Асс. Секоула, Секꙋла.

Секоулꙗ. Кр. 3 п. Асс. Секоулю.

Селакь. П. 6 п., Кр. 7 п. Асс. Селака.

Селима. П. 2 п. Acc. Селимꙋ.

Селимирь. Кр. 1 п. л. 72.

Селина. Кр. 2 п.

Селько. П. 1 п. Acc. Селка.

Семионь. Врд. 1 п. Acc. Семіона.

Семьша. П. 1 п. Acc. Сем'шꙋ.

Сена. П. 2 п. Acc. Сенꙋ.

Сенија. П. 9 п., Кр. 3 п. Acc. Сенію, Сѣнію.

Сеона. П. 1 п. Acc. Сеонꙋ.

Серафима. П. 1 п. Gen. Серафими.

Серафионь. П. 8 п., Кр. 5 п., Кор. 1 п., Круш. 4 п., Врд. 2 п. Acc. Серафіона, Серафиѡна, Серафіѡна, Сѣрафіѡна. Калуђерско.

Сербинија. Кр. 1 п. Acc. Сербиню.

Сергије. П. 2 п., Врд. 1 п. Acc. Сергіꙗ, Сер'гіа, Сергіа. Калуђерско и световно.

Сехьна. Круш. 1 п. л. 81. Acc. Сех'ноу.

Сејань. Види Сѣꙗнь.

Силвестрь (јеромонах). П. 1 п. Acc. Силвестра.

Силивестарь (јерођакон). Кр. 1 п. Acc. Силивестара.

Силивестра (јерођакон) Круш. 1 п. Acc. Силивестрꙋ.

Силивестрь. П. 10 п., Кр. 5 п., Круш. 4 п., Врд. 2 п. Acc. Силивестра, Силѵвестра, Сілпвестра, Силівестра, Силивѣстра. Калуђерско.

Силоама. Пр. 1 п. Acc. Сілоамоу игоум'нꙋ.

Силоамь. Пр. 1 п., П. 2 п. Acc. Силоама, Сілоама, Сѵлоама.

Силоань. Врд. 1 п. Acc. Сілоана.

Силоуань (јерођакон). П. 1 п. Acc. Силꙋана.

Сима. П. 22 п., Кр. 8 п., Круш. 8 п., Врд. 6 п. Acc. Симоу, Симꙋ, Сімоу, Сімꙋ, Сѵмоу, Сѵмꙋ.

Симеона (монахиња). П. 1 п., Круш. 1 п. Acc. Симеѡнꙋ, Симеонꙋ.

Симеонь. Пр. 1 п., П. 27 п., Кр. 6 п., Круш. 15 п., Врд. 6 п. Acc. Симеона, Сѵмеона, Симеѡна, Сімеѡна, Сѵмеона, Симѣѡна. Калуђерско и световно.

Симона. П. 3 п., Кр. 1 п. Acc. Симоноу, Симонꙋ, Сѵ-

монѹ. Gen. Сімоне. Калуђеричко.

Симонида. Пр. 2 п., П. 1 п. Калуђеричко.

Симонь. Пр. 8 п., П. 40 п., Кр. 3 п., Кор. 3 п., В. 1 п., Круш. 3 п. Acc. Симона, Сімона, Сѵмона, Симѡна, Сімѡна, Сѵмѡна. Калуђерско и световно.

Синадинь. П. 1 п. Acc. Синадина.

Синадиꙗ (монахиња). Пр. 2 п. Acc. Синадию, Синадію.

Синаида (монахиња). П. 3 п. Acc. Синаидѹ.

Синана. П. 1 п. Acc. Синанѹ.

Синахерь. Врд. 1 п. Acc. Синахера.

Синда. Кр. 3 п. Acc. Синдѹ.

Синђа. Кр. 1 п. Acc. Сінђѹ.

Ситьница. П. 1 п. л. 101. Acc. Сит'ницѹ.

Скора. Кр. 1 п.

Скоровои. П. 1 п. Acc. Скоровоꙗ.

Скоросавь. Кр. 4 п. Acc. Скоросава.

Слава. П. 4 п., В. 1 п., Врд. 1 п. Acc. Славоу, Славѹ.

Славаи. П. 1 п. Acc. Славаꙗ.

Славинь. Кр. 1 п. Acc. Славина.

Славко. П. 1 п. Acc. Слава.

Славоуи. П. 11 п., Кр. 8 п., Врд. 1 п. Acc. Славоуꙗ, Славѹꙗ, Славѹа.

Славоушь. Кр. 1 п.

Славоуѥвић. Кр. 1 п. Презиме.

Славька. Кр. 2 п.

Славько. Пр. 2 п., Кр. 1 п. Acc. Слав'ка.

Славьна. П. 15 п., Кр. 10 п., Круш. 2 п., Врд. 1 п. Acc. Слав'ноу, Слав'нѹ, Славнѹ.

Славьша. Врд. 1 п.

Славѣи. П. 1 п. Acc. Славеа.

Слаганъ. П. 1 п. Acc. Слагана.

Сладоѥ. П. – п., Кр. 3 п., Круш. 2 п. Acc. Сладоꙗ, Сладѡꙗ, Сладоа.

Слꙗнковић (презиме). Кр. 1 п. Сумњам да не буде каква погрешка.

Смилꙗ. Кр. 2 п.

Смилꙗна. П. 22 п., Кр. 38 п., Круш. 7 п., Врд. 1 п. Acc. Смилꙗноу, Смилꙗнѹ, Смиланоу, Смиланѹ.

Смилꙗнь. П. 11 п., Круш. 1 п. Acc. Смилꙗна, Смылана.

Смиль. П. 1 п. Acc. Смилѩ.

Смолѩ. П. 1 п., Кр. 1 п.

Смолѩна. П. 2 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п.

Смолѩнь. П. 3 п., Кр. 2 п., Круш. 6 п. Acc. Смолѩна, Смолана.

Смолька. П. 3 п., Кр. 3 п. Acc. Смол'кѫ.

Смоульька. Кр. 1 п. Acc. Смоул'кѫ.

Сонко. Круш. 1 п. Acc Сонка.

Соколь. П. 1 п. Acc. Сокола.

Соломиѩ. П. 2 п., Круш. 7 п. Acc. Соломію, Сѡломію. Махом калуђерско.

Соломоунь. Кр. л. 134. Acc. Соломѫна.

Софиѩ. П. 1 п. Круш. 2 п. Калуђеричко и световно.

Софрониѩ. П. 1 п.. Кор. 1 п., Круш. 2 п. Acc. Софронію, Софроніѫ. Калуђерско и калуђеричко.

Софрониѥ. П. 4 п., Круш. 2 п., Врд. 2 п. Калуђерско.

Соѩ. П. 1 п. Acc. Сою.

Соѩть. Кр. 1 п.

Спасоѥ. П. 1 п. Acc. Спасоѩ.

Спасѣнь. П. 1 п. Acc. Спасена.

Спиридонь. П. 4 п., Кр. 7 п., Круш. 3 п., Врд. 2 п. Acc. Спиридона, Спірідона, Спіридона, Спирідѡна, Спирѵдона. Калуђерско и световно.

Срька. Кр. 5 п., Acc. Ср'боу, Србѫ.

Срьбь. Кр. 13 п. Један је (Кр. 47 л.) био жупан, и поред имена му пише град Ср'біа, истим мастилом и рукописом. Acc. Срьба, Ср'ба, Срба.

Срьгиѥ (монах). П. 1 п. л. 24.

Срьдана. П. 1 п. Acc. Срьданоу.

Срьдань. П. 1 п. Acc. Срьдана.

Срѣбра. П. 1 п. Acc. Срѣбрѫ.

Срѣдоѥ. Кр. 2 п. Acc. Срѣдоѩ., Средоѩ.

Срѣно. (Срејо). Кр. 1 п. Acc. Среѩ.

Срѣмька. Врд. 1 п. Acc. Сремкѫ.

Ставро. Врд. 1 п.

Станка. П. 9 п.. Кр. 19 п., В. 2 п., Круш. 1 п.. Врд. 1 п.

Станко. Пр. 2 п.. П. 3 п.

Стака. П. 1 п., Кр. 2 п., Круш. 1 п.

Стако. П. 1 п. Acc. Стака.

Сталє. П. 1 п. Acc. Стала.

Стамать. П. 1 п. Acc. Стамата.

Стамена. П. 8 п., Кр. 3 п. Круш. 1 п., Врд. 8 п. Acc. Стамену, Стамѣноу, Стамѣну.

Стамень. П. 1 п. Acc. Стамена.

Стаменька. П. 1 п.. Врд. 1 п. Acc. Стамен'ку, Стамѣн'ку.

Стана. Пр. 1 п., П. 150 п., Кр. 116 п., В. 13 п., Кор. 15 п., Круш. 38 п., Врд. 10 п. Acc. Станоу, Стаану, Стану.

Станача. П. 8 п., Кр. 35 п., Acc. Станачоу, Станачу, Станачю.

Станивь. Врд. 1 п. Acc. Станива.

Станимирь. Пр. 1 п., П. 5 п., Врд. 2 п.

Станислава. Пр. 1 п., П. 8 п.. Кр. 6 п., В. 1 п., Круш. 3 п.

Станисавь. Пр. 2 п., П. 11 п., Кр. 2 п., Кор. 3 п., В. 1 п., Врд. 1 п.

Станиславь. П. 2 п., Кр. 1 п.

Станица. П. 9 п., Кр. 27 п., Круш. 1 п.

Станиша. Пр. 4 п., П. 14 п., Кр. 5 п., В. 1 п., Круш. 3 п.

Станиꙗ. П. 3 п., Врд. 1 п. Acc. Станію.

Станоика. П. 11 п., Кр. 7 п., Круш. 3 п., Врд. 1 п.

Станоико. П. 5 п. Acc. Станоика, Станоіка.

Станоила. П. 1 п.

Станока. П. 1 п. Acc. Станоку, ако не буде погрешка место Станоику.

Станоꙗ. П. 2 п. Acc. Station; Gen. Станое.

Станоє. П. 4 п., Кр. 3 п., Врд. 2 п.

Станоуша. П. 1 п. Acc. Станоушоу.

Станька. П. 16 п., Кр. 6 п., Круш. 4 п., Врд. 1 п. Acc. Стан'коу, Станкоу, Стан'ку, Станку.

Станько. П. 19 п., Кр. 7 п., В. 5 п., Круш. 3 п., Врд. 7 п. Acc. Станъка, Стан'ка, Станка.

Станькоуль. Кр. л. 141. Acc. Стан'куа. Може бити погрешка место Стан'кула, а може погрешан acc. од Станкуо.

Станьчл. Врд. 1 п. Acc. Станчв.

Статние. Врд. 1 п. Acc. Статіа.

Стакл. Пр. 3 п.

Стевл. П. 1 п., Кр. 2 п.

Стевлнь. П. 1 п., Кр. 1 п. Acc. Стевана.

Стенко. П. 1 п. Acc. Стенка.

Стекл. П. 2 п. Acc. Стекоу, Стекв.

Степл. П. 2 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Acc. Степв. Cf. Стиіепа.

Степлнл. П. 2 п. Acc. Степанв.

Степлниидл. П. 5 п., Круш. 1 п. Acc. Степанидв, Степанідв.

Степлиник. Круш. 2 п. П. 2 п. Кр. 4 п. Acc. Степанию, Степанію.

Степлнь. Пр. 3 п., П. 88 п., Кр. 25 п.. В. 9 п., Кор. 8 п., Круш. 66 п., Врд. 4 п. Acc. Степана, Стѣпана.

Степлшинь. Кр. 2 п. Acc. Степашина.

Степькл. Кр. 1 п.

Степько. Кр. 3 п.. Круш. 4 п. Acc. Степ'ка. Степка.

Стефлнл. П. 1 п., Врд. 1 п. Acc. Стефанв.

Стефлнидл. П. 1 п.. Круш. 6 п. Acc. Стефанидв, Стѣфанідв. Калуђерско и световно.

Стефлник. (Монахиња). П. 1 п.

Стефлнь. Пр. 4 п., Кр. 37 п., П. 44 п., В. 1 п., Кор. 2 п., Круш. 14 п., Врд. 27 п. Acc. Стефана, Стѣфана.

Стешл. П. 1 п. Кр. 2 п. Acc. Стешоу, Стешв.

Стек. П. 14 п., Кр. 1 п. Кор. 2 п., Круш. 9 п. Acc. Стею, Стѣю.

Стекнл. П. 4 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п. Acc. Стеканв, Стеанв.

Стикнл. Кр. 2 п.

Стиіепл. П. 2 п. Acc. Стіепв.

Стоикл. П. 43 п.. Кр. 23 п., Кор. 3 п., В. 5 п., Круш. 19 п., Врд. 3 п. Acc. Стоикоу, Стоикв, Сто.коу.

Стоико. П. 21. п., Кр. 7 п.. Кор. 10 п., В. 11 п., Круш. 7 п., Врд. 9 п. Acc. Стоика, Стоіка.

Стоилько. Врд. 1 п. Acc. Стоилка.

Стоимиль. П. 1 п. Acc. Стоимила.

Стоимирь. П. 1 п. Acc. Стоимира.

Стоина. П. 2 п., Кр. 1 п., Круш. 2 п., Врд. 1 п.

Стоинь. Кр. 1 п. Acc. Стоина.

Стоио. (Стојо). П. 3 п. Acc. Стоꙗ, Стоиꙗ.

Стоисава. Пр. 2 п., П. 8 п., Кр. 21 п., Круш. 2 п.

Стоислава. П. 1 п. Acc. Стоиславꙋ.

Стоица. П. 1 п.

Стоича. П. 1 п. Acc. Стоичю.

Стоиче. Кор. 1 п. Acc. Стоичета.

Стоичь. П. 1 п. Acc. Стоича.

Стоиша. Кр. 2 п., Круш. 1 п.

Стоиħь. П. 2 п., Круш. 1 п.

Стока. П. 1 п.

Століє. П. 1 п., Кр. 1 п. Acc. Стола.

Стоша. Кр. 1 п., Круш. 1 п.

Стошо. Кр. 1 п. Acc. Стоша.

Стоꙗ. П. 64 п., Кр. 43 п., В. 2 п., Кор. 8 п., Круш. 6 п., Врд. 6 п. Acc. Стою, Стѡю. Мушко и женско.

Стоꙗдинь. Кр. 1 п. Врд. 1 п. Acc. Стоꙗдина.

Стоꙗкь. П. 1 п., Врд. 2 п. Acc. Стоꙗка, Стоака.

Стоꙗна. П. 21 п., Кр. 9 п., В. 4 п., Круш. 2 п., Врд. 1 п. Acc. Стоꙗноу, Стоꙗнꙋ, Стоаноу, Стоанꙋ.

Стоꙗнь. П. 86 п., Кр. 37 п. Кор. 6 п.. В. 13 п., Круш. 25 п., Врд. 20 п. Acc. Стоꙗна, Стоана, Стѡана.

Стоꙗновиħь. Кр. 1 п. Презиме.

Стоꙗнько. П. 1 п. Acc. Стоꙗн'ка.

Страина. Кр. 1 п. Cf. Страхина.

Страта. Круш. 1 п. л. 71. Acc. Стратꙋ.

Стратиѥ (презвитер.) Кр. 1 п.

Страть. В. 1 п., Круш. 1 п.

Страхына. П. 1 п. Кр. 5 п. Acc. Страхиноу, Страхинꙋ. Cf. Страина и Страхынꙗ.

Страхынꙗ. П. 5 п. Кр. 4 п., Врд. 1 п. Acc. Страхиню. Cf. Страхына.

Страцимирь. Пр. 1 п.

Страшоумирь. Кр. 1 п. Acc. Страшꙋмира.

Строума. П. 1 п. Acc. Стрꙋмꙋ.

Стрѣѕа. Кор. 1 п. Acc. Стрезꙋ. Мушко.

Соуба. П. 5 п., Кр. 3 п., Круш. 2 п. Асс. Соубоу, Соубв, Свбоу, Свбв.

Соубота. П. 23 п., Кр. 21 п., Круш. 42 п., Врд. 1 п. Асс. Соуботоу, Свботоу, Соуботв, Свботв, Соубботв.

Соултана. Круш. 1 п. л. 74 Асс. Соултаноу.

Соучьпавикь. (Презим.) Круш. 1 п.: Свчпавићь.

Соую. П. 1 п. Асс. Свю.

Сьздана. П. 3 п., Кр. 2 п. Асс. Сьзданоу, Сьзданв.

Сьздань Круш. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Сьздана.

Сыньбѣль. П. 1. п. Асс. Сын'бела. Cf. Самьбела.

Сыньберька. Кр. л. 118. Асс. Рабоу свою Сыньберкоу. Биће, судећи по запису с краја, из Босне.

Сѣхна. Види Сехьна.

Сѣмнь. В. 1. п. Асс. Семна.

Тадеи. П. 1. п., Кр. 3 п., Круш. 2 п. Асс. Тадеа, Ѳадел, Ѳадѣа. Калуђерско и световно.

Таисиа (монахиња). Пр. 1 п.

Тамата. П. 1 п.

Тана. Пр. 6 п. Асс. Таноу Шаман'са, раба своѥго.

Таноушь. Пр. 2 п. Асс. Таноуша, Танвша.

Танька. П. 1. п. Асс. Танкв.

Тапавица (презиме). Круш. 1. п.

Татиана. Врд. 1 п. Gen. Татіани.

Татомирь. П. 2 п., Кр. 3 п.

Тврьдина. Кр. 2 п.

Тєдоушь. П. 1 п. Асс. Ѳедвша.

Тєкла. Пр. 2 п., П. 3 п., Кр. 2 п., Крд. 1 п. Световно и калуђерско.

Тємька. П. 1 п. Асс. Ѳемкв.

Тєодарь (јеромонах). Кр. л. 16. Асс. Ѳеѡдара.

Тєодора. Пр. 5. п., П. 9 п., Кр. 2 п., Кор. 1 п. Круш. 8 п., Врд. 1 п. Асс. Ѳеодороу, Ѳеодорв, Теѡдорв, Ѳеѡдорв, Ѳеѡдѡроу.

Тєодорь. Пр. 4 п., П. 22 п., Кр. 8 п., Кор. 4 п. Круш. 14. п., Врд. 11. п., Асс. Ѳеодора, Тєѡдѡра, Теѡдора, Ѳеѡдѡра, Ѳеѡдора, Ѳюѡдора. Калуђерско и световно.

Тєодосиа. Круш. 9 п., Врд.

2 п. Acc. Ѳеодосію, Ѳеωдосыю, Ѳеωдωсію, Ѳеωдωсию, Ѳеωдосію. Калуђерско и световно.

Теодосиѥ. Пр. 1 п., П. 21 п., Кр. 12 п., В. 1 п., Круш. 9 п., Врд. 6 п., Махом калуђерско.

Теодоула. П. 1 п., Круш. 1 п., Acc. Теωдоула, Ѳеωдѹла.

Теоктисть. Пр. 1 п., П. 2 п. Acc. Ѳеωктиста, Ѳеоктіста.

Теонтисть (монах). Круш 1. п. Acc. Ѳеωнтиста.

Теотисть (монах). Круш. 1 п., Acc. Ѳеωтиста.

Теофана. Пр. 1 п., П. 12 п., Кр. 5 п., Круш. 11 п., Врд. 3. п., Acc. Ѳеωфаноу, Ѳеωфанѹ, Ѳеофанѹ, Теωфанѹ. Калуђеричко и световно. Cf. Теохвана.

Теофань. Пр. 4 п., П. 8 п., Кр. 3 п., Круш. 4 п., Врд. 4 п. Калуђерско и световно.

Теофила. П. 2 п. Кр. 2 п. Acc. Ѳеωфилѹ. Калуђерско и световно.

Теофиль. П. 8 п., Кр. 3 п., Круш.. 6 п., Acc. Теωфила, Ѳеωфила, Ѳеофила. Ѳеофіла.

Теофить (монах). П. 1 п. Acc. Ѳеωфита.

Теохвана (монахиња). Врд. 1 п. Acc. Ѳеωхванѹ. Cf. Теофана.

Тетамирь. Кр. 1 п.

Тетомирь. Кр. 1 п. Acc. Тѥтомира. Но оно ѥ држим за погрешно.

Теша. П. 1 п. Acc. Тешѹ.

Тико. П. 1 п. Acc. Тіка.

Тимонь (монах). П. 1 п., Acc. Ѳимона.

Тимотеи. П. 8 п., Кр. 5 п., Круш. 7 п., Врд. 4 п. Acc. Тимотеа, Тимоѳеꙗ, Тимоѳеа, Ѳимоѳеꙗ, Ѳимотеа, Ѳімоѳеа, Ѳимωтѣа. Калуђерско и световно.

Тита. П. 1 п. Acc. Ѳитѹ.

Тиха. Пр. 1. п., Acc. Тіхѹ.

Тихонь. Врд. 1 п., Acc. Тихона.

Тихорадь. Кр. 1 п. Acc. Тихорада.

Тихосава. П. 2 п. Кр. 2 п., Врд. 1 п.

Тихосавь. П. 1 п., Acc. Тысосава.

Тихоунь. П. 1 п. Acc Тихоуна.

Тишнѣкь (презиме). Бранко Пр. 1 п.

Тикань. П. 1 п. Acc. Тыпкана.

Тоболл. Кр. 1 п. Acc. Тоболоу.

Тодл. П. 12 п., Кр. 2 п., В. 5 п., Кор. 1 п., Круш. 2 п., Acc. Тодоу, Тодѹ, Ѳодѹ.

Тодорл. Пр. 4. п., П. 26 п., Кр. 49 п., В. 2 п., Кор. 1 п., Крѹш. 18 п. Acc. Тодороу, Тодорѹ, Тѡдорѹ, Ѳодорѹ, Ѳѡдѡрѹ.

Тодорь. Пр. 2 п., П. 34 п., Кр. 21 п., В. 4 п., Круш. 10 п., Врд. 3 п., Acc. Тодора, Тѡдѡра, Ѳодора, Ѳодораа (Пр. 1 п.) Ѳѡдора, Ѳѡдѡра.

Тодорица. П. 1 п.

Тодосикл (монахиња). Круш. 1 п.

Томл. Пр. 2 п., П. 42 п., Кр. 7 п., Кор. 2 п., Круш. 10 п., Врд. 1 п. Калуђерско и световно. Acc. Томоу, Томѹ, Ѳомоу, Ѳомѹ, Ѳѡмоу, Ѳомѹ.

Томлндл. Врд. 1 п.

Томлникл. Круш. 1 п., Кр. 2 п., П. 4 п.

Томлнь. Кр. 1 п., Acc. Томана.

Томлшь. Пр. 1 п., П. 19 п., Кр. 23 п., В. 1 п., Кор. 1 п., Круш. 13 п. Acc. Томаша, Тѡмаша, Ѳомаша, Ѳѡмаша.

Томимирь. Кр. 1 п.

Томирл. Кр. 1 п.

Томо. П. 6 п., В. 1 п., Acc. Тома, Томаа (П. 1 п.), Ѳома.

Томошь. Кр. 1 п.

Томьнл (монахиња). П. 1 п. Acc. Ѳѡмнѹ.

Тосл. П. 1 п. Acc. Тосѹ. л. 79.

То́холь. П. 2 п. Acc. Тохолка.

Тошл. П. 1 п., Круш. 1 п.

Трлвицл. Кр. 3 п.

Трлико. Кр. 1 п. Acc. Траіка.

Трєнл. Кр. 1 п.

Трєндл. П. 1 п. Acc. Трѣн'доу.

Тривоунь. П. 1 п. Acc. Тривѹна.

Трикл. Круш. 1. п., Acc. Трикѹ.

Трифлнь. Кр. 1 п. Acc. Трифана.

Трифонь. П. 1 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п., Врд. 2 п., Acc. Трифона, Тріфона.

Трифоуна. П. 3 п. Acc. Трифѹнѹ.

Трифоунь. П. 2 п., Кр. 5 п. Круш. 4 п. Acc. Трифоуна, Трифѹна, Тріфѹна.

Трию. П. 2 п. Acc. Трію.

Трофимь. П. 1 п.

Троубань. Пр. 1 п. Acc. Трѹбана.

Трьна. П. 1 п. Acc. Трьнѹ.

Трьнина. П. 10 п., Кр. 11 п., Круш. 4 п. Acc. Трьниноу, Трьнинѹ, Трнинѹ.

Трьнию. Кр. 2 п., Acc. Трьнию, Трьныню.

Трьню. Кр. 1 п. Acc. Трню.

Тоурьла (презиме). Пр. 1 п.

Тьмиков. Кр. 1 п.

Тьмирѣна. Кр. 1 п. Acc. Тьмирѣнѹ.

Оуба. П. 1 п. Acc. Ѹбѹ.

Оуглю. П. 1 п. Acc. Оуглю.

Оуглюша. П. 5 п., Кр. 2 п. Acc. Оуглюшѹ, Ѹглюшѹ. Мушко и женско.

Оуглюшь. П. 4 п. Оуглюша, Оуглеша, Ѹглюша.

Оугра. П. 3 п., Кр. 2 п. Acc. Оугроу, Оуг'роу, Ѹгру.

Оугрина. П. 2 п. Acc. Оугринѹ, Ѹгринѹ.

Оугринь. П. 3 п., Кр. 2 п., Л. 1 п. Acc. Оугрина, Ѹгрина.

Оугринька. П. 2 п. Acc. Оугринкоу, Оугрин'кѹ.

Оугринько. П. 1 п. Acc. Ѹгринка.

Оугриню. Кр. 1 п.

Оурашь. Врд. 1 п.

Оурошь. П. 9 п., Кр. 2 п., Врд. 3 п. Cf. **Ю**рошь.

Оутка. П. 1 п. Круш. 1 п. Acc. Оутвѹ, Ѹт'вѹ.

Февроние. Врд. 1 п., Круш. 1 п.

Фема. П. 6 п., Кр. 2 п., Круш. 5 Cf. Хвема.

Фемию. П. 17. п., Кр. 10. п.,Круш. 6. п. Acc. Фемию, Фемію, Фвѣмію.

Фенихтию (монахиња). Кор. 1 п. Acc. Феніхтію.

Ференьць. П. 3 п., Кр. 3 п., Круш. 1 п. Acc. Ферен'ца.

Фернаць. Кр. 1 п. Acc. Ферьнаца.

Фероуника. Кр. 1 п. Acc. Ферѹникѹ.

Фила. П. 1 п., Круш. 1 п. Acc. Филѹ, Х'филѹ.

Филимона (монахиња). П. 1 п. Acc. Филимоноу.

Филимонь. П. 1 п., В. 1 п., Круш. 2 п. Acc. Филимона, Филiмона, Филимωна. Калуђерско.

Филипа. П. 1 п., Кр. 3 п.

Филипь. П. 50 п., Кр. 20 п., В. 2 п., Кор. 3 п., Круш. 25 п. Acc. Филипа, Филiпа, Фiлiпа, Филиппа, Фiлиппа, Филiппа, Филiп'па, Фiлiп'па, Фил'лип'па, Калуђерско и световно. Cf. Хвилипь.

Филотеꙗ (монахиња). Круш. 1 п. Acc. Филоѳею.

Филотеи. П. 5 п., Кр. 4 п. Калуђерско.

Филоѥ. Врд. 1 п. Acc. Филоꙗ.

Фима. П. 2 п. Acc. Фимꙋ.

Фиминꙗ. П. 1 п., Кр. 1 п.

Финаѕита (монахиња). П. 1 п. Acc. Фiнаѕитоу.

Фининꙗ. Кр. 1 п.

Фиꙗть. П. 2 п. Фиꙗта, Фиата.

Фотиꙗна. П. 1 п.

Фроугына. Круш. 1 п. Acc. Фроугынꙋ.

Фроугыниꙗ. П. 7 п., В. 1 п. Acc. Фроуггню, Фрꙋгиню, Фрꙋгыню. Cf. Проугиниꙗ.

Фроуѕинь. В. 1 п. Acc. Фрꙋзина.

Фроуꙗ. Круш. 1 п. Acc. Фрую.

Хадана. Кр. 2 п. Acc. Хаданꙋ.

Хаибоуковић (презиме). Пр. 1 п.

Ханда. Круш. 1 п. Acc. Хандꙋ.

Хандана. П. 3 п., Кр. 1 п. Acc. Ханданꙋ.

Ханьѵо. В. 1 п.

Харакь. Круш. л. 60 1 п.

Харватинь. П. 1 п. Acc. Хар'ватина. Биће: Хрьватинь.

Харитонь (монах). П. 1 п.

Хвема. П. 1 п. Cf. Фема.

Хвилипь. Кр. 1 п. Cf. Филипь.

Херака. П. 1 п. Acc. Херакꙋ.

Херакь. П. › п., Кр. 11 п., Круш. 2 п.

Херманъ. Кр. л. 35. Презвитер из Угарске.

Херько. П. 1 п. Acc. Херка.

Хилонька. Кр. 1 п. Acc. Хилонькоу.

Хинда. Кр. 1 п.

Хиндиꙗ. Кр. 1 п.

Хинѧ. Кр. 1 п. Глас ѧ у том имену нацртан је сло-

вом д (као што му је у ћир. штампи облик), па му је врх продужен и линијом превучен, те је тако на врху изашао крстић.

Хлапьць. Кр. 1 п. Acc. Хлапца.

Хлапьць. Кр. 1 п. Ако не буде грешком место **Хлапьць**.

Ходань. Кр. 1 п.

Хондана. П. 5 п., Кр. 4 п., Круш. 1 п. Acc. Хондано у, Хондану.

Хондань. П. 1 п. Acc. Хондана.

Хора. Кр. 1 п. Acc. Хороу.

Хоташь. П. 1 п. Acc. Хоташа.

Храбрѣнь. П. 1 п. Acc. Храбрѣна. Види Рабрѣнь.

Храна. Види Рана.

Хранета. Кр. 2 п.

Хранимирь. Кр. 1 п.

Хранисλвь. Кр. 6 п., П. 6 п., Круш. 1 п. Acc. Храписава, Хранісава.

Хранись. Кр. 1 п.

Хранита. Cf. Ранита.

Хранииштица. Пр. 1. п.

Храноуда. Cf. Раноуда.

Хранька. Cf. Ранька.

Хранько. П. 1 п., Круш 1 п. Acc. Хран'ка.

Храньць. Пр. 1 п., Круш. 1 п. Acc. Хран'ца.

Хранѥшь. Cf. Ранѥшь.

Хранѥ. П. 1 п.

Хреба. П. 1 п. Acc. Хребу.

Хрелѥ. П. 3 п., Кр. 4 п. Acc. Хрелю, Хрѣлю, Хрелу.

Христа. Кр. 1 п.

Христиворь (јеромонах). П. 1 п.

Христимиѥ (монахиња). П. 1 п.

Христина. Кор. 1 п. Калуђеричко.

Христифорь. (јеромонах). П. 1 п.

Христо. Кр. 1 п., В. 1 п. Cf. Ристо.

Христоворь. Cf. Ристоворь.

Христодоуль. Врд. 1 п. Acc. Христодула.

Христофорь. П. 2 п., Кр. 3. п., Круш. 2 п., Врд. 2 п. Acc. Христофора, Хрістофора, Хрістофѡра, Хрістѡфора. Махом калуђерско. Cf. Христохворь.

Христохворь (проигуман). Кр. 1 п. Cf. Христофорь.

Хрьнѣка. П. 1 п. Acc. Хрьнѣку.

Хрьнѣкь. П. 10 п., Кр. 6 п., Круш. 4 п. Acc. Хрьнѣка, Хрьнака, Хр'нѣка, Хрнака.

Хрьнько. Пр. 2 п. Асс. Хрнь'каа, Хрьнка.

Хрьсоѥ. П. 1 п. Асс. Хрьсоа.

Хрьсоѥвић (презиме). Кр.

Хрьстнмиꙗ (монахиња). П. 1 п. л. 34.

Хрьсь. Пр. 2 п.

Хрьть. Cf. Рьть.

Хоудонось (Григорие монах) Пр. 1 п. Асс. Хоудоносаа.

Цака. П. 2 п.

Цвно. П. 1 п., Кр. 1 п. Асс. Цвіо. Cf. Цвѣо.

Цвиꙗ. Кр. 5 п. Cf. Цвѣꙗ.

Цвиꙗнь. П. 1 п. Асс. Цвіана. Cf. Цвѣꙗнь.

Цвиѥта. Кр. 2 п.

Цвѣкѡ. Круш. 1 п. л. 71. Асс. Цвека.

Цвѣо (Цвејо). П. 1 п. Асс. Цвеꙗ. Cf. Цвио.

Цвѣта. П. 51 п., Кр. 45 п., В. 7 п., Кор. 3 п., Круш. 11 п., Врд. 4 п. Асс. Цвѣтоу, Цвѣтꙋ, Цветоу, Цветꙋ, Ц'ветꙋ. Cf. Цвиѥта.

Цвѣтана. П. 1 п. Асс. Цветанꙋ.

Цвѣтань. П. 5 п. Круш. 1 п. Асс. Цветана.

Цвѣташинь. В. 4 п., Кр. 1 п. Асс. Цвѣташіна, Цветашіна.

Цвѣташинь. Кр. 1 п. Асс. Цвѣташинꙗ.

Цвѣташь. Кр. 1 п. Асс. Цвѣташа.

Цвѣтинь. Кр. 2 п. Асс. Цвѣтина, Цветина.

Цвѣтошь. Кр. 1 п. Асс. Цвѣтоша.

Цвѣтоѥ. П. 5 п., Кр. 3 п., Пр. 1 п. Асс. Цвѣтоꙗ, Цвѣтоа, Цветоꙗ.

Цвѣтька. П. 1 п., Кр. 1 п. Једна је била монахиња.

Цвѣтько. П. 73 п., Кр. 43 п., В. 4 п., Круш. 20 п., Врд. 1 п. Асс. Цвѣтька, Цвѣт'ка, Цвѣтка, Цвет'ка, Цветка.

Цвѣтьна. П. 2 п.

Цвѣꙗ. П. 19 п., Кр. 2 п., Круш. 12 п., Врд. 3 п. Асс. Цвѣю, Цвею. Cf. Цвиꙗ.

Цвѣꙗнь. П. 1 п. Асс. Цвеана. Cf. Цвиꙗнь.

Цива. П. 1 п. Асс. Цивꙋ.

Цивоуꙗ. Круш. 1 п. л. 64 Асс. Цивꙋю.

Циганинь. В. 1 п. Асс. Циглина.

Џока. П. 2 п., Круш. 1 п.
Џоурько. П. 1 п.
Џоуѩ. Кр. 1 п. Асс. Џѹю.

Чава. П. 14 п., Круш. 3 п. Врд. 1 п. Асс. Чавоу, Чавѹ.
Чавлинь. Кр. 1 п. Асс. Чавлина.
Чавька. П. 17 п., Кр. 10 п., Круш. 1 п. Чав'коу, Чав'кѹ, Чавкѹ.
Чепрьнѩ. Кр. 1 п. Асс. Чепрьню.
Чихорнѣь (Прибиль). Презиме. Пр. 1 п.
Чока. П. 1 п.
Чока. Круш. 1 п. л. 23. Асс. Чокоу.
Чрепь. Пр. 2 п. Асс. Чрепаа, Чрепа.
Чоубра. П. 3 п., Кр. 1 п., Кор. 2 п., Круш. 1 п. Асс. Чоубрѹ, Чѹбрѹ, Чюбрѹ. Мушко и женско.
Чоудьна. Кр. 1 п.
Чюжинь (Богдан). Презиме. П. 1 п. Асс. Чюжина.
Чюра. Пр. 1 п. Асс. Чюроу.

Шамансь (Тана). Презиме. Пр. 1 п.

Шарбань. П. 1 п. л. 69. Асс. Шар'бана.
Шахинь. П. 2 п. Асс. Шахина, Шахіна.
Шемарьць. П. 1 п. Асс. Шемар'ца. На сву прилику презиме.
Шеринь. П. 1 п. Асс. Шерина.
Шиша. Пр. 1 п. Рабѹ свою Шишѹ.
Шишахь. П. 1 п.
Штековиѣи (презиме). Кр. 51.
Штѣхва. Круш. 1 п. л. 70. Асс. Щѣх'вѹ.

Ѩблань. П. 1. п. Асс. Ѩблана.
Ѩгета. Кр. 1 п.
Ѩгита. П. 5 п., Кр. 4 п.
Ѩгла. П. 1 п.
Ѩглика. Кр. 1 п., Круш. 3 П. 16 п., Кр. 6 п., В. 3 п., Кор. 1 п.
Ѩгиита. П. 1 п.
Ѩгинѩ. Круш. 1 п., П. 1 п.
Ѩгода. П. 16 п., Кр. 7 п., Круш. 4 п.
Ѩдамь. Кр. 1 п. Cf. Адамь.
Ѩка. Кр. 1 п. Асс. Ѩкоу.
Ѩко. Кр. 2 п. Асс. Ѩка.
Ѩкова. П. 9 п. Асс. Ѩкоу, Ѩковѹ.

Ꙗковъ. Пр. 8 п., П. 40 п., Кр. 20 п., В. 6 п., Кор. 2 п., Круш. 9 п., Врд. 8 п. Acc. Ꙗкова, Іакова, Иꙗкова, Іꙗкова, Іакѡва. Калуђерско и световно.

Ꙗкьша. П. 2 п., Кр. 7 п., Круш. 1 п. Врд. 4 п. Acc. Ꙗк'шоу, Ꙗк'шѹ, Ꙗкшѹ.

Ꙗкьшинѣь (Марко и жена му Поликсениꙗ, Степан). Л. 1 п.

Ꙗлекса. Кр. 1 п. Cf. Алекса.

Ꙗмандинь. Врд. 1 п. Acc. Ꙗмандина.

Ꙗна. П. 48 п., Кр. 24 п., Кор. 1 п., Круш. 4 п., Врд. 2 п. Acc. Ꙗноу, Ꙗнѹ. Ꙗн'нѹ. Калуђеричко и световно.

Ꙗнаѣь. П. 2 п., Круш. 1 п. Acc. Ꙗнаћа, Ꙗнакыа.

Ꙗндреꙗ. Круш. 1 п. Acc. Ꙗндрею. Cf. Андреꙗ.

Ꙗнинка. П. 1 п.

Ꙗниса. П. 1 п. л. 25.

Ꙗнисеꙗ (монахиња). Круш. 3 Acc. Ꙗнисѣю, Ꙗнисею.

Ꙗнисиꙗ. П. 1 п. Круш. 7 п. Калуђеричко. Cf. Анисиꙗ.

Ꙗница. П. 2 п., Кр. 3 п. Acc. Ꙗницоу, Ꙗницѹ, Іаніцѹ.

Ꙗниꙗ (монахиња). Круш. 1 п., л. 31. Acc. Ꙗнииѹ.

Ꙗнинѣиꙗ. П. 1 п., Врд. 1 п. Acc. Ꙗникію. Калуђеричко и калуђерско.

Ꙗнинѣиє. П. 3 п., Кр. 9 п., Круш. 5 п., Врд. 1 п. Acc. Ꙗниѣіꙗ, Ꙗніѣіа, Ꙗникиа, Ꙗникіа, Іаникіа, Іаникиа.

Ꙗноила. П. 1 п. Acc. Ꙗноилѹ.

Ꙗнока. Кр. 1 п.

Ꙗноша. П. 2 п. Acc. Ꙗношѹ.

Ꙗношь. П. 6 п., Кр. 1 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п.

Ꙗноуша. П. 1 п. Acc. Ꙗноушѹ.

Ꙗноушь. Кр. 1 п.

Ꙗнька. Пр. 2 п., Кр. 35 п., П. 14 п., В. 5 п. Кор. 5 п., Круш. 25 п. Acc. Ꙗнькѹ, Ꙗн'коу, Ꙗн'кѹ, Ꙗнкоу, Ꙗнкѹ.

Ꙗнько. П. 38 п., Кр. 27 п.,

Ꙗнькоуль. П. 2 п., Круш. 5 п., Врд. 4 п. Acc. Ꙗн'коула, Ꙗн'кѹла, Ꙗнкѹла.

Ꙗньча. П. 1 п. Acc. Ꙗн'чѹ.

Ꙗньче. П. 3 п. Acc. Ꙗнча.

Ѩнка. П. 7 п., Кр. 3 п., Круш. 2 п., Врд. 1 п.
Ѩранита. Кр. 1 п.
Ѩрьмень. П. 1 п. Acc. Ѩр'мена.
Ѩрьменька. П. 4 п. Кр. 4 п. Acc. Ѩр'менькоу, Ѩр'мен'коу, Ѩр'мен'кꙋ, Ѩр-мен'кꙋ.
Ѩрьмь. П. 1 п. Acc. Ѩр'ма.
Ѩрьха. Круш. 1 п. л. 87. Acc. Ѩр'хоу.
Ѩса. П. 1 п. Acc. Ѩсꙋ.
Ѩсафь (јеромонах). Круш. 1 п. Acc. Іѩсафа.
Ѩсонь. П. 1 п. Acc. Ѩсона.
Ѩсьна. П. 12 п., Кр 7 п., Круш. 2 п., Врд. 1 п. Acc. Ѩсноу, Ѩснꙋ.
Ѩхра. П. 2 п., Круш. 1 п. Acc. Ѩх'роу, Ѩхрꙋ.
Ѩхрида. П. 6 п., Кр. 2 п.
Ѩша. П. 1 п.
Ѩћима. П. 8 п. Калуђерично и световно. Acc. Ѩћимоу, Ѩћимꙋ, Ѩкимоу, Ѩкимꙋ, Ѩкѵмоу.
Ѩћимь. Пр. 1 п., Кр. 2 п., П. 18 п., Круш. 5 п. Врд. 4 п. Acc. Ѩћима, Ѩћѵма, Ѩкима, Ѩкѵма, Ѩкыма, Іакіма, Іакѵма, Іѩкима, Іѩкѵма.

Ѥва. Кр. 1 п.
Ѥвдокимь (јеромон.). Круш. 1 п. Acc. Ев'докѵма.
Ѥвдокиꙗ. П. 2 п., Круш. 3 п. Калуђерично. Acc. Ѥѵ'докію, Еѵ'докію, Еѵдокію.
Ѥвдоксиꙗ (монахиња). П. 1 п.
Ѥвдокосиꙗ. П. 1 п. Acc. Ѥѵдокѡсію, ако не буде погрешка.
Ѥвлогиꙗ. Врд. 1 п. Acc. Евлогию.
Ѥвлогиѥ. Круш. 4 п., Врд. 2 п. Acc. Евлогіа, Ев'логіа, Еѵ'логіа.
Ѥвниꙗ (монахиња). Круш. 1 п. Acc. Еѵ'нію.
Ѥвпраксиꙗ (монахиња). П. 3 п., Круш. 3 п. Acc. Еѵпраѯію, Еѵ'праѯію, Ев'прак'сію.
Ѥвренка. Кр. 4 п. Acc. Іевренкꙋ, Еврѣнкоу, Еврѣнкꙋ, Евренкꙋ.
Ѥвремь. Круш. 1 п. Acc. Еврема.
Ѥвросима. Кр. 5 п., Круш. 2 п. Једна је од њих била калуђерица, а родом из села Пиве. Кр. 104 л. Cf. Ѥросима.
Ѥвросимиꙗ (монахиња). Врд. 1 п. Acc. Ев'росимію.

Ѥвросиль (јеромонах). Врд. 1 п.

Ѥвсевиѥ. П. 2 п., Кр. 1 п. Acc. Евсевіа, Ев'севіа, Еѵсевіа.

Ѥвсегниꙗ. (монахиња). П. 1 п. Acc. Еѵ'сег'нию.

Ѥвстатиꙗ (архијеп). Л. 1 п.

Ѥвстатиѥ (јеромонах). Круш. 1 п. Acc. Еѵ'статіа.

Ѥвстратиѥ. П. 6 п. Кр. 2 п., Круш. 5 п. Acc. Ев'стратіа, Еѵстратіа, Еѵсѳратіа, Еѵ'стратіа. Cf. **Ѥстратиѥ**.

Ѥвстриѥ (јеромонах). Кр. 1 п. Acc. Еѵстріа.

Ѥвта. П. 1 п., Круш. 1 п. Acc. Ев'тѹ, Еѵ'тѹ, Cf. **Ѥфта**.

Ѥвтимиꙗ (монахиња). Кр. 1 п.

Ѥвтимиѥ. Пр. 1 п., П. 13 п., Кр. 10 п., Круш. 16 п., Врд. 5 п. Acc. **Ѥв'ѳіміа**, Евтиміа, Ев'тиміꙗ, Еѵ'ѳиміꙗ, Евтіміа, Ев'тиміа, Еѵтиміа, Евтіміа, Еѵѳиміа, Еѵ'ѳиміа, Еѵѳіміа. Махом калуђерско. Cf. **Ѥнтимиѥ**, **Ѥтимиѥ**, **Ѥфтимиѥ**.

Ѥвтратиѥ. Кр. 1 п. Acc. Еѵѳратіа.

Ѥвхросима (монахиња). Кр. 1 п. Acc. Ев'хросимѹ, ако не буде погрешка место **Ѥфросимоу**, или **Ѥвросимоу**.

Ѥвꙉениꙗ. П. 5 п., Кр. 3 п. Кор. 2 п., Круш. 4 п., Врд. 2 п. Acc. **Ѥв'гѥнію**, Еѵ'гѥнію, Ев'гѣнію, Еѵгенію. Калуђеричко.

Ѥвꙉениѥ. П. 4 п., Кр 3 п., Круш. 1 п. Acc. Еѵгеніꙗ, Ев'геніа, Еѵген'а. Cf. **Ѥђениѥ**.

Ѥвꙉиꙗ (монахиња). П. 1 п. Acc. Еѵ'гию.

Ѥжота. П. 2 п. Acc. Ежотѹ.

Ѥѕерька. П. 1 п. Acc. **Ѥзер'кѹ**.

Ѥѕда. Врд. 1 п. Acc. Ездоу.

Ѥѕдарица. П. 2 п. Acc. Ездарицоу, Ездарицѹ.

Ѥѕдимирь. П. 2 п., Врд. 1 п.

Ѥка. П. 2 п. Acc. Екоу.

Ѥкатарина (монахиња). П. 1 п., Кр. 1 п. Acc. Екатарыноу, Екаѳаринѹ.

Ѥла. П. 62 п., Кр. 49 п., Кор. 6 п., В. 11 п., Круш. 40 п., Врд. 1 п. Acc. **Ѥлоу**, **Ѥлѹ**, Елоу, Елѹ, Иелѹ, Іелѹ, Еелу.

Ѥладиѥ. Врд. 1. п. Acc. Еладіа.

Ѥламить. Кр. 2 п. Асс. Еламита.

Ѥлача. Кр. 8 п. Асс. Елачоу, Елачꙋ, Іелачю.

Ѥлашинь. Кр. 1 п. Асс. Ѥлашина.

Ѥлеазарь. П. 1 п. Асс. Елеазара.

Ѥлевтерије (јеромон.). Круш. 1 п. Асс. Елев'теріа.

Ѥлена. Пр. 6 п., Кр. 73 п., П. 26 п., Кор. 2 п., В. 4 п., Круш. 21 п., Врд. 3 п. Асс. Ѥленоу, Ѥленꙋ, Еленоу, Еленꙋ, Иеленꙋ, Іеленꙋ. Калуђеричко и световно.

Ѥленька. Круш. 1 п. Асс. Елен'кꙋ.

Ѥленько. П. 2 п. Асс. Елен'ка.

Ѥлика. П. 1 п., Кр. 5 п., Врд. 1 п.

Ѥликь. Кр. 1 п., л. 46. Асс. Еліка. Може бити да би требало читати: Ѥлићь.

Ѥлина. Врд. 1 п.

Ѥлинька. П. 1 п. Асс. Елин'кꙋ.

Ѥлисава. Врд. 1 п.

Ѥлисавета. Кр. 1 п.

Ѥлисавьта. Пр. 5 п., П. 5 п., Кр. 14 п., Круш. 18 п., Врд. 1 п. Асс. Ѥлисав'ѳꙋ, Елисав'тоу, Елісав'тꙋ, Іелисав'тꙋ, Елісавтоу, Елисавтꙋ, Елисав'ѳꙋ, Елисавѳꙋ, Елисьв'тꙋ. Cf. Ѥлисафта. Махом калуђеричко.

Ѥлисафта. П. 16 п., Кор. 1 п. Асс. Елисафтꙋ, Елисаф'ту, Елисафѳꙋ, Елисаф'ѳꙋ. Махом калуђеричко.

Ѥлисеи. П. 2 п., Круш. 3 п. Асс. Елисеꙗ, Елісеꙗ. Елисеа.

Ѥлица. П. 13 п., Кр. 13 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Елицоу, Елицꙋ, Іелицꙋ.

Ѥлоуша. П. 1 п. Асс. Елꙋшꙋ.

Ѥлька. П. 1 п., Кор. 1 п., В. 1 п., Круш. 2 п., Врд. 1 п. Асс. Ел'коу, Ел'кꙋ, Елкꙋ.

Ѥлꙗ. Кр. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Елю.

Ѥлꙗшинь. Кр. 1 п. Асс. Елꙗшина.

Ѥникиꙗ (монахиња). П. 1 п.

Ѥпифаније. Круш. 5 п. Асс. Епифаніа. Калуђерско. Cf. Ѥпихваније.

Ѥпихваније (јеромонах). Врд. 1 п. Асс. Епихваніа.

Ѥпраксиꙗ. П. 3 п., Кр. 2 п.,

Врд. 1 п. Круш 8 п. Асс. Еправ'сію, Епраѯию, Епраѯію, Епраѯіѕ. Калуђерич.

Єпраксиє (монах). П. 1 п. Асс. Епраѯіа.

Єптимиє (јеромонах). Кр. 1 п. Асс. Іепьтиміа.

Єремиꙗ. П. 19 п., Кр. 4 п., Круш. 4 п., Врд. 4 п. Асс. Єреміню, Еремию, Еремію, Ерѣмию, Іеремію. Калуђерско и световно.

Єремиє (јеромонах). П. Асс. Ереміа.

Єрена. Кр. 1 п. л. 132 Асс. Еренѕ. Ако не буде погрешком место Еринѕ.

Єрина. Пр. 3 п., П. 30 п., Кр. 33 п., В. 3 п., Кор. 3 п., Круш. 15 п., Врд. 1 п. Cf. Єрена.

Єриꙗ. П. 1 п. Асс. Ерію.

Єросима. Кр. 1 п., Врд. 1 п. Асс. Еросимѕ. Cf. Євросима.

Єротеи. Кр. 5 п., Кор. 1 п., Круш. 7 п., Врд. 1 п. Асс. Єротеꙗ, Іеротеꙗ, Іероѳеа, Еротеа, Ероѳеꙗ, Ероѳеа, Еротѣа. Калуђерско.

Єроиє. Кр. 1 п. Асс. Ероа.

Єрька. П. 1 п. Асс. Ер'коу.

Єстратиє. Кр. 1 п., Круш. 2 п. Асс. Іестратіа, Естратіа. Калуђерско. Cf. Євстратиє.

Єтимиє. Кр. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Еѳимиꙗ, Еѳиміа.

Єфа. В. 1 п. Асс. Ефоу.

Єфемиꙗ. Кр. 1 п., Круш. 5 п., Врд. 1 п. Махом калуђеричко.

Єфимиꙗ. Пр. 3 п., П. 14 п., Кр. 6 п., Круш. 13 п., Врд. 2 п. Асс. Єфимію, Ефимию, Ефимію, Ефімию, Ефімію, Ефиміѕ, Евфимію.

Єфона (монахиња). П. 1 п. Асс. Ефоноу.

Єфрема (монахиња). П. 1 п. Асс. Єфремѕ, Ефремоу.

Єфремиꙗ. П. 1 п. Асс. Ефремію.

Єфремь. Пр. 2 п., П. 10 п., Кр. 4 п., Кор. 1 п., Круш. 7 п., Врд. 3 п. Асс. Єфрема, Ефрема, Евфрема. Калуђерско и световно.

Єфронка. П. 1 п. Асс. Ефронкѕ.

Єфросима. П. 10 п. Кр. 12 п., Кор. 1 п., Круш. 10 п,, Врд. 3 п. Калуђеричко и световно.

Єфросимь (јеромонах). Кр. 1 п.

Ѥфросниа. П. 3 п., Круш. 7 п. Махом калуђеричко.

Ѥфросиꙗ (монахиња). П. 1 п. Acc. Ефросію.

Ѥфта. П. 4 п. Acc. Еф'тꙋ, Еф'ѳꙋ. Cf. **Ѥвта**.

Ѥфтимиѥ. П. 4 п., Круш. 1 п. Cf. **Ѥвтимиѥ**.

Ѥша. П. 3 п. Acc. Ешоу, Ешꙋ.

Ѥꙉениѥ (јеромонах). Кр. 1 п. Acc. Іегеніꙗ, Cf. **Ѥвђениѥ**.

Южинь. Пр. л. 44 Помени, господи, раба своего Радоту, брата Южина. Може бити још да је adj. poss. од Юга или Южа.

Юлиꙗна. Кр. 2 п. П. 1 п.

Юноша. П. 1 п. л. 66. Acc. Юношоу.

Юрошь. Кр. 1 п. Кор. 1 п.

Юца. Кр. 1 п.

Ꙉега. Пр. 1 п., П. 1 п. Acc. Гѥгоу, Гегꙋ.

Ꙉедеонь (јеромонах). Круш. 1 п. Acc. Гѥдеѡна.

Ꙉека. П. 1 п. Acc. Ђекꙋ.

Ꙉела. П. 2 п. Acc. Гѥлю, Гелю.

Ꙉена. П. 1 п., Кр. 1 п.

Ꙉенадиꙗ (монахиња). П. 2 п. Acc. Генадию.

Ꙉенадиѥ. П. 5 п. Кр. 5 п., Круш. 8 п. Acc. Ђѥнадіа, Гѥнадіа, Генадиꙗ. Калуђерско.

Ꙉенда. Кр. 1 п. Acc. Ђен'дꙋ. Мушко.

Ꙉенька. П. 1 п. Acc. Ђен'коу.

Ꙉеонисиѥ. Кр. 1 п., Круш. 1 п. Acc. Ђеѡнісіа, Ђеонісіа. Калуђерско.

Ꙉеорꙉе. Пр. 3 п. Acc. Гѥоргꙗ, Георга.

Ꙉеорꙉиѥ. П. 43 п., Кр. 5 п., Кор 2 п., В. 4 п., Круш. 47 п., Врд. 8 п. Acc. **Ђеорђиꙗ**, Гѥѡргіа, Геѡрђіа, Гѥѡр'гіа, Гѥѡргыа, Геѡргіа, Геѡр'гіа, Геѡр'гиа, Геѡргиꙗ, Геѡргіꙗ. Калуђерско и световно.

Ꙉера. П. 2 п. Acc. Ђерꙋ, Герꙋ.

Ꙉерасима (монахиња). П. 1 п. Acc. Герасимꙋ.

Ꙉерасимь. Пр. 9 п., Кр. 8 п., П. 13 п., В. 1 п., Кор.

1 п., Круш. 14 п., Врд. 2 п. Acc. Ђѥрасима, Ђерасима, Ђерасіма, Гѥрасима, Герасима, Гѥрасима, Герасима, Герасѵма. Калуђерско и световно.

Ѓервасиѥ. Пр. 3 п., П. 6 п., В. 1 п., Врд. 1 п. Acc. Гѥрвасиꙗ, Гѥр'васіа, Гер'васіа. Калуђерско.

Ѓердана. П. 1 п. Acc. Ђердану.

Ѓермана. Врд. 1 п. Acc. Герману.

Ѓермань. Пр. 6 п., П. 16 п., Кр. 1 п., Кор. 1 п. Круш. 3 п., Врд. 1 п. Acc. Ђермана, Ђер'мана, Гѥр'мана, Герьманаа (у Пр. л. 2.)

Ѓерманька. П. 1 п. Врд. 1 п. Acc. Гѥр'ман'ку, Германку.

Ѓеро. П. 1 п. Acc. Ђераа.

Ѓеронтиѥ. П. 4 п., Пр. 1 п. Acc. Гѥрон'тіа, Геронтіа, Герон'тіа. Калуђерско.

Ѓерько. Кр. 1 п. Acc. Ђерька.

Ѓероуша. Кр. 2 п., П 2 п. Acc. Гѥрушу, Герушу.

Ѓерьша (монахиња). П. 1 п. Acc. Гершоу.

Ѓерѓе. Врд. 1 п. Acc. Герга. Може бити да би се могло читати и Герго. Cf. ту реч у Даничића рјечнику.

Ѓинѓа. П. 1 п., Кр. 1 п., Круш 1 п. Acc. Ђин'ђоу, Ђинђу.

Ѓока. Врд. 1 п. Acc. Ђоку.

Ѓола. П. 1 п. Acc. Ђолу.

Ѓонь. П. 1 п., В. 1 п. Acc. Гѡна; али не могу се одлучити коначно за ово читање, те име долази и под Г.

Ѓора. П. 8 п., Кр. 2 п., Врд. 2 п., Acc. Ђору, Гору.

Ѓорѓе. Пр. 5 п., П. 1 п., Кр. 1 п., В. 1 п. Acc. Ђорга, Гор'га, Ђорђа, Гѡрьгꙗ, Горгꙗ.

Ѓоре. Пр. 1 п., Кр. 1 п. Acc. Ђора, Гѡра.

Ѓорѓиць. Пр. 1 п. Acc. Гѡргица.

Ѓорѓиѥ. П. 1 п., Кор. 1 п. Acc. Ђорђиꙗ, Ђоргіа.

Ѓоца. П. 1 п.

Ѓоука. П. 2 п., Кр. 1 п. Acc. Ђоукоу, Ђуку, Гюку.

Ѓоура. Пр. 2 п., П. 94 п. Кр. 51 п., Кор. 14 п., В. 9 п., Круш. 27 п., Врд. 16 п. Acc. Ђюроу,

Ћюрꙋ, Ћоуроу, Ћꙋрꙋ, Ћꙋроу, Ћоурꙋ, Гюру, Гюрꙋ, Гюрю, Гоуроу, Гоурꙋ, Гꙋроу, Гꙋрю, Гꙋрꙋ.

Ђоурака. Круш. 1 п. л. 61. Гюракꙋ.

Ђоуракь. П. 1 п. Acc. Гюрака.

Ђоурать. Кр. 1 п. Acc. Ћоурата.

Ђоурашинь. П. 2 п., Кр. 6 п., Круш. 1 п. Acc. Ћюрашина, Ћꙋрашина, Гюрашина, Гоурашина.

Ђоурашь. П. 3 п., Круш. 1 п., Врд. 1 п. Acc. Ћоураша, Гюраша.

Ђоурє. Кор. 1 п., В. 1 п. Acc. Гюрета.

Ђоурєта. В. 1 п. Acc. Гюретꙋ.

Ђоурѣнь. П. 1 п. Acc. Гꙋрена.

Ђоурисава. Кр. 1 п., Круш. 1 п. Acc. Гюрисавꙋ.

Ђоурица. П. 13 п., Пр. 2 п., Кр. 10 п., Круш. 7п., Врд. 4 п. Acc. Ћюрицоу, Ћоурицоу, Ћоурицꙋ, Ћꙋрицꙋ, Ћоуріцꙋ, Ћꙋріцоу, Гюрицоу, Гюрицꙋ, Гоурицу.

Ђоуриша. Кр. 1 п.

Ђоуро. П. 9 п., Кр. 5 п., Круш. 1 п. Acc. Ћюра, Ћоура, Гюра, Гоура.

Ђоурька. Кор. 2 п. Acc. Гюр'ку.

Ђоурько. Пр. 2 п., П. 4 п., Кр. 6 п., Кор. 5 п., В. 7 п., Круш. 4 п., Врд. 4 п.,

Ђоурђа. П. 1 п. Acc. Гюр'гꙋ.

Ђоурђиꙗ. П. 1 п. Acc. Ћꙋр'ђію.

Ђоурђь. (Ђоурьђь — Ђурађ). Пр. 13 п.. П. 46 п., Кр. 29 п., Круш. 35 п., Врд. 5 п. Acc. Ћюр'ћа, Ћоурьћа, Ћюрћа, Ћоур'ћа, Ћоурћа, Ћꙋрћа, Ћоурга, Гоур'ћа, Гꙋрђа, Гюр'ћꙗ, Гюр'ћа, Гюрћа, Гюр'гаа, Гоур'гаа, Гюр'га, Гюрга, Гоурга, Гоур'га.

Ћєдиꙗ. П. 1 п. л. 62 Acc. Ћедію.

Ћєнтирионь (јеромонах). П. 2 п. Acc. Ћен'тириона, Ћен'тириѡна.

Ћєрана. П. 28 п., Кр. 31 п., В. 1 п., Круш. 11 п., Врд. 2 п. Acc. Ћераноу, Ћеранꙋ, Кѥраноу, Кѥранꙋ, Ћѥраноу, Кћѥраноу,

Кьеранѕ, Керанѕ. Светов. и калуђ.

Ћераню. Кр. 1 п. Асс. Кераню.

Ћерма. П. 1 п. Асс. Ћермѕ.

Ћилимь. Кр. л. 107. Асс. Ћилима.

Ћуприянь. П. 2 п., Кр. 1 п., Круш. 2 п., Врд. 1 п., Асс. Кѵпріана.

Ћира. П. 3 п., Кр. 1 п. Круш. 2 п., Врд. 1 п. Асс. Ћирѕ, Кирѕ.

Ћирана. П. 2. п., В. 9 п. Асс. Ћираноу, Кѵраноу, Кѵранѕ.

Ћириль. П. 13 п., Пр. 1 п. Кр. 5 п., Кор. 1 п., Круш. 5 п., Врд. 5 п. Асс. Ћирила, Ћиріила, Кирила, Кѵріла, Кѵріила, Кѵріл'ла, Кірыла. Кал. и световно.

Ћирионь. Кр. 1 п., Круш. 1 п., Врд. 3 п. Асс. Ћиріѡна, Кириѡна, Киріѡна, Кіріѡна,

Ћирияка (монахиња). П. 1 п Асс. Кѵріакѕ.

Ћириякь. П. 1 п., Круш. 1 п. Асс. Кѵріака. Калуђерско. Cf. Ћирякь.

Ћирько. П. 2 п., В. 1 п., Круш. 1 п., Врд. 3 п. Асс. Ћир'ка, Ћыpка, Кѵр'ка.

Ћирьча. П. 1 п. Асс. Ћир'чѕ.

Ћирякь. П. 1 п., Кр. 1 п. Асс. Кѵряка, Кир'яка.

Џирана. Кр. 1 п. л. 134. Асс. Џіранѕ. Из новијега доба.

ГЕОГРАФСКА ИМЕНА

КОЈА ДОЛАЗЕ У ПОМЕНИЦИМА [1]

Алинна вода. Кр. 154. Једном истом руком писано међу банатским местима. Може бити да је садашњи Али-Бунар.

Андрановполь. Кр. 46.

Арадь. П. 93.

Араповићи (село). Кр. 93. истом руком којом и Вишеград. Више тога на истој страни долази Сребрница и Горажде, но другом руком и мастилом.

Арбанаси. П. 39 Озго: Брьчели, Штеци, Големово.

Армадь. Кр. 162. Више њега истом руком Наћѹсь, Сен Миклеѹшь.

Ахили(ѥ). Кр. 13. Уз калуђерска имена. Cf. Ахильскыи у речнику Даничића.

Бабино. Кр. 110. На истој страни и истом руком: Кошле, Грчић, Трешница.

Бабѧкь. Кр. 71.

Бадовиньци. Кр. 47.

Бадовиньць. Кр. 31.

Баиша. Кр. 33, 46, 113. Село у Бачкој.

Бакићь. П 38. Ниже њега: Санци, Липови врьхь.

Балвань горњи и доњи, село. Л. 29. и 30.

Бальци. Кр. 102.

Баница. П. 46. Више њега Црлень брегь, Самоборь.

Бановьци. Долази много пута. У Кр. као манастир уз калуђерска имена од стр. 14. до 34., за тим на 71. и 72. У В. 7 долази уз имена Баньци и Банѧни. Тако

---

[1]) Цифре овде значе листове онога поменика, у коме се географско име записано налази. Што је у загради, одмах уз имена, припада такође поменику.

у П. 78. У Врд. помиње се Банскы капетань. Л. 100. У П. л. 101а помиње се **Банѧ** бел... али се даље не да читати.

Банѧ велика. Кр. 115.

Банѧ лоука. Кр. 32.

Банѧни (Херцеговина.) П. 41, 77.

Баракцаѕь (тако). Кр. 35. Међу банатским местима.

Барба. Кр. 91, 98.

Барбарево (село). Л. 92.

Бастраси (**Ѡ**стра лоука). Кр. 53.

Батанѧ (село). Круш. 92.

Батиньць. Пр. 46.

Батковић. Кр. 67, 120.

Батоучина (варошь). Врд.

Бахуїа. В. 8.

Бачь (мѣга, мѣсто). П. 30, 33, 44.

Бачька (землѧ, Кр. 99.) П. 110, Круш. 8. Кр. има 28 п. забележено. Не долазе свуда уз ово предеоно име и имена појединих места. За која се без сумње држати може да се приписују Бачкој и испод ње као подраздеоци долазе, ово су: Тѹріа, Црьвенька, Гара, Киждобраа, Врьбась, Пивнице, Тители, Баиша, Жабарь, Шаготь, Філово, Хіћѹшь, Менда донѧ, Коморашь, Кѹлица, Крьнѧѧ, Каћьмарь, Чрьнча, Неѡрьћь, Долови, Борьшоть. Све из Кр. Имена су побележена, као што у стоменику долазе. За свако то место, доказ је у овом помену, да се онда у њему налазило Срба.

Баѧ (варошь). Врд.

Бдынь. Врд.

Бегоіевићи и **Бегоіевићь**. Кр 68 и још 5 п.

Бедришић Кр. 55.

Беѕданио (манастир). Кр. 24.

Беѕова. Кр. 79.

Бекьша. Круш. 35.

Белегишь (Срѣмь, паланка). Кр. 38, 75.

Беѡска, **Беоска донѧ**. Кр. 105. 119. Cf. Биоска, Бѣоска.

Берекь. Кр. 35. Више њега Хинђѹшь, Енова, и друга банатска места.

Беcарокина. Кр. 62, 72, 164.

Бечке. Кр. 29. Више њега истом руком Елемирь.

Бечекерь. Круш. 72. Јасно написано.

Беукерекь. П. 35 са записом: Богохранимѣи градь Бечкерекь оу лѣтѣ ҂.зрла. (7131—1623). П. 45, у Круш. 3 пут. У Кр. 131 и 160 пише се: Бешкерекь место.

Бешенова, **Бешеново**. Кр. 35, 163. Круш. 15.

Бешка. Кр. 82. Одмах испод њега истом руком и мастилом **Керекь**. Може бити да обоје треба заједно читати.

Бигла. Л. 62.

Бигре село. П. 61.

Биледь. Кр. 146. Око њега банатска места: Сен Петарь, Темеринь, итд.

Билећа. Кр. 102.

Биагвла. Круш. 61.

Биоска. Кр. 61, 72, 146. 161.

Биоуа. Кр. 49. Уз исто име стоје **Доганиуне**, што ће се тицати имена у поменику.

Бираць. Кр. 54, 59, П. 40. Уз то име долази на л. Кр. 54. Ботунь, на л. 59 Гонковићь. Изгледа да је име некаке старе жупе.

Бистрица (село). Кр. 165; манастир, по Врд., где се то име налази уз име једнога архимандрита.

Битина, **Битине** (село, Крушевьчка ѡбласть В. 9). Кр. 96.

Бишель. Кр. 28.

Бишинь село. П. 46.

Бишькеть. Круш. 86.

Бималакь. Кр. 150.

Биюла. Кр. 156. Cf. Бѣла.

Благовѣштение (Морава). Манастир. Кр. 14.

Блажоуєвићи (Босна). Кр. 134.

Блажько. Кр. 61.

Блаȥеће (у ориг. Блазекіе.) Кр. 62.

Блатець. Л. 83.

Блато. Кр. 89.

Блаць (или Блаца, јер је по врх Бла—ц озго надметнуто). В. 10.

Блиȥенца. Л. 34.

Боко (?) П. 59.

Бѡгарѡшь. Кр. 163.

Богароушь. Круш. 84.

Богданиа. Л. 8. Оугровлахiйскые земли и Молдовскые и Богданiе.

Богдашићь. Кр. 47, 104.

Божетићи. П. 43, ако не буде презиме.

Божеть. Кр. 37. као да је

манастир, јер стоји покрај калуђерских имена.

Кока. Кр. 146. Међу банатским местима.

Болѣхьинћи. Кр. 31; **Болѣхьинћь**. Кр. 95, 97. село.

Коръ (у Босни). П. 29.

Борьул (у Влашкој). Кр. 113, 146. Види **Влашка**.

Борьшоть. Кр. 36 (над њим Бачка) 41.

Босна (земља).

Ботошь. Кр. 35.

Ботоунь (Бирачь). Кр. 54.

Ботоуровацъ. П. 43.

Боунцьци. Врд.

Кошнѣани. В. 9.

Браденьци (село). Кр. 164.

Бражаньци. Кр. 161.

Бранћь. П. 29.

Бранєжьсци (село) Кр. 135.

Бранеци. Кр. 104.

Бранисаланћи (село). Кр. 150.

Бранитєко (са записом од 1662. год.) П. 111.

Браньковина (Валево нахија) Кр. 139.

Браньунћи (село). Кр. 143.

Братєтнћь. Кр. 66. ако не буде презиме.

Братиша. Кр. 47, ако не буде презиме.

Браунть. Врд.

Бродарь. Кр. 47.

Бродарево. Кр. 32, 102. (место.)

Бродь. В. 12.

Бродьць. В. 10—13, пет пута; **Бродацъ**. Кр. 120.

Броућница. Кр. 122.

Брьдьникь. Кр. 68.

Брьнє. П. 39. Да ли не би требало читати: Брьнѥ?

Брьнѧць. Кр. 45. Брьнаць Кр. 162, али мислим, да је обоје једно место.

Брьуєли. П. 39, 77.

Брѣзовницє. Кр. 119.

Брѣзьна (село). Кр. 86.

Брѣково. Кр. 31, 66; П. 71.

Брѣстовникь. П. 14. 45.

Боугорь. П. 15.

Боудимь (град). Кр. 56; П. 35. са записом од 1635, 105; Круш. 63.

Боудимлѩ. Кр. 32. Пише: Бодим'л'а. Држим да је пад **о** заборављено додати, што не достаје до у.

Боудисава. П. 44.

Боунћь. Кр. 127.

Боукокникь. Кр. 28, 83.

Боукокница. Кр. 28, 31, 64.

Боукоравьно. В. 9. 10.

Боулогє (село). Кр. 91.

Боулани. Врд.

Боулаць. В. 10.

Боулачь. В. 9 и 11. Могло би се читати и Боулача. На л. 9 истог споменика долази реч **Боулачани**, које ће, држим, значити људе из тог места.

Боукоушь. П. 45.

Боурнальчево. Л. 51.

Боучишта (село). Л. 23.

Бьѕонатица. Кр. 125.

Бѣжаниѥ. Кр. 55. 118.

Бѣла (село). Кр. 33, (међу манастирима) Кр. 70, (у Босни) Кр. 79 без додатка П. 59, 88. Cf. Биѥла.

Бѣлаи. Кр. 48.

Бѣла рѣка. Кр. 78.

Бѣлани (село). Кр. 75.

Бѣли. Л. 106.

Бѣли сѣнокоси (село). Кр. 45.

Бѣлино. Кр. 67.

Бѣлинь. В. 10.

Бѣло брьдо. Кр. 28, 31, 44. 48, 78.

Бѣло ѕагорѥ. Кр. 89.

Бѣло полѥ. П. 41.

Бѣлошевнѣь. Кр. 80.

Бѣльградь. Кр., Л., Круш., Врд., П. више пута у облицима Бѣлиградь, Бѣльградь, Београдь. У П. 70 долази са годином 1625. Врд. има један пут: Белиградь сръбски.

Бѣльградь (Ердель). Круш. 40.

Бѣωска. Кр. 87. Cf. Беоска, Биоска.

Валиѥвьча (манастир). Врд.

Валѥво (нахиѥ). Кр. 139, (варошь) Круш. 41.

Вапа (село, жупа Сенице). Кр. 31. 85.,

Вараѥшь. Кр. 146.

Вардиште (село). Кр. 137, 145, 167. Један пут долази написано Вьрдиште.

Варниѥ. Кр. 96, (село) Кр. 32, (манастир) Кр. 15.

Варнна стень. П. 46.

Вараѥшь. Кр. 163.

Велесьница. Кр. 30, 57, (село) Кр. 89.

Велетово. Кр. 77 два пут: Вѣлѣтово, Велѣтово.

Велики Доубь (село). Кр. 89.

Велики Трьновь. П. 29.

Вели лоугь. Кр. 48, 148.

Велисалнѣь. Кр. 58. Ако не буде презиме.

Велѥ полѥ (село). Кр. 137.

Вергашевнѣь (село). Кр. 143.

Вєѵєбєлꙗ. Кр. 120.
Вєѵь (ȣ Срѣмȣ). Кр. 91.
Вєћєкєлѥ. Кр. 35, 71.
Видаковьци (Срѣмь). Кр. 55.
Виӡєжь. П. 43.
Вилоуси. Кр. 60.
Виница. Л. 66.
Виницка. П. 45. Могло би се читати и **Виницакь**.
Виногради. П. 40.
Виньѵа. Круш. 15. Као да је био манастир, јер се помињу јеромонаси.
Витань (село). Л. 9.
Витєоница (манастирь). П. 13.
Витоница. Круш. 15. Cf. Витеоница.
Витомиица (мон.) Врд.
Витоша (село). Л. 86, 96.
Владимир(о)вьци. П. 24.
Вланћи. Кр. 75.
Влака. Кр. 126.
Власаницє. Кр. 30, 60, 61 пет пута.
Влатковићи (село) Кр. 116.
Влахына (село). Кр. 136.
Влашька (земла.) Долази у Кр. много пута али значи скоро увек садашњи Банат, јер се с њом заједно помињу имена места: Тосигь, Чавошь, Дента, Мала Црѣпаꙗ, Чанадь, Елемирь, Хечька, Итебеи, Торьда, Фень, **Ȣздінош**, **Ȣлмаа**, Николніца, Алина вода, Сен-**Ꙗ**ношь, Сен-Михаль, Црьвенка, Іωцино, Бикꙗлакь, Борьча. П. 111. помиње Влашькы пȣть патріарховь.
Влаꙉєвићи и **Влаꙉєвићь**. Кр. 27, 48, 49. Ако не буде презиме.
Водьно (село). Кр. 96.
Воӡоућа и **Воӡоућь** (мон). Кр. 21, П. 10, 40.
Воиловица (мон.) Кр. 25. 27. (село) П. 61.
Воимиловићи. Кр. 71.
Воинићь (село). Кр. 95.
Воинь потокь. Кр. 75.
Воисиловица (Косово). П. 8.
Воѵькова (мон.) Кр. 150.
Воꙉиньска. Кр. 147.
Вранавьци. П. 43.
Вранежьци. Кр. 112.
Вранеши (жупа). Кр. 96.
Вранешь. П. 33.
Врань (варошь). П. 27. Cf. Вранꙗ, Вранѥ.
Враньштица (село). Кр. 96. (мон.) Кр. 20.
Вранꙗ. Кр. 81, 119, (Херцеговина) Кр. 110. Cf. Врань.

Вранѥ. П. 29. Cf. Врань.
Вранѥво. П. 5.
Враћевьштица (мон.) П. 10. Ово је без сумње старије име садашње Враћевшнице.
Врело (село). Кр. 28, 89.
Врель. П. 45.
Врнбица. Кр. 103.
Вроула. Кр. 96.
Вроутьци. Кр. 54. Вроуци Кр. 146.
Врькась. Кр. 130. Више њега Бачькаа.
Врьбашька (село). Кр. 32, 58.
Врьдиште. Кр. 94.
Врьли (село). Кр. 71 два пут.
Врьлѥ (село.) Кр. 48.
Врьшевиѥ. Кр. 28, 75, 83, 85, 148, Врьшевина П. 43.
Врьшь (град). П. 43.
Врьшьць. П. 45 два пут, Врьшаць П. 24, 33.
Воукьць (мон.) Кр. 15, 16, 26, 27. Најчешће **Воуваць**.
Воука (Ріека Вѹка). Кр. 71.
Воукадиновци, Кр. 56.
Воукалѥвнћь. Кр. 52.
Воукаѥвнћь. Кр. 65.
Воукьсановићи (село). Кр. 96.
Воукьчє (село). Кр. 89.
Воукьшнћь. Кр. 74, 97, 155.
Воунєшь (Чрьна Гора). В. 5.
Воутогь (варошь) Врд.
Воуча (село). Кр. 167.
Воучитрьнь. Кр. 132.
Воуѥно.
Вьнь. Кр. 35.
Вьньтелєкь (село). Кр. 123.
Вьрбннь (село). Кр. 89.
Вьтьница. Кр. 103.
Вышеградь (место). Више пута у Кр., по један пут у П. и Круш.
Вышьница. Кр. 59, Круш. 71.
Вышьнѥво. П. 29.
Вѣрови (село). П. 38.

Гадь. Кр. 157. Истом руком оздо **Тотиа**, а озго **Сен-Михаль**.
Галада. Круш. 59. Могло би се још читати: Гадла и Гадала.
Глоучћи. Кр.
Гара. Кр. 78, 141. Други пут стоји озго **Бачькаа**. П. 73.
Гацько. П. 46.
Гвоздьць (село). Кр. 105. Гвоздаць. Кр. 32, 105, 107, 119, 146.
Георгиѥвь стльпь. П. 103.
Герьзово. Кр. 52.
Гиновьци. В. 12, 13.
Главица (село). П. 38.
Главичица (село). П. 113.

Главнуниѥ. Кр. 63.
Гламоуҍ. Кр. 49.
ГлеЂица. П. 62.
Глибаваць. П. 76.
Глобица (село). Л. 83.
Глободерица (село). Кр. 42.
Глоговикь. П. 62.
Глогонь. П. 91.
Глоувица. П. 28. Више к стоји х.
Глоухавьци. В. 9.
Гнилаваць. П. 44.
Гобати (село). Кр. 68.
Годеуево. Кр. 106.
Годиниѥ. Кр. 47.
Годиуево. Кр. 76
Годово (село). Кр. 154.
Годьлѥво. Кр. 110.
Гонковиħь (Бирач). Кр. 59.
Големаць. П. 39.
Голеши. П. 29. (Херцеговина) П. 34.
Голиуько. В. 8.
Голиѩци. Кр. 47.
Голоубиħь. Кр. 96.
Голоубьць. П. 43. Голоубаць. Врд.
Голѣцвишть. В. 10.
Горажде. Кр. 54, 93, 162. мон. Кр. 40., место. Кр. 84.
Горауниħи. Кр. 84. Могло би се читати и Горачиħь.
Горопоусть. П. 44.
Горьни Гламоуҍ. Кр. 50.
Горьни Драговетиħь Кр. 59.
Горьни Доубовикь (село). П. 29.
Горьниньци. П. 29.
Горьнѩ Урьвиница. Кр. 109.
Горьнѥ Клюке (село). Кр. 62.
Гостилѥ. Кр. 74.
Гостишиньци. П. 45.
Грабаць. П. 61.
Грабовикь. Кр. 103.
Грабовьци. П. 46.
Грабовьць. П. 46, (ħелiа) П. 74, Грабоваць. Врд.
Градаць. П. 77.
Градиць (село). Кр. 154.
Градь (село). П. 63.
Грахово. Кр. 53.
Граховьци. Кр. 53.
Граuаница (село, црьква) Кр. 30, 34, П. 41.
ГраЂани. П. 40.
Грибаѩ (в Сирѣчи). 57.
Гродовьци. Л. 75.
Гроуuинь. В. 13.
Гроушеваць (град). Врд.
Гроушиньци. Кр. 55.
Грьбиска. Кр. 56. Могло би се читати и Грибска.
Грьк(о)ваць. П. 38.
Грьбьль. П. 5. **Грьбаль**. П. 29.
Грьѕи мехь. В. 11.
Грьжа. Круш. 61.
Грьмоко. В. 8.

Жеглигово. В. 9.
Жегра (село). Кр. 169.
Желево надь мость (село). П. 106.
Желѣзьница (село). Л. 87.
Живиниџе (село). Кр. 57, 90.
Жигала. Кр. 55.
Жиде. Кр. 78.
Жилиђи. Кр. 65, 83, 149.
Житомислиђи (мон). П. 10.
Жрьвань. Кр. 35.
Жоупа. Кр. 49.

Ѕабрѣга. Врд.
Ѕавала (мон) П. 10. Кр. 44.
Ѕаглавлакь. Кр. 33, 108.
Ѕагорие. Кр. 68, 70. Скраћено је тако, да би понајпре ваљало читати **Ѕагорь.** Но мени се ово читање учинило приличније.
Ѕаграђа. П. 76.
Ѕадарь. Кр. 50.
Ѕадрьлакь. Кр. 163.
Ѕалѣсь. Кр. 138.
Ѕалюбниѣе. Кр. 60. Пише: Залюбикие.
Ѕанива. В. 10. Пише: Заниву.
Ѕанога. В. 12.
Ѕаполие (село). Кр. 136.
Ѕарапиньци (село). Л. 6, 19.
Ѕарожие. Кр. 110.
Ѕаскокь. П. 62.
Ѕатарски Никьшиђь. П. 107.
Ѕлоульковиђь. Кр. 59.
Ѕлоуховиние. Кр. 76.
Ѕлоуше. Кр. 101.
Ѕвиначь. Кр. 79.
Ѕвоничь. Круш. 8.
Ѕворьникь. Кр. 19, 63.
Ѕвѣздь. Кр. 116.
Ѕгоуровьци. В. 11.
Ѕеледоушь. П. 92.
Ѕелень грать (село). Л. 86.
Ѕста (место Подгорица). Кр. 168.
Ѕлатица (село). Кр. 93.
Ѕлетово (село). Л. 10, 87.
Ѕлодоль. Кр. 54; Злодоѡ, Кр. 85; — подь Понииквами. Кр. 69.
Ѕлокоуђани. Кр. 67.
Ѕмиꙗние. Кр. 61, 62, Цремошна ꙋ Зміаню. Кр. 122.
Ѕровьштница. Л. 72.
Ѕоубань. Кр. 48.
Ѕоувовьци. В. 12.

Ибьрь (жꙋпа, село Капково). Кр. 167.
Ивановиђь. Кр. 59.
Иванька. Кр. 126. Више мало истом руком и мастилом село Фелиђь.
Ивькоиевиђь. Кр. 59. Може бити да је презиме.

Мажићи. Кр. 57.
Маковишта. Кр. 108.
Мала Црепала. П. 92.
Малина. В. 7, 11.
Манасиньци. Врд. Т. ј. калуђери из ман. Манасије.
Мандинь потокь. Кр. 72.
Марадиць. Круш. 84.
Маржићи. Кр. 21, 33, 65. Cf. Мажићи.
Маринићи (село). Кр. 91.
Маричино село. Л. 14.
Марковићь. П. 43.
Марковьци. В. 13.
Мартиньци. Круш. 60, 84.
Маскова (мон.) Кр. 31, 40, 90.
Масково. Кр. 77.
Матарево. Кр. 96.
Матароуге (село). Кр. 117.
Махрѣвићи. Кр. 91. Може бити да је презиме.
Маџоуте. Кр. 46, 145.
Мачва. В. 40. — донꙗ. Кр. 151. Види Донꙗ Мачва.
Мачилокь. П. 43.
Мачкать. Кр. 72.
Медари. Кр. 153.
Медени пекь. Врд. На истој страни се још помиње Ресава.
Мека гроуда. Кр. 103.
Мединовићи. Кр. 71.
Мендадонꙗ (Бачька). Кр. 73.
Мердинь (село). Круш. 24.
Мероучакь. Кр. 29.
Меснићь (мон.) Врд.
Метохиꙗ (село Драглѥвци). В. 86.
Метьковићи (село). Кр. 153.
Мећа. П. 33.
Милаковићи (село ѹ Ерьцеговіні). П. 74.
Милановићи (село). Кр. 117.
Милаховьць. Кр. 55.
Миличићи. Кр. 129. У Срему.
Милотовьци. Кр. 56.
Милочаи. П. 76.
Милошево (село). Кр. 54. 156.
Мильковићи. Кр. 86.
Милькоуть. Кр. 32, 98, 121, 122.
Милѣшева (мн.) Кр. 16, 17, 24, 44 — лавра П. 8. Написано **Милешева**. Cf. Милюшева.
Милѣши. П. 38.
Милювићи (село). Кр. 97.
Милюшева (мон.) Кр. 16.
Миоковићи. Кр. 51.
Миришево (село кодь Беωграда) Кр. 82.
Мирьково. В. 7.
Мирьковьце (село . В. 6. П. 61.

Новиħи. Кр. 55.
Ново брьдо (место). Кр. 19. 164.
Новьци (село, жупа Обна). П. 46.
Ноħьникци. В. 10.
Ноħавь. В. 11.

Обангора. Кр. 79.
Обангоре. Кр. 79, 106, 109.
Облешево. Л. 45.
Обна жупа (село Новци). П. 46.
Обоудовьць. Кр. 121.
Обрадовиħи. Кр. 80. Може бити и презиме.
Овьсеница. Круш. 90.
Овьча. Кр. 35.
Овьче полѥ. Кр. 133. 134. П. 13.
Овьчарь (мон.) Врд.
Огнѧньци. В. 11.
ОграЂеникь. Кр. 92.
Озанврьшь. П. 61.
Озриниħь. П. 76.
Озрѣнь (мон.) В. 10. 34: Кр. 24. 31, 57, 95.
Окидень. Кр 50.
Окроници (у Старомь Влаху)· Кр. 159.
Оланъ. В. 8.
Олово полѥ. Кр. 32.
Омашьки. Кр. 115.
Оногошть. П. 59. Више њега су **Кучи**.
Опоровьць. (И приложи воденицу на Опоровьцу). Врд.
Опрашиħи. Кр. 151.
Ораховн бокь. Кр. 30, 53.
Ораховица. Кр. 80. Врд.
Ораховица Горьнѧ. Кр. 110.
Ораховичьки манастирь. П. 78.
Орашьць. Кр. 93.
Орешьково село. П. 61.
Оризари. В. 10. — Горњи В. 9.
Орлахта. Круш. 68.
Ославношь. Кр. 162.
Орьлово полѥ. Кр. 121.
Осать. Кр. 69, 79.
Осиѥкь (градь). Кр. 160.
Осладиħь. Кр. 126.
Особо. Кр. 91.
Остогоньци. П. 87.
Остра Лоука. Кр. 53.
Острово. Круш. 63.
Острогонь. Кр. 56, 149.
Охрастиште. Кр. 155.
Охридь. Кр. 83, 133.

Павле. Кр. 61. Није јасно.
Павлишь (село). П. 29.
Павлово (село). П. 48.

времена. Пише: Плеваль-
ски.

Плѣвлıє. П. 42, 149. У рук. Плевлıє, Плевле. Cf. Плıє-
влıє.

Плѣвьско. Кр. 145.

Плѣшево (Црна Гора). П. 77.

Плıєвлıє (мѣсто) Кр. 97.

Побадь. Кр. 163.

Побрьѣь. П, 29.

Побоуждиıє. В. 9. Побѹждье В. 12, 13 три пут; Побѹжже. В. 10; Побоуж, држим као скраћење 19 пута л. 7 — 13.

Подадништа. В. 11.

Подькедарııє. Кр. 59.

Подьгорица. Кр. 168.

Подьлакь дол. Л. 88.

Подьгорь. П. 38.

Подьновıє. П. 40.

Пожаревлць (варош). Врд. Кр. 165. Круш. 34.

Пожаревлчьки кадилоукь. Врд.

Поѕдерьци (село). Л. 20.

Покинке (Злодо подь Покиндвани). Биће погрешка место Поникве.

Пола. Кр. 59.

Поланице. Кр. 48.

Полатиште. П. 44.

Полимлıє. Кр. 65.

Пологь. П. 35; Кр. 140.

Поломь (место). Кр. 36, 162.

Поломьшта. Кр. 111.

Помноуча. Кр. 161.

Помноуче. Кр. 45.

Помноуша. Кр. 59.

Поноучьци. Кр. 68.

Попови (село). Кр. 124.

Поповићи. Кр. 47, 54. 86.

Поповићь. Кр. 70.

Попьци. Кр. 48.

Потоучакь (село). Кр. 89.

Поцелово. Кр. 57.

Поıєће. Кр. 66.

Праньци. Кр. 94.

Праскоучь. В. 13.

Прачица (село). Кр. 95.

Прибачево. Л. 71.

Прикои (место). Кр. 31, 32, 71.

Прибоıєвићи Кр. 59.

Придворьци. П. 46.

Приѕрень. В. 9; П. 42, 43, 64; Кр. 146. — Кр. 57, 65 долази **Прѕень** град, за које не могох разазнати, да ли је особито место, да ли је Призрен.

Прилике. Кр. 135.

Прилоужьць. П. 47.

Прилѣпь (или Прилепь). В. 6, 10; П. 30, 104.

Сараєво. Кр. 12 п., П. 5 п., Врд. 1 п. Као додатак долази: мѣсто, градъ. Кр. 57 л: Сараево место, доня махала. У рук. долази каткад Съраево.

Сарюмешь. Кр. 52.

Сасе (мѣсто). Кр. 93.

Саси. Кр. 34, 47, 110, 162; — мѣсто, Кр. 94.

Сатимовьце. В. 8.

Светаа Троица. П. 9.

Свети Павль. Круш. 11.

Свети Петарь (ћелия). П. 24.

Свети Стефань (ћелия). П. 11.

Свилооуха. Кр. 121.

Свондроугь. Кр. 70; мѣсто. Кр. 105.

Северокићи. Кр. 49.

Североћи. Кр. 50.

Севкернио (село). П. 91.

Секићь (село). П. 48.

Секоулићь. Круш. 68. Могло би се држати и да је презиме.

Селаньць (Селанац). Кр. 99, 125.

Селаць. П. 43.

Селеоушь. Кр. 34, 146.

Сельце. П. 42.

Семекь. Кр. 50.

Сен-Маргита. Круш. 59.

Сен-Миклеоушь. Кр. 35, 162.

Сен-Михаль. Кр. 35, 151, 157.

Сен-Петрь (Сен-Петарь). Кр. 34, 146, 162.

Сен-Јаношь. Кр. 154.

Сент-Иванъ (у рук. Сентивань) село. П. 44, 48, 72.

Сентошь. Кр. 163.

Сеона. П. 40.

Серешько. Кр. 140.

Серьбци. (село). Кр. 31.

Серюшь. Кр. 41.

Сиваць. Кр. 41.

Сигединь. Круш. 8.

Срижани. Круш. 65.

Сирѹа. Кр. 109.

Ситьвоуци. Кр. 56.

Скопиє. В. 16 пута. Кр. 3 пут, Круш. 1 пут. Начин писања Скопіе, Скопье, које треба читати Скопне, Скопе (В. 5 пута), а два скраћења (В. 11, 12) најпрече би се читала Скопь; — босанско, Кр. 45: оть Босне оть Скопия.

Скопьска нахия. П. 68: оть нахіе Скопскіе.

Скорбиште. Кор. 59.

Скрапежь. К. 68.

Скрибоуть. В. 10.

Скрижоути. Кр. 85.

Славина (село). Кр. 76.

Славькамень. Круш. 15, 25, 84.

Слатина (село). Кр. 46, 69, 75, 89.

Слатьна доьина (Лабь). П. 61.

Сливовикь. Кр. 79.

Слѣпьчићь (село). Кр. 90.

Смедерево. Врд., П. 45. — Смедеревьціи, Кр. 71.

Смолоукь. П. 43.

Смьдань. Кр. 55. Тако написано.

Сокарьци. Л. 92.

Соколарьци. Л. 98.

Соколово гниздо. Кр. 61.

Солотниша (село). Кр. 90.

Сонборь. Кр. 121. Круш. 25.

Сонта. П. 30.

Сопоть. В. 9.

Сопоћани. Кр. 13, 40, 168; П. 75, 103.

Сопьница. П. 55.

Софиꙗ (градь). П. 69.

Соучице. Кр. 91.

Соуьнице. Кр. 56.

Спаемети. Кр. 135.

Спрѣча. Кр. 57.

Сребрьница (мѣсто). Кр. 9 пута. У рукоп. каткад Срьбьрница, Срѣбрьница.

Срьбинь. Кр. 48. — село. Кр. 61.

Срьбица (село). Кр. 52.

Срьбиꙗ (градь). Кр. 47, 60, 89. У последњем случају пише: Градь сильна Срьбіꙗ. Истим рукописом и мастилом, а на истом месту, долази: село Вѣлесница, село Великь доубь, село Вьрьбинь.

Срьдьци. Кр. 99.

Срьђеви. П. 59.

Срьђевићи. Кр.

Срђево. Круш. 62.

Срѣдь. Кр. 57. Није јасно.

Срѣдьци. Кр. 130.

Срѣдьць. Кр. 159.

Срѣмь (Срѣмь земліа, Срѣмьска земліа). Кр. 18 пута, Круш. 2 п., П. 3 п. На л. 114 са записом од године 1676.

Срѣтеније (мон.) Кр. 20.

Станевићи (село, Чрьна Гора). П. 38.

Стапарь. Кр. 28.

Стари влахь. П. 194. (Окронци). Кр. 159. Трѹдово село, Кр. 168. П. 38. Врд. 2 пута.

Старо. П. 45.

Стеньково. В. 8.

Стольникь. П. 74.

Стольць. Кр. 88

Штоупель горьнѣ (село). П. 86.
Шоувлиньци. Врд.
Шоуница. Кр. 52.

Ѣбланикь. Кр. 129.
Ѣбланица. Кр. 48, 87, 111, 144 — Влашка. Кр. 144.
Ѣблань. П. 104.
Ѣворани. Кр. 64.
Ѣгать (место). Кр. 126.
Ѣгодьна. Кр. 47, 56, Cf. Ѣгодьне.
Ѣгодьне (мѣсто). Врд.
Ѣдарь. Кр. 87. На другом месту, Кр. 97, пише тако. да би се могло читати Ѣдао.
Ѣзнрьци. В. 10.
Ѣкаль. Кр. 106.
Ѣкимово. Л. 98.
Ѣмиша (село). Л. 86.
Ѣнићи. Види: **Ѣнћипѫсть.**
Ѣникахифь. П. 92, 93.
Ѣнь. Кр. 52.
Ѣньковаць (село). Кр. 101.
Ѣнєво. П. 28, 29, 86; В. 10; Врд.
Ѣнћипѫсть. П. 9. Могло би се читати и Ѣнићи пѫсть....
Ѣодарь. Кр. 69. Cf. Ѣдарь, јер лако може бити погрешка.
Ѣпрла (село). Кр. 76.
Ѣрла. Кр. 163. тако је написано поред **Кєшенова.**
Ѣрнчишта. Кр. 51, 52, 79, 155 — село. Кр. 79, 104. Ѣричиста долази Кр. 73, што је очевидно погрешка.
Ѣроєвићь. Кр. 63.
Ѣрьковьци. Кр. 81.
Ѣсланица. Кр. 74.
Ѣхѣкашь. П. 38.

Ѥгарь. Кр. 153 — градь. Кр. 150.
Ѥдьношь. П. 29.
Ѥдриштє. В. 8.
Ѥловикь. Кр. 32, 54. 80, 93, 149. — Доња нахіа. Кр. 153.
Ѥлоушикь. Кр. 60.

Югокићь. П. 76. Ако не буде презиме.

Ћака. Кр. 86.
Ћала. Кр. 35, 163.
Ћоуланьски (митрополить). Врд.
Ћоурицька (рѣка). П. 16.
Ћоуричићи. Кр. 87.
Ћоуричићь (село). Кр. 72.
ЋоурЂєки стоупови. Кр. 13.
ЋоурЂина (село). Кр. 124.
Ѳелиѣ. П; — Даманова, **Ѡ**вьче поле, мѣсто Кратово, П. 13. — Свети Петрь. П. 24. — Св. Стефан. П. 11.

БОКА И ЗЕТА

ЧИТАО У СЈЕДНИЦИ ИСТОРИЧКОГ И ДРЖАВНИЧКОГ ОСИЈЕКА
28 МАЈА 1875 ГОД. РЕДОВНИ ЧЛАН, АРХИМАНДРИТ

Н. ДУЧИЋ

Границе Боке и Зете почетком 15. в., Историјска студија о Ђурђу Бранковићу Мијатовићева и владичанске катедре св. Саве: зетска, захумска, будимљска и дабарска.

I

Кратки историјски пријеглед о Боци у опће [1]

Прије него почнем, да изложим неколике исправке о границама Боке и Зете почетком 15 в., Историјској студији Мијатовићевој о Ђурђу Бранковићу и владичанским катедрама св. Саве: зетској будимљској, захумској и дабарској; мислим, да не ће бити згорега, да у кратким цртама провучем жицу политичне историје те покрајине ради онијех, којима не би добро била позната историја Боке.

На неколико вијекова прије Христа били су Словени насељени у Боци, које стари писци мијешају са Илирима. По том се досели у њу једна грчка колонија, заузевши мјеста око залива међу Словенима старосједиоцима. Иза

---

[1] Из мојијех биљежака за српску историју још нештампанијех.

тога се досели и једна римска колонија; упљед чега потпане залив под римску власт. У V. вијеку по Христу навале у Далмацију Готи; послије њих дођу у ове земље Срби и Хрвати, један народ с два имена, пред којима Готи уступе и пропадну.

Вароши су око залива тада биле под грчком влашћу, као што бијаху и остале по Далмацији.[1]

Срби насеље на југу: Неретву, Захумље, Травунију и Зету, — или јужно источну Далмацију, у којој је и Бока[2]; подијеливши је међу собом зетски и захумски владаоци. Те је тако онај простор од Херцегновога до Рисна припадао Травунији, а онај од Рисна на југ — Зети.

Бока се тада није звала тијем именом у нашему народу. Она је позната у нашој историји и споменицима онога доба под именом: диоклејско или зетско и травунско Приморје. Име „Bocche di Cattaro“ добила је од млетачке републике или Италије, које некако продре и у наш народ, и одомаћи се.

Бока, од када су је Срби населили, вазда је била подијељена на опћине, или кнежине, које су све уједно биле под заштитом српских владалаца, а послије њих само Котор за кратко вријеме под заштитом хрватско-угарскога краља Људевита I.[3]; а позније Котор и још неки дијелови Боке под заштитом млетачке републике за дуго.

Бокијељи су имали своју аутономију под српском и мле-

[1] Corp. Script. Hist. Byz. Const. Porphyrog. III. bc adm. imp. c. 29—36. Rad Jugosl. akademije XXV str. 180. Borba južnich Slov. od D-ra Račkoga. Полит. речник В. Јовановића свеска Б. Живот Немањин од Стеф. првовјен. краља.

[2] Književnik I, 210—14. Ocjena starih izvora d-ra Račkoga. Rad Jugosl. ahademije XXIV str. 85.

[3] Rad Jugosl. akademije II. str. 92. dr. Rački.

тачком заштитом, коју су чували, као најдрагоцјенију захладу својијех предака.[1]

Кад Наполеон I. сруши млетачку републику, предавши Боку Аустрији по камфориском уговору 1797. год., Бокијељи не хтједну признати ту самовољну предају, одлучивши на једном великом збору, да саставе своју народњу владу и домобранство, ставивши се под заштиту сусједне им и једнокрвне Црне-горе, док се не би опет подигла млетачка република.

Та се република, као што је познато, већ није могла подићи; а Аустрија на основу поменутога уговора заузме с војском градове у Боци. Послије француске побједе над аустријском војском код Улма и Аустерлица, Аустрија опет врати Боку Французима на пожунском миру 1805 г.

Бокијељи не хтједну да се добровољно покоре ни Французима, пославши на Цетиње своје повјеренике владици Петру I., гдје се тада налажаше и руски повјереник Санковски да обадва замоле за помоћ у обрани своје домовине и слободе.

На Цетињу буду братски примљени, добивши увјерење од владике и Санковскога за помоћ, врате се весело у Боку.

Док су се они враћали кућама, Санковски поручи руској ескадри, да дође у Боку, која тада крстараше око Крфа, чувајући Јонска острва од Француза. А владика Петар сазове на Цетиње 1806 г. главаре из све Црне-горе и Брда, гдје одлуче да бране Боку од француске инвазије до пошљедње капи крви.[2]

Бокијељи обрадовани том одлуком, једногласно изаберу владику Петра за члана и пресједника одбора, који је тада управљао Боком.

---

[1] Rad Jugosl. akademije knj. II. str. 92. dr. Rački.

[2] Историја Црне Горе Милаковића.

Сједињени Црногорци и Руси с Бокијељима нападну на аустријску војску у градовима, да је истјерају из Боке, прије него би дошла тамо францеска војска. Видјевши Аустрија, да тој сједињеној војсци неће моћи одољети, преда Боку, или тачније казати, градове под руску заставу.

У то доба навали францеска војска у Далмацију и Боку, гдје су је Бокијељи, Црногорци и Руси јуначки одбијали, док најпослије Русија не би нагната францеском побједом код Фридланда, да на тилзитском миру 1807 г. опет врати Францеској Боку и Јонска острва.

На тај начин заузевши францеска војска Боку, остане у њој до 1813 г., а владика се с Црногорцима врати с тужнијем срцем у Црну-гору.

Те исте године окрену Францеској кола низ брдо, почевши пред савезном војском узмицати, што Бокијељима буде добро дошло, позвавши опет владику Петра да им помогне истјерати и Французе из Боке.

Владика им и на тај позив притекне у помоћ, ударивши на Французе на свијем тачкама, држали су их у шкрипцу, али их не истисну из градова, док савезној војсци није дошло у помоћ нешто инглеске и аустријске војске, тадашњих савезница Русије против Францеске. Тако одржавши побједу над Французима, Бокијељи опет одлуче на једном великом збору, да се сједине с Црном-гором под заштитом: Русије, Инглеске и Аустрије.

Ту одлуку потпишу од стране Боке преставници свијех опћина, а од стране Црне горе — владика Петар и гувернатор Вуко Радоњић. По том буде склоњен један главни одбор из 18 чланова: пола Бокијеља, пола Црногораца, да управља земљом; а за пресједника једногласно буде изабран владика Петар.

Али ни ово ново уређење није за дуго трајало. Цар руски Александар I. пише владици Петру, да преда Боку

Аустрији, обећавши, да ће Боци признати аутономију, коју од старине има.

Тако Бока опет дође у аустријске руке у Јуну 1814 г., прозвавши је званичнијем језиком: „аустријска“, као што су је Млечићи звали „млетачка Арбанија.“ А, што се тиче њезине аутономије, Аустрија се није много освртала на оно, што је цар руски писао владици Петру при предаји Боке, него је свако удесном приликом гледала, да је окрњи.

Године 1848 и 49. Аустрија покуша, да узме у Боци рекруте, и да јој натури намет, за који она не зна, и да је централише с уништењем аутономије и њезинијех традиција.

Ну, бокијељи, који живе својијем народнијем животом чувајући, као светињу, своју аутономију, обичаје и традиције; поред тога још охрабрени од владике Петра II, устану на оружје за обрану свега тога.

Видјевши Аустрија њихов сложан отпор, тргне се од тога корака, обећавши Бокијељима, да ће остати све, као што је и било.

Најпослије године 1869. у јесен опет Аустро-угарска покуша, да уништи бокијељску аутономију; а храбри Бокијељи навластито Кривошијани, устану на оружје (којима се придружи једна чета бораца из Херцеговине, да им врате братски зајам, који су им Кривошијани узајмили у херцеговачком устанку 1861 и 2 г.); и сјајно обране своја права, прославивши опет у свијету своје српско јунаштво.

Резултат је тога устанка између осталога и тај, што су Бокијељи добили засебну јепархију, коју су одавно жудјели имати, а за владику освједоченога родољуба и књижевника Петрановића, који се неуморно брине о цркви и унапређењу народне просвјете.

II

Границе Боке и Зете почетком 15. в., (поводом шематизма бокијељске и дубровачке јепархије) и Историјска студија Мијатовићева о Ђурђу Бранковићу (Отаџбина свеска 2, 3, 4 и 5).

Вриједни радник на пољу српске црквене књижевности владика Петрановић побринуо се је, да између осталога уреди и шематизам своје нове јепархије, који је угледао свијета 1874 г. у Задру у штампарији И. Водицке.

Садржину му је донио „Сион“ у 20-м броју т. год., одазвавши се топлијем изразима о њему и у опће о Петрановићевој црквено-књижевној радњи; за то, мислим, да није потребно, да се и овдје набраја.

Моја је намјера, да проговорим нешто само о оном, што ми се чини, да је неисправно у његову уводном и историчком чланку, и, што је некако умакло и пишчеву перу и „Сионову“ референту. Па, ако ми пође за руком та исправка, то ће опет бити у главном заслуга онога, који је тај шематизам саставио и на свијет издао.

Чланак почиње:

„Приједјел, што га заузима данашња, тако звана Бока или боље ушће которско, спадао је у стара србска доба до почетка XV стољећа, када млетачка влада замијени србску (sic) већим дијелом — од Рисна дужином до тромеђе код Спича (sic) — србској зетској покрајини, која је граничила са старом Травунијом (т. ј. Ерцеговином), которским заливом до више Рисна, па онда косама, која раствљају Грахово од Цуца, а Оногошт (Никшиће) од Жупе; за тим са Србијом, Арбанијом, а одатле ријеком Бојаном до мора, па овим до Котора [1]; дочим мањи дио са-

---

[1] Историја Црне-Горе Д. Милаковића у Задру 1856.

дашње судчије Рисанске (осим Пераста и ближњих неколико села) и цијела Ерцегновска састављаху дио српске такође државе знаменитога у историји Захлумја (Захолмија)." (!)

Обиљеживши овако границе бокијељске и зетске покрајине до почетка 15. в., по Милаковићевој историји Црне горе, учињена је у том погледу замашна гријешка: јер с онијем границама, које Милаковић спомиње на 4 стр. своје историје, позајмивши их од П. Ј. Шафарика из књиге „Слов. древности", хтјели су, један и други, да покажу од прилике простор, који се је звао Зета. Ну, да ја с те стране и погођено, али то не значи, да је у тијем границама била држава зетских владалаца, навластито у 14 и почетком 15. в. Гријешка је и то, што преосвећени писац рече, да је млетачка влада замијенила српску над Боком почетком 15. в.

На супрот томе ја ћу се постарати, да на основу историјских извора онога доба укратко изведем и потврдим, да није био не само Рисан и Херцегнови, него ни онај вас дио Боке од Рисна на југ до Спича под млетачком влашћу у оно вријеме, о ком се говори у наведеном чланку.

То би се могло казати само за Котор, који се је по смрти цара Уроша предао под заштиту хрватско-угарскога краља Људевита I.; [1] а позније 1403 г. под заштиту млетачке републике. [2] А Грбаљ је и послије тога остао под влашћу не само Балшића, него и Црнојевића, [3] шта више имали су једни и други код мора на дну грбаљскога поља и

---

[1] Rad Jugosl. akademie knjiga II, str. 92, Pokret na slav. jugu od dra Račkoga. Историја Црне-горе од Милаковића, страна 31.

[2] Политички речник В. Јовановића. свес. Б.

[3] Arkiv sa pov. jugosl. knj. II. у Загребу. Историја Црне-горе Милаковића стр. 65.

своја сол.ила.[1] Тек у другој половини 15 в. од прилике 1456. г. уступи га Иван Црнојевић Млечићима за неку новчану накнаду. Остале три приморске општине између Котора, Грбља и Будве: Маине, Побори и Брајићи,[2] биле су под влашћу, како зетских владалаца, тако и црногорских владика једнако до 1718 г.[3] А тада су уступљене млетачкој републици с уговором, да се у вријеме турске навале на Црну гору може склонити у њих старо и нејако,[4] и да црногорске владике задрже црквену јурисдикцију над српским свештенством, црквама и манастирима у Боци.[5] Најпослије два манастира: Стањевићи и Побори били су властитост црногорских владика до 1838 г.[6]

Па ни границе Боке на југу од стране Арбаније нијесу биле онуда, куда се помињу у „шематизму", то јест, до „тромеђе код Спича;" јер „тромеђа код Спича" није била почетком 15. в., по чем зетски владаоци Балшићи тада бијаху господари још доста далеко на југ иза Спича не

---

[1] Двије ориг. крисовуље на Цетињу Балше Ђурђевића, види Гласник XXVII стр. 190—191.

[2] Паштровићска се је кнежина одвојила од зетске заједнице још за вријеме Црнојевића владавине, придруживши се млетачкој републици, која им призна свијем племство. За чудо, како се је та кнежина готово свагда одвајала од српске заједнице. То се је потврдило и у потоњем бокиједском устанку 1869. г.

[3] Крисовуља Ивана Црнојевића на Цетињу, види Истор. Црне горе Милутин. стр. 10—11. Истор. Црне-горе. Милаковића стр. 134.

[4] Моје биљешке још нештампане.

[5] Три оригинална декрета дужда. Ј. Корнера на Цетињу. Ист. Црне-горе Милак. стр. 120.

[6] Пут у Црну гору А. Попова. Петроград. 1847. г. Monde Slave Cyp. Robert. Paris 1852. Моја расправа Црна гора. 1874. год.

само преко Бојане, него и преко Дрима тако, да им је за неко вријеме допирала граница до Авлоне и Берата или Биограда на југу.[1] Прем да су били тада само неки градови крајем мора у рукама млетачке владе, а све остало под влашћу зетских владалаца. Тек године 1482., по што турци освоје Зету до кршева садање Црне-горе саставнога дијела Зете, истиснувши и млетачку власт из приморских градова, тада постане тромеђа код Спича: с источне стране црногорска; с јужне турска; а са западне млетачка; али ни тада још код Спича на чисто, по чем између Будве и Котора до мора бјеше Црнојевића земља[2]

Тако дакле ни на измаку 15. в. не бјеше сва Бока од Херцегновог до Спича под влашћу Млетака, јер, као што казах, како је онај простор од Грбља до Будве био под влашћу зетских, а позније црногорских владалаца нешто до измака 15., а нешто до краја 17. в.;[3] тако су: Рисан, Херцегнови, Кривошије и између њих вас простор до мора били под влашћу травунских или херцеговачких владалаца, док нијесу турци 1484. г. освојили Требиње, Рисан и Херцегнови. Па су тек доцније и те двије српске вароши потпале под млетачку власт: Рисан 1649, а Херцегнови 1687. г. и то, по што су Млечићи помоћу мјеснијех и навластито црногорских Срба истјерали турке из Боке.[4]

---

[1] Вид. Il Regno degli Slavi p. 288. Orbini. Српски споменици стр. 78, 85 и 87. Историја Црне-Горе Милаковића стр, 28. Laugier t. V. p. 94. — 95. Ami Boué La Turquie d' Europe Paris 1840. t. IV. p. 416.

[2] Вид. Крисов. Црнојевића на Цетињу. Истор. Црне-горе Милутиновића. Arkiv. za pov. jugosl. knj. II. raz. II. Загреб.

[3] Вид. Гласник XIV. стр. 174. — 177. Тестаменат Ђурђа Црнојевића у Arkivu za pov. jugosl. knj, II. raz. II. Истор. Црне-горе Милаковића стр. 55.

[4] Вид. Laugier. t. XII. p. 157—158. Истор. Црне-горе Милутиновића стр. 26. Razgovor ugodni nar. Slov. Млеци 1801. г. А Kačić стр. 237. Истор. Црне-горе Милаков. стр. 100.

И на источно-јужној страни зетске су границе погрешно обиљежене до 15. в., како у Милаковићевој историји, тако и у шематизму, јер тога времена нијесу биле — ријеком Бојаном, него иза Скадра на југ ријеком Дримом до мора стално, а за неко вријеме и преко Дрима; те тако Бојана бјеше доста дубоко унутра зетске државе, као што мало прије казах, код граница Боке на југу.

Имамо аутентичнијех доказа, да су Балшићи независно владали Зетом у опсегу поменутијех граница, док се год није утрнула та зетска династија 1421. г.[1] Послије Балшића владао је њом три године (од 1421—1425. г.) деспот Стефан Лазаревић нашљедник по сестри Балше Балшића потоњега те куће;[2] а године 1425. уступити је својему сестрићу Ђурђу Бранковићу, који је њом такође владао, прем да бурно до 1427. г.[3]

Те године умре деспот Стефан, бездјетан, замијенивши га Ђурађ Бранковић, којега је још 1425. г. у договору са српским великашима прогласио својијем нашљедником. Тако Ђурађ почне владати Србијом 1427. г. Али га Зећани нехтједну признати за свога владаоца по свој прилици за то, што је по косовском уговору морао бити турски васал,

---

[1] Вид Il Regno degli Slavi — Orbini стр. 286—293. Српски споменици у Биограду стр. 78—87. Laugier t. V. — Ђурађ Страшимировић Балшић у једној повељи, којом утврђује дубровачкој републици слободу трговине на његовој земљи и да плаћају царину онако, како је од старине било, потписан је овако: „Азь вь Христа Бога бльговѣрни и самодрьжавни господинь Гюргь всеи Зетскои и Поморскои земли.“ — Српски споменици стр. 88—89. — Ami Boué. La Turquie d' Europe Paris 1840. г.

[2] Истор. Црне-горе Милаковића стр. 45. Истор. српскога народа — Мајкова стр. 102.

[3] Истор. Црне-горе Милаковића стр. 46. Моје биљешке још нештампане.

и, што је име „Бранковић“ онда као и сада мрско српском народу.[1]

Овдје истиче питање само по себи, за што су Зећани признали деспота Стефана за својега владаоца, ма и за кратко вријеме, такође турскога васала, а Бранковића не признају?

Кад се помисли, да је отац Сатефанов, кнез Лазар погинуо на Косову, бранећи српску независност, а отац Ђурђев Вук Бранковић у најодсуднијем часу издао српство такође на Косову, онда је на то питање јасан одговор.[2] Поред тога Кнез је Лазар по појмовима нашега народа у опће онда па и сада свет; а Вук је Бранковић проклет. Тако је и деспот Стефан побожан, добросрдан и мудар; а Ђурађ је издајник и грабљивац; јер народна свијест не заборавља оно, што је и он ишао с турском војском на Србију и својега ујака Стефана, и што му је жена туђинка, која мрзи и тиранише српски народ, грабећи му нештедимице благо, и износећи га изван Србије.[3]

С тога је његовј жени остало и до данашњега дана име у нашему народу: „проклета Јерина.“[4]

---

[1] Истор. Црне-горе Милаковића стр. 48. — Annali di Raguza. Ту вели Лукарић између осталога ово: „Стефан деспот српски преда Зету својему сестрићу Ђурђу сину Вука Бранковића, али народ, избјегавајући власт његову над собом с тога, што му је отац био изданица, смисли довести из Пуље Стефана Црнојевића“ и т. д.

[2] Вид. Orbini, Lucari, Dufresne. Истор. Цр. горе Милаковића Истор. српскога народа Мајкова, Српско-далмат. Магазин 1829. г. Српске народ. пјес. о боју на Косову и т. д.

[3] Само је у Дубровнику дао на оставу у сребру и злату и другим драгоцијеностима онога времена до 200.000 дук. Српски споменици стр. 227—231.

[4] „Зло чинила Ђурђева Јерина,
„Зло чинила, горе дочекала“... (Српске народ. пјес.)

Па није чуда, што га народ у Зети не прима за својега владаоца, из које је властела и за вријеме Немањића свагда била мјеродавна за српске државне послове.[1]

Јасно је дакле, за што Зећани нијесу хтјели, да признаду Бранковића; али се не зна чисто, у колико су били задовољни и са деспотом Стефаном, по чем су у оном по српски народ мучном времену, кад је он наслиједио Зету, били непрестано у крвавом рату с Млечићима, бранећи своје приморске градове и земљу од њихове грамжљиве отмице[2]; те није било доколице, да се очитује народно право расположење према њему. А, кад је предао Зету под Бранковићеву власт, већ бјеше учињен мир с Млечићима, и одмах се је опазило народно нерасположење, почевши Зећани радити, да прогласе својега земљака Црнојевића за зетскога владаоца, као што ће се то сада видјети из ова неколика ретка.

Зета се је са свијем одвојила од српске заједнице, као што је познато, одмах послије трагичне смрти цара Уроша, прогласивши Балшиће своје земљаке и Немањиће сроднике по танкој крви за своју династију, који су независно њом владали у пуном смислу те ријечи, бранећи је час од турске, час од млетачке поплаве од 1367—1421 г.[3]

Србину је и овдје појамно, за што су се Зећани одвојили, нехтјевши признати за владаоца најприје онога, који је оскврњио своје руке царском крвљу;[4] а послије онога, чији је отац издао српство на Косову.

---

[1] Вид. Истор. Српскога народа Мајкова страна 106.

[2] Вид. Истор. Црне-горе Милаковића стр. 45—46. Laugier t. V. Orbini.

[3] Вид. Српске Спом. стр. 48—49. Orbini стр. 286—293. Ami Boué. La Turquie d'Europa Paris 1840. Истор. Срп. народа Мајкова стр. 96. Истор. Црне-горе Милаковића и Милутиновића.

[4] Вид. Живот цара Уроша од Руварца Гласник XX, страна 219. — Симо Милутиновић у историји Црне-горе вели на

Једно зло повуче за собом друго. Злочинство Вукашиново у Неродимљу ускорило је српску државну поцијепаност и распад;[1] а Вуково издајство на Косову[2] помогло је оковати српски народ у окове турскога ропства, у којему још и данас чаме три дијела.

Како су Зеђани били незадовољни с Бранковићем, тако почну радити, да га прогнају, пославши своје повјеренике Стефану Црнојевићу зетском властелину и Балшића сроднику у Италију, гдје је тада боравио, да га позову у Зету за владаоца.[3] Црнојевић прими тај позив, довезавши се с њима заједно у зетско приморје на једном дубровачком броду 1426 г.[4]

Поред оваког стања и народнога расположења у Зети наравно Бранковић није могао за дуго тамо остати. Међу тијем смрт деспота Стефана прекине запетост између Бранковића и Зеђана, који изврше смишљени план без цигле капи крви.

Чим се Бранковић врати из Зете у Србију 1427 год. да заузме деспотски пријесто, Зеђани прогласе Црнојевића за својега владаоца, који је до смрти јуначки бранио зет-

---

1. стр. ово: „нехотећи (Зеђани) признати цароубијцу Вукашина Мрњачевића за својега господара, остадоше под владањем својијех кнезова од Балшића.

[1] Истор. срп. нар, Мајкова стр. 88,

[2] Вид. Orbini. Dufresne. Вуково издајство на Косову тврде готово сви историци српски и хрватски. Његуш вели у Горском Вијенцу на 9 стр.:

„Бранковићу, погано кољено!
„Тако ли се служи отачаству? —
„Тако ли се цијени поштење? —

[3] Вид. Истор. Црне-горе Милаковића стр. 47. — Orbini стр. 205—296.

[4] Вид. Истор. Црне-горе Милаковића стр. 48. Истор. срп. народа Мајкова стр. 104.

ску кнежевину од турске и млетачке навале, имавши у сусједству и савезу с арбанашке стране витеза Кастриота, а с херцеговачке Косачу и Павловића.

Прем да је с ова два имао и међусобнијех задјевица.

Према овом, мислим, да се не може одржати ни оно тврђење г. Мијатовића у његовој занимљивој историјској студији о Ђурђу Бранковићу, да су границе деспотове државе биле на југу: Бар и Будва на Јадранском мору.[1]

Поред тога имало би се још што шта приговорити овој интересантној студији са исторично-критичне стране (колико је барем до сада наштампана) при свем том, што својом китношћу очарава читаоца. Навластито пишчеве дедукције о политичкој мудрости и државничкој увиђавности оба српска деспота Стефана и Ђурђа јако подлеже критици: јер њихова дјела не показују, да су били на висини онога мучнога времена по њих и по српски народ у опће; нити су засвједочили величину државничког духа, који ствара и учвршћује државну зграду. Али ћемо то оставити, док студија буде довршена, која на сваки начин заслужује, да се нарочито, а не мимогред претресе и оцијени.

Међу тијем додаћу још то, да се је поуздано могло очекивати од њезина писца, који је до сада засвједочио темељно проучавање наше народње историје (навластито студијама о српској средњевјечној трговини), да у студији, о којој је овдје ријеч, поклони и одље пажње независности зетске кнежевине, која игра веома важну улогу у свијем епохама српске историје.

Да писац није спомињао зетску кнежевину у тој студији, и да је није онако нехатно стрпао у ред васалнијех покрајина, не би ни ова опазка имала овдје мјеста.

Ја не могу другојачије мислити, него, да је то писац

[1] Вид. Отаџбину за Април 1875. стр. 525.

не хотично учинио, забавивши се истраживањем уговора између Жигмунда краља угарскога и Стефана деспота српскога, по којему би Србија била, ништа мања, него угарска васалница! [1]

Па поред такога наказнога уговора (ако је истинит? јер само знаду за њ Енгел и маџарски писци), и поред оне крајне слабости, коју је деспот Стефан јавно пред султаном очитовао, како је мислио, да се од Турске одвоји и Угарској придружи, кајући се за то, и стављајући свој живот у његове руке; [2] а да и не спомињем оно, што је сатирао цвијет српских јунака за султански пријесто и онда, кад је судбина турске царевине у Јевропи и турских султана његовијех сестрића била у његовијем рукама, и кад је могао све то окренути у корист српске државе и њезине самосталности; и поред онога, што Ђурађ Бранковић иде са султаном Мусом и турском војском на Србију и својега ујака деспота Стефана, и, што износи силно благо изван Србије, спремајући се, да је остави онда, кад је и стијешњена и ослабљена, и кад јој је до прста догорјело; па поред свега тога и још многих других слабости мучно ће се одржати оне ружичне боје, којима их слика г. Мијатовић, и једва, да не потамни и она њихова политичка мудрост и патриотизам, коју им писац придаје.

III

Владичанске катедре, које је св. Сава основао: зетска, захумска, будимљиска и дабарска.

Наши домаћи писци, који су се бавили, и који се баве истраживањем и писањем чланака о српској црквеној историји нијесу сложни о мјестима тијех катедара, које је св.

[1] Вид. Отаџбину за Фебруар 1875 г. стр. 187—188.

[2] Ibid. стр. 182.

Сава основао, и које се спомињу у српским љетописима.[1] Наши неки писци, може се рећи, непознавајући српску средњевјековну ђеографију и тадашњу политичну подјелу српских земаља и покрајина, замрсише и хаос начинише у појмовима и одредбама мјеста тијех катедара.

То ме је и потакло, да по биљешкама, које прикупљам за допуну наше народње историје покушам учинити неколике исправке.

Између свијех, који су о тијем катедрама до сада писали, најпоузданије је оно, што владика Петрановић у кратко спомену само о зетској и захумској катедри у својему шематизму.[2]

Ну, и то опет није без неких празнина, навластито о захумској катедри.

Преосвећени писац овако вели у поменутом чланку:

„Столица епискупу зетском по установи првога основатеља њеног бијаше с почетка, па кроз дуже времена у знаменитом манастиру св. Архистратига Михаила у которском заливу на острву Превлаци на дно грбаљског поља...“

Ово је тврђење подкријепио писац таким историјским фактима, да не подлежи ни каквој сумњи.

Само би се могло додати то, да је та катедра пренесена с Превлаке на острво Врањину у скадарском блату у манастир св. Николе између 1367 и 1380 г.: по чем се зна из једне крисовуље Балше Ђурђевића Балшића од 1367 год. да је на Превлаци тада био зетски митрополит Арсеније.[3] А поуздано се зна, да је на Врањини остала до 1482, а не 1485 г., као што се тврди у том чланку. Не стоји ни то, да је одмах пренесена на Цетиње, него с пријеласком Ивана Црнојевића из Жабљака пренесена је нај-

[1] Вид. Pamatky Dřev. Písem. Jihosl. J. П. Шафарика стр. 59.
[2] Вид. Шематизам бокијељске и дубровачке епархије за г. 1874
[3] Вид. Гласник XXVII стр. 190—191.

прије на Ободъ у садашњу ријечку нахију у манастир св. Николе, врањински метох, и по том до двије год. 1484. на Цетиње, гдје је и данас.[1]

Професор С. Никетић, који у наше доба истражује и пише историју српске цркве, којега се чланци о том находе у Гласнику XXVII, „Православљу“ и „Сиону“, до сада није ништа ново на том пољу показао, што се није знало. Шта више, поред многих гријешака и празнина у тијем његовијем чланцима, очигледно сам себи противорјечи и о мјесту зетске катедре.

Тако, побрајајући јепискупије, које је св. Сава основао, у Гласнику XXVII стр. 108. вели: 2 епархија диоклејска, код цркве архистратига Михаила“; . . . и на 110 . . . . „ово ревносно старање св. Саве о зетској катедри није било безплодно: 1252 г. старањем „епископа вся зетскои области кѵрь Неофита, воспоминяющаго все недостающее из св. писателеи вь св. цркви архангела Михаила на мѣстѣ Иловицѣ[2] написан је српски монок анон. . . .

Овако је писао Никетић у споменутом Гласнику 1870 г. о зетској катедри и то ријечима ученога Руса Григоровића. А у 2 бр. „Сиона“ стр. 24. за год. 1874., пишући о истијем катедрама, које је св. Сава основао, заборавив оно, што је о њима прије писао, вели: „2 епискупија диоклејска или зетска. Ова епархија, којој је припадала и данашња Црна-гора, имала је своју столицу у Врањини манастиру, код цркве св. Михаила“ (sic). И, што је још за чудо, на истом листу под примјетбом наводи са свијем поуздане доказе, да је била на острву Превлаци у Боци.

Чудновата логика!

---

[1] Вид. Истор. Црне-горе Милаковића стр. 69. — Мој чланак „Врањина у Зети и Крисовуље на Цетињу“ у Гласнику XXVII, и моју расправу „Црна гора“ 1874 г.

[2] Вид. Путеш. Григор. стр. 182—183.

Управ оно, што је под примјетбом требало би, да је у главноме тексту, и тако би било исправно.

Никетић је то своје ново и са свијем погрјешно тврђење у неколико наслонио, како се види из цитата на једном мојему чланку „Врањина у Зети“ у Гласнику XXVII; те је и то један разлог више, да ове врсте напишем и кажем, да је професор Никетић с мало више пажње прочитао тај мој чланак, да то не би у њему нашао; по чем је тамо казано, да је у Врањини била српска зетска митрополија, али не с почетка, кад ју је основао св. Сава. Тако не би нашао ни цркве св. Михаила мјесто св. Николе ни на Врањини ни у том мојему чланку, коју спомиње Никетић.

Да је катедру зетске јепархије установио св. Сава на Превлаци у манастиру св. арханђела Михаила, то се у тврдо зна из наших домаћих љетописа и других писаца.[1] Али се до данас не зна тачно, које је године пренесена на острво Врањину; него се од прилике мисли, да је то могло бити с почетком владавине Балшића у Зети, и то од 1367—1380 г., као што је већ споменуто.

Ту би се могло поред Никетића, замјерити и уредништву „Спона“, што је пропустило без исправке или барем опаске, таку очигледну грјешку.

Професор Никетић такође погрјешно тврди и за будимљску катедру у Гласнику XXVII, стр. 108 и у „Спону“ бр. 3. за годину 1874., да је била у некакву „Будину селу на Морачи више Спужа.“[2]

[1] Вид. Pamatky... II. J. Шафарика стр. 59. — Путеш, Григорев. стр. 182—183. Monumenta spectantia historiam Slavorum merudionalium vol. I. p. 239—240. Загреб 1868 год. — Истор. Црне горе владике Василија Петровића Москва 1754. г. — Истор. Црне горе С. Милутиновића стр. 12. — Српско-далмат. Магазин за год. 1849. и 1850 стр. 45 и 41—50. Краткій Очеркъ истор. стр. 601 и т д, Голубинс.

[2] Вид. Гласник XXVII. Истор. развитак српске цркве Никетића стр. 108.

Такога села, колико се до сад зна, нема „на Морачи више Спужа;" па наравно, да ту није могла бити ни владичанска катедра.

Овака се иста гријешка находи за будимљску катедру и у руском црквеном журналу „Обозрѣніе" за Март 1870 г, у расправи о српској цркви професора Јована Пичете, одкуда је и прешла у Никетићеве чланке.[1]

За чудо је, како професор Никетић збуњено и недошљедно пише и о тој, као и о зетској катедри.

Мало прије казах, шта вели о њој у Гласнику XXVII, а позније до 4 г. опет вели у „Спону" број 3. стр. 41. за год. 1874. о истој катедри ово: „4. епархија будимска, мјесто будимљска. Будимље, — на Морачи више Спужа, по коме се и сва епархија звала, сад је село са развалинама старе вароши. Катедра је била у манастиру Ђурђеви Ступови у Васојевићима!"

Ово је права збрка.

Будимље село на Морачи више Спужа и Ђурђеви Ступови у Васојевићима; то је једно и исто код Никетића!

Ја сам већ споменуо у овом чланку, како се неки наши писци мало осврћу на стару ђеографију српских земаља, иначе би и Никетић знао, да је Будимље стари српски град у данашњим Васојевићима, гдје су сједјели жупани прије Немање, а и за његова времена, сједио је у њему његов старији брат Првослав, који је сазидао манастир Ђурђеве Ступове у растојању од града ¼ сах., гдје је св. Сава основао јепископију.[2] А то је далеко од Спужа и Мораче два дана.

И за ово је писац могао наћи потврде у нашим љето-

---

[1] Вид. Правосл. Обозрѣніе за Март-Москва 1870. г'

[2] Вид. Гласник XI. стр. 145. Прьвославь съзида црьковь у Бьдимли светаго Геωргіа ωть дваа стльпа". — Истор. срп. нар. Мајкова стр. 8. — Гласник V. стр. 37. Српско-Далмат. Магазин за г. 1866. стр. 182—183. Истор. Очеркъ... Голубинскога стр. 467.

писима и другим историјским изворима, као што се види из навода на овом мјесту. На почетку могао је видјети и у једном мом чланку у Српско-далматинском Магазину за год. 1866., гдје сам, објављујући морачку крмчију, у кратко споменуо о Ђурђевим ступовима, Будимљу и будимљанској катедри.

Сад је на реду захумска катедра, о којој такође има доста несугласнице међу нашим старијим и млађим писцима, а и неким руским, који су о том писали.

Има их, који мисле, да та катедра није ни била у Стону; неки опет, бркајући појам о Захумљу и Херцеговини, начинише читав хаос о мјесту те катедре.

Таки се хаос находи и у црквеној историји, која је штампана у Биограду 1856 г. и одређена за богословију. На њезиној 111 стр. стоји: „Столице српских архијереја биле су: 1. у Захолмији (Ерцеговини); 2. у Стону (приморју)“ и т. д.

Ово најбоље свједочи, колико је њезину писцу позната историја и топографија српских земаља. Он узимље Захумље за Херцеговину, а Стон, као најглавнији у Захумљу, ставља изван њега.

Професор Никетић ријечима Голубинскога доводи Стон чак у питање и сумњу, да се не би која друга варош могла разумјети под тијем именом, и на почетку тврди опет ријечима Голубинскога и троношкога љетописца у 2. броју „Сиона“ за год. 1874.)[1] у пркос толиким историјским фактима, да је захумска катедра била под гором Заломом у невесинској нахији (sic) и т. д.

Ја не могу, да појмим, како је професор Голубински, као озбиљан писац, могао онако „баснословно“ написати о

[1] Вид. Краткій Очеркъ исторіи православныхъ церквей.... стр. 582—583. Голубинскога.

захумској катедри у својој црквеној историји стр. 582—583, које је Никетић готово од ријечи до ријечи преписао, и с његовијем гријешкама у „Спону“ штампао!)[1]

По том није чуда, што се у Никетићевијем чланцима о српској цркви налазе многе супротности, недосљедности и очигледне гријешке; јер се из до сада реченога види, да он узима без свакога критеријума за поуздану готовину све, што се појави у богатој руској литератури о нашој српској цркви.

Да видимо, шта вели владика Петрановић у шематизму о тој катедри.

„Што се тиче другога мањега дијела садашње Боке которске к сјеверозападу, он је у црквенијем стварима, као саставан дио Захумља зависно од владика захумских, који су у почетку по установи св. Савве сједили у Стону у ондашњем Богородичном манастиру (a s Maria del piano вели Лукари, у Annali di Radisa lib. II, p. 54—55): пошто краљ Стефан Урош дечански г. 1333 уступи Стон и Рат Дубровчанима уз годишњи данак, те ови погазивши задану и заклетвом потврђену ријеч, да ће тамошње православне цркве и свештенство и на даље уздржати[2]), мораде уз калуђере и епискуп из Стона селити, пребивајући од онда он и прејмници му у унутрашњости Захумља (sic) у разнијем мјестима и манастирима, а у задње време (свршетком XVII вијека) највишу у м. Тврдошу близу Требиња.“

Из овога се види, да је владика Петрановић пажљиво проучио изворе о захумској катедри, јер све, што о њој говори до пријеноса из Стона у Херцеговину, основано је на историјским фактима. И ја не бих имао ништа овдје да додам, да је преосвећени писац казао, кад је из Стона

---

[1] Види „Спон“ бр. 2. стр. 22—22 за год. 1874.

[2] Вид. Monumenta Serbica p, 108.

пренесена, да је одмах смјештена у манастир Тврдош код Требиња, у којему је била до краја 17. в.

Које је године пренесена из Стона у Тврдош до сада се још тачно не зна.

У једној оригиналној читуљи требинских митрополита, која се находи у манастиру Дужима, а донесена је из Тврдоша, на првом је листу записан Висарион митрополит требињски, па за њим читав ниаз у све 25 митрополита, у којему су реду и они, што су по срушењу Тврдоша били у манастиру Дужима, и један у Мостару прије доласка фанариота[1]; јер су у тој тврдошкој читуљи редом уписивани.

Висарион се митрополит требињски спомиње год. 1596, а Силвестар 1602. г.[2]

Ако је овај Висарион био први тврдошки митрополит, онда би се могло мислити, да је владичанска катедра пренесена из Стона у Тврдош у другој половини 16. в.

Али је то сумњиво.

У Тврдошу је била, као што рекох, до самога краја 17. в. и потоњега рата на оном крају међу Млечићима и турцима.

Турци, које су Млечићи помоћу Срба истјерали из Боке, населе се у Требињу, гдје су неки имали своје земље, док су још били у Рисну и Херцегновом; а они, који нијесу имали — отму земље од Срба за накнаду оних, које су у Боци изгубили.

Млечићи их не оставе на миру ни у Требињу, него по наредби дужда Ивана Корнера 1693. г., ударе на њих, да их даље отјерају.

---

[1] Вид. Мој чланак о Тврдошу и Дужима у „Записк. географ. общ.“, или у „Зборнику“ Гиљфердингову Петроград 1840 год

[2] Вид. Slavische bibliot. Миклошића и Фидлёра II стр. 292. — Српско-далмат. Магазин за год. 1839 стр 134.

Уз Млечиће пристане и тврдошки митрополит Саватије Љубибратић с народом требињске нахије, и бој се отпочне; али тада срећа послужи турке, те устукну млетачку војску у границе млетачке државе. С њима је наравно морао отићи и владика Саватије с тврдошким калуђерима у Херцегнови, гдје им споменути дужд дâ један турски чардак, у који се смјесте на измаку 17. в. [1]). Тада калуђери тврдошки оснују манастир Савину близу једне мале и старинске цркве св. Саве поред мора на најлепшем мјесту у херцегновској околици, гдје се калуђери смјесте. А владика сазида себи малу резиденцију на Топлој код цркве св. Николе помоћу, коју му је одредио Корнер дуж млетачки за услуге учињене млетачкој републици.[2])

И тада је опет неколико српских породица пребјегло из требињске нахије у Боку и Далмацију, настанивши се неке у херцегновској околици, а неке око Имоцкога у неретванској околини.

Стари калуђери, који нијесу могли бјежати, пријеђу у садашњи манастир Дужи, тврдошки филијал, који је у растајању од Требиња 1 сах. на запад к Дубровнику у требињској Шуми[3]). Мало позније врате се неколика калуђера у Дужи од онијих из Савине, по чем су се та два манастира сматрала као један.[4])

Тврдош тада буде срушен, који је и данас у развалинама, а манастир се Дужи подигне, одржавши готово све земље и винограде тврдошке.

---

[1] Вид. Српско-далмат. Магазин за год. 1852—1853. страна 115—117. Опис манастира Савине Петрановићев.

[2] Вид. Српско-далмат. Магазин за год. 1854—1859. страна 157—159.

[3] Стара записка у дужком општаку.

[4] Вид. Српско-далмат. Магазин за год, 1854—1859. страна 116. И дужке записке.

Српски пећски патријарх опет подигне митрополитску катедру за Херцеговину у Дужима мјесто Тврдоша, гдје находимо првога владику Нектарија Зотовића.[1]) И тако је катедра херцеговачке јепархија била у манастиру Дужима од 1707—1777. г. Те је године преминуо у Дужима потоњи српски владика Стефан Мркоњић, и први грчки владика Антим дошао у Херцеговину, настанив се у Мостару, гдје је од тада катедра херцеговачке јепархије, коју запремају фанариоти од 1777 г. до данас.[2])

Херцеговина се је и у црквеном, као и у политичком погледу јуначки бранила од турака и фанариота, док је најпослије изнемогла и клонула. Но херцеговачки најновији устанци за народну слободу свједоче, да у њој још није изумрьо српски дух и народни понос.

Виђели смо. како је онај дио Боке од Херцегновога до Пераста био под црквеном јурисдикцијом захумских владика, али позније налазимо од 1753 г. да је тај дио имао засебнога владику с придјевом: намјесник пећскога патријарха.[3])

Та се је диоба догодила, по што је захумска катедра пренесена из Стона у Тврдош. Ну, прави узроци томе до сада још нијесу познати. Могло би се само нагађати, да је ту диобу изазвала потреба ондашње политичке ситуације и честијех ратова између Турске и млетачке републике.

---

[1] Вид. зап. у дужком општаку. — Сношенiй съ Востокомъ Муравьева ч. V. стр. 47.

[2] Ради чистине питања, ваља ми споменути, да је владика Аксентије Паликућа (дужки јеромонах) први сједио у Мостару мјесто Дужи од 1751—1763 г. А његов насљедник такође дужки јеромонах, владика Мркоњић није хтио да остави Дужи, као што је већ споменуто, да је ту и умрьо. Вид. Зборник Гиљф. стр. 664. — Српско-далмат. Магазин за год. 1849. стр. 166.

[3] Вид. Српско-далмат. Магазин за год. 1854—1959 стр. 159.

Ти су патријаршки намјесници сједили код Херцегновога.

Потоњи владика тога дијела Боке био је Стефан Љубибратић, који је оставио Савину у половини 18 в. и отишао у Далмацију, гдје од језуитских интрига није могао на миру бити, нити у њој за дуго остати. С тога пријеђе у Хрватску, потврдивши га тадашњи карловачки митрополит за владику у Костајници.[1]) А тада и тај дио Боке потпане под црквену јурисдикцију црногорских митрополита, као што је и онај од Грбља до Арбаније био под њом по оном уговору, који је већ споменут између владике Данила Његуша и дужда млетачкога Корнера 1718 г.)[2]

Тако је трајало до 1807 г. А тада, заузевши француска војска Боку, као и читаву Далмацију, ђенерал Мармон (Marmont) истисне црквенију јурисдикцију црногорских владика, и Бока потпане под црквену власт задарскога владике.[3])

Године 1870. Бокијељи добију засебну јепархију с владичанском катедром у Котору.[4])

Кад писац наше црквене историје нађе у својијем истраживањима на владичанску катедру и у Савини код Херцегновога, би ће му по овој краткој биљешци појамно, кад је и како постала.

Сада, да се дотакнемо и дабарске владичанске катедре, коју је св. Сава основао, и о којој су, т. ј. мјесту, гдје је основана, такође наши црквени писци несагласни, нити су њезино првобитно мјесто одредили с поузданијем доказима.

[1] Вид. Шематизам бокијељ. и дубров. јепархије 1874. Моје биљешке. . . .

[2] Вид. Истор. Црне-горе Милаковића стр. 129. — Три ориг. декрета Корнерева на Цетињу.

[3] Вид. Шематизам бокијињ. и дубров. јепархије 1874 стр. 7.

[4] Ilid. стр. 8.

Многозаслужни др. Даничић мимогред рече у Рјечн. срп. старина, да не буде „Дьбрь“, у које му је св. Сава основао јепискупију, у Херцеговини у Неретви.[1] Троношки љетописац, који је у опће доста непоуздан, изријеком вели, да је у вишеградској нахији.[2] Тако мисли и Голубински, којега Никетић копира.[3]

Премда има у Херцеговини у столачкој нахији један предјел с неколико села, који се зове Дабар; али нема у њему остатака од каква манастира, нити се у народу приповиједа о њему, или о каквој владичанској катедри.

Тако се исто не зна ништа ни о оном „Дьбру“ у Неретви осим оно, што му је само име споменуто у једној листини у Срп. спомeницима.[4]

Неретва и столачка нахија топографски су одмах до Захумља; те би и то био један јак разлог, да се сумња да је св. Сава основао двије јепискупије у растојању само неколико сахата.

Што се тиче мишљења онијех, који кажу, да је та катедра била у вишеградској нахији такође нема наслона у нашим домаћим поузданијим љетописима и листинама, за коју се изријеком каже, да је основана: „вь Дьбрѣхь вь храмѣ св. Николы.[5]

Истина, находе се развалине старога града Добруна у вишеградској нахији на рјечици Рзави, којега је Гиљфердинг лијепо описао.[6] Али се у том опису не спомиње, да је ту била владичанска катедра.

[1] Вид. Рјечник срп. старина Др. Даничића свес. I. стр. 321.

[2] Вид. Гласник V стр, 37.

[3] Види Краткій Очеркъ Голубинскога — Спон бр. 2. стр. 25. за год. 1874.

[4] Вид. Српске спом. Пучића стр. 134.

[5] Вид. Pamétky Шафар. стр. 59.

[6] Ви. Гиљфер. Зборникъ, Боснія, Герцеговина и Старая Србія стр. 108—112.

Гилфердинг спомиње само једну малу цркву у Добруну, која је поновљена 1822 г., и неслутећи, о каквој јепискупији. Он наводи и једну записку из те цркве, коју му је позније неко други исписао; јер у онај мах, кад је он био у Добруну, није могао имати стубе, да се пripне и записку препише. С тога, вели, да не јамчи за њезину потпуну истинитост.

По тој биљежци цркву је градио Немања 1170. г., посветивши је Вазнесењу; док се напротив зна за дабарску јепископију, коју је св. Сава основао, као што мало прије рекох: „въ Дьбрѣхь въ храмѣ св. Николы“ [1]

Да је у том вишеградском Добруну била јепискупска катедра послије св. Саве и од Добруна не далеко у манастиру Кратову, гдје се и сада виде развалине манастира и града, [2] има о том неких трагова.

На то ћу се питање мало послије повратити.

А сада ћу покушати на основу историјских извора и листина, да покажем мјесто, гдје је заиста била „дьбрьска ѥпискупиꙗ“, коју је св. Сава основао у манастиру св. Николе.

Из крисовуље дечанскога краља Стефана Уроша, од 1322. г. [3] јасно се види, да је била у Старој Србији у садашњој дибарској нахији, гдје се и данас виде зидине манастира св. Николе и јепископије „въ Дьбрѣ“ не далеко од развaљенога града истога имена. [4]

Да би било поузданије и очигледније ово, што рекох о мјесту катедре дабарске јепархије навешћу овдје нека мјеста из споменуте листине.

---

[1] Вид. Pamatky... Шафар. стр. 59. — Monumenta Serbica стр. 564.

[2] Вид. Кипертову карту јевропске Турске.

[3] Вид. Monumenta Serbica стр. 564—565.

[4] Вид. Кипертову карту јевропске Турске.

У њој између осталога вели краљ .... Станимирь Страхиинь.... Добрихна и Бане оу Соухогрьлѣ, кои бјехоу такожде ѹписани вь ѡтьчинѣ ми хрисовѹлѣ, и вьзехь и дахь светомѹ Николѣ ѥии, скоупии Дьбрьскои, а за не дахь замѣноу светои богородици Градачаньскои у Полозѣ зодри црькве светаго Димитриꙗ....

Још ћу споменути нека мјеста ради бољега објашњења, која краљ спомиње, као границе те земље, коју је дао дабарској јенискупији... „По Липлꙗню и по Моравѣ и по Топольници, како ѥ било и ѡдь искони, и по Вранию, и по Славищоу, и по .... Злетовои и по Морозвиздоу....“

Готово су сва ова имена мјеста и до данес остала непромијењена, находећи се у Старој Србији у кичевској, скопљанској и дибарској нахији.

У прилог овом тврђењу навешћу још нешто из једне записке из путеш. Григоровићева, коју је нашао у Павлову манастиру у Атонској гори у једном јеванђељу српске редакције. [1]

....Сиѥ светоѥ евангеліе написа се и сврши се повелѣніемь преосвещ. господина архіеписк. всѣхь срьбскихь земль и поморьскихь кѵрь Данила, тогда владычествоующему на прѣстолѣ светаго светителꙗ кѵрь Савы прваго архіепископа срьбскаго, вь дни богомь дарованаго и богом просвѣщенаго и прославлѥнаго превысокаго крала Оуроша третиꙗго господина всѣхь срьбскихь земль и поморскихь Далмацие, Травоуние, Захльмии, и Диоклитиѥ .... а сина своѥго богомь дарованаго Стефана нарече

[1] Вид. Путеш. Григор. стр. 18—22.

да ѥсть младыи по ніѥмь краль, и посла ѥго на безбожные и поганые Бабоуны. Онь же шьдше сь помощію божіѥю сь многи вои створи побѣдоу на нихь.... И сіе светое и божественое ѥвангеліе написа се оу светихь апостолѣхь оу Пеки оу Ждрѣлоу повелѣніемь и благословеніемь прьвопрестольнаго и преосвещенаго господина и оучителꙗ всеѥ срьбские земли и поморьские кѵрь Данила... быти архіереа на престолѣкѵрь Савы. Сьврши же се и написа се сіе свето... ѥвангеліе вь ѥпископии срьбскаго Дьбра при всеосвещенномь и всечестнѣмь ѥпискоупѣ кѵрь Николѣ, иже многіе троуды и поты приѥ, зижде храмь падьшии светаго архіереа чудотворьца христова Николы... оть безбожныхь и бледивыхч проклетыхь Бабоунь. И ꙗ многогрѣшніи монахь Никола бивь игоумень светые лавры стоуденичьскиѥ исписахь сие светое ѥвангелиѥ вь лѣти ҂.ѕѡлѕ. индикта ӣ (6837—1329. г.)“

Из ове се записке јасно види, да су Бабуни или Богомили срушили „дьбрьскоу ѥпискоупию“ и манастир св. Николе, и да је за то млади Душан ишао на њих с војском, те их разбио и казнио, и да је манастир о јепископију опет поновио владика дабарски Никола.

Приједјел у дабарској, или како се данас зове дибарској нахији, у којему су Бабуни становали поред онијех у Македонији, и сада се зове: Богомили.[1] Те и то потврђује, да је тамо била дабарска јепискупија, коју је св. Сава основао.

Професор М. Милојевић, који је путовао по Старој Србији и између осталога прегледао и зидине дабарскога манастира св. Николе и старе српске јепискупије у сада-

[1] Вид. Кипертову карту јевропске Турске.

шњој дибарској нахији, нашао је у цркви (која је још и сада узгор, али јој је свод гдје-гдје проваљен) један натпис, који се у нечему разликује од Григоровићеве записке. Али се и из њега види, како то, да је та катедра заиста била у садашњој дибарској нахији, тако и то, да су је Бабуни срушили, и да их је Душан још за живота свога оца растјерао и љуто казнио.

Ради јаче потврде навешћу овдје из тога натписа један одломак, дугујући за то захвалност г. Милојевићу.

Процѣтваше вь нась ѡ господѣ свещенодѣтельми блаженны и великы намь архиѥреи и слоуга христовь вь светыхь ѡтьць нашь Иаковь митрополить архiепископии прьваго... кѵрь Саввы вь храмѣ св. и вел. христова архiереа и чюдотвьрьца Николы вь дольнѣмь Дьбри, ѡсновани вь лѣть ҂ѕзл — прьвимь архиепископомь.... кѵрь савомь падьши и разсипанни поганими бледивимь и проклетимь безбожнымь ѥротикомь, рекьвши Бабоуни, не вѣровавшихь вь Спасѣ двоухь ѥстьствь...[1] многими труди и пот иприѥ зижде и ѡбновлѩѩ... храмь митрополии светителѩ кѵрь Савы вь дольнѣи Дьбрьнѣ....

Даље се набрајају мјеста по Македонији, у којима је Душан за живота својега оца истријебио Бабуне и т. д.

Послије оваких аутентичнијех доказа, мислим, де не може већ бити сумње о мјесту дабарске јепархије, коју је св. Сава основао.

Узгред ћу споменути још и то, да су турци у 16. в.

[1] Овдје нема имена владике, који је обновио дабарски манастир и јепископију. На зиду, с којега је натпис исписан, слова су на том мјесту изблиједјела тако, да се не могу прочитати по ријечима Милојевићевим.

срушили стари град „Дьбрь“, и да је тада запустио и манастир св. Николе и јенискупска катедра, основавши мало даље нову варош и прозвавши је Дибра, у којој је од тада до данас и владичанска катедра.

На пошљетку да бацимо још један поглед на Добрун у вишеградској нахији.

Добрун, како се сада зове на рјечици Рзави у вишеградској нахији и Кратово о Староме влаху[1] били су у средњем вијеку градови или тврдиње, од којих се и сада виде зидине.[2] Код њих се виде такође зидине и од манастира. А у Добрунy је црква поновљена, као што је већ споменуто 1822. г.[3]

По што су Турци освојили Босну, сруше та оба града, као што су и многе, који су им отпор давали, па су тада наравно и манастири код њих запустјели.

Има трагова (али до сада још нема за то поузданијех доказа) да је и у овом вишеградском Добруну била владичанска катедра, која је могла бити, по мојему мишљењу, основана послије смрти св. Саве, као што су још многе друге поред оно 8[4] основане, и да је обухватала сјеверо-источни дио Босне и један дио Херцеговине, тако звану, дринску кнежину.

Па, по што су турци освојили Босну у другој половини 15, и Сарајево основали почетком 16. в., и по што је тада пропала богомилска хијерархија у Босни, могла је бити

---

[1] Ово Кратово у Староме влаху не треба узети за оно у Старој Србији.

[2] Вид. Кипертову карту јевропске Турске.

[3] Вид. Гилфердингов Зборникъ.

[4] До сада су домаћи историци и писци набрајали 12 јепискупија, које је св. Сава основао, а ја их не находим више од 8. — Остале су доцније основане. Ако буде живота, ја ћу и о том расправу написати.

пренесена владичанска катедра из вишеградскога Добруна у Сарајево, гдје је заиста налазимо 1620. г.[1]

То мишљење у неколико потврђује и оно што су се сарајевски митрополити звали и потписивали: добро-босански, а који пут и кратовски. Да би то било појамније, ваља ми казати, да се мисли, кад су у Добруну становали митрополити, да су тада имали подручнога јепискупа у манастиру Кратову у Староме влаху; те би се и из тога могло изводити, да је српска добро-кратовска катедра пренесена у Сарајево, гдје је и сада.

Ово остаје као хипотеза док се не пронађу и за то поуздани докази.

У старијем листинама 15, 16 и 17. в. находе се трагови, да је била владичанска катедра у манастиру Милешеву;[2] а на крају једнога пентикостара (србуље) у манастиру св. Тројице код Пјеваља забиљежено је, како је писан при патријарху пећском Паисију и митрополиту петровском и полухерцеговачком Лонгину.[3]

Писац српске црквене историје у своjему истраживању наћиће трагова, да су у Херцеговини биле у 17. в. још двије владалачке катедре поред оне у Требињу: једна у Пиви манастиру; а друга у Оногошту, која је обухватала Дробњаке, Колашин, двије Мораче и Ровца; и неће моћи избјећи забуну при питању, како су, и за што постале толике владичанске катедре у малој Херцеговини.

Ја не знам, за сада казати о њима друго, него, да су постале неке 16, а неке 17. в., и да су биле ефемернога живота.

[1] Вид. Гласник XXXVIII. стр. 188.

[2] Вид. Срп. спом. Пучића. књ. 2. стр. 128.

[3] Тај је Петров манастир био у Бијелом-пољу на Лиму, на којему су турци начинили џамију у 17. в. Бијело је поље политички и административно припадало Херцеговини до 1851. г. а од тада је с Босном по новој политичкој и административној подјели.

Зна се, да је српски народ у 16., 17. и 18. в. најжешће гоњен и злостављен од потурица, и да му ништа друго није остајало за утјеху, до очинске вјере, манастира, гусала и народнога свештенства: па би се могло нагађати да су пећски народни патријарси умножавали српске владике у том циљу, да тога мучног времена сачувају народ у вјери.

Једну малу слику народнога мучења онога грознога времена навешћу овдје из биљешке 17. в., која се находи на крају једне србуље у пјеваљском манастиру.

.... „Агаренѣ велику бѣду твораху своимъ паданикомъ: даны въземлюще на въсакъ денъ; и овіи одъ христіянъ свезаеми, иніи биеми, и иніи же пхаеми, иніи же бѣгаху въ туждіє страни, оставляюще домы и села. Увіи! какови позоръ бѣ видѣти: оста земля добрихъ пуста: людіи же и скотъ и плодовъ землънихъ. Въистину, мнозіи тогда живіи, ублажаху умршихь, таковіє бѣды немогуще трпѣти.“....[3]

Док се још више бриберу листине и биљешке по манастирима, црквама тога времена, и разнијем архивама и од по јединијех лица, онда ће се моћи и питање о тијем катедрама расправљати и на чисто извести.

[3] Из мојијех биљежака још нештампанијех.

МОРАВСКА КЛИСУРА
МЕЂУ ОВЧАРОМ И КАБЛАРОМ

СА ЈЕДНИМ ПЛАНОМ

написао

МИХ. НИК. ИЛИЋ

Кад навале топли летњи дани, кад по доловима и шумама затрепери загрејани ваздух, — врло често повили жеља у здраву човеку да у прве слободне часове јурне кудгод у брда, да се надише свежа ваздуха и да се нагледа лепих погледа. Друг је у таким приликама што и брат. А ја сам у томе био особито сретан прошлога лета. Од дужега времена стајаше један мој добар пријатељ у врлетима овчарским, и једно он а друго и то да посетим ове усамљене стране, где још никад не бијах, у час обрнуло ме је тамо.

Кад се из питомога Чачка, под вече погледа к западу уз лепу Мораву, два сахата више затвора се поглед двама високим кликовима. Оба ова, врхасти Овчар с десне а зупчасти Каблар с леве стране, у модрој вечерњој светлости, стоје ка огромни ступови на вратима воденим, одакле се ваља Морава, највећа српска вода. Много сам слушао прича о овоме ждрелу, о огромноме стењу што затвара

водену бразду у уски склон, о силноме шуштању воде, где се говор не чује од шума, о силним самим намастирима, о збеговима старим и о још сто других ствари, — доба дође да одем сам тамо те да очима својима видим сва чуда од прича.

Мој ме пријатељ чекаше у намастиру Сретењу. До тога намастира иде се пуна два сахата главним друмом ужичким, па онда сврће право ка Овчару, и хвата се винограда наковраћских. После ¾ сахата излази се лошим крчаником на Јелицу под сами Овчар, и још за 1 сахат од прилике, обишав овај врх са његове јужне и западне стране, јаком низбрдицом долази се у Сретење, највиши намастир у овим врлетима.

Кад човек погледа на место и околину овога намастира, мора се доста зачудити што ће он овде. Над њим самим издигле се грозне стене овчарског клика, према њему стоје голетне литице кабларске преко Мораве, а испод међу обојима, дубоко у јарузи промиче бесна вода — но од ње се ништа не види. За лепих дана летњих, овде и може бити што год лепога, што ми варошани обично зовемо, но кад се мало заоблачи, кад обузму густе магле све врхове, и кад се стану прегонити преко превија — онда је овде одвећ жалосно. А кад настане зима, кад снег и зимска студен и у долинама додија — живот је овде права мука. Ова је непријетност у толико силнија у колико ни пун сахат и по одавде, простире се лепа долина, пуна живота, која стоји у нај јачој супротности према овоме месту. Сретење је сувише само: намастир обичан, неколико ћелијца, један ред од одаја за млађе и оставу и једна кула 5—6^{m} висине — то је све. Нигде у около на пола сахата ван зида намастирскога, нема живе душе мирске. Па ипак имаде људи који овака места воле. Сретење је подигао један ћудовити калуђер, који је био владика, и особито је волео

стајати овде. Његова је душа находила забаве у овоме стењу њему се допадала тишина. У кули својој прибавио је доста књига, које су калуђери писали и он је без сваке сумње читао.[1] А за овакав посао, једини је услов после смирене душе још тишина. У самоћи, коју нико (или ретко кад) није могао помутити, поникла је и држала се дуго школа нашег првог књижевног образовања у народу. Овај утицај намастира био је особито жив за времена наше самосталности, а у доба робовања, ова мирна места однеговала су многога борца за слободу и многога првиша у народу. Неприступни својим положајем намастири, нарочито ови овчарски и кабларски — били су склониште нејачи и чељади, док је мушкиње ишло на богазе и заводило душмане у планине. У оваким приликама, колико ли је грозно било кад је се каква чета тајно прикрала овим збеговима? И данас причају овде међ' овим странама место, где је мајка скакала с децом у воду, где је се момак са девојком утонио, где су у стењу димом погушени. Несрећни су ал и лепи листови ове историје, што је остала забележена на литицама овима. Ал је и красна била улога ових мирних и светих људи, којих се нужда народа тицала онда као своја, који су тјешили најслабије и који су ишли у бој напоредо са нај јуначнијима! —

Постанак овога намастира стоји у свези са једном значајном успоменом из наше историје страдања. Ту су негда можда још од 200 год. стајали остатци намастира и место је било пусто. У доба наше борбе са Турцима ове су стране биле још много непознатије и више пута бивали су овде збегови. Но последњи пут било је најгоре. У страни

[1] Некако фатално, у овоме је намастиру и данас један калуђер — мислиоц. Интелигентни игуман Венедик има довста такву библиотеку од природних и природо-философских студија, да би се многи учевњак од заната могао њоме поносити.

под Овчаром па до Мораве био је збег скоро од половине Драгачева: но нађе се један Вук Бранковић (имена му не знају а и не треба) драгачевски, прокаже турцима и они ударе те утру готово сав несрећни збег, које тим што су поубијали, што је од страха у воду поскакало и што су у ропство одвели. Но једном делу збега помогло је пожртвовање јунака. Неколико њих одважнијих људи, који се ту десише, стало је на пут турцима, и пошто им убише двојицу у страни на уској стази (према Преображењу), — остали вратише се. Срећан је био збег у шуми у Бањици у потоку изнад бања јер за њега Турци не дознадоше.

И са тога страдања поменути владика обнови старо име намастира Сретење.

Из Сретења нема ни пун сахат до на Овчар; дан је био чист и ми се одмах решисмо да изађемо горе. У толико је више овај пут био за мене драгоцен, што сам већ одавна знао да ћу оданде имати врло широк поглед, што ћу од један пут прегледати сву клисуру и што ћу овоме врху измерити анероидом висину. Овчар је мерио још Бује при своме путовању по Србији, али ми се кота његова учинила са свим погрешна.

Из намастира полази се за на брег јужно уз један дô преко ливада; после неколико минута пењања поглед већ измане изван литица кабларских, и угледа се део црногорскога среза ужичкога, а по најпре врх Субјел и после изворни предео Скрапежа. За четврт сахата прилорита пењања излази се поред калуђерскога стана на превију под сами Овчар. Ова лепа раздељица има чудно име Корона.

На полчици 20—30ᵐ изнад Короне данас бијаше високо нжђикао јечам, но са свога виднога положаја врло је веројетно да је ту негда каква кула била. Моме другу то особито у очи падаше. Са овога места види се велики део Драгачева, доста од ужичкога округа, ка граници, Руд-

ник, градић на Субјелу и оба градића таорска у врх Скрапежа. Овако је место таман и за поглед и за давање знакова — и није чудо што су римљани особито волели овака места; у брдским пределима као што је овај, ретко је где врхаста и згодна брда према околини, где није стајао какав стари градић. Но душа ваља, ми на Корони не приметисмо никаквога старинскога зида.

Са овога лепога места, хвата се поред плота намастирскога уз крш овчарски. Гомиле сназатога камена вапнога — то је једини пут за горе; но још има и нешто кржљавога чечара и може се прилично обравно обавити, те се са југозападне стране излази преко голога крша на раван на врх брда. На тој равници имаде побијен древни крст, где се за лепих летњих дана искупља младеж те игра и весели се. Иначе врх није са свим голетан, но имаде кржљавих и по већих дрвета. На самоме врху видесмо некако мекше лиснато камење, а иначе целокупно је дебло од белога вапнога камена. Само је са северне и северозападне стране т. ј. са клисурске обрасао буковом гором, па веле да по литицама имаде и борова, — иначе све три остале стране сама су прљуша и црвена почила врло жалосно изгледају. Са обрасле стране на северу, кпик се управо до у Мораву спушта: ту је непролазна врлет, и причају о грдним жутим змијама са главом као две песнице; иначе од зверића имаде и срна. С других страна врх се спушта као у полицама (басамацима); источно на Паковраћу и зелене селске винограде, јужно на село Дучаловиће, на западној је страни горовити поток Бања, што од Марковичке механе и приточица у Дучаловићима од Овчара долази.

Тек кад се на врх измане, онда се види лепо прави положај ове планине. Онда се јасно може запазити како је то крајњи нупак великој размеђи са Јанкова камена, која двоји воде Иброве од Моравиних. Како се та греда не-

непрекидно пружа са границе ужичке, на Великој ливади више Вршбаја мало свреће од северног правца на исток до Кома на Чемерноме, па обрће северо источно до испод Каоне, хвата се за релативно ниску превију и одатле обрће се западно свом Јелицом планином до на Овчар. Северо западна страна ове планине Јелице, пада у Бјелицу, највећу драгачевску реку, а северо источна спушта се на друм међу Чачком и Карановцем и с ње полазе многи поточићи, који готово напоредо у Мораву ускачу. Овчар са својом грдном релативном висином од 731 метра над Моравом стоји међу по највишим странама у свој Јелици, а над му је Морави као што је више речено, готово као зид. Но овај непрекидни повијарац, као да је још ишао и даље одавде, јер да нису кабларске литице овде тако страшно водом пролокане и тим од Овчара одвојене — то би све била иста греда, која готово северно иде по међу Каменице и више ситнијих вода моравских, те долази до Гојне горе, Зајчице, Субјела у ужичкоме округу, па одавде и опет као мало залактив иде голим врлетима на Црни врх виш Скакаваца, на Плећ, Краљев сто, Маљен велики и мали и. т. д. Узгред нека је поменуто да се ова веза врло лепо види са Овчара, и да је она у оној греди што у Београд улази.

Дебљина ове кршевите греде код Овчара, или управо дужина саме клисуре моравске износи до пет сахата а и више идући оним завојицама воденим. Гомиле стења и тврдих страна започев од Лорета виш' Јовићевића кућа у Табановићима с једне стране, и крајњега краја Сјекире код села Дљина од саставка Бјелице и Мораве, непрестано окољавају ову водену бразду, и високе стране као да се надмећу преко Мораве једна с другом. На левој страни Орлојевица на десној Сјекира, на оној Кнјевчица и Каблар на овој Дебела гора пуна горе и овчарски клик. И твр-

доња ждрела иде наизменце: у горњем делу од Овчара десна је страна тврђа и нераздвојитија: осем Бање воде, коју поменусмо више да од марковичке механе долази, — ниједан више поток не просеца овај врлетни зид у свој овој самој клисури; док с леве стране на тој дужини, осем некојих ситнијих јаружица испод Јеминске стијене, има јако врѐло у Јелен долу са Табановића озго из крша, има Папратинска ријека, па Тучковска и за њом Асанов поток — међа ужичка и рудничка. Од Овчара опет на ниже, десна је страна отворенија а лева тврђа, и тек у дно склопа с леве стране ускаче маљенска вода Каменица а с десне мало више паковраћски мали поток.

И доиста јесте чудно, кад се са камене анте на врх Овчара погледа, како се ломи брза Морава кроз овај јад од препона. Завојице око намастира Јовања, које се из плана лепо виде, јесу урнек планинскога тока. „Морава је плаховита“ — па и опет морао је силан број векова проћи док је она са свом својом снагом постигла да отвори колико толико удеснијег корита и да остави по коју лепу лучицу у Тучкову, што се онако дивно онде у тишку зелени. Па и опет то је корито толико извијено да се од Мораве види тек нешто око Благовјештења и Јовања — иначе сав остали ток у клисури ни с ове велике висине није у стању да се оком ухвати.

Дуго бих ја овде на овој каменој анти седио, пуштајући стење у Мораву, слушао тутњање од пада и гледао сав овај страховити ред од маса и сила, — да ме не подсети мој друг и позва да одемо на други крај ове висине. „Погледај овамо на овај рај“ рече ми и показа руком на изванредно лепу долину Моравину ка Чачку и Карановцу. „Гледај и помисли само шта би могло од овога предела бити, а шта је он данас!“ И доиста! Никад зар човек не може доћи на такве мисли о пределу и људима у њему,

као кад се испне на какву висину, с које од једном савлада даљине. и погледом саставља сва места у њему. Са овога клика. поглед се пушта на најдивнију долину на свету, и докле се оком може догледати тамо ка југо-истоку све из једна види се широк зелени појас од самих гајева и китњастих древета. Обе стране долине, која је три и по до четир сахата широка, Вујан и Котленик с једне и сва Јелица с друге стране — као да су само питоми степени, да поглед још живљим учине. У даљини бели се Чачак, а лепи друм Карановцу чисто се може оком обележити, како веруга кроз шумарке и зеленило. Бистра велика вода дере овим пољима, те призор чини још шаренијим још много интереснијим. Боже мој! На колико ли се мисли мора доћи, гледајући све ово!

Када свуда у около на брдима снег обели, овде у овој долини копнина цвета; па и опет човек овде то исто и тако исто ради на усевима, као и у најмртвијим брдима. Никога зар још нема да се што више користи овом питоминомом. У пределу где би свашта готово родити могло, човек је још и сада полу го!

Зелена древета, скупа и корисна, што су покрила стотине потока и страна — тек толико користи овоме човеку, колико да огрије душе. Толике красне речице што од Чачка до Карановца у Мораву ускачу — промичу пољима, али нема руке да их обрне и другаче на своју корист — осим да ујма донесу!

С границе наше нема више да прокуца звоно кирџије босанскога -- Босна је данас од нас веома далеко.

У нашим селима нема неговања свило-буба, нема неговања руже, нема ткања или такога чега од цене — данас је крпа туђа све заступила; у нас се само од дана до дана живи.

А ено га Чачак бели, кога песма тако лепо пева, колико је данас заостао! Као да не мари за успоменама, што

он стоји на истоме месту, на коме вредни римљани много срећније живише. По његовој околини наћиће се и данас још доста остатака од шарених стубова и плоча с гробова оних људи, — али као да је живим људима још једини поносе гробље. Све је то узвик на посао, али посла нема. У чаршији чачанској једва се од воде брани: Морава је у неку руку терет њој самој. А колико ли је благословена ова вода! У Чачку би могла одјекивати песма посленика који коже чини, онога који студеничку и старовлашку вуну прерађује, оних — који чоху граде, онога ко свилу израђује, и радило би се стотину других послова, које данас толико плаћамо а које не умемо да урадимо. На место тога у Чачку данас стоје на пијаци кржљаве овце, као и онамо преко планине у маленој у ичкој Пожези.

По остатцима, који се на обадва та места и у Пожези и у Чачку наћи могу, — лако је закључити да су они некада у римско доба морале бити велике две етапе. На први поглед, кад се погледи на карту ових предела, може се одмах разумети сва њихова важност географска и топографска. Ови су услови били од најпресуднијих у време римско, кад се одређивало какво место за насеље или колонију. У наше доба, како још нису свестрано испитана наша места, још се није ни одредила њихова односна важност. Но може бити да ће се „старинска“ оцена и данас сложити са нашим посматрањима. Римљани освајајући културно ове земље, — ишли су из центра у два правца: морем и низ дунавску поречину. Дунаво им је било најважнији пут на северној страни, и идући одатле на југ — они су експлоатисали понајпре и по правилу све долине од већег значаја. У Шумадији наћи ће се више трагова њиховог овде бављења, из долине горње Мораве а поглавито Подриње пуно је њихових трагова.[1] Поседавши Дрину, њима је ваљало имати

[1] О овоме биће говора пространијега у „Опису ужич. округа.“

саобраћаја и сигурнога пута са Мораве. Тај је додир био у крај најзападније тачке Моравине: која је од Чачка до Пожеге образовала као крајњи бастијон широке долине. Оба ова места, положена: прво у плодној моравској долини, а друго на ушћу широке котлине састављене од многих вода: била су средишта власти и културнога рада. У то доба врло је вероjетно да је било пута директнога из Мораве на Дрину преко Пожеге. Траг се овоме путу данас не може разазнати; но по природи земљишта и хорографскога склопа, могао бих мислити да је тај пут ишао из Чачка уз Мораву у Пожегу, и одатле продужио можда уза Скрапеж.[1] Но можда је се ишло на Ужице које је такође као и Каран на Лужници било несумњиво римско насеље. Тек туда преко тих крајева ишао је пређе главни саобраћај насеља на Дрини и Морави и насеља пут мора Јадранскога. Онда у то доба, бар још до скора памтило се, ишло се у Скадар на Васојевиће и преко Гробзезе у врх Лима слазило у Цем за скадарску долину. Тада је било без сумње и пута из Карановца уз Ибар, за који пут имаде несумњива доказа град Маглич.

Ових путова данас нема, но у њиховоме развићу, осетиће се животна снага коју данас остављени крајеви, могу изјавити. Струја са богатога приморскога појаса укратиће се и опет са током од Дрине и Мораве — и овај покрет биће кадар да донесе среће нашем народу. До тога пак времена, неми трагови римски, који данас вире из њива[2] биће изредна прекора нашем појасу и опомињаће га на посао.

Црне су биле мисли ове, и мило ми бијаше, кад се

[1] О могућности овога пута биће нарочитога говора у „Опису ужич. округа."

[2] У Пожези. Штета што се ове ствари на једну гомилу не скупе На једноме се у Пожези кава туче а други један стоји у блату.

сетих оне изреке Струвеове (у његовој Историји света): „Не држим да је земља долина беде, нити да је она израз божанскога савршенства. Наше данашње доба по свој прилици је боље у многоме од старога, — само ми је то једино за муку, што не стојимо на оној висини врлина, слободе (ја бих рекао и благостања) за које је човештво дорасло."

Са овога места вратисмо се и опет на рудину код креста. Ово место, тек 4—5' више од места одакле Мораву посматрах — може се једино поносити, да се с њега свуда у около без сметње у једанпут гледа.[1] Одавде се тек може да оцени само, колико је Овчар важан у географскоме и тријангулаторноме одношају Србије.

Докле се оком догледати може свуда у около, нарочито југозападу и југоистоку — једино се поглед на брдима зауставља. Овде са југа готово непрекидно могу се пратити све широке планине и просеци гранички од Црнога врха виш' Бинића, на Радуловац у врх Црне ријеке, Јанков камен, Голију, Ступску чесму, Јавор, Чемерницу. Под овим планинама готово напоредо полазе саставци Студенице, Моравице и Ношнице. Са равних и високих планина границе, поглед се баца на стеновити Мучањ виш' Катића, на дебелу стену Кукутницу у врх малога Ръзава и на сва врхаста и кршевита брда Ариљска до Малича, Остреша и Благаје; преко ових још даље, поглед се зауставља на Клекови и Плећи више Бијеле ријеке, разпознају се склонови великога Ръзава код Округлице и види се лепо дебло планинско код Бијеле главе, Јасенове и свом Муртеницом. Па се разпознаје почетак Златибора, како се Чигота за Муртеницу везала, виде се оба дебла Чиготина изнад Катушнице, и све ситније и ситније протегао се венац до над Чајтину (Градина), па на Подгорину, Груду,

[1] Ваљало би само посећи нешто мало древета што погледу сметају,

Камишину, Препелишта — које планине све дотле затварају источну страну Златибора. У сивој одећи још се догледају врхови од Јањча више Плоче и од Стоца виш' карауле Штуле, а Шарган где излази друм из Ужица за Мокру гору види се као у гомилицама; па и опет као нешто пење се венац на велику планину Збориште у врх Таре, која као да се дотакла до брда босанских, што се већ једва приметно у Осату виде. Одавде се поглед са свим обрће западу: ређају се косе од најближих над Пожегом, која се под Лоретом белуца, па даљих ка Трешњици на друму за Ужице, Забучје над Ужицом, Поникве код Буквића хана, Кадињача и у около на Јелову гору, Дрмановину изнад лепе котлине Сјече ријеке, па свом гредом, која је у села замакла на Маковишта до малога Повлена, више Таора. Велики Повлен не види се јер је за малим, али се види врхаста Гњила Присјека, Зарошка гора, подгорина малога Повлена, извор таорске ријеке и оба града у Таору: виде се у низини склонови Кладорубе, а преко њих горе врхасти древновачки клик, који је везат за Букове, где иде друм Ужички за Ваљево. Голетни Козомор до Букова као да је ту, тако се лепо виде његове ивице, и камена анта у врх амфитеатра скакавачкога, и Црни врх до ње, од кога и опет започиње природа златиборске вегетације и стења, и све ближе северу, велика Плећ, а испод врхасти Субјел и двовршха Зајчица виш' Гојне горе. Краљев сто домакао је до равнога Маљена у врх Толетина поља. Рујор, Сувобор, Рајац, Островица и Рудник све се једно за друго нанизало и као да је веома близу. Ка истоку од Вујна види се дивно сав протегнути венац до Котленика и Карановца: а и преко овога венца брда Гледићска, Дулени а можда и Јуор у доњему Левчу.

Од великих брда на југу, са Црнога врха више Бинића, греда је нераздвојна и висока ка Бисер води, Црепуљнику:

виде се јасно кршеви Радучела више Студенице, док Чемерно блиско и високо не затвори ту десну страну Студенице и поглед се пружа гредом на Борову страну, до Каоне и свом Јелицом. Изнад Карановца нагомилале се гомиле Столова а преко њих извирује Студéна и Савина Трпеза. Далеко на југоистоку у сивој магли трепери Јастребац изнад Рибарске бање. Још су ми говорили да се одавде каткад виде неке снежне горе на југу изнад наше границе (? Комови), и још нека врхаста планина северније од Јастрепца — Хртањ, — које ако би се обистинило, Овчар ће бити једна међу најређим тачкама у нашој отаџбини. Но и овако овај је клик на такоме месту за Мораву, да се са њега једнога могу врло лако узети правци ⅔ моравина тока: од Овчара до Јанкова камена — врѐла, и опет од њега на све готово до Сталаћа. Цена је дакле ове тачке за овај посао без сваке сумње изванредна. Нека се даду ослонци: Авала, Повлен, Овчар, Ком на Чемерноме, Хртањ и још две или три тачке у источној Србији, — па би ово 7—8 тачака било довољно да се за њих вежу тругли све данашње Србије и да се начини сигурна карта.

Ја сам имао са собом Хосардову ручну бусолу, и ево њоме некојих праваца са Овчара, које сам узео што могуће тачније.

Бусолин је круг 400°.

1. Са Овчара Моравин склоп под Јанковим каменом . . . . . 8° од југа зап.
2. „ „ вел. Острeш врх у арил. срезу изнад саставка вел. и мал. Рњзава. . . . . . 47° „ „ „
3. „ „ Брјјач највиши врх на Муртеници у златиборскоме срезу . . . . 61° „ „ „
4. „ „ Пожега . . . . 87° „ „ „

5.	Са Овчара	Шарампов највиши врх на Груди виш Бранежца (Златибор. срез)	94·5° од ј. зап.
6.	„ „	Орлојевица код Мораве виш Гучкова	60° „ сев. „
7.	„ „	Ступска чесма на граници старовлашкој	13° „ југа „
8.	„ „	Шарган виш Кремана: друм од Ужица прелому Мокрој гори	запад.
9.	„ „	Збориште један крај (по дужини)	97° „ југа зап.
10.	„ „	Збориште други крај (по дужини)	95·5° „ „ „
11	„ „	Малич врх виш' Аџина брода	31° „ „ „
12	„ „	Мучањ највиши врх . .	33° „ „ „
13	„ „	Повлен мали	49° „ сев. „
14	„ „	Субјел најв. врх . . .	47° „ „ „
15	„ „	Забучје изнад Ужица . .	западно (као Шарган)
		Тако и друм на Трешњици међу Пожегом и Ужицом.	
16	„ „	Врх више Буквића хана на Пониквама према Буљи	88° од сев. зап.
17	„ „	Дрмановина град . .	67° „ „ „
18	„ „	Гњила присјека стена . .	59° „ „ „

Дуго сам ја стајао овде на врху удубљен у мислима; хоризонат преда мном чињаше ми се безкрајан, и гледах места где сам проходио. Сунце је јако светлило, око мене била је свуда мртва тишина, и само по која мала мушица зујала је весело на чистоме зраку . . . Колико ли се пријетно сећам ових лепих часова што проведох овде.

Мој друг бијаше давно већ сишао и нестрпељиво пуцаше својом пушком, али се мени није силазило. Дуго сам гледао ове лепе плаве косе и мрке долине, док се не реших да најкршнијим делом стране пођем доле; поглед ми се све више и више затварао, док на Корони ни половине не имадох га већем. Полагано слазио сам доле, полагано опраштах се са једним по једним брдом под Повленом, док ми готово сва не утонуше. Још сам Субјел највише гледао, али и њега нестаде ми; жалосне стене кабларске све покрише и сунце у вечерњој светлости својој бацило је лада већ свом дубоком клисуром. Још који сахат и мртви мрак и тишина завлада у овим тајанственим местима природе.

Доцне у вече разгледах моје висинске белешке и нађох ове односне висине према Сретењу:

1., Короне 159^m, изнад намастира.

2., Овчар. (крст) 361^m изнад манастира.

Зором 6-ог Августа већ смо били на ногама, и одмах се кренусмо за клисуру доле. У почетку идосмо к западу уз брдо оном истом узбрдицом, којом сам у намастир дошао, и после 7—8 минута изађосмо на залактицу високу, где има побијен велики крст. Ово се место и зове крст. Одавде се лепо види намастир Благовјештење доле поред Мораве.

С крста обрће се на југ и опет друмом и тако иде десетак минута, па се ту раставља од крчаника и полази право на ниже преко бујади, па одмах затим зађосмо у шуму и њом сиђосмо на једну лепу раванчицу, где излазе два пута из села за намастир Тројицу. Од нас до намастира не бијаше ни пуних 200 кор., али ми не одосмо тамо, но поред чесмице једне и саме ограде намастирске продужисмо даље. Поред нас са западне стране дубоко у долу имадисмо поток Бању, а ми кроз дивну намастирску гору силазисмо путем, који је прилично изведен и на више

места имаде приличних завојица. Но пред сами силазак у Мораву, и онога слабога крчаника колскога нестаде, но се једном распутицом тако рећи снизасмо доле. — Са Сретења до Тројице има око пола сахата и одавде па до Мораве опет не ће бити више.

Ту где смо сишли к Морави, не може се никако рећи да је долина, него корито, јер ми одмах с брда сиђосмо на крупан шљунак речни, 300 кор. даље хуји преко стења Морава, која ће бити преко 30 кор. широка. С ону страну воде има до 3^{m} висок спруд и на њему јове и врбе, а иза, даље и опет корито водено, којим Морава пролази кад већа нарасти. Сва ширина пресека међу брдима на томе месту, изнеће можда нешто више од 150 корака — дакле по изгледу прилично простран да се вода јако не загуши. Но и опет није тако. Многе кривине врло оштре, силно стење у води, спрудови, јове и тишци (нарочито од Преображења па скоро до Јовања) — све то чини те за поводња, вода се на местима силно издигне. Тако баш на овоме истоме месту, где смо сишли, белешка у стени од 1864, показује да је вода стајала 5^{m} више изнад данашњега стања воде! Нека се помисли само колико је страховита маса водена била у кориту 150^{m} широкоме, и сав онај јек и хујање преко ових стена!

Кад сиђосмо у реку чудно нам изгледаше бивак од самих болесника, који се овде купају у „бањама овчарским“. Одмах нам изађоше на очи слаби жути људи, жене и деца отечени, крастави и погурени. Но нека нико не помисли да је то у истини каква на далеко чувена бања, о којој се штогод и са стручне стране знаде. Не. С обе стране реке, т. ј. и под Овчаром и под Кабларом овде, где год закопаш будаком, свуда у свакој локви завири се топла вода (биће до 29° R.), о којој људи држе да је лековита од свакојаких рана, жутице, костобоље, назеба, узетости и

водене болести. И ту долази свет са свију страна из близа и из далека, одакле се још за Овчар знаде, те тражи себи лека.

Жалосно је ово њихово лечење! Ту је болесни човек толико себи остављен, да је грозно погледати како гамиже слаби црв, без изгледа за помоћ. Из оних локава, којих ће преко 20 бити само с ове стране (и с оне друге биће скоро толико), вири болесник само главом на поље, свом осталом снагом пруђио се у каљугу. Непосредно изнад себе развукао је чергу, те се крије од жестине сунца, која је у подне у овим стенама особито јака. Па није ретко и да по која гуја протрчи поред главе његове, као што се једном несретнику десило пре неки дан те му три смоташе се преко трбуха а он као ударен громом излете на поље! Око ових рупа стоје гомиле поњава, што су донели собом, те на томе ноћу спавају. Нигде туда нема склоништа над главом. Но погрешио сам; у ономе спруду с ону страну има као једна стаја благовјештенскога намастира, и у њој танким даскама испреграђиване мале одаје. Па шта мислите по што их издаје под закуп — по 6 и словом велим по шест гроша 24 сахата! Ето како неки људи разумеду хришћанску љубав и великодушије! А како ли је хладно онамо рано из јутра и доцне у вече! Страховита промаја дува свим овим ждрелом. Таман за болеснике без крова. —

Но то нису све невоље с којима се пате ови јадници. Говорили су ми људи да их је само ове године преко хиљаде изређало се на оно мало локава, и да су многи доношени у поњави, после недељак дана купања вратили се на својим ногама кући; но и многима није помогла. О води овој, која је на вкусу као нешто сумпорна и тупа, мисли се да је лековита; но нико није сигуран баш управо од чега она лечи. Ту се лечи како који мисли да треба: једни се само купају, други је и пију и купају се. Гледао сам

их око подне, кад се умире од жеге, да се кувају и онако слаби људи. Колико је човек сам себи узрок и срећи и несрећи! Ови исти људи могли би удруженом снагом, са мало мрава постићи угодности! А не да у свему и за свашта морамо очекивати од „власти.“

Путови су довде такви, да се тешко болестан мора растављати с душом док до овамо докапула. Довде се може доћи или „главним“ крчаником од Пожеге левом обалом Мораве поред Благовјештења, но он је такав, да је се сам капетан пожешки (кад је овуда први с колима хтео проћи) претурио с кола, скрхао руку и умал' што није без сина остао. Но и тај пут такав, траје само до Благовјештења, даље је стаза. А други је пут онај, којим смо ми дошли од Тројица, па се донекле на ниже може с муком доћи с колима а од пола пута на рукама снесу болесника на воду. —

Одмах међу овим бањама има брод на Морави, но ретко се ко усуђује да пешке пролази, осем мешћана рибара; па и с коњем је доста незгодно проћи због великога камења што је под водом, те сирота животиња доста пута кад се спотакне до ушију утоне у брзу воду. Мало ниже има вир који траје све до према намастиру Преображењу. За нашу срећу ту се десио чун намастирски и ми уграбисмо прећи на другу страну.

Прошав међу бање с друге стране, где вираху болесници с главом, прегазисмо по шљунку кроз јовово и јасиково шибље и ухватисмо се узбрдице којом наскоро дођосмо до намастира Благовјештења. Сви ови намастири, и овај и горе оба поменута Сретењски и Тројица, и Преображење и Никоље на које ћемо доћи — сви су они једнакога са свим обичнога типа. Мала црквица са испалим певницама а код више њих и торњем простим на крају — то им је сав крој. Они су сви из доба после пропасти.

Од Благовјештења иде пут уза страну готово северно,

и могло би се одатле којекако и колима до Пожеге доћи; но ми не хтедосмо баш одмах крчаником, већ обрнусмо управ уз једну прљушасту страну ка брегу што је управ изнад намастира. Правац је за горе скоро северозападан: и наш пут био је врло мучна стаза; сунце бијаше силно упекло а ми и жедни и гладни гребасмо уза страну на сто места зар обилазећи поред грања и трња. Камен је и на овоме брду с ове стране некакав цепкав и доста тврд, али с друге северне стране био је једноставан вапни камен. Наш мучни пут за срећу није дуго трајао и ми у јари топлотној изађосмо на уски вршак, где нађосмо остатке некакве старе грађевине. Зид је био већ са свим зарасао под земљом, и само по тврдоме малтеру и облику врха могосмо распознати облик грађевине. То је била усамљена кула једна 4 — 5''' у пречнику и по своме положају на овоме ускоме гребену, то није ништа друго било до некаква стражарница. Ова се помисао врло добро слаже са оним што доле код бања чусмо, да се близу утока потока Бање налази „бакарна руда". Ми ово душа ваља нисмо видили, но врло смо склони веровати да овде може бити каквих руда; но при самоме силаску на бање ми смо приметили гвоздену земљу (која се ћа и с друге стране Короне над Дучаловићима опажа); а и на самоме овоме брду поред комадића римских земљаних судова наиђосмо на парчад од некакве истопине. —

Са овога брда иначе, необично је леп поглед на велики део клисуре; оно никако другаче не изгледа, него као каква пирамида, која је само за то овде изникла да би изнела све промене у самој клисури. Први зрак сунчани који се из јутра провуче међ брдима, на ову ће кулу огрејати. — Пошав с града уским плећима брда у северозападноме правцу, долази се на скоро до над саму високу ивицу над Моравом, и вода је овде толико јако у ову страну задрла, да поглед одозго тек дохита ону другу страну воде.

Морава прави овде око брда велики лакат. Озго довде силази готово са севера, а одавде обилази у полукругу бањама на исток; и све је у тврдоме склону. С ону страну воде одмах на западној страни извила се висока горовита страна: Дебела гора, а кабларске литице стоје одмах према северу. — Кула је (по моме мерењу над Моравом) под њом 141 метар.

Са римскога града вратисмо се низа страну, управ на превију, где има један пут што одлази уз поток за с. Рошце. Ми одосмо страном кроз гај, а Морава нам бијаше дубоко у склону. Овај је наш пут необично леп и пријетан, само ми већ бијасмо уморни и сунце нам јако досађиваше; бадава смо тражили воде у поменутоме долу под Кабларом код једне старе чесме. Кад смо били овде, Морава нам најдаље стајаше и ми од ње ништа не могосмо видити због горе све док не изађосмо у долину, т. ј. скоро пред самим потоком Асановцем. Пут је овуда свуда са свим обичан крчаник и на више места пење се и спушта без узрока. Пред излазак у долину спушталисмо се 4—50^m постепено.

Пошто се пут сиђе Моравн, долина се с наше стране шири и тако траје на више скоро $^3/_4$ сахата. Асановац поток, то је међа рудничкоме и ужичкоме округу, и одатле па горе уз Мораву пружа се ужичко сеоце Тучково. Од овога села као и од свију других у овоме крају ретко да се по која кућа с пута види, но су сакривене у зеленилу под странама овде онде.

Моравине долине (као што рекосмо) има нешто од Асановца па на више до Папратинске ријеке. Ништа лепше не стоји но што су у овим брдима зелене луке и гајеви што се дотакли скоро до воде — ово једино изгледа као жива оаза у сред пустиње. Свуда око нас испела се брда и стење, а с друге стране воде још једнако стоји тврда

клисура и вода се скоро нигде не одмиче од брда. Ја сам једном пролазио овуда пред залазак сунца, и морам признати да ме је управ опчинила лепота и величанственост ове целокупне околине. Кад се од тучковске реке зађе у таласаста пољица долине, те се час испне мало а час спусти у раван, а час удари поред вратнице какве саме куће из које се чује трло, пред тобом на путу очекује те лепи зелени гај већ у мркој вечерњој светлости, а иначе свуда у около једине високе стране кабларске литице, овчарски стењак и врлетна Сјекира вечерњом румени обојене, а мало даље бруји преко стења брза Морава, и доиста је поглед који се не може лако заборавити. И ко воли да види шта значи лепота и чаробност у божијој тишини, тај нека под лепо летње или јесење вече овуда прође; Тучково и његова поља једно је од најлепших села на свој Моравици од Ивањице.

Од ушћа папратинске р. (која је тако исто у склопу као и тучковска), нестаје и ове долинице моравине, обе се стране једна другој ближе и пут се хвата стране. Ту одмах где полази страном, грдан је стењак над самом Моравом. Ова висока и голетна стена, зове се Плоча, коју овдашњи мештани врло добро знају; до скора још, док није у последње време прокрчен шири колски пут, ту је била једна несрећна стаза, којом су се људи са товарним коњима пужали изнад саме воде где је и многи главом платио. Причали су ми да су туда и ноћу много пута пролазили. Но ни нови крчаник, за кога је преко 500 дук. плаћено, није са свим без мана. Сам силазак са степе ка папратинској реци изведен је доста стрмно, пут иде самом високом ивицом изнад воде, а није ограђен.

Но ова Плоча није само с тога важна, што ту мучан пут пролази, она је важна и по своме положају према моравином току. Како Морава одозго зађе у склоп, правац

јој је у главном с. сев. источ., но кад до ове стене и реке папратинске дође, — онда тек обрне чисто истоку. Ова стена дакле стоји у врх важнога прелома средње Мораве на југо-исток. Ни једне тачке више нема која би је премашила на северу.

Пошто се пређе Плоча, пут иде још донекле страном па се спушта једноме потоку што из стране иде и прегазив' га иде пристранком према Морави, прође — мало попев' се — кроз једну шумицу и опет сиђе у долину на врела у селу Јељен долу. Ова бистра водица долази прилично подалеко с брда, па сишав' у долину састаје се са обилним кључем воденим, што испод голих стена одмах покрај друма избија. Ову воду зову и Бања, што се зими неће да замрзне, но није ми познато да ли она од чега лечи.

Овде код ове воде, има Морава и опет приличну долиницу са ове стране (до 100 кор.), но мало после коса се и опет примиче, и пут измане странчицом на превој 6—65^{m} висине. С десне стране Мораве дотле све изједна остаје склон. Но кад се после неколико минута изнад саме Мораве сиђе у раван, — теснаца већ више нема и с обе стране долина се све више шири, и тако остаје доста повисоко од Гугаљске скеле.

Пут за Пожегу иде даље под једном зеленом полчицом изнад њива и поља далеко од Мораве, и тек јој се при прелазу једнога потока доста ближи, па је после са свим оставља и код Јеминске стијене на раздвој чачанскога пута, прилази Скрапежу, који се мало у страни састаје са Ђетињом, која од Ужица иде. Ето до овога саставка вода горе зове се Моравица или мала Морава, а доле опет непрестано Морава. Иначе о Ђетињи и Скрапежу нека је овде узгред поменуто, да је на карти Србије од Бугарскога погрешно стављено да оне свака за се ускачу у Мораву. —

Од Јеминске стијене па до Пожеге равно је и нема више од пола сахата. —

Но да се вратимо и опет на поток Асановац[1] Кад смо пошли јутрос из Сретења, ми смо се зарекли били да сиђемо низ Мораву довде, јер ми је друг говорио како је ту нашао на старе рударске рупе где је се лило. И доиста, није згорег било што смо ту дошли. Јер осим тога што на рудиници с десне стране ушћа потока, избројасмо преко десет топионица, за које је мој друг већ знао — ми заинтересовани пођосмо и уза сами поток на више. Лутање наше било је успешно, ми нађосмо још на толико топионица овде онде на рудиницама, и шта више бијасмо срећни, те у некојима нађосмо по странама глеђосане истопине. Но немогосмо позʼати шта је овде ливено ни по величини ових рупа, које бијаху до 2^m у пречнику 0·6^m дубоке, ни по самим парчадима истопине, коју смо лупајући каменом са страна обили. Толико само видисмо, да је истопина веома лака и порозна, — као да је се лијући особито старало да се метал сасвим излије. То нас у један пут наведе да мислимо, да се ту није какав благородан метал вадио . . . . . Но да се тачно провиди све ово, вредно би било кад би који од наших стручњака прошао овуда нарочито овога ради. Пошто смо дуго по највећој жеги по стењу загледали, — махну смо се празна посла, сувише што смо врло лако могли нагазити на каквога шарана, којих овде много имаде.

Враћајући се са Асановца истим путем ка Бањи, бијасмо већ доста уморни; било је већ један сахат по подне и сунце је необично жегло. Но нама је још много жалије

---

[1] Према ушћу овога потока на оној страни Мораве има пећина једна у стењу под Сјекиром; у њој је био збег српски, који су турци димом угушили. С тога је то место прозвато Стена Кађеница.

било, што о старим топионицама не могосмо више дознати. Нама ништа друго не остајаше до једино то закључење, да је се овде некад, по свој прилици у римско доба, метал некакав вадио, и да су тај посао можда и доцнији становници продужили. А и онамо доле код бања веле да има руда. — У једноме тренутку изгледаше нам као да гледасмо робље римско како у овој клисури разређено овде онде руде копа, — а на врх куле старе стоји бујни римски војник у шлему са стрелом, копљем и мачем, те гледа на све стране ждрелом. Ово је била посада послу, а израђени метал носио је се у Пожегу, богату колонију њихову; но пут није ишао онда преко Плоче, он је можда ишао много ниже од данашњега друма, можда луком поред Мораве, која је онда била ту, но коју је временом вода однела. Нама се чињаше да чујемо живота у овој самој клисури, и као да нам долазаше до уха јаук оних, који су овде морали да раде.

Удубљени у оваке мисли сиђемо се и опет до бања; но чунић бијаше спуштен доста пониско испод стене, под намастир Преображење, где је био сабор. Дуго смо чекали овде и довикивали, док се најзад не реших да сам одем по чун. До тамо има с бање само једна стаза, која иде непрестано страном изнад Мораве. Путић је овај за неукога толико страшан, да су неки добили грозницу, који су се случајно овуда усудили. У почетку и није такав, јер је то обична распутица страном кроз церак, но мало после долази се на једну као стакло глатку стену, која право у Мораву пада. На њој имају само два загребата угнућа, где се нога тура, али мало несретнији окрет у равнотежи и до Мораве нема стајања. Кад сам ја пошао тамо, одмах још у почетку сретох једнога сељака са женом и они ме одвраћаху да тамо не идем, као да је веома опасно; но ја бијах још више утврђен у мојој намери, кад поми-

слих како је могла она жена проћи. Стену прођох сретно, а тако и остали део стазе, која није тако дугачка; но на послетку и ове стазе која веругаше међу стењем изнад воде (где сам се наизменце морао хватати за гране и жиле од дрвета, те се преко роњивога наноса пребацати) нестаде, и преда мном стајаше ракљаста грана овлаш прислоњена у стени, и њом сам се морао озго спустити као по степенима, док сиђох у точило, што је над самом рудином поред Мораве.[1]

Возар је био у колу, и пошто га послах ка чунићу за мога друга, сам одох ка гомили чисто одевена света, да гледам.

Ја сам више пута био на сабору у Карану близу Ужица, но ми се никад није допало; ова ме је прилика овде у толико више интересовала сад, што сам мислио да ћу међу овим стенама видити више заосталога старинскога типа весеља. Но и ту сам се преварио. Ја сам све рад био наћи где год на онакав сабор, каквог га код Раванице сликају, са гусларом и слушаоцима, но рекао бих овде је тога нестало. Бар ја гуслара не видех, а и име за овај скуп изгубило је се, то се за данас зове „вашар" или „вајшир." Младеж кицошки одевена, искупила се овде онде у гомилице око свирача са свирајком, и игра наизменце готово једну те једну игру. Момци иначе угледни, одевени у чохани јелек, са кошуљом варошком, доколеницама чоханим и подвезама од вуне са пуно шљока и ђинђуљица, у многоме немају онога мушкога држања, каквог сам видио на прилику на врх Бријача, код староврлашких делија са малим пушкама и ножем. Момак овде још само носи ножић иски-

[1] Стаза од Преображења до Николља по стењу, слична је овој коју сам описао, само је много дужа и, као што веле још опаснија. По мешћани и мушко и женско у опанцима трче обадвема.

ћен о дугоме сарачу, који му до испод колена удара. Па нема ни силаја за појасом, без кога граничар „не може да се опаше". Иначе већ се често виде по ваљевски дугачке кошуље скоро до чланака напред затегнуте, које, као и дугачке ишаране киђанке, новим већом често златним гајтанићем оперваженим, са шалом обмотаним око врата (у сред лета!) — доста неугодно изгледа. Душа ваља нисам видио овде амбреле, коју весео момак држи у колу разапета над његовом јараницом као у Гор. Милановцу о вашару. Па нигде нисам видио ни да се момци рвву, скачу или бацају камена — све ово као да је почело са свим да излази из обичаја. сад се махом само игра: то се још по највише задржало код граничне момчади у Староме Влаху.

И на ношњи женскиња опажа се утицај моравске копнине. Обично око Ужица још носи женскиње једну врсту укусних зубуна извезених шљокама лепше можда него и у којем другоме крају где се ово одело још одржало. По овде је се та одећа доста проредила и махом је женскиње у јелеку од „ћитабије"; па и оне сукње које саме од вуне или „вунице" изаткају, овде су већим талом при дну у около „златном или сребрном пантљиком" оперваженe.

И на говору опажа се неке мале разлике у ових моравaца од осталих, који на горњим водама живе. Ја сам ћа у Панратишту (панратинска р.) чуо реч мйцко (за мало мљено у Стар. вл.) исто као у моравaца код Рибара у Белици 30 сахата низ Мораву ниже. Како је акцентерија и укус гибак! То као да иде много пута једном долином, исто као што извесни ветрови њом владају. А Морава нарочито се у томе одликује. Причао ми је један Јасеновчанин (у Дајићима) у врх Моравице под Гужваром и Голијом „Еве господи̑не, нић̏е не̑ ћеш моћи ви̑ђѐти̏ свугдјер на ови̑јем рјекама што су у около, да роди̑ куку̏руз као на ову̑ нашу воду (Моравицу). Е неако не зна̑м, вјетро̑м

ли чијем ли, тек у на̏с је вȏђе (овде) жупнӣје, и ако смȏ ми баш под са̀му Голӣју" [1]

У гомили веселих играча код једне мјешине видох и оца игумана, где му пишу.

У томе је стигао и мој друг, и ми мало после превезосмо се изнад једне вршке на другу страну. Вршака ових имаде овуда на спрудовима Моравиним на више места: то су с обе стране реке започете бране од камена и коља па поведене попреко низ воду, док се обе стране не приближе од прилике до на 2', и ту сад утврде у врху вршку од танкога прућа или често и кош где им риба застаје. Овим бранама вршке служе се мештани те прелазе на другу страну, као што смо их многе видели прелазити враћајући се са сабора.

Прешав на другу страну, ваљало нам је издржати још један мучан део пута до нашега стана у Сретењу. Већ је било 3 сахата после по дне, сунце је пекло као што сам Бог хоће, а намастир је био 371 метар у вертикалноме правцу! Из најпре се полази страном, по после одмах прелази не може бити приморитијом стазом преко једнога удоља (ово иде од Короне) и стране, те се хвата управ уз косу кроз букову гору. Дуго смо гребали уза страну, док једва стигосмо до стења што је баш до намастира, а после већ стигосмо и у сами намастир. —

Још нам је остало да прођемо последњим делом клисуре, за то сутра рано и опет сиђосмо се истом мучном стазом, којом смо се синоћ вратили, и дођосмо до бања. Јутрос је било доста хладно, а особито доле, и ми имадосмо прилике

[1] О ношњи, говору, укусу, обичајима и осталим карактерним одликама становника Ужичкога округа, биће једна нарочита упоредна глава у опису тога округа, који је за штампу спреман.

још једном видети несрећне болеснике како дрхћу на студени јесењој. Сунце ће овде тек око 8 сах. изгријати.

Ми само стадосмо ту тек за који час, и одмах се кренусмо низ клисуру десном страном, и то већ једним познатим делом путање. Морава је овде доста у разљевици, а с ону другу страну бијаше намастир Преображење, и стење изнад њега; ове стене одмах испод намастира са свим долазе до воде и тако остаје све до над сами намастир Никоље. С ове пак стране, стена још не бијаше тако у маси, и ми могосмо приличан део проћи стазом кроз гору и пропланке; особито што прођосмо једним лепим пристранком. Но све ово није могло дуго трајати, јер ми већ бијасмо под Овчаром, који је управ Морави пришао, то одмах после онога пристранка ударисмо у непролазан зид. Стене с обе стране Мораве изравњаше се једне према другима, река узимље један правац, и колико се оком дугледати могаше низ воду, — поглед бијаше по дубокоме виру међу зеленим литицама. За нашу срећу ми смо се још синоћ сетили овоме јаду, те смо поручили у Никоље по њихов чунић, да нас овим делом провезе; и доиста, таман ми до вира, а и чунић стаде на крај, и ми одмах уседосмо унутра.

Овај чунић, то ти је једна 2′ дебела и 8′ дугачка буква, па издубљена тако, да је на горњем делу отвор ужи од пречника; дно је равно, стражњи део зарубљен, а само на предњем делу нешто мало у врх изведено. У опште цела ова превозна справа у пресеку своме изгледа као стакло какво, у кога је дно развратасто а врх му је одбијен. У чунићу није било много места, па и опет могосмо чучнути нас двоје (јер се не сме стајати, да се не преврати) и још с оба краја по један момак са дугачком мотком.

Док човек иде на својим ногама уз оне високе стране и док из једна брише с чела грашке од умора — дотле му није до шале и слабо се још на што сећа у томе часу;

али чим се макар и најмање разузури, чим престане дувања — одмах све добре воље у овој красној здравини. Нама у овоме ускоме кориту, међ великим стенама са обадве стране изгледаше као да се возимо по Босфору на каквоме лакоме кајику грчкоме. Вода је била тиха, и моткама од 10′ дужине на више места не могосмо дна наћи. Лепо нам бијаше слушати тихо запљускивање српске воде, које још много интересније бијаше што смо стојали у овој чудној околини. сунце још не бијаше огријало водом, но га гледасмо на високим странама око нас, а по који зелени џбунић приврастао за голу стену, бацаше дуге сенке по странама. Колико ли смо и колико лепих и зелених местašaца угледали у овим гомилама од стења — али залуд кад није снаге ни с које стране до тамо догамизати! Окољени овако огромним стењем, дубоко утонули међу горама, паде ми на ум она прича Агасисова о славноме саксонскоме геологу Буху, из доба кад њих двоје бијаху у „швајцарскоме друштву развића наука" на источноме крају женевскога острва. Док се сва остала дружина шаљаше и смејаше, овај чудни човек стајаше замишљен и непомичан пред дубоком клисуром, којом Рона продире из унутрашњости Алпа; дуго је он тако стајао дивећи се тој страшној сцени, на најзад скину капу с главе и с поштовањем поклони се оним горама. Јер доиста овака околина и величанствена снага мора да заустави и најнеосетнију душу!

До намастира има до 600 кор. са стене и ми се овако возисмо скоро ¼ сахата, вода је тихо текла и по силним матицама судећи ту није било ниједнога плиткога места. Кад је по дуже без кише, овде се вода необично избистри и по казивању момчади што нас возаху, може се с чунића гледати на дно вирова, којих овде имаде и сврх пет човечијих бојева. Иначе ширина све Мораве овде т. ј. од литице до литице износи до 60 корака. Још су нам наши

возари причали о многој риби што је овде имаде и о силним дивљим пловкама, које ту зими падају. По свему дакле нама се на овој Морави све допадаше.

Ми управисмо нашим чунићем под намастир, који је на самој поуздигнутој обали с леве стране, јер смо хтели да захвалимо игуману што нам је послао људе да нас превезу. И овај је намастир као и они други, и ми не задржавајући се уз пут прођосмо кроз чисту авлију пред кујну иза цркве, где нађосмо игумана, који нас лепо предусрете. Док смо ту седили разгледасмо свуда у около овом чистом околином. И ако су стене и литице ту већ са обадве стране одмакле — ми могосмо разгледати сву страхоту од точила и висине, која се са врх Овчара право у воду спуштају. По странама горе било је по где где угусто букове шуме, а по најстрашнијим одсецима и стењу могао се опазити по који борић. Но то је све високо било. Од сад на ниже настаје снћушна косица с десне стране, и на њој провириваше зелена трава; но кабларски ужаси не виђаху се више са нашега седишта. Око нас близу било је све питомо; на рудиници напред извио се један лепи бор, који је игуман присадио мала; у другоме крају према цркви стајаше чардак, а пред њим шетаху се гуске са издигнутим шијама; нас служаху ракијом а добри проседи игуман приповедаше нам о многоме послу што га имаде са великим имањем намастирским, које је распрострто и с друге стране Мораве, о парохији огромној која се пружа ћа до Прићељине, о друму колскоме, којим се из села доћи може, о ћуприји на потоку, о звону што га је, чини ми се, неко поклонио. Још нам причаше добри игуман како је библиотека његовога намастира имала једну књигу „муамедлију“ у којој су побележене све приче, веровања и обреди турскога закона, како то наши потурчени Срби верују; но да је ту интересну књигу присвојио један прото, и сад

вели да је изгубио. Штета што је тако, јер овакє књиге имају много више цене за књижевност него ли и за кога појединога човека. —

Ми се опростисмо са нашим игуманом, који нас нуђаше да на ручак останемо, и прођосмо још једном мимо цркве. Кад ме на један пут мој друг повуче за рукав, „Стој, погледај оне сироте свеце како чисто моле да им се скине онај леп са очију“. Тек тад угледах око западних врата с поља на зиду лепе светитељске слике из средњега века и бијаше ми жао, што су новим лепом онако замрљане. Оне су иконе доиста лепше и укусније него што сам игде у новијим црквама видио невеште светитељске слике од наших назови молера. Ми смо били при путу, а и нисмо људи од тога посла, али доиста би вредно било да који од наших зналаца те гране прође овим намастирима само овога ради; он би нашао лепих слика, и ако би га интересовало и занимљивих црквених службених књига, писаних дивно руком пре 150 до 200 и више година, са љубопитним додатцима на крају о догађајима хисторијским из доба писчева; као што смо видели горе у сретенској библиотеци у једној књизи белешку из прошлога столећа о земљотресу, глади, војни и т. д. па и у грађевинама ових намастира стручњак би вероjетно нашао интересних појединости, које за собом повлаче читав низ мисли. . . . .

Ми смо још једном пребродили преко Мораве, и ухватисмо се лепе рудинице, која се већ с десне стране појавила. Правац нашега пута остао је и даље онај исти, којим смо и чуном пловили т. ј. управ северо-источан. Мало под виром видисмо намастирску вршку и прудове, и по где-где кроз грање угледасмо с ону страну крчаниk за намастир. А с наше стране поред пута нађосмо и опет на више онаквих рупа, какве смо на Асановцу гледали, но ни у којој не видесмо трага од истопине.

У место путање међу страшним стењем, сад смо ишли широком зеленом луком преко десет минута, и чисто нам се разгали она једноставност изван које не могасмо главом никуд извирити. За тим се одвојисмо од Мораве и једним степеном (до 50^m) изађосмо у леп и обраван кључ моравин, — један међу најинтересантнијима на читавој овој страни. Ова просторија готово је сва једноставан шљивак нам. Никоља, и малене ове воћке, већ се бијаху испреламале од тешкога рода. Ми овим шљиваком пројосмо приличан део пута, и бијаше нам у толико пријетнији када и опет прићосмо Морави и идући поред вирова њених на југо-запад, имадосмо Овчар и Каблар управо пред нама. Одмах преко Мораве стајао је један клик непосредно истурен с брда с ону страну у нови кључ. Зеленило свуда бијаше још весело, долина се све више узила, и тице прелетаху с једне стране Мораве на другу. У овакој околини и пуној дивљачи сваки би ловцем постао. А што причају још да зими падају дивље пловке овде. А и риба свакад и до воље.

Наша путања и опет постаде права стаза, ми се обрнусмо југо-источно и идосмо управ поред Мораве под пустом страном. Само преко Мораве као да има више равничице и ми приметисмо звиждукање некога што дрва сецијаше. Дошав на крајњу ивицу овога правца, и опет стајасмо на према се једноме намастиру — Јовању. То је малена грађевина на самој обали, и као што веле била је до скора остављена, али ју је један побожан старац калуђер обновио и попојао. Гора бијаше до самога намастира додала и ми гледасмо уза страну на кик изнад самога намастира. Ово брдо, које данас пусто стоји као што до скора и светиња под њиме, било је некада чувено — јер је на њему кула у којој је радила штампарија намастира овчарских и кабларских! Ту се штампале црквене и друге књиге, као што веле да је одатле и једно јеванђеље. Кад сам за ово дознао,

одмах ми некако другаче, живље бијаше у овој пустој клисури. Овде у самоћи, и ако тако спутној мислило је се и радило на образовању; просвета и памет и овде ми изгледаше, као да је се још једино у брдима смела да чује и гаји. Само место и чињеница ова, већ у напред може да исприча неколико главних момената прошлога живота. Сила је материјална била одгоњена из жупа и тишака, тамо су дошли други елементи — самосталној души и памети, коју није могла више да брани физичка снага, — остадоше још само врлети! —

Код Јовања Морава и опет залакћује, но овога пута скоро на север; правац је преко $^1/_4$ дугачак, но ми од један пут могосмо прегледати сву ду његову. Путања је била уска, изнад нас стајаше исто припорито осоје, но мало после већ је обравније, и ми обрнусмо уза странчицу, те поред цигле једне кућице, прве коју на свему путу овде видесмо, измакусмо на прокоп превоја; па са овога брдашка лошим и урвинастим крчаником обрнусмо поново ка Морави и њеноме новоме великоме кључу — на југо-исток. Испод нас мало у страни стајаше и опет једна кућа, а одмах испод њене ограде спрудови и крупан шљунак моравин. Брда с ону страну, нешто питомија изнад куле Јовањске (ту имају и 2—3 кућице), у полукругу заобилазе Мораву и стрмо се спуштају у воду. На овој страни, стране су се нешто одвојиле, и пружа се лепи обраван пристранак. Из Мораве и опет мало одвојисмо уз неприметни степенак и одосмо путићем међу њивама — оставив Мораву да обиђе сва брда у около. На том путу пројосмо и опет међу неколико живе куће људске. То су већ биле од Паковраћа и њих неколико тува у томе кључу зову се Заграђе. Но још није био крај клисури! Из лепога и пространога пристранка на једанпут прићосмо и опет Морави у строго југо-западноме правцу, и путања наша веругаше испод брда

у сред мртве клисуре. . . . Колико смо се били сневесели, толико је већ био свршетак близу. У једанпут обрнусмо на југо-исток, мало ниже приметисмо на води две вршке, преко воде на ниској косици две лепе кућице, децу са буцама за воду и модру даљину низ Мораву, коју више никаква коса не затвараше. . . . Ту седосмо, те се одморисмо, гледајући у обе вршке на води, од којих по казивању њихов газда има годишње 100 дук. прихода!

Подне је било већ у велико превалило, жега је јако пекла, и ми похитасмо да што пре изађемо међу живе људе. Ми смо још ишли путањом, но се брда одмицаху све више од Мораве, и после неколико минута зађосмо у лепу пољаницу и један родом обложени шљивак. Одмах иза тога дођосмо до опалога намастира Ваведења.[1] Ова грађевина баш ми изгледаше као мртво тело мртваца, она је до пре неколико година била жива, у њој се певало и молило, — сад је преко средине препукла и камен по камен, страна по страна опада. —

Као оно што смирени син пустиње, који је се из далеке арапске земље уканио да се поклони светој Аламбри, на поласку умива се на бистрој води градској, — тако и ми сиђосмо последњи пут на Мораву да руке у воду умочимо. Ми смо с њоме три дана проживили, ми се клањамо њеној снази, која је међу најогромнијим странама ископала највеће дубине, ми се дивимо којнини и њеној историји. Али као да нам је и она хтела последње збогом још другаче рећи!

На самој обали њеној, неколико корака над ушћем паковраћскога потока, ми наиђосмо на читаву страну ослонца старога каменога моста. Зид је 2·5^m широк но је повод-

---

[1] Казивали су ми да је био још један намастир под Овчаром — Вазнесење, но он је давно опустио и стоји негде у страни међу Јовањем и Ваведењем.

њима доста излокан; али је и данас још толико цео да се може јасно разазнати како је то била јака грађевина. У зиду су до 1·2^{m} дугачке и преко 0·7^{m} широке тесане плоче од пешчаног камена. Висина биће и сад на 2^{m}. Никаквога више знака од даљих ослонаца није било ни у Морави нити могосмо видити што на оној страни.

Ова мртва грађевина у овој околини млого нас је зачудила. Ми смо је обилазили са сваке стране, али из ње ништа не говораше. Нико нам не умеде рећи, кад је она прављена, ко ју је градио, и за што, кад овде данас нема ни трага ни од каква важнија пута? И зар је се могла правити овака тврда грађевина на месту спутноме, куда мало ко пролази? — Загонетна су била ова питања, и нама још једном у маху прође кроз главу читав живот ове клисуре, која је данас толико пуста. Оне рупе у Асановцу и под Никољем, она кула изнад Благовјештења, она штампарија изнад Јовања и овај мост — то бијаху четири чињенице из прошлости ове клисуре, — оне су нам чињаше нам се много говориле, но ми мало разумевасмо и бијасмо збуњени. Нама је изгледало да смо ми били у некаквоме мисирскоме храму, мумије су из свију гробова поустајале, а црвени, зелени и жути хијероглифи гамизаху свуда око нас, но ми нисмо умели читати. У једноме тренутку просину нам нада, да ће се испунити и ове загонетне стране својим објашњењима, али то време некако нам чудно далеко изгледаше. Кад се овим клисурама запуши димњак справе, која тавнине буши, када по жељезним мостовима буде пролетала српска локомотива с мора на Мораву, кад се захоре високе литице од звука парнога — онда изгледаше нам да ће нам неко читати преведену на наш језик ову старинску историју. Тек кад се испуне све маште наше са Овчара, кад се саставе радне снаге све данас разметуте и потлачене сиротиње раје, — тек тада доћиће у маси наши

испитивачи, који ће по дебљини талога бројати године прошлости око немих споменика.

Уз овај опис ево некојих кота висинских, које сам измерио Најхеферовим холостеричким анероидом № 38082.

Узимајући за основ коту Хердерову за Ужице која је 406·1ᵐ=1252′ пар. над морем, добио сам помоћу релативнога сравњивања ове апсолутне висине у метрима:

		МЕТАРА	ПАР СТОПА
1.	Пожега на пијаци	289·4	=890
	Тако је и по руском мерењу 149 тоаза.		
2.	Морава на Гугаљској скели (под Јеминском ст.)	270·7	
3.	Морава на бањама међу Овчаром и Кабларом	229·0	
	Ова ми је кота несигурна испала но ја сам је аналогијом добио.		
4.	На Морави у Чачку, водомер 0° код моста	197·7	
5.	Владичина кав. у Чачку[1] . .	202·9	
6.	Паковраћ. механа (Глишов хан)	381·0	
7.	Највиши паковр. виноград[2] . .	557·7	=1716
8.	Крст на крчанику управ над Сретењем	666·7	
9.	Сретење нам. у авлији намастирској	600·3	
10.	Корона превија	759·2	

[1] По Хердеру 271·2ᵐ; по Буу 168·9′. Држим да су обе коте погрешне. Нарочито по Хердеру Чачак према Пожези.

[2] По висини могло би вино родити у Ужицу, Ђетињом доњом и скоро свим Скрапежом до Сјече ријеке. Данас се мисли да тамо не може бити винограда.

11.	Овчар врх[1]	961·1=2968·6
12.	Каблар, Чорт (врх највиши) . За ову коту нисам сигуран, јер кад сам једном тамо проходио, била је јака киша и магла.	872·7=2720
13.	Кад друм ужички из равни од Паковраће изађе на Јелицу .	521·3
14.	Тројица намастир у авлији . .	460·0
15.	Намастир Благовјештење, на бунару	275·7
16.	Кула стара изнад Благовјештења	374·3
17.	Превија на друму изнад Благовјештења под кулом ст. . . .	335·5
18.	Морава на утоку Асановца (несигурна)	264·0
19.	Брђанска мех. (на путу Гор. Миланов.) у дно клисуре деспот. .	210·8
20.	Гор. Милановац, мој стан . .	286·2=880

Гор. Милановац, 31, 12. 1873.

[1] По Буу ова је кота 1400! А Каблар опет по њему 1920′. Каблар је међу тим нижи доста од Овчара.

КОНСТАНТИН ФИЛОСОФ

И ЊЕГОВ

ЖИВОТ СТЕФАНА ЛАЗАРЕВИЋА

ДЕСПОТА СРПСКОГА

ПО ДВЈЕМА СРПСКО-СЛОВЕНСКИМ РУКОПИСИМА, ИЗНОВИЦЕ ИЗДАО

В. ЈАГИЋ.

Увод.

Нити је ово први пут у нас, нити то само у нас бива, да се један те исти споменик књижевности у кратко вријеме више пути издаје. Разлога тому може бити много и разнијех, али најглавнији биће свакојако тај, ако потоњи издавач смије рећи да ће његовијем издањем дјело које иначе нешто вриједи изаћи боље. И живот Стефана Лазаревића, плод српске књижевности XV вијека, штампа се ево у пет година сада трећи пут. Први пут издао га Андрија Попов године 1869 у Москви, у књизи: Изборникъ славянскихъ и русскихъ сочиненій и статей, стр. 92—130, по рукопису троицко-сергијевске Лавре № 686; други пут др. Ј. Шафарик године 1870-е, у 28-ој књизи Гласника, по рукопису одешкога университета; трећи пут сада ја, и опет по једноме рукопису одешкога университета, али не оном, по којему бијаше издан прије, а уз то по једноме рукопису

из колекције Богишићеве. Моја је дужност, да своју накану оправдам, да докажем, да се ово треће издање према обима пређашњима смије збиља прозвати не само поправљенијем, него управо посве новијем. Тај доказ неће ми бити тежак. Доста је, ако позовем свакога, кому до тога стоји, нека овај овдје наштампани текст пореди с онијем у књизи Андрије Попова или у 28 књизи Гласника те ће наћи, да нема стране, наче да нема врсте, у којој не би овај садашњи текст одступао од оба пређашња. То одступање јавља се двојаким начином: вањским обликом, т. ј. језиком или рецензијом, и нутарњим садржајем, т. ј. редакцијом текста.

Да говоримо најпре о рецензији. Премда је ово споменик српске књижевности те се зна и писцу за име и за вријеме његова постања, опет оба дојакошња издања текста изнесоше га на видјело не у његову оригиналну облицју, већ у прерађеној форми, у рецензији руској. Тако нађоше издавачи у рукописима, па тако и издаше дјело. Против тога не може бити њима приговора. Али је свакако чудно било у руској рецензији читати дјело, за које се бар толико знало, да га је писао човјек „који је живио у двору и који је знао за све што се тицало деспота.“ Да, што више, још од 1858 и 1859 знадијаше научни свијет, да има збиља и српска рецензија овога дјела, и то преко професора тада казањскога сада одешкога универзитета, В. Н. Григоровича. Године 1858 писа професор Григорович овако о нашем дјелу (ср. Извѣстия импер. Академiи наукъ VII. 221): Из „Извѣстiя“ дознао сам, да је загребачко друштво за повјестницу наштампало живот Стефана Дечанскога. Живот Стефана Деспота, који писа по свој прилици Константин Костенски, пуно је важнији за византијску и српску историју. Под сјајем византијскога ораторства он сакрива такве податке, о којима ни византијски историци не знаду ни писци историје

Турака, као Хаммер, Цинкејзен. Узевши на ум, да је вријеме од год. 1360 до 1420 управо најтамније у историји византијској за то што нема истовремених историка, а живот Стефана писа се около 1431 године, то се може слободно рећи, да би критичко издање овога живота било врло корисно. Колико се ја домишљам, има неколико рецензија овога живота. Једна — оригинална с потанкостима; друга с јусима (ѫ) долази по Русији; трећа што је унесена у Царостављик и Родослов. Она друга послужи А. Н. Муравјеву за основу живота Стефана у његовој књизи Жит. св. Слов., трећа уђе у хронографе и у Никоновски љетопис; прва, жалибог непотпуна, има у мене. Рукопис ове пошљедње рецензије, како се чини, из XV вијека, али без почетка и краја, ја сам желио попунити те издати, но видећи да тога не могу, јављам академији, ако јој је воља обратити пажњу на издање овога живота, да ћу јој ја драге воље свој рукопис послати. Иначе послаћу га загребачком друштву. Тај мој ексемплар знаменит је тиме, што је тачнији у назвањима и цијелијем реченицама, те садржи и потанкости као н. пр. о Хусу.“ Овако Григорович године 1858. Академија не уради ништа, али и Григорович не посла свога рукописа у Загреб, него га годину дана за тијем употреби за своју знамениту историјску студију: „О Сербіи въ ея отношеніяхъ къ сосѣднимъ державамъ“ Казањ 1859. У прилозима к овој расправи наштампао је неколико одломака из живота, из којих се још боље увидјело, да има збиља још и данас бар један рукопис живота Стефана Лазаревића у народној рецензији српско-словенској. Послије свега тога ја се баш не чудим, што је Андр. Попов овај живот у својој књизи наштампао по рукопису, који му је најближе био; али се не могу начудити, како је и српскоме ученоме друштву опет допао руку други исто онакав рускословенски текст, и то управо из Одесе — —

а да има и српскословенска рецензија, о томе други издавач овога живота не помиње баш ни једне ријечи. А ипак се управо у Одеси, и то у библиотеци университетској, чува онај прави, оригинални, српскословенски текст живота Стефана Лазаревића! Може бити, да рукопис, у којему се чита тај живот, тада још није био у Одеси; јер је онамо, у университетску библиотеку, дошао с осталом оставштином покојнога Кухарскога, не знам право које године, али свакако послије 1863-е. Ну ако већ овога рукописа није било, да си је бар учено друштво к ономе тексту, који је у Гласнику наштампан, испросило било још онај одломак Григоровичев, те би се могло било које шта исправити и иначе наштампати. [1])

Јер да речем коју и о редакцији. Живот Стефана Лазаревића, како се чита у рукописима српскословенске рецензије, представља подједно и другу редакцију, обилатију, пунију, с већим историјским детаљем. О томе већ сам навео ријечи Григоровичеве, које се сасвијем потврђују рукописима, по којима је уређено ово издање, као и онијем одломком Григоровичевијем, на колико ми је познат из његовијех цитата. С почетка подударају се једни и други текстови с незнатнијем разликостима; али од главе 34 (҂лд҃) напријед готово у свакој чита се више и опширније у српскословенској редакцији него ли у рускословенским. Овај вишак кад што истина не садржи у себи ништа историјскога, већ само опширније излагање паралела библијских, тако да би се судећи по таковијем мјестима могло мислити, да је преписач руски навлаш покраћивао гдје се чак и њему бомбаст приповиједања чинио превеликим. Али

[1] Друштво је чинило све што му је било могуће, али — залуду. Јер је на тражњу после 1867 добило онај рукопис који је у Гласнику штамван.

Уред. „Гласника“

нијесу сва мјеста такова. Него у ономе, што је у српскословенској редакцији додано или у рускословенској изостављено, чита се више пути врло знаменит историјски детаљ, читају се имена људи и мјеста, читају се посве нови факти. Ако је неко навлаш покраћивао, за што је и овака мјеста понзостављао, тешко је докучити. Ја не умијем тога одгонетати, већ се задовољујем тиме, што ћу констатирати, да су већ у XV вијеку биле двије редакције, једна опширнија, друга краћа. То нам свједоче рукописи. Још би се и то хтјело знати, има ли опширније редакције рукописа у рускословенској рецензији а краће у српскословенској? До селе као да се није нашло ни једно ни друго.

Потање у оцјену разликости између редакција ја се нето тако не упуштам, као ни у опће у оцјену историјске вриједности овога споменика. Наши историци треба да нас о томе убавијесте. Мени је тек дужност казати, да сам за ово издање употребио више поменути рукопис одешкога университета, који је писан на артији, врло лијепо сачуван, из друге половице XV. вијека. У истоме рукопису има још и другијех ствари спомена вриједнијех, али о њима ћу говорити други пут. Него кад је већ мој посао за штампу приготовљен био, сретна ме намјера намјери љетос у Бечу на други рукопис истога живота у истој редакцији и рецензији. То је рукопис, зборник, писан на артији такођер негдје под конац XV вијека, сада својина професора Богишића. Он га добави у своју колекцију од некуда из Херцеговине. Разумије се, да је пријатељ Богишић драге воље уступио мени на неколико сати свој рукопис, да га поредим с мојим текстом, на чему му се ја овдје у име наше науке лијепо захваљујем. Поредив оба текста нијесам нашао готово никаковијех разлика, или бар неколико врло незнатнијех: све што сам мислио да ће спомена вриједно бити, додавао сам што у тексту што испод њега. Колико се ра-

дујем, што сам за тако тамни на мјестима текст могао употребити бар два добра рукописа, толико жалим, што нисам могао имати под руком још и онај одломак Григоровичев, о којем бјеше ријеч. Жалим за то, што се судећи по Григоровичевијем цитатима чини да је онај одломак сачувао врло добар и разговијетан текст: на мјестима можда чак разговијетнији него ли је овај овдје. Да, може бити, да ондје има штогод, чега у нашим текстовима нема. На примјер гдје је ријеч о смрти деспотовој додаје Григоровичев рукопис ову опаску, које у нашим текстовима нема: „И нѣціи рѣше, ꙗко воеводою отроувень бысть, понеже прежде сихь огневлень бысть оть него и соущоу близь исмаилитскомоу цароу ꙗвити се хотѣше невѣра, аще сиꙗ хотѣхоу быти, нь есть се льжи подобно.“ И онијех ријечи, које је Григорович као motto наштампао к својим „Прибавленія“ те их како каже извадио „изъ заключенія житія князя Стефана србс. реценз. писаннаго Константиномъ Костенчскимъ въ 1431 году“, не могу ја нигдје наћи у нашим текстовима. Ја све то помињем за то, не бих ли изазвао поштованога професора, да изиђе са својим одломком на видјело.

Сада нема више никакве сумње, да је тај живот Стефана Лазаревића написао Константин, философ констески и учител српски, како га зову неки рукописи, или како се у овој редакцији живота чита, Костадінъ. Написа га четири године након смрти деспотове, дакле у 1431 или 1432 години. О томе има већ старо свједочанство у српским љетописима, гдје се вели: Житіе же (разум. Стефана) все по редоу написоует се Константинь-философомь по мноѕе оумолении синклить, наче же еговымь тремьꙗвленнымь запрѣщеніемь, еже и начань оть десетыихь словь мωѵсеискаго законоположеніа, та же еговоу възрастоу и власти и благочьстію оудобротворивь и оукрасивь плетеньми и витискыми глаголы, аще кто инь дрѣвныхь любомоудрьць, ꙗко

великоу сладость и умиленіе прочитающіимь, и вса памети достоина написавь и оухытривь, вьспоминае же и тогда царствовавшихь, где и кои и како, и оубіеніе моусіино и прочіихь." (Шаф. Okázky obć. písemn. 63). Овдје се види очито, да је љетописац имао при руци цијели текст живота овако како га ми сада штампамо, да он се не устеже јавно признати још и то, да се је истијем животом послужио као извором за свој скраћени љетописни извод. А што овај један јавно призна, то учинише други мукло, као на пр. љетописац житомишљићки (ср. у Гл. књ. 32), који је цијеле врсте готово ријеч по ријеч исписао. Простор не допушта, да то доказујем; а и не треба, јер је сличност паче једнакост сувише очевидна (ср. у Гласнику XXXII стр. 269. 271—274). И онај у V. књизи Гласника наштампани Љетописац српски (ср. стр 98—100), с којим се слаже оно што је наштампано у XXXV књ. Гласника (ср. стр. 63), издаје се на неким мјестима као компилатор нашега дјела. При томе спомена је вриједно то, што се нека овака мјеста која су из живота унесена у Љетописе, читају само у пунијој редакцији истога живота.

Врло је мало што знамо о животу човјека, којега су дјело већ стари љетописци толико хвалили и толико употребљавали, и за то мало имамо се захвалити г. Даничићу. Његова расправа, наштампана у 1-вој књизи Старина „о књизи Константина философа о правопису", даје нам за живот тога човјека пуно поузданију грађу, него ли је оно што приповиједа Шафарик (Sebr. spisy III. 181, Gesch. d. Südslaw. Lit. III. 121. 244). Нема сумње, да је Константин био родом Бугарин; одакле управо, то се право не зна. Ако је истина, да се под придјевком философ „костеньскыи" или „костѣнчьскыи" сакрива мјесто његова рођења, што би лако могло бити (ја и не знам, што би иначе могао тај придјевак значити), тада има прилике вјеровати,

да се Константин родио у граду, који је данас познат под турском формом имена: Кюстендил. Иначе Григорович у свом „Путешествију по Турцији“ стр. 137. наводи село Костенци у долини прилинској; срав. такођер Даничићев рјечник и. р. Костѣнче. Али мени је тешко вјеровати, да би се Константин по какову забитноме селу прозвао био костенским. Ну приговориће ми се, како ја смијем тако далеко на југ и запад тражити домовину Константинову, када се он сам на једноме мјесту назива „единь страньнь трьновьскыихь странь.“ На такав приговор ја бих одговорио, да се у тим ријечима још не садржи признање, да се он управо родио негдје близу Трнова. По мојему мишљењу ове ће ријечи само то рећи, да је из Трновске околице Константин као странац дошао или утекао се под заштиту деспота Стефана, а то бијаше по свој прилици истом у његово зрело, мужевно доба,[1] по што је већ у својој домовини које што искушао и проживио. Тако се зна, да је он у Трнову или негдје у његовој околици изучио словенску и грчку књигу од некога Андроника, који опета бјеше ученик знаменитога Јевтимија трновскога. Он оста у тим крајевима неко вријеме још и по што обладаше њима Турци, како се види из овијех ријечи: Сицеваа (т. ј. потьштати се о благовьчинени) навыкохомь и вь своеи земли, аште и по срѣдѣ ісманлить есть, врага обличити, наче же тамо не тьчію обличити хотѣхь, нь и ѩже вь законѣ божьствнѣмь о казни. Да егда тамо вьзможьно по срѣдѣ влькь кольми наче зде о обличени“ (Стар. II, 33). Ове ријечи као и то што на истом мјесту у мах за њима слиједи:

[1] Ријечи наштампане у Стар. I. 33, чл. 29 а): И мною юнымь посрамит се, ѩкоже глаголеши, не сметају тому, што рекох, јер ако му је било чак 35—40 година, противник његов којему „обличеније“ Константиново није било по ћуди, могаше га одбијати и тијем изговором младости.

аште ли ни, то по что страньствоуемь оставльше вьса, тьчію вьзгноушеніа иновѣріа. изволише паче страдати оу державнаго сь христіаны неже же вь своихь славномь быти — доказују јасно, да је Константин, док је још у својим, трновским крајевима живио, изишао нечиме на глас, ваља да својом науком. Ако је тому тако, тада се истом право разумије, за што је он по што сила турска потлачи његову домовину, нашао заклон и заштиту код деспота Стефана, познатога љубитеља науке и књижевнијех људи. Може бити чак, да је ради своје велике горљивости који пут допао у опасност живота од Турака те за то пребјегао к деспоту српскому. Јер сам хвали деспот аовијем ријечима: „оть рыкающаго бо звѣра доушоу мою истрьже" (Стар. I. 9). Деспот Стефан исказа Константину много милости, што овај често спомиње, и то не само у дјелу које писа за његова живота, него и послије смрти у биографији Стефановој бива неколико пути спомен о томе. Али човјек напрасан и енергичан у својој струци — тако се мени приказује Константин — не могаше ни код деспота спокојно дангубити. Он није штедио „обличенија" против својих сународњака, док је међу њима живио; дошав у другу средину, није се ни ту промијенио. Сам приповиједа, да га је деспот послао: „кь прьвопрѣстольникоу срьбьскомоу и патріархоу оученію:" то послање ускори његове основе. Константин бијаше на име фанатичан привржерик реформа грамматико-ортографских својега предшастника и узора Јевтимија. Жалибог ми знамо о њима врло мало, готово све и једино то, што се чита у животу Јевтимијеву (ср. Гласника књ. XXXI стр. 270—271) и што нам се преко Константина сачувало. Јамачно је Константин у својим реформама надкрилио Јевтимија — то је бар обичан течај ствари — али правац, како ја судим, оста исти, а тај нам је доста јасно нарисан у ортографским реформама Константина. Разлика из-

међу Јевтимија и Константина бијаше у томе, што онај исправљаше рукописе, не разлажући теоретски својих начела. На то се протежу ове ријечи Константинове: Нь ни ть потьшта се сьписати оутврьждение симь, тьчію оть чести извѣвленіа нѣкаа. Ибо владеи никотоже бѣ се вьса елика повелѣвасть бывають, и онь тьчію наоучивь или оученію основаніе положивь злобоу искорѣни и никтоже соупротивь емоу ста (ср. Стар. I. 12). На против Константин, који не имађаше такова угледа и власти као Јевтимије, а јамачно бјеше нешто и тјеран таштим самољубљем своје учености, одважи се „сьписати оутврьждение симь, ѣкоже вь грьчьскыхь писаниихь обрѣтаеть се.“ Како лијепо напредује словенска филологија, смијемо се надати, да ће се данас сутра и о радњи Јевтимијевој моћи потање, конкретније говорити. За сада ја свраћам пажњу на тај знаменити факт, што по истраживањима Горскога и Невострујева пада такођер исправљање рускословенских библијских, особито новозавјетних текстова, управо у вријеме Јевтимијево; да што више, оно исправљање бјеше обављено у Цариграду, а из живота Јевтимијева знамо, да је и он баш у то вријеме боравио одуже у Цариграду! (ср. Описаније синод. библ. I стр. XI, 226, 252). Јамачно ће се Јевтимијеву исправљању с временом ући у траг и по рукописима, те ће се моћи казати, што и како од прилике бијаху књиге „трновскога извода.“ За то требаће добро проучити рукописе средњо-бугарске из XIV и XV вијека, као н. пр. оно једно врло знаменито јеванђеље XIV вијека под бр. 29 у одешкој библиотеци, у којему долазе акценти и још неки други знаци по сталнијем правилима.

Али да се вратимо к нашему писцу. Његова критичка студија о том, како ваља писати словенске књиге и како дјецу учити читати, позната нам је сада из анализе Даничићеве у првој књизи „Старина.“ Истина, ово дјело не

може издржати данашње критике, а није дакако ни за своје вријеме боље било, ну толико се ипак мора признати да је оно одвећ гласно свједочанство хвале вриједна старања и настојања Константинова око словенскога језика у оно несретно доба, када се са свијех страна тмасти облаци навукоше над небом балканскога полуострва, те град турске силе поче млатити посљедње остатке културе грчке и обарати нејака стабалца словенскога (бугарскога и српскога) културнога живота. За то ја мислим, да ми никако немамо разлога стидити се радње тога човјека, којему би да је живио у сретније вријеме и у здравијим околностима, посве другачије мјесто допало у нашој књижевности те управо сјало његово име. И сам Даничић, уза сву несмиљеност критике, не могаше не бити толико праведан спрам Константина, што му је неколико пути изрекао признање за онај занимљиви детаљ, који нам је сачувао о разним појавима нутарњега живота српскога својега времена. К тому ваља узети на ум још и то, да се је дјело Константиново о правопису сачувало само у изводу. Ја бих рекао још и то, да сада, пошто је и ово друго дјело Константиново приступно нашој књижевности, наш суд о томе писцу може бити још пуно блажи и повољнији. Та српска средовјечна књижевност и онако није богата добријем, изворнијем продуктима, па када се она повољнија времена веће политичке силе и самосталности, XIII-ти и XIV-ти вијек, не могоше узнијети до вишега степена књижевне вјештине, него ли је имамо у дјелима Доментијана и Данила, тко нам даје право каменовати писца XV вијека за то, што није умио својој ватреној бризи за словенске књиге дати бољи правац него ли бјеше онај, који опћенито владаше у тадашњем византијском свијету или за то, што није умио простије описати живот и дјела свога заштитника Стефана Лазаревића? Ја чак даље идем те велим, да Константин нимало не ус-

тупа ни Доментијану ни Данилу, ни Григорију Дзамблаку дубљином осјећања, жаром похвале и пуноћом историјскога детаља. Кому на пр. није угодно читати, уза сав бомбаст, како Константин описује диивоту и богатство природе српских крајева? Гдје ћете наћи тако одушевљену похвалу на град Биоград, као у томе дјелу? Нијесу ли многе његове рефлексије у истину свакога поштовања достојне? (на пр. у гл. 31 савјет Бајазитов, у гл. 33 тобожњи усклик Марков и т. д.).

Кад би вијек деспота српскога боље проучен био него ли што јест, т. ј. да имамо за њ више историјских свједочанства, врло лако може бити, да бисмо увидјели, да је управо Константин био главнијем покретачем и побудитељем на ону књижевну радњу, која се појавила неком већом живошћу за Стефана Лазаревића. Свакако дуго боравлење Константина на деспотову двору у Биограду не оста без уплива на деспота. Ми тек не смијемо заборавити, да се је Константин по мјерилу онога времена сматрао врло учeнијем човјеком, који се чак у тако тамни посао разумио као граматика. То му и стече онћи глас те назвање философа и учитеља српскога, а деспот повјери му частан задатак да изради правила, по којима би од селе сви писци и преписачи словенскијех књига једнако поступали, да не буде несклада и несугласја у текстовима светијех књига. Без сумње и за тај налог изиће иницијатива од самога Константина, којему није тешко било упутити деспота о потреби такова дјела. А и кад је већ посао готов био, он се поглавито у деспота узда, да ће му дати санкцију онако, како некоч цар бугарски бјеше дао санкцију радњи Јевтимијевој. Одобрио или не одобрио деспот радњу Константинову, она се не могаше примити и усцјети на српском земљишту, јер је била сувише замршена, препуна непотребитијех танкости, разликовања и т. д. Али то нам не смије

сметати, да бар основну мисао Константинову похвалимо те признамо њезину важност и корист. Ако његове науке сувременици не хтједоше примити у цијелости, то одатле још не слиједи, да није она у многим појединостима и користна била и корист доносила. Да је Константин са свиме пропао са својим дјелом, тога ја не вјерујем већ за то, што ми се не чини прилично, да би он у том случају остао био једнако уз деспота. А да је он не само пишући књигу о правопису живио у Биограду, него и у вријеме смрти деспотове ондје боравио, то се може доказати мјестима из његовијех дјела. И послије смрти деспотове одликоваше патријарах српски Никон и цијели синклит, како додаје љетописац, Константина частнијем позивом, да опише живот покојнога деспота. То је и опет нов доказ, колико је поштовање у свијех њих било спрам ученога Бугарина. Константин не испуни онај час, што су ови жељели „сицевоу времеиоу тогда соущоу еже потьщати се оставихомь;“ али послије четири године, којих чини се да није проживио у Биограду, јави му се, како сам пише, деспот пријетећи му казном, ако не испуни обећања. Тада се он даде на посао, који и сврши сретно, како ево доказује наш текст. Даља судбина нашега биографа није позната.

Довле бијаше ријеч поглавито о Константину. Али и предмет његове биографије, сам деспот Стефан Лазаревић, заузима у средовијечној српској књижевности не одвећ ниско мјесто, не толико својом властитом радњом, колико потицањем на радњу другијех. Што је писао сам Стефан Лазаревић, о томе каза нам Даничић у Гласнику XI. књ. и у Старинама књ. IV. Ја свраћам пажњу наших литерарних историка на сродност, која се очитује међу Стефаном и Константином у правцу њихове књижевне радње: оба они љубљаху „краѥгранесе!“ Пуно је знатније, што би урађено потицањем Стефана деспота од другијех. У једном апостолу

полууставнога писма из 17. стољећа чита се овај запис: Повелѣніемь и иждивеніемь прѣизбраннаго сь господомь вь прѣдьстатьствіе постничьствоующеи общежительно братіи великые лавры срьбьскые монастыра Хиленцара вьсепрѣподобнѣишаго отьца игоумена. господина Виктора, оть добра извода прѣписахомь оть старыхь прѣводникь ресавскыхь, не имоущаго ничтоже порока, вь лѣто ҂зрѯи (1660.) Ср. Чтен. Общ. Ист. и Древн. Москва 1867, IV. 121. Из овијех се ријечи види, да су у 17. вијеку познавали цијелу школу ресавскијех преводника, основану старањем Стефана деспота српскога. Да је и Константин к тој школи припадао, показује његов потпис под животом деспота, гдје управо сам себе зове: прѣводникь Костадінь. Григорович у књизи „Статьи касающіяся древняго словянскаго языка“ (Казањ 1852.) стр. 28. мисли, да је „учрежденіе патріархата сербскаго вь XIV. ст. внушило іерархамь и князьямь особенную заботливость о точномь и послѣдовательномь познаніи церковнаго языка.“ Ја бих волио ту заслугу сасвиме оставити деспоту Лазаревићу и његову времену. Књиге „добра извода ресавскога“ бијаху превођене и преписиване ваљда највише у самом граду и манастиру на Ресави[1] (у Манасији), за тијем у Љубостињи, Раваници, а најпослије и ту притјецаше зацијело у помоћ Света Гора. Да ли се таковијех књига „ресавских преводника“ и колико до данас сачувало? Ја мислим свакако, само их ваља тражити. О некојима могу и ја већ овдје неколико ријечи казати.

[1] О томе граду и манастиру ср. Српски Летопис за 1863. г. II. 51. Гласник XXI, стр. 87. Наш текст (живот Стефана деспота) потврђује мисао Милићевићеву да је на Ресави био не само манастир него и град, у којем сам деспот често живљаше, у глави 52. исто се тако овдје изриком помиње и то, да је он у истоме граду сахрањен, у глави 52. и 87.

1. У универзитетској библиотеци у Одеси има рукопис под бројем 30, на артији, бивши некоч у рилском манастиру а универзитету поклоњен од В. И. Григоровича. Садржај му је библијски, књиге царства, под овијем насловом: Начело съ богомь четвероцарьствьныихъ книгь, царьства Саоулова, и царьства Давидова, и царьства Соломонова, и царьства Ровоамова, сына Соломонова и прочіихъ, ихьже вь Іероусалимѣ и вь Самаріи царьствовавьшіихъ даже до плененіа Навоуходоносорова. Тко, када, за кога и гдје писа ову књигу, показује нам овај презнаменити запис на два посљедња листа, писан истом руком као све остало: Сіе четырехь царьствіи книгы прѣведохь оть грьчьскыихь книгь на срьбьскые благочьстивомоу и христолюбивомоу и самодрьжьцоу Срьблемь, господиноу моемоу деспотоу Стефаноу вь дарованіахь и милостехь новомоу Кироу, вь сладькоглаголаніихь второмоу Манасіи, вь любооучительствохь подобещомоу се прѣмоудрѣишемоу Симеоноу, вь испытаніихь и изысканіихь божьствьныимь ветьхыимь и новыимь писаніомь равьнѣ тьчьномоу Птоломеоу ономоу, емоуже по Алекѯаньдроу Филіппоовоу царьствовавьшомоу Егіптомь и прѣведьшомоу и прѣложившомоу вьсе ветьхое пісаніе оть еврейскаагo на еладьское и сіе царьскые книгы съ седмьдесетими сьбравь се прѣмоудрыихь моужіи прѣславьно сьгласивьшіими се и не оть иноудоу развѣ оть светаго доуха наоученіа. По два бо, по два, якоже рече жидовинь Филонь, а якоже рече божьствьныи Іоустинь изьяви по единомь разлоучивьше се вьсе древьнее писаніе прѣложише и сказаше, ни же по разоумоу ни же по тои самои бесѣдѣ разьньствоующе. Бысть же таковое прѣложеніе и прѣсказаніе прѣжде единого и трехь сьть лѣть господьняго вьчловѣченіа. По лѣтѣхь же четыри ста и тридесетіихь таковаагo издааніа Синопленинь Акила свое сьтвори издааніе при самодрьжьци римьскомь

Андріанѣ проказивьшіимь се. По нѥмь же и егоже ѡть Самаріе Симмаха бысть издааніе при цари Севірѣ. Акиліна издаанія послѣжде лѣты шестыими и петьдесетыими. Сіе же прѣдвари ефесінскаага Θеѡдѡтіона лѣты довѡльными при цари бывьшее Комѡдѣ рымьскомь. Ѡбрѣтоше же се и прочее двѣ изданіи безименьны, ѡво оубѡ при Каракалѣ владычьствоующіимь Рымѡмь, вь Іерихѡнѣ ськрьвено вь Дельвѣ, ѡво же вь Никѡполи имьже кь Актію при Алеѯаньдрѣ Мамьменнѣ. Послѣжде же оубо великыи постьникь и моученикь Лоукіань любоустроудьнѣ прошьдь книгы жидовьскые ѡть ѡноудоу ть самь на елладьскы езыкь ветьхое писаніе прѣлѡжи и сьгласивь се ѡбрѣте се сь седьмь десетіимь, прочіимь бо издааніѡмь стежавьшіимь мнѡга растлѣнаа по вьсемоу. Бысть же чюдьнааго Лоукіана издааніе при царьствіи Діоклитіана и Маѯиміана моучителеи, еже ѡбрѣте се ѡть жидовь вь Никѡмидіи вь пирьжьци малѣмь поваплѥномь ськрьвенѡ, великоомоу Коньстаньтиноу царьствѡ правещоу тогда.

Прѣведе же се сіа книга вь лѣто ҂ѕц и кд. ендіктиѡноу текоущоу осмѡмоу. Вь дьни благочьстівомоу и христолюбивѡмоу и богохранимомоу и самодрьжавьномоу господиноу Срьблѥмь деспѡтоу Стефаноу писа се сіа книга вь подкриліи горы Прозрака близь храма прѣчистые богородице иже на Любостыни. Вь лѣто шестотысоущьно ц . . кѕ., ендиктіѡноу текоущоу .аі.

Моле се сь сльзами припадаю и вьпію прочитаюшіи милостиви моѥ гроубости роуки и кьснаго оума моего и страстнааго тѣла и немощи боудѣте, и сами бо чловѣци соуще и милости трѣбоующе есте. Того ради и мене хоудаго благословенія вашего сподоблѧите, вамь бо маль троудь мнѣ же велико богатьство вь единои рѣчи ѡть светаго срьдьца вашего изнесьшои се: за нѥже и молю сь плачемь, молите господа глаголюще, господи боже вьседрьжителю, прости и помилоуи грѣшнаго

и недостоинаато раба своего ѡкааньнаго Досиѳеа, еже и Мѡѵсии. Вѣмь бо вѣмь, ꙗко оуслышить вась, рекы: призови ме и услышоу те. Томоу слава вь вькы вѣкѡвь, амінь.

Из овога врло важнога „посљесловја“ дознајемо, да је год. 1416. нетко превео на српски језик с грчкога четири књиге царства господину својему деспоту Стефану Лазаревићу, а двије године за тијем, т. ј. 1418. преписа тај пријевод близу манастира Љубостиње „гријешни и недостојни раб“ Доситеј, другијем именом Мојсије. Тко бијаше онај преводник, који се на почетку записа сам спомиње у првом лицу? да ли онај исти Доситеј, који двије године касније преписа тај пријевод? или можда тко други? Мени се чини, да преводилац и преписач Доситеј нијесу једно лице, него да је преписач (Доситеј) име преводиоца, које се у запису читало ваљда одмах иза године 1416, на просто изоставио те његово име и што је још било замијенио биљешком о себи и своме труду т. ј. о своме преписивању. И тако оста нам име тога једнога „ресавскога преводника“ затајено! Али ја бих си овдје дозволио ову конјектуру: из Константинове књиге о правопису разабиремо, да је он поређујући деспота Стефана с Птоломејем већ онда написао о деспоту ове знамените ријечи: „подвизаніе имаши о изданіи божьствьнаго писаніа (ср. Стар. I. 10);“ на даље знамо, да је Константин у другој глави своје расправе такођер приповиједао о разним пријеводима старога завјета с јеврејскога на грчки језик онако, као што се о томе приповиједа у овом запису (штета, што нам Даничић није онога наштампао). Није ли ту доста аналогије и разлога, да дођемо на ту мисао, да је можда управо Константин био преводилац овијех књига царства? Сјетимо се само и опет, да се он у биографији деспотовој потписује „прѣводникь:“ а његовој учености особито пристајаше такав посао, који се није ограничио тек пријеводом библијскога текста, него

чак с објашњењима старијех коментатора. За то се и чита умах на првој страни, још пред текстом, ово: „Вь сеи палеи и вь настоещои кнізѣ идеже ѡбрѣтаеши по праговѡхь или выше тлька азь или слово или ѳитоу, сіа глаголють: Акіла и Симахь и Ѳеѡдотіѡнь, иже вса нѡва и ветьхаа пісаніа исправише.“

Жалибог ја нијесам доспио, уза сву жељу, да сам пријевод проучим, гдје би се можда нашле биле нове потврде мојој хипотези.

Било то овако или иначе, нема сумње, да се у том рукопису сачувао оригинални текст „добра извода ресавских преводника.“

2. Други примјер ресавске радње помињем српски пријевод Зонаре, који је већ године 1847. Бодјански наштампао у „Чтенія Общ. Ист. и Древн.“ год. III. књ. 1. по пријепису рускословенском. Пред текстом пријевода стоји предговор, у којем се говори, како „великыи самодрьжьць срьбьскыи деспѡть Стефань обрѣте нѣгде и чюдноую сію книгоу моудрѣишаго Зонары“ те је преда, „чьстьнѣишомоу свещеннопнокоу Тимоѳею принести вь Светоую Гороу вь обитель Хиландарьскоую кь прѣписанію, иже по малѣ и бысть игоумень тое лавры Хиландара, при немьже и сьврьши се книга сіа;“ послије тога бјеше неки Григорије, којему игуман манастира хиландарскога, поменути Тимотеј, повјери пријепис. Тај Григорије нађе, ја не разумијем право да ли онај ексемплар који бјеше послан у Свету Гору или онај по њему израђени пријепис, поквареннјем „понеже гроубыми нѣкыми поселѧны прѣписа се“, те се за то постара, како би исправио текст помоћу грчкијех историка, али не нађе ни једне књиге такова садржаја осим „лѣтописателѧ Георгиѧ инока моудрѣишаго“. По њему дакле исправљаше и допуњаваше текст Зонарин. Сва је прилика, да се овдје и под оном књигом, коју Стефан деспот посла

у Свету Гору и под „љетописатељем“ Георгијем (Хамартолом) разумијевају већ пријеводи српскословенски; задатак дакле Григорија бијаше тек да помоћу једнога пријевода исправи други. Али свакако и та радња има се захвалити иницијативи деспотовој.

3. У деспотово вријеме пада такођер пријевод бесједа Јована Златоустога на шесто-дневник с грчкога језика на српски, како свједочи запис, који сам наштампао у Истор. књиж. 167; преводиици бијаху неки Јаков и Венедикт а деспота зову не само благочастивим и благовјерним и богом вјенчаним, него чак још мудрим и сладчајшим и славним, по чему судим да је он какогод учествовао у томе послу, можда и опет првијем потакнућем. Ср. већ у Калајдовича Јоан Екс, 116.

4. У одешкој университетској библиотеци има под бројем 36. поклоњене колекције Григоровичеве 70 листова рукописа, који испрва бијаше у разним комадима и на разним мјестима, те је ваљда истом пошљедњи власник сашио их у једну цијелост. На првијех 35 листова, писанијех једном руком, има одломак књиге: Догматики паноплiе (πανοπλία δογματική Јевтимија Зигабена), и то на листовима 3—23 чита се као титло .кг. (23): на богомили, тај је одломак потпун. Од листа 36—58 слиједи друга рука, како се мени чини старија, која писа разне ствари, као на л. 36—38 причу о злим женама, подијељену на „слова“ (то је исти текст који у Изборнику 1873 г. и у берлинском зборнику), на л. 39—58 чита се (али с прекидањима изгубљенијех листова) Никодимово јеванђеље под насловом: Написанiе ѡ прѣдании господа нашего Iсоу-Христа еже вьспомену Никодимь, иже нощiю прихождаше кь Iсоусоу иже и на погребенiе его прiиде сь благоѡбразьнымь Iѡсифомь и погребоше тѣло его и вьспоменоувь написа по вьзнесени господа нашего Iсоу-

христа. Вь лѣто же Θеодосіа цара .зі. прѣложи се изь еврейскыихь на грьчьскаа вьса сіи елика сьдѣаше се при Пилатѣ понь̂дистѣмь. (Ср. издање текста Даничићево у Стар. IV. 130). — На покон од листа 59 до краја долази трећа рука, мање помна, која писа међу осталом садржином неколико прича и апокрифа, на пр. причу о 12 петака (готово ово исто што је Новаковић издао у Старинама IV.) причу (повѣсть) о томе „ꙗко пользно и божьствьно еже ждати вь црькви до сьврьшеніа светые и божьствьные литоургіе (то је позната прича о Фридолину у другој верзији), и још које што. Први одломак бијеше из Бистрице у Влашкој, други из Струге, трећи из типикарнице св. Саве на Св. Гори (тако по биљешкама самога Григоровича). К једному од овијех трију одломака, судећи по писму ваљда к другому, а можда ни к једному, спада овај занимљиви запис:

А исписа се сіа книга вьсеблагонарѡчитомоу и христолюбивомоу великомоу господиноу Срьблѥмь деспотоу кѵр Стефаноу роукою недостоиною Гѥрасима глаголѥмаго бльгарина, вь Светѣи горѣ Аѳонсцѣи вь монастири глаголѥмомь Хиландарь. Ево и опет свједочанство, колик књигољубац бијаше деспот Стефан.

5. И онај запис, који је Даничић наштампао у Раду књ. I. стр. 175. свједочи о радњи књижевној, изведеној године 1416., дакле у вријеме деспота Стефана, као што је ондје и речено, ваљда у једноме из манастира, гдје су постајале „добре књиге ресавскога извода". Али никако се не слажем, да би онај запис био писао Константин филозоф, јер тај нигда не би о себи рекао да је „лѣнивь паче же и невѣжда писанію!" Цитат наведени из Шафарика, не спада на Константина већ на љетописца — компилатора из његове биографије.

Јамачно ће други, који сједе на богатијим изворима

него ли бјеше моја Одеса, број „ресавских преводника“ попунити. Истом тада моћи ће се потанко разабрати, колико је збиља вриједила у српској књижевности XV. вијека регенерација, око које настојаху Константин философ и Стефан деспот.

У Берлину 11 (23.) Октобра 1874.

Житиѥ и жизнь присьнопомьнимаага, словоуштааго, благочьстиваага господина деспота Стефана, сьписано повелѣниѥмь и поноуждениѥмь светѣишааго патриꙗрха землѥ тоѥ срьбьскыѥ кѵрь Никономь и полатьныихь начельникь, видѣниѥмь же трьсветыимь ꙗвлѥниѥмь. самомоу тьзоименитомоу прославлꙗюштоу сиѥ быти благослови отьче.[1]

.а. Азь ѥсмь, рече сын[2] при коупинѣ, сьврьшаѥте вожда людии моихь ꙗко не имамь по соуштьствоу моѥмоу подобиꙗ именовати ти имена, нь ꙗкоже ми ты обѣштаѥши прозрительныима очима, приближоу се тебѣ[3] и мнѣ приближаюштоу ти се оугожденьми и вь по сихь подобьныими тебѣ слоужителю мои. Вьсакь бо вьзносеи се кь мнѣ ꙗко вь ковьчезѣ чистѣ пльти оутврьждено оть вьсоудоу невѣриꙗ водь потаплꙗюштиихь неприкосьновеньнѣ и азь вь сьрѣтениѥ ѥмоу обрештоу се, изливаѥ на-нь водоу доуха моѥго, кь вышьнꙗиншиимь вьзводештиихь сего. И ныиꙗ шьдь кь глаголавьшиимь ти. Кьто те постави соудию или приставьника надь нами, и глаголи не вь оуши Фараоновѣ ꙗкоже Iосифь сильныимь ѥго о оумрьшиимь чрьви[4] Iꙗковѣ,[5] нь вь лице прѣдь вьсѣми сильныими ороужьствы и вьсѣмь Ѥгѵптомь, оть оусть моихь повелѣваѥ о вьзвождении вьзлюблѥнааго прьворожьденааго сына моѥго вьсего израилꙗ и да не ꙗко о Iꙗковѣ останоуть вь Ѥгѵптѣ сь скоты и сь прочиими, нь до слѣпа

[1] Бог. рук.; владыкѡ. — [2] сы. — [3] кь тебѣ. — [4] чрьвіи. — [5] Iіаковѣ. —

овьчете и хрома козьлете[1] сь[2] вьсѣми коупьно[3] красьными оутварьми югипьтьскыими. Аште же не послоушають те, ранами тѣхь да се до прьворожденыихь вьсѣхь оуıазвиши и вь мѣсто любочьстиıа юже кь Іосифоу вь землю хананеискоую до[4] вьзвраштениıа юмоу, боудеть самь Фараонь сь вьсѣмь воиньствомь[5] жде те вь чрьмьнѣмь мори не до моюго иже по образоу коупиньнаго ıавлюниıа, пришьствиıа дѣвицею вь мирь, нь до вторааго и страшьнаго еже сь вои аггельскыими и силами небесными, вь юже оть вѣка сьпротивльшиимь се моихь повелѣнии отьмьштении седмыи(ми) ıако же Енохь пророчьствова.

.в. Вьсѣмь же вь слоухь сьглаголю сь тобою на сеи горѣ, да ıавлюныихь слоухь оуха лице же кь земли оувѣдеть[6] избранаго моюго и законь десеторичьныи роукою ти вьсприимоуть, ты же и сѣнь оустроиши ми по образоу небесьномоу.

.г. Глаголють оубо о семь боговидьци, по нюже водою сьпасень бысть и вода нарече се и вьсѣмь сьпасаюштиимь се водою доуховьною образь изь начела бысть. Паче же о семь боголюбьци ıако и четыридесетелѣтьномоу попоуштень бысть приближити се, ıакоже и равьноаггельныи онь. Вь истиноу вь .м. бо лѣть знамениıа и чюдеса Моѵси сьтвори вь земли егѵпьтьсцѣи и вь поустыни вь образь сьздателıа и рабь юго, имь же поуть изь начела юдинь и тьжде.

.д. Дрьжавьныи же и сь, иже вь наше роды вьсиıавыи, не просто четыридесетелѣтьномоу[7] вождению попоуштень бысть приближити се, нь ıако великь сы, нь ıако печать бывшиимь христоименитыимь, юмоуже и вь прѣставлюнии кроугы вь течению прикрьми иже вьса окрьмлıаюи иже паче сего прѣставлюние вь таково врѣме приведе, идѣже рече се здѣ страхь и тоуга велиıа по вьселюньнѣи. Ськончаше се и оуидоше вьса. Таже и азь начела числеште се .ꙇ҃і. объ-

---

[1] скоты. — [2] съ — [3] ѯбо. — [4] даже до. — [5] вьсѣми воиньствы. — [6] оуведѣть. — [7] четыридесетномѯ лѣтѯ.

хождении кроуговь, кромѣ остаюштиихь .пд. ꙗже скрьби лѣта и сьврьши се тринадесетьноѥ обьхождениѥ по .ѱлв. лѣтѣ, вь .ѳі. лѣто владычьства ѥго.

.е. Тѣмь же вь истиноу сконьчаше се и оскоудѣше и оулишихомь се вь .лн. лѣто владычьства ѥго. Аште не бы господь многааго ради благооутробиꙗ ѥго оставиль намь сѣмене, ꙗко Содома оубо были быхомь и ꙗко Гомора оуподобили се быхомь. Тогда бо глади и троуси честии и сьмрьтоносиꙗ, ѥзыкомь же по морю и соуши нашьствиꙗ и брани вь незаапоу, и по вьселѥньнѣи не бысть идѣже страхь твои не наидеть владыко. Вь самоѥ се .ѕцлг лѣто, ѥгда же вьсеславьнаꙗ сьтворииши, трепеть примоуть оть тебе горы и растають се ꙗко воскь таѥ оть огнꙗ. И ꙗвѣ боудоуть дѣла твоꙗ прѣдь соупротивьныими и дивьнь бываѥши, боже, вь паметь[1] светыихь твоихь. Нь и нынꙗ ськазаль ѥси вь людехь твоихь силоу твою, не до коньца давь достоꙗниѥ своѥ вь раздроушениѥ ѥзыкомь, и нынꙗ же остави не прѣклоньшиихь колѣнѣ ваалоу похоти и слабости ѥстьства, нь вьзмогьшиихь оть немошти, бывьшиихь крѣпкыи[2] вь бранехь, вѣроуюштиихь ськроушаюштомоу брани мышьцею высокою, извольшиихь сь людьми божиими страдати, неже ли врѣменоую имѣти грѣха сладость вь распьньшиихь се о стадѣ христоименитѣмь.

.ѕ. Ѕѣло бо сьпострадаше нѣции вь истиноу о благочьстии, ѥлика аште и кьто оть древьниихь ѥже сьдрьжати се оставьшиимь непоколѣбимомь.

.з. За сихь рыдательныихь вѣштаныихь да простить ми ваше боголюбьноѥ[3] аште о доусѣ аште земльныихь. Лѣта бо вѣчьнаꙗ помепоухь и вь памети благочьстиваго вьсе о господи храброваньшеѥ аште вьзможьно хотѣль быхь привести аште и не по достоиньствоу. Не вьзможьно бо невѣждамь поучиноу плавати. Кь томоу рыдаюштиимь обычаи

[1] памети — [2] крѣпкыихь. — [3] боголюбіе. —

и вь неподобиꙗ благы вьсприѥмати,[1] имиже неоудрьжимыихь сльзь токы изведоуть. Обрѣть же именитааго ꙗкоже нѣкоторыи корабль, имьже плаваѥ кь подобьнымь вьсхождоу.

.и. Иже Іисоуса Навина моужьствоу же и вѣрѣ приоуподоблѥна и оудостоꙗнию раздѣлѥнии землѥ и вь дроужении новѣи скинии новомоу исраилю вь гальгалѣхь свобождениꙗ вь различьнаꙗ врѣмена оть окрьстьныихь врагь прѣмоудростию и силою. И вь врѣме подобьно вьсходе[2] на опльчениѥ соупостать, соуди[3] же многообразьноѥ, нь Самѳонь крѣпькыи женою побѣждень бысть, семоу же ни малы вь вьсемь житии запеть, Ѳезвитенина Илию не глаголю нь Илии свештеникоу и соудии израилѥвоу, слабости и отьчаꙗнию николи:е вьдасть себе, Самоуила крѣпькаaго вь оумѣ имѣѥ, ѥмоуже господь вь стльпѣ облачьнѣ глаголааше господьствовавьша и царѣ поставльша и цара обличивьша, вь пророцѣхь дивьныи.

.і. Іѥсеова же Давида ѥмоуже сьвѣдѣтельство божиѥ, обрѣтохь бо рече Давида по моѥмоу срьдьцоу вь истиноу обрѣть и присьнопомьнимааго, высока гноушаюшта се и мрьзость вьмѣнꙗюшта, сьмирѥниѥмь[4] же вьзносешта се вьсегда[5] ѥлико кьто можеть вьмѣстити.

.аі. И Соломонь рече сѣде на прѣстолѣ Давида отьца своѥго и сьмири ѥже кь сѣвероу и югоу Ассирии и Ѥгvпьти, ѥлико и царица ѥфиопьскаꙗ сь дары приити. Име бо ѥго богомь и самѣми дѣлы Соломонь нарече се, ѥже ѥсть сьмирениѥ. Сь же крѣпчаишаꙗ скипитра вь дьни своѥ кь себѣ сьмири, вьсточьныихь и западьныихь, ѥлико царьствоуюштеи вь различьнаꙗ врѣмена сь вьсѣхь странь кь нѥмоу сьтикаюштиихь се, оустрои и своихь странь ждрѣбии оудостоꙗвати, паче же западьны господина и сьблюдателꙗ[6] вьсемоу царьствию своѥмоу нарицати по истинѣ, и вь врѣме клю-

[1] обычаи и вънѣ подобиꙗ благыи вьсприѥти. — [2] вьсходѣ. — [3] соудіи. — [4] сьмѣрѥниѥмь. — [5] вь истинѹ. — [6] ѹчителѥ.

чимо избраныихъ своихъ и съ прочиимь воиньствомь ихъ посылати сильныихъ и могоутелѥ вьсеѥ землѥ. Иже и николиже оть нихъ кьто отъшьдь вь своꙗ оть прѣвеликыихъ даже до малѣишиихъ не вьзвѣштаѥ прѣвеликыѥ и достохвальныѥ дары ѥго присьнохвальнаго бываше. Брани же крѣпькыѥ и моужьства изь дѣтьска, прѣмоудрости оть вьсѣхь оть вѣка сътворениѥ[1], оть ѥгоже и словоуштии деспоть именова се вь вьсѣхь странахь, и оть малаго срьбьскаго скиптра множаишии по вьселѥньнѣи глась и име притежа наче самодрьжавьныихь и славьныихь вь многыихь ѥзыцѣхь высештиихь о народѣхь ѥзыкь.

.ві. Кь западьнымь бо странамь сы[2] близь Ѥлиспонта живы, по вьсѣи Ѥгѵптии и Ѥфиопии и оть тоудоу кь вышьнѣишиимь странамь и сь проста сьвькоупль рекоу, по вьсѣи Ѥладѣ, ѥлико и вь Индии и вь Амазоны постизати имени ѥго, ꙗко же слышештиимь желати ѥже присвоити се моужеви семоу, аште и рабы, аште моштьно оустроити се ѥмоу. И ꙗкоже Дариѥ решти о Александрѣ глаголаахоу, да дасть ѥмоу господь сѣсти на прѣстолѣ Кировѣ. И ꙗкоже оутварию изредьною сь небесе даною красѣхоу[3] се не тьчию вѣрьныи нь и невѣрьныи дрьжателиѥ царьствиꙗ. Кь симь же и Даниловоу славоу и глась сь дрьзновениѥмь и трехь отрокь зрѣше се имы. Проиде бо скрозѣ огнь и водоу сьвоиньствоуѥ царемь вьсточьныимь, ꙗкоже напрѣдь иды слово изьꙗвить. И ѥговѣми обѣти и моужьствы величаахоу се ꙗкоже ассириисци моужемь желаниꙗ и Фараонь Мѵсеомь и симь иже громь нареченыи ꙗкоже нѣкоѥю мльниною стрѣлою прѣштааше вьсточьнѣишиимь, доньдеже господь сътвори извождениѥ. Многыихь бо дрьжавьныихь[4] житиѥ прошьдь иже древлѥ вьселѥньноую поборьшиихь и нѣкыимы оть чести и добродѣтелеи обрѣть имоуштиихь оть дѣль прочаꙗ же ни малы.

[1] сьтворенные. — [2] сын. — [3] красехоу. — [4] покорьшиихь.

.гі. Сь же отъ божьствьныихь писании богоу оугодьнаꙗ сьбравь бѣше милостынꙗми и вѣрою аште и кьто инь. Паче же изь давьна не бывьша такова отъ царей царьствена и изредьна.[1] Сьжительствовавь же въсточьныими и западьныими и вьсе изредьныѥ обычаѥ избравь бѣше даже до самыихь одеждь, ꙗже на пользоу и красешта, ороужии же и проꙗждении и сьнѣдей посаждениꙗ чиномь и вьстаниꙗ[2] ѥже кь слоужьбѣ божьствьнѣи, изредьнаꙗ сьблюдаѥ прочитаниꙗ и молитвы, ловлѥниꙗ и сьвѣты, изышьствиꙗ и выходы, вьсемоу вьсегда по достоꙗнию чинь красештоу, ѥлико сь южьскою царицею решти· блажени живоуштеи вь домоу твоѥмь, новыи Соломоне.

Тить оубо словомь глаголааше· дьньсь не царьствовахомь, по нѥже не даровахомь. Сь же дѣлы[3] прѣизлиха исплънꙗаше[4] и толико ѥлико николиже приѥмлѥи радовааше, ѥлико ть подаваѥ. Тогда бо радости съвршенѣишеѥ исплънꙗаше се, ѥгда десьницоу пространьнѣѥ отврьзааше.

Нь оуже врѣме начело положити отъ коудоу прозебе и како пожить и какова вьспитѣвьшиꙗ того страна. Ибо аште и процвьтоше вь многыихь странахь варварьскыихь сьсоуди изьбрани, вь нихьже господь сь отьцемь обитѣль сътвори, нь не и вь чловѣчьскыихь сице свѣтлꙗахоу[5] се, ѥлико ѥлиньскыѥ древьнѥѥ[6] прѣходити, моужьства же и вьпроси и отьвѣти и прочаꙗ, имьже имени пронарекоше се и прѣжде пророкь пророчьствоваахоу, подвигьше бо се чловѣчьскыѥ вѣшти изобрѣсти, та же вьздоушьныѥ и вышьшашее. Тѣмь же и богь симь проꙗвлꙗаше отъ чести коснооути истинѣ. Рече бо Фоукидидь· ѥдино три и триѥдино бесильтьно. образьно ѥсть троица. Аристотель же не оусь-

[1] божьствьнаа и изредьнаа. — [2] постатіа. — [3] вѣры. — [4] исплънꙗшесе. — [5] свѣтлѣхоу се. — [6] древныѥ.

ньно ѥстьство божиꙗ бытиꙗ не имоуштн начело, оть нѥгоже вьсекрѣнькоѥ соуштьствить се слово. Ѥрмись же тривеликын заклинꙗю те небо великааго бога дѣло, заклинꙗю те гласомь отьчиимь, иже провѣшта прѣжде ѥгда вьсь мирь оутврьди, заклинаю те вь ѥдинородьнаго ѥго слова и доуха. А Станкь вьзьни· почьтемь Марию, ꙗко добрѣ ськрывьшоую таиньство, оть нѥѥ бо хоштеть родити се Христось. Ѳоулидось же рече· прѣжде богь, та[1] же слово и доухь сь нимь. Платонь же и Орфеи сь и прочии. Нь намь о земли слово.

До зде десетословьноѥ и оть зде сь краѥглавизнь о прѣдлежештимь.

.а. Сь оубо вьсиꙗ оть страны Далматиѥ. Дакии ныниꙗ же глаголѥмыихь Срьбль, идѣже мнози вь послѣдьниꙗ врѣмена процѣьтоше, ихь же греды вь родослови слово изьꙗвить. И сиꙗ оубо не тьчию по обѣтованѣи онои точить медь и млѣко, нь ꙗкоже четыремь врѣменемь и вьздоухомь вь себѣ вьсприѥмь сьоузь имѣти и изь себе прочиимь изьсылати. Не бо вь вьсѣи[2] вьселѥньнѣи обрѣсти ѥсть вьса благаꙗ вь ѥдино сьбравь имѣти и по вьсѣи странѣ, нь нѣкаꙗ оть чести и вь нѣкыихь мѣстѣхь, вьстоцѣ[3] оубо и западѣ, сѣверѣ же и юзѣ, ꙗкоже зрителиѥ земльныи глаголаахоу и видѣхомь. Сиꙗ же вьсѣми благыими исплынь ѥсть, ѥлико и по писаниихь землѥмѣриꙗ нѣкои вьздоухь посылати западоу и Ѥлиспонтоу: тоу бо и часи испльниꙗють се .еі. — тоѥ число вьсприѥмь имать и оть тоудоу вь изьлишьниꙗ вьсходити кь сѣвероу, кь вьстокоу и югоу вь оскудьниꙗ дьневии и ꙗко нѣкыи прѣдѣль и корень благыихь вьжделѣнь быти и отлоучень. Отлоучены бо страны соуть, ꙗкоже вь южныихь, идѣже вь жетвоу .м. дьнии и пошти тьмѣ быти или вь сѣверьныихь идѣже подобьно

[1] ть. — [2] вьсе ѡ. — [3] вь вьстоцѣ. —

.м. дьнии и ноштеи свѣть быти или страны снѣжаные и пакы безводьныѥ ины, ины же не населѥны по Іовоу. Та же оубо кромѣ вьсакого прѣкословиꙗ благыи вьздоухь и оуть-кмлѥниѥ сьставомь вьсприѥмь имать.

И по нѥже оубо оть плода дрѣво познаваѥть се и чловѣкь оть дѣль, оть плода же и дѣль сию изьꙗвимь. И ꙗко да прѣдьвьзвѣстить се потрѣбьнѣишеѥ ѥсть оубо злато, коупьно же и сребро, и источьникы оубо семоу много чьстьны и плодьны быти, толико вьзрастаюштиихь ѥлико чьто исчрьпаѥмо, и ꙗкоже источьници исчрьпаѥми сладьчаиши бывають. И гдѣ оубо вь вьстоцѣ и западѣ таковыи и толикыи родь обрѣсти ѥсть; нигдѣже вь истиноу. И да не оубо оуныніемь вь продльжении слова, довлѣѥть выноу назнаменати.

.в. Також де виногради оубо сѣꙗнии, ꙗкоже нигдѣже ѥсть кромѣ многыихь потовь ꙗкоже вь сихь, сѣмень же и садь и плодомь изобильствиѥ. Нь оубо иже источьникь рѣчьныихь и стоуденьць и прѣдѣль ѥже кь дроугь дроуга сьгласиꙗ и доброты подобиꙗ и ꙗкоже ина иныхь прѣвьсходеть красотою и плодоношениѥмь. Зимьнааго оубо и злиць страны избѣзаюште, лѣтоу же приблизь соуште, вьздоуха же благорастворена и красьна, ꙗкоже кьто истиньноѥ речеть, ꙗко виде сихь прѣмногоѥ ниже ѥлико по вьсоудоу различкоуюштеѥ обрѣсти вьзможеть.

.г. Решти же подобьно ѥсть и оть птиць и прочиихь вьсѣхь, ихьже господь прѣдасть, ꙗкоже землиѥ злака вь пиштоу чловѣкомь, толико изобильствоуюштиихь по вьсоудоу, ѥлико вь иныихь нигдѣже. Разботѣвають бо вьсегда красьнаꙗ, нь тьчию поустыниѥ страны тоѥ нь и населѥниꙗ, прѣмножьство плодоносьныихь вьсѣхь, рыбь же и вьсакыихь потрѣбьныихь, ихьже господь прѣдасть чловѣкомь вь наслажденниѥ изобильствиꙗ, и вьса ѥлика покори подь нозѣ ихь творьць.

.д. Аште же и оутврьжденниѥ кьто помыслить страны

сеіє, горамь прѣвысокыимь, градовы же таковыими, ієлико по многыихь странахь малѣи чести ієдва приоуподобити ієсть. Прѣизредьнии вьзвышениіємь и оутврьждениіємь вьсакыимь, водами же имиже веселиіє градомь глаголієть се.

.е. Не оубо же мимо тешти подобаієть прѣвеликоіє и млогословоуштеіє дѣло божиіє, ієже великыи Моѵси вь книзѣ о творении мира не мимо тече, ієдиноу оть четырехь рѣкь раискыихь, Фисонь, ꙗкоже глаголють книгы землієм ѣрьскыіє, иже Истрь глаголієть се и Газь, и Истрь и Доунавь оть Тракь. И сь оть раꙗ исходе и зашьдь подь гльбины земліє вь западѣ исходить кь Пеоньстѣи горѣ, соуштеіє оть сикелипскааго морꙗ до Герьмань кь сѣверьномоу[1] Океаноу и оть тоудѣ гредеть кь вьстокоу и проливаієть се вь аѵꙁиньскоую[2] поучиноу петими оустии, ꙗвѣ[3] ієсть кь Чехомь оть сѣвера и запада гредоуштиꙗ кь вьстокоу, и раздѣлꙗієть Оугрию и напаꙗієть изредьнѣишоую срьбьскоую страноу, та же Бльгары и Влахы проходе идеть вь поучиноу чрьнаго[4] морꙗ нарицаіємаато.

.ѕ. Нѣчьто же и оть сего помыслити ієсть, ꙗко .д. рѣкы богь вь вьселієньноую изь раꙗ изьсьла соудьбами своими. Подобааше же западьныимь странамь не лишити се оть сихь ієдиноіє.[5] Гионь бо вь Ієгѵпьтѣ бывь ієдинь источьникь идеть вь Ливию, два же вь вышьнюю Ієѳиопию, иже и сьвькоуплꙗіє се вода множить се и напаꙗієть Ієгѵпьта, авгоуста мѣсеца. Глаголієть же се сь Ієгѵпьтѣны истаниіє ієже ськазоуієть се оть тьмы вода.

.з. О Тигроу же и Ієфратоу бываієть, оть плода раиска имоуште рождениіє, та же идоьходеште подь землю, ꙗвлꙗють се пакы по Таврѣ горѣ. И оубо Ієфрать свѣтло течениіє имать, сьходе оубо оть сѣверьныихь страна кь южьныимь порождаіє се перьскомоу океаноу, глибы творе и трьстьнаꙗ ієзера и вь сихь безь вѣсти ꙗвлꙗієть се. Тигрь

[1] сѣверьнієм оу. — [2] ав. — [3] ꙗвѣже. — [4] чрьмнаго. — [5] ієдинои

же оть нѣкоѥго ѥзера вьсточьна безь вѣсти исходе и истичеть кь южьнымь странамь и прѣсѣцаѥть триконьскоую гороу о Масагетѣхь, съѥдиниѥть се Ѥфратоу и раздѣлѥ Вавилонь, исходе приближаѥть се Перидоноу и выходить вь персьско нѣдро прѣжде сьвькоупити се Ѥфратоу, дроугь оть дроуга раздѣльни текоуште, твореть междурѣчиѥ четыри сьта .ки. стадии. И оубо Фисонь вь книзѣ бытиискои ѥсть иже ѥвилатскоую[1] землю окроужаѥи, и тако кь намь исходить Тамо ѥсть, рече, злато и злато земліѥ оноѥ добро. Симь оубо сице, подобааше сь западьныихь ѥдинои пролияти се, ꙗже сладьчаишеѥ учестиѥ зде приносить.

.п. И ѥште же и оть тридесетихь и .г. рѣкь именитыихь вь вьселеньнѣи глаголѥмаꙗ Сава ꙗкоже забрало нѣкоѥ здѣ биваѥть, сь обоихь страпь дѣльма и сьвькоуплѥть се вь красьнѣишемь мѣстѣ, идѣже Фисонь трими оусты вьходить имѣѥ два острова, идѣже свѣтлыи Бѣль[2] градь сьзда се, ꙗкоже напрѣдь слово изьꙗвить.

.ѳ. Зри же ми и чловѣкы иже послѣдьнѥишеѥ и чьстьнѣишеѥ зданиѥ божиѥ, ꙗко да не кьто вьзмьнить бездоушьна и нечоувьствьнаꙗ похвалꙗюшта ме. Нь вь истиноу добрѣишиꙗ земліа добрѣиши клась пьшеничьныи растить, иже и вьздасть намь .л. и .ѯ. и .р. — Соуть оубо моужьствьныи, ꙗкоже иныихь глась по вьселѥньнѣи не быти, ѥгоже чьстьнѣишеѥ по Соломоноу вь чловѣцѣхь нѣсть. Соуть же и вь послоушьноѥ благопотрѣбьни, ꙗкоже по вьселѥньнѣи подобиꙗ не имѣти. Идѣже потрѣба, скори вь послушаниѥ, кьсьни же вь глаголаниѥ. Идѣже ли чьто сьпротивьно, скори кь отвѣтоу вьсакомоу вьпрашаюштоу, вьороужени ороужии десьныимии шоу и ми. Соуть же чистотою тѣлесьною прѣвьсходеште иныихь ѥзыкь и льгькою и свѣтьлою крьвию. Кь симь же и милостиви и дроуголюбьни, ѥлико кьто оть сихь вь оубожьство потрѣбьныихь пришьдь оть нихь, прочии вьса потрѣбнаꙗ испльнꙗють

[1] ѥвилътскоую. — [2] Бѣли.

ѥмоу, не ѥдиномоу нь вьсакомоу вьсегда, и не подаꙗнием тьчию нь соугоубою милостынѥю, ꙗкоже решти Соломоново: почитаѥи ништа милостыню творить. Житиѥ же ꙗко црькви божиꙗ по вьсѣи странѣ тои, ѥже ꙗко прочии ѥзыци скотьскы и чрѣзь ѥстьства и вьсакыи часъ ни именоуѥть се, нь оуставлено оть мала даже до велика ихь множаѥ дваашти дьнию. Любочьстьно же, ѥлико сынь аште и вь домоу своѥмь ѥсть, сь родительми вь ѥдинѣ вькоусьни, нь ꙗкоже раби прѣдьстоꙗти. Не тьчию вь богатыихь сиѥ видимо бѣше, нь и вь гроубѣиших и вь послѣдьнѥи ништетѣ. Гдѣ же вь нихь именоваше се ѥже озлобити отьца своѥго или матерь; вь истиноу никакоже, нь по Христѣ испльнѥниѥ законоу, дроугь дроуга больша себе творешти чьстию, господа нарицаюште отькрьвеною главою, по ꙗкоже древлѥ и ныниꙗ вь южьныихь странахь, ѥже изоуи сапогь оть ногоу твоѥю, земліꙗ на нѥиже стоиши света ѥсть, сирѣчь почьти мѣсто обычаѥмь землѥ, и светыи апостоль Павьль моужемь повелѣваѥть отькрьвеною главою молити се. Срамлꙗѥть бо, рече, главоу свою аште покрьвеною молить се или кыкоу растить. Да аште вноутрьнꙗꙗ вѣдоуштомоу отькрывати главоу не посрамлꙗѥть, кольми прѣдь чловѣкы. Тѣмь же вь истиноу вьса изредьнаꙗ симь соуть, прочаꙗ же по Павлоу ѥлика чьстьна и ѥлика говѣина[1] и ѥлика избрана,[2] и вьса кь сьзданию обрѣсти ѥсть, наче же любьве ѥже глава ѥсть вьсакои добродѣтели.

.і. Рекоу же прочеѥ вышьнꙗго степена дѣло, иже аггельскоѥ житиѥ подражавшиихь, иже вьса красьнаꙗ оумѣти вьмѣнивьшиихь о ѥдиномь красьнѣмь[3] красештиихь се Христѣ, вь красьныихь поустынꙗхь и обителѥхь, ѥлико и зѣло лѣнивыихь кь себѣ вьзбоуждати отбѣгати и ѥлика добродѣтели ихь сьхранꙗюштиихь ꙗвлꙗють многыѥ и избраныѥ ѥже по срѣдѣ сихь обители, множаишеѥ же мль-

[1] говѣинаа. — [2] избранаа. — [3] красьныимь. —

чальнице по великомоу Ѥфремоу сь шоумомь листвьныимь и птицами[1] и водою сьглаголюштиихь, иже вь сихь множьство инокь ихьже, непрѣстаньно дѣломь вьспѣвати и славити иже вь троици бога, ѥгоже аггели непрѣстаньныими гласы славеть, по ихь же вьспѣти ѥсть˙ радостию хльми прѣпоꙗсаше се и красьнаꙗ поустыниѥ процвьтоше.

.аі. Ѥльма же сиѥ и Симеона и Савоу зѣльныихь породише, великоѥ и чьстьноѥ слышаниѥ и сьповѣданиѥ, иже вьсе чловѣчьскоѥ ѥстьство прѣвьзьшьдьшиихь имиже прѣзрѣше и имиже подвизаше се, здѣ вьсако изоумлѥниѥ о бозѣ ѥстьства моужеи и доблѥства, ихь же ис-прьва вѣньчаше сами ти подвизи многыими похвалами достослышаныими. Не бо села и домы изоставльша, мало потрѣбнаꙗ, нь начело толико воиньство вождениꙗ же и ськровишта и прѣстола высотоу и ина ѥлика величьства власти, на рамѣхь крьсть вьзьмьше, радоуюште се водештомоу сихь на нѣкоѥ дроугоѥ царьствиѥ здѣшьниꙗаго лоучьшеѥ. Иже и множьство чедь своихь богоу приведоше. Нь сиь добродѣтели исчисти[2] ѥсть и аште пѣськь морьскыи.

.ві. Достоить же юже прѣдреченыимь[3] виновьнаго корѣнь вьзыскати, да оть тоудоу навыкьше кьто и оть коудѣ и коихь корѣни вѣтвь и како процвьтьши вь наше роды владычьствова и кьто прѣдьреченыихь по равьноапостолнѣмь Савѣ исправитель и просвѣтитель и тьзоименитои и тьзоименитьныимь тьзоименитьнѣиши. Ныиꙗ бо кь третиѥмоу степеноу косноути се ѥсть оть землѥ кь дѣлаюштиимь сию и оть дѣлаюштыихь кь владычьствовавьшомоу достоино. Се бо и основаниѥ положихомь, ꙗко оть рабьства кь ѥмьствоу и оть ѥмьства кь сыновьствоу.

.гі. Ныиѥ оубо молю вьсе вы,[4] зде ми слоухы кь послоушанию приклоните, не глаголюштомоу нь дѣлаюштомоу

[1] птицамь. — [2] добродѣтелеи исчьсти. — [3] прѣжде реченыимь. — [4] молю вьсѣхь. —

ихьже ни кьтоже можеть дѣлати, и съставлꙗюштомоу не подобьнаꙗ, но ѥже землю сию не мы словесы оукрасихомь и жителѥ иже на ѥи — оть бездьны бо каплю вь вьздоухь пролиꙗхомь — нь дѣлаѥи и красеи богь изь начела. Тѣмьже оубо ради кь[1] сеи поучинѣ прикасаѥмь се прѣмоудрыимь и многословьныимь виноу назнаменати. Подобаѥть вѣдѣти, ꙗкоже сиꙗ инѣми вьсѣми оукрашаѥть се и прѣвьсходить иныихь и ꙗкоже жителѥ иже на ѥи ѥѵаггелска ꙗ аггельскаꙗ глаголаниꙗ дѣлы събравьше имоуть· вышьше же и изредьнѣе нѣкои божьствьныи промысль о сѣмь моужи[2] изь начела съхраниꙗюштомоу оть рода вь родь обѣты своѥ боѥштиимь се имени ѥго. И ꙗкоже Авраамоу обѣштавь пожьда четыри сьта и .л. лѣть, ѥште же .м. до наслѣдиꙗ сѣмене ѥго землю обѣтованиꙗ и ꙗкоже слово глаголюштеѥ· положи богь страхь и трепеть Адамовь на вьсѣхь звѣрехь земльныихь, прѣслоушаниѥ же адамлѥѥ льви оштоутивьше начеше сьнѣдати чловѣкы, Даниила же познавьше послоушаниѥмь Адама соушта, страхь Адамовь оть сего, паче ли Адама вьсприѥше, послоушаниꙗ бо сѣме. Такожде и благочьстиваяго цара Коньстаньтина равьноапостольнаго сьродьство и оть ѥгова родителꙗ плодь, вѣтвь паки кь коньцемь съхрани се ѥже царьскоѥ и апостольскоѥ дѣло испльнити и вь избраныихь избранѣишаꙗ съвьршити[3] и стадо сиѥ господина достолѣпьна познати и вьзидe лѣти.

.ді. О родословии же намь слово. Бѣше Коньста великыи, зеленыи нареченыи, великааго Коньстаньтина отьць, моужь по вьсемоу кротьчаишии, благочьстиѥ любе. Тѣмь же христиꙗны приѥмлꙗаше, вь Вретании царьствиѥ праве вь лѣта она, ѥгда Диоклитиꙗнь и Максимиꙗнь Ѥркоулиѥ, по ѥже побити тѣмь многыѥ тьмы христиꙗнь, оставльша царьство и вь простыихь житии бѣста. Максимиꙗнь

[1] вь. — [2] о сѣмь божьствьнѣмь моужи. — [3] сьврьшати. — [4] царьствиꙗ, коꙗ послоушааше.

же на вьстоцѣ оудрьжа, оу єго моучителѩ Коньстаньтинь великыи оу тальствѣ бѣше. Максентиє же вь самомь велицѣмь Римѣ царьствоваааше.

.еі. Великыи оубо Коньста роди три сыны Коньстаньтина, и Коньстаньтиѩ, и Коньстоу и дьштерь Коньстаньтию, юже великыи Коньстаньтинь вьдасть Ликинию вь женоу, ємоуже и грьчьскоую честь отьдѣли царьствиє[1], ѣко послоушааше на моучительскоє раздроушениє и сьпособьствоваааше. Сь же Ликиниє бѣше дальматинскыи господинь, родомь Срьбинь, и роди оть Коньстаньтиє сына Бела-Оуроша, Бела-Оурошь же роди Тѣхомила, Тѣхомиль же роди светааго Симеона, светыи же Симеонь роди сь сьпроужьницею три сыны· Стефана прьвовѣньчанааго кралѩ и Влькана великааго кнеза и Растька, послѣди же нареченааго Савоу, прьвааго архиєпископа срьбьскааго. Сь же брата своєго Стефана вѣньча на кралєвьство. Стефань же краль роди .д. сыны· Радослава, Владислава, Стефана, Предислава. И Стефань оубо наречень бысть Оурошь вь прѣдѣда своєго, и сь єсть храпавыи краль. Сь же роди два сына· Стефана и Милоутина, баньскааго кралѩ. Милоутинь роди Коньстаньтина и Стефана Дечаньскааго. Дечаньскыи же роди два сына· Доушьмана и Доушаноу. Сь Доушана прѣстоупи прѣдѣлы отьць своихь и поставлѩєть се самовластьно царь. И роди сына Оуроша и Оурошь не има дѣти и оста безь памети лоза та.

.ѕі. А втораѣ глава родословиѩ· Влькань вторыи сынь светааго Симеона, брать же светому Савѣ, великыи кнеѕь, роди сына жоупана Димитра, вь иночьскомь же светомь образѣ Давидь. Сь же Давидь роди Вратислава кнеѕа. Вратиславь же роди Вратька кнеѕа. Вратько же роди дьштерь Милицоу. Сиѩ же бываєть соупроужьница великааго кнеза Лазара и роди сыны три· великоименитааго сего глаголю деспота Стефана, и Влька, и Добровоѩ. И много оубо лоза

[1] царьствиѩ.

та процвьте. Аште Коньстаньтиѥю, аште ли же и Ликиниѥмь нѣсть чоудьно. Исаавь[1] бо, рече, роди Рагоуила, Рагоуиль же роди Зара, Зара же роди праведьнааго Іова. Зри, коликь цвѣть израсти богь и здѣ Авраамоу и Исаакоу.

.зі. Здѣ же лѣпо ѥсть начети вьсѣмь сладькоую и любослышаноую повѣсть. Здѣ и страна та израштаѥть достоины плодь себѣ, имьже много врѣме ликьствова, не тьчию господина, нь любочьстьна отьца и дроуга ꙗко храбрааго, моудрааго и по вьсемоу кротьчаишааго. По нѥже ꙗко поуста бысть и ꙗко изьсьхьши водьна напоѥниꙗ жьдааше и измѣнѥна грѣшьствиѥмь многыимь оудостоꙗваѥть се много, се достоиньства[2] лучьшааго. Сь же ѥсть великыи онь и прѣꙗвлѥныи Лазарь, ѥмоуже име ꙗкоже и сыноу ѥго. И онь бо не ово имааше похвально, овѣмь же оскоудьнь, ни же овѣми[3] рѣтѣаше[4] се, овѣмь же побѣждааше, нь ѥлико вьсѣми дивьнь бывааше, и да прочаꙗ вьса оставлю, величаиши бо ꙗвлѥна вьсѣмь кааже сиꙗ.

.иі. Ѥже црьквамь разьньствиѥ быти не оть сего да не боудеть, нь сице прилоучи се прѣжде мьню ꙗко оть дьни цариꙗ Стефана, Доушаноу рекомааго, и сьборьныѥ црькве срьбьскаꙗ отьцѣпи се и кь хуждьшомоу погроужааше се, ꙗкоже млогашти оть малыихь искрь великь огнь вьзгорѣваѥть се. Второѥ же измаильтьскыихь родь, иже ꙗкоже нѣкотории проузи на нась излиꙗше се, овѣхь обьводеште,[5] овѣхь же порабоштаюште, овѣхь же плѣноуюште и овѣхь закалаюште, огнь ꙗкоже измьждаѥ[6] и вьсѣхь сьтираюште, идѣже обрѣштаахоу[7] се и присьно вьмѣштаюште се и гредоуште ѥже оставьшаꙗ поꙗсти и погоубити немилостивьно. И измѣнѥниꙗ сего видь безнадеждьнь сьгрѣшаюштиимь намь и не обраштаюштиимь се кь ѥдиномоу измѣниꙗюштомоу вьсачьскаа.

---

[1] Исаакь. — [2] сѣи дѡстѡиніа. — [3] овѣмь. — [4] рѣтеше. — [5] обьходеште. — [6] измаждаѥ. — [7] обрѣтаахоу.

Бѣше оубо семоу прьвоѥ оупражнѥниѥ ѥже небесемь тьчьно, црьковьнаааго мира и оустроѥниꙗ. Видѣ бо юже растрьгноутиѥ и вѣшть ѥлико неначинательноу, нь велико моудрьць онь вь самыѥ вѣшти славоу вьзети и идѣже непоборимь подвигь, вьмѣштаѥть се по срѣдѣ самь, и ѥлика ноужда ѥже бѣше приоумыслити не небрѣже ни о ѥдинои и абиѥ оустрои сестрь обоихь дроугы себѣ быти многа оуже врѣмене разлоучениѥ плакавьшиихь дроугь оть дроугыѥ.[1] Чьто сего величаишеѥ вь владавьшиихь на земли или чьто богоу оугодьнѣишеѥ.

.ѳі. Много же оутврьдивь на второѥ прѣходить. Иже оубо коѥгождо рода зре грады и страны и обители и црькви благочьстивыихь овы огнемь пожигаѥмы овы же попираѥмы и множьство оубиѥниꙗ и крьви текоуштеѥ рѣкы и ина ѥлика спцеваꙗ сьдѣваѥма. Ибо изь давьна грьчьскому скиптроу сьмѣрꙗѥмоу и Измаилитомь оумножаюштиимь се и испроливаюштиимь се даже и вь западьниꙗ постигноути, коупьно и Перьсы сь собою имоуште.

И да извѣстьнѣѥ сиѥ изьꙗвимь. Прѣжде царьскааго града вьдроуѕити се и прѣжде измаильтьскыѥ вѣры проповѣди бѣше нѣкыи дрьжатель именемь Хиридань обладаѥ странами соуштиими посрѣдѣ Перьсиды и Арменииѥю, глаголемыи ныиꙗ Ачамиѥ. Вьдроуженоу же бывьшоу царьствоуюштомоу градоу и по мноѕѣ прѣшьствии вь оулишении цареи грьчьскыихь обрѣте се вь царьствоуюштиимь градѣ вождь странь прѣдьреченыихь, иже обладааше вьцаривь се грьчьскыими скиптры именемь ѥзыка того, ꙗко благородьнѣишии и царьскааго корене. Брать же ѥго огосподи се вь отьчьствии своѥмь, соуштеѥ персьскыѥ чести христиꙗнинь сы и ть. Подвигоше же нѣции царꙗ грьчьскааго на брата своѥго ити, вь отьчьство же своѥ. Иже и вьзиде сь[2] вьсѣми грьчьскыми скиптры. Греды же оужасааше се, боѥ се брата

[1] со дроугь дроугые. — [2] и.

своѥго. Постигьшоу же до странь тѣхь, слышавь царь ачаминскыи вьзложи на се иночьскыи образь и изьшьдь нѣшь стрѣтаѥть царꙗ вь подобьнѣ мѣстѣ. Ꙗже царь оувѣдѣвь и кьто ѥсть, вьнезаапоу и ть сь конꙗ сьсѣдаѥть и любьзно цѣлованиѥ дасть братоу. Вьпрашааше же о винѣ. Ѥмоу же отвѣшта· коꙗ мнѣ польза и прѣобрѣтениѥ ѥже виновьникь быти толикыимь крьвемь пролитиѥ. Отьць нашь оумрѣть по прѣѥтию же дѣдь и прѣродителиѥ вьси· вѣдѣ вьсако, и ꙗзь оумрѣти хоштоу. Сынь же мои ѥдинь сы и ть изь млада о господьствѣ нерадить Нь понѥже юности ради инокь не можеть быти. Соуть монастыриѥ наши, ѥже[1] отьци наши сьздаше вь ѥзыцѣ нашемь. Даждь ѥмоу оубо сихь и подьписаниꙗ[2] подь них, вь ѥже окрьмлꙗти се и аште чьто подь црькви и ѥште приложити хоштеши· прочаꙗ же даждь, ѥмоуже хоштеши.

Царь же оумиливь се и вьса по воли ѥго сьтвори. Оть толѣ же сына ѥго чеда овладаахоу[3] странами своими слоужеште грьчьскомоу скиптроу. Прѣвьзмагаюштиимь же[4] Измаилитомь и вьсточьныѥ страны отьѥмьшиимь, привлѣкоше страны оны, паче же и дрьжатели вь тѣхь проповѣдь ѥже вьсѣмь отьстоупити. Оувы. Ѥлико же по сихь сыны Орькана глаголѥмаго, Соулимень, старѣи сы вожда ачаминскааго, прѣвноука инока оного, поѥмь сь скиптры ѥго вь западьнꙗꙗ приведе, живоу соуштоу Орькаию, именемь Сендиꙗ, обѣшта ꙗко ѥлика прѣимемь, десетыи градь дамь тебѣ. И сь Соулимень прѣжде на Калиполѥ морѥ прѣиде и отвори поуть прочиимь сь Сендиѥмь, при цари Аньдроницѣ рать имоуштоу[5] сь братомь своимь. Оумрѣть же Соулимень и Сендии. Оумрьшоу же и Орькаиоу, вьздвизаѥть се сынь юнѣиши Орькановь, Амоурать глаголѥмыи, и покори множаиштиихь запада. Прочеѥ же на благочьстиваго кнеꙅа Лазара вьороужаѥть се. Сь же не сьтрьпѣ

[1] иже — [2] подьписанаа. — [3] обладаахоу. — [4] же и. — [5] имоуште.

прочеѥ жьдати и прѣнебрѣшти оуди своѥ, наче же Христовы, разьсѣцаѥмы и отрьзаѥмы, нь ꙗко да стоудь сихь оть вьсѣхь потрѣбить, или самого оумрѣти наче же сьсвѣдѣтельствовати моученіѥмь. Вьставь оубо обьдрьжимь мысльми сицевѣми ведеть се на Измаилиты и сраженію бывьшоу на мѣстѣ нарицаѥмѣмь Косовѣ бысть сице. Моужемь ратьнымь сьратоующтимь се прѣдь скиптры, бѣше же нѣкьто благородьнь ѕѣло (Милошь), своѥмоу господиноу ѥгоже обльгаахоу завидештеи и невѣрьна мѣниꙗхоу. Ть же ꙗко да покажеть вѣроу, вькоупѣ же и моужьство, обрѣть подобьно врѣме, оустрьми се кь самомоу великомоу начельникоу ꙗко отьбѣзаѥ, ѥмоуже и ꙗко поуть сьтворьше. Ѥгда же близь бысть, и абиѥ опльчаѥть се и вьньзи мьчь вь того самого грьдаага и страшьнаага самодрьжьца. Тоу же и самь оть нихь падаѥть. И вь прьвѣѥ оубо оудолѣвають[1] соуштеи о Лазарѣ и вьсприемлють побѣдоу. Нь не оуже врѣме избавлѥниꙗ бѣ. Того ради и сынь того цариꙗ вьзмагаѥть пакы вь тои самои брани и оудолѣваѥть, богоу тако попоустивьшоу, ꙗко да и великыи сь моучениꙗ вѣньцемь оувезеть се и иже сь нимь. Чьто оубо по сихь; блаженыи коньць постизаѥть оусѣченіѥмь главьнымь, прѣжде ѥгови вьждел҄ѣнии дроузи, прѣдвариꙗюште ѥго много оумилѥнымь молѥніѥмь ѥже прѣжде ѥго коньць прияти, ꙗко да ѥговоу коньчиноу не оузреть.

Бысть же сиꙗ брань вь лѣто ҂ѕѡч҃ꙁ. мѣсеца Юниꙗ .еі. Ть же оубо моученичьства коньць прияѥть и видить се ныниꙗ ꙗко живь вь нѥиже самь сьзда великоую обитель глаголѥмоую Равьницоу, ꙗвѣ оубо оть ихьже вьсприѥть и сь ними же ликьствоуѥть на небесѣхь. Тогда же, тогда не бѣше мѣста вь вьсѣи странѣ тои, идѣже оумилѥныи глась рыдательныи и вьпль ничесомоуже подобештии се не слышааше се, ѥлико и вьздоухь испльниꙗти, ꙗко оубо быти вь прѣ-

[1] одолѣвають.

дѣлѣхь вьсѣхь сихь Рахиль плачоушти се и не хотѣаше оутѣшити се не чедь своихь тьчию, нь сь богоизбранымь господиномь, ıако нѣсть и нѣсоуть.

.к. И ть оубо постиже вь благостоıательнаıа и прѣбываюшта да оставимь о црькьвныихь и обителıемь любочьстнаıа зданиıа и плıенıеныихь раздрѣшениıе и милость ıако оть источьникь изливаıемоую вьсакоıе добродѣтели видь и заповѣдь сьврьшениıа.

.ка. Вь своıемь оубо животѣ сьзда грады тврьды, сьзда же и Кроушевьць глаголıемыи, вь нıемьже сьзда красьнѣишоую црьковь великомоу прьвомоученикоу, архидиıаконоу Стефаноу вь мольбоу о присьнопомьнимѣмь сынѣ своıемь. И сиıа оубо о сихь.

.кв. Львь же онь иже и громь нареченыи по своимь ихь ıезыкѣ[1] тьзоименить, ıако спѣшьно вьзвраштаıеть се кь вьстокомь ıеже сѣсти на прѣстолѣ отьчимь и царьствиıе оть вьсоудоу оутврьдити. И аште кто о сихь поносить ми, ıако вь кою пользоу сиıа вьмѣштати, и таковыи да шьдьше вь царьствьныихь книгахь лѣтописаниихь и оувѣдеть ıако царьствовавьшеи прѣжде аште вь Іıеросолимѣ древлıе, аште же и вь царьствоуюштиимь градѣ коупьно окрьстьныихь житиıа писанию прѣдають множаıе и пространьнѣıе, како бо извѣстьнѣıе житиıе благочьстивымь и светымь господамь нашимь сьтворимь. И оубо назнаменати довлѣıеть.[2]

.кг. А ıеже оставьшеи сири и оть сихь расхыштениа[3] оужасаюште се, не бо тьчию оть Исмаилить бѣда належааше, нь и западьнии окрьсть на брань оуготовише се. Кь томоу же и междоусобьнаıа раздѣлıениıа ıеже симь подроучьнии, инии же ıако свои оуди бывьшеи, ıелико сь Марьдохеıемь вь гаданиихь паче же пророчьствиихь сьновиихь решти ıемоу· и се глась и выль, мльвы, громи и троусь, и мльва на земли, и се не два ѕмиıа нь мноѕи сь прѣмыкаюштиими

[1] ıезыкꙋ. — [2] довлıаıеть. — [3] расхыштеніа.

се, ѥже приидоше брати се. И бысть глась и сьмоутише се вьса оть гласа вьплıа ихь, вьсѣмь людемь дьнию тьма и сьмракь и мльвы и брани, и оуготови се вьсакь ѥзыкь брати се. И вьзьпихомь кь господоу оть гласа вьплıа ихь и бысть оть источьника мала вода многаıа и рѣка велика, свѣть и сльньце вьсиıа и рѣкы вьзвысише се и пожьрѣше славьныихь. Симь оубо сице, посылають се ходатаѥ оть сьмысла великааго и ть бо рече, ıакоже Навоуходоносорь вь оумѣ своѥмь· обимоу вьселѥньноую ıако и ıаице роукою моѥю. Ходатаѥмь же сьгласивьшиимь[1] сь госпождею благочьстивою о дьштери ѥи мьньшои Оливерѣ и сь сьвѣтомь патриıарха и вьсѣхь свештеныихь сьбора и вьсею синьклита, вьдаѥть сию вь женоу Амирѣ великомоу, вь ѥже сьпасено быти стадо христоименитьно оть влькь гоубештиихь ѥ. Идеть же тогда и присьнопомьнимыи брать сеѥ кь самодрьжьцоу сь сестрою и оть толѣ порабоштена бысть срьбьскаıа страна ѥже самь Стефань и сь братомь своимь Вькомь и сь благородьныими своими и сь прочиими на вьсако лѣто вь слоужениѥ ѥмоу приходити. Обаче же оть толѣ великыи царь онь не ıакоже Максимиıань, нь любочьстиѥмь красѣаше[2] се льстивьнѣ о велицѣмь Коньстаньтинѣ вь ѥже погоубити того, нь сь вьсакою истиньною и чистою любовию ѥлико о сынѣ вьзлюблѥнѣ кь семоу належааше, ıакоже обрештеши вь главизнѣ, и прѣдь вьсѣми вьсточьныими симь свѣтлѣаше се ıакоже нѣкыимь сльньцемь вторыимь или прѣсветьлою дьницею.

.кд. Достославьнаıа же и велемоудрьнаıа мати и многыихь избраныихь матери прѣвьсходештиıа оставьши ıакоже по Соломоноу решти моужьствьнаıа жена оубо и сиıа ни ѥдинои[3] добродѣтели изоставльши, ıакоже вѣдеть окрьстьнии вьси, милости почрьпьшеи оть тоѥ роукь ѥже надѣıавьшии се и вьсприѥть. Нь и вь начелѣ толицѣ соушти и мирьскыихь вѣштеи, вь ихьже недооумѣти и вь лѣпотоу бѣше не

[1] сьгласивьшиимь се. — [2] красеше. — [3] ѥдиноѥ.

жена тькмо нь и многыи вь сьвѣтѣхь Дисеѵсь. А ѥже божьствьныихь и свештеныихь оукрашении, кьто изречеть црьквамь же и обителѥмь любочьстьнаꙗ раздаꙗниꙗ! Кьто не оудивить се зре сицевомоу сьпреженню кь ѥдиномоу вьзираюштиихь богоу и вь чинѥныихь прѣвьсходити заповѣдеи и вештьша исправлꙗѥ вождааше се.

.ке. Чьто же оубо о иже[1] оть сихь вьсиꙗвьшиимь рекоу; прѣмного бо ꙗже онѣхь показавь вь себѣ и прѣвьсходьно и ѥдинь побѣждь вьсѣхь пришьдьшиихь. Подобааше бо вьсакостраньнь быти и наче ѥстьства плодь дрѣвь[2] иже при исходиштихь водь насажденыихь.

.кѕ. Семоу бо касаѥ се помышлꙗю ѥлико вьврѣшти себе вь океаньскыѥ строуѥ непрѣплаваѥмыѥ и не искоусимыѥ, нь обаче вльнами житиискыими[3] аште и обоурѥваѥмь, плаванию вьдахомь себе, ꙗко вьскраи честь нѣкоую вьзьмьше, не бо тьчию нь аште изь дѣтьска пришьдьше ѥсмы вь рабьство ѥмоу, нь сиꙗ прѣжде соушта и вь семь ѥго косноути се не сьбрахомь.

.кꙁ. Ть оубо вьсеизредьныи и ѥште юнь сы и роуковождааше се благочьстивыими и ѥлико дьнь дьне по вьсемоу ꙗвлꙗаше се ꙗже вьпрѣдь хотешта ѥмоу имиже глаголааше и имиже творꙗаше и имьже подвиѕаѥмь бѣше. Ибо ꙗкоже глаголють о Александрѣ Филиповѣ, ꙗко ѥгда гдѣ отьць ѥго брань сьтворѣаше, скрьбе кь сьвьзрастьныимь ѥмоу отрочетомь[4] глаголааше· отьць мои вьса доблѥстиꙗ сьврьшаѥть, азь же не имѣти хоштоу чьто. Сице и сь, отроче сы, вьзираѥ на црьковь глаголааше, ꙗко крѣпьчаишеѥ основаниѥ и красьнѣишеѥ ꙗзь вьздвигноу. О бранѥхь же подобьно и иныѥ подобьны пророчьствоу глаголы и просто кь вьсакои хытрости вѣштеи аште вь божьствьныихь аште ли же вь чловѣчьскыѥ прѣмоудрости, имьже аште касааше се, лоучьша себе вь скорѣ оть наставлꙗюштиихь показовааше.

[1] ихже. — [2] чрѣвь. — [3] житѣискыими. — [4] отрочетемь.

Аште ли браньныѥ и поборительныѥ вѣшти и хоудожьства, ꙗже многыми не оудобь исправлѧѥма, вьса сиꙗ ꙗко оть того самого зачьньша се сьдрьжааше и прочиимь вь оуказаниѥ оустраꙗаше. Симь оубо вьсѣмь прѣоуподоблѥнь. И оубо же и тѣла красоты и силы сльньце сы по срѣдѣ звѣздь вьзрастьныихь, ловы же изредьнии наче прѣди бывьшиихь, но ꙗкоже Соломонь ѥгда глаголѥть· наче вьсѣхь бывьшиихь прѣжде мене вь Ѥросолимѣ, и вьсакыми обычаими и словесы, имиже приносеть се многаа и порабоштають се кромѣ крьве[1] и множицею. Ѥже бо многаа многаашти[2] потроуждьшаꙗ не оуспѣше воиньства же и многыхь кораблѥи ороужьство, се ѥдино благосьвѣтиѥ оуспѣваѥть. И оубо сицевыимь многаꙗ по вьсюдоу оуказаниꙗ· градомь вьзетиꙗ великыихь и прѣдивьныихь, Вавилона же и Троѥ, Кѵрь ѥгда быстро наиде на Ассѵры и Ѥлины, ѥгда жены ради Менелаѥви[3] Ѥлены[4] Троѭ разориша, и Ѳемистоклеи Персы побѣждаѥ корабьми[5] и Ксерьксиꙗ творе бѣжати, комарь жестокаго оного льва, и множаиша сицева обрѣсти ѥсть. И по нѥже чистота очиштаѥть доушоу и доблѥсть благооудобизньно вьшьдьшеѥ вь благооучительство и ѥдиною вьображь се нерастапаѥмо прѣбываѥть и вьсегда вьзраштениѭ гредеть и ѥстьство ꙗкоже решти бываѥть, се же здѣ сьвьниде ꙗкоже оубѣлѥниѥ и сьложениѥ добродѣтелѥи. И сиꙗ оубо прьвааго водьства

.кн. Вьзраста же сьврьшена испльниꙗѥ прѣшьдьша ꙗкоже бы вь забвениѥ покрывала находештиꙗ на великыихь величаиша прилагаѥ вь сицевыихь аште кьто инь полоучиль бы честь кою оубо, великь моудрьствоваль се бы· страсти сы чловѣчьскыѥ· се же не симь тьчию пострада нь и толицѣмь величьствомь начельства ничьтоже изостави польз-ныихь, прѣбываѥ непоколѣбимь, онѣхь[6] бѣже имьже богь

[1] крьвѣи многааштн. — [2] множицею. — [3] Менелаѥвы. — [4] Ѥлени. — [5] корабьлы. — [6] ѡнѣ.

противить се, ѥже толико начельствоующиимь неоудобь ѥлико аггеломь дивити се и ни оть коѥгоже[1] истоупи поути правааго и царьскаего.

.кѳ. О начельствѣ же вѣштеи матерьными одѣваѥть се молитвами и отьчьскоѥ достоиньство наслѣдоуѥть и сьдрьжитель свѣтьлѣиши вьсемоу[2] ꙗвлꙗѥть се. Нь не и ѥште вьсемь[3] вь сьврьшениѥ произьшьдьшиимь, иже изь начела плѣвелосѣꙗтель диꙗволь брань многоу вьздвизаѥть вьзможьнымь нѣкымь, ихьже отьць ѥго изь начела подь ноѕѣ свои покори, иже равьньство постигноути тьштаахоу се и изь роукоу ѥго избѣгноути и многаꙗ оумышлѥниꙗ виновьнаꙗ и тежькаꙗ на нь сьставлꙗахоу, прѣдь Амурою[4] та[5] приносеште, ови навѣтоваюште ꙗко Оугры на нь вьздвизаѥть, инии же ꙗко начельства ѥсмы самовластьна и царьствию твоѥмоу слоужити хоштемь. Тѣмь же и ходатаѥ посылахоу се, оть ихьже ѥдинь бѣше Михаиль именемь, благородьнь и вѣрьнь сы присьно вьспоминаѥмоу и вь очи обрѣте се на нь клевештоуштиимь и ковь вьздвижоуштиимь. Си же бѣхоу Никола Зоикь и Новакь Бѣлоцрьковикь[6] сь инѣми[7] нѣкыми. И оубо Новакь зовомь приходить не вѣды вьсако ꙗко ꙗвѣ быше дѣла ѥго. Ѥго же оубо сьмрьти прѣдають и вь лѣпотоу. Никола же бѣжа вь оутврьждениѥ[8] града, нареченыи Островица, и видѣвь ꙗко не вьзможьно ѥсть ѥмоу оугонезноути оть роукы господь своихь, власы постриѕаѥть и иночьскыи образь вьзлагаѥть на се, сь соупроужьницею своѥю и чеды коупьно четырьми дьштерьми своими. И тако сьмиливь се сь благочьстивыи и сь своѥю матерью остави тѣхь вь вьсакои оградѣ.

.л. Вьзиде же кь царю Баꙗзитоу сама та благовѣрьнаꙗ госпожда о сихь, имѣаше же сь собою и сьродьницоу[9]

[1] когоже. — [2] вьсѣмь. — [3] вьсѣмь. — [4] Аміроѭ. — [5] ть. — [6] Бѣлоцръквикь. — [7] иными. — [8] (скр. ѿврьженіе) — [9] сародьницю. —

свою, сьпроужьницоу бывьшоую деспота Оуглєше, дьштерь же кесара[1] нѣкоєго. Сиꙗ оубо вь многыихь глаголаниихь же и вѣштехь моудрѣишиꙗ соуштн, юже присьнопомьнимаꙗ ꙗкоже стльпь нѣкыи и помошть вьмѣнꙗше, наче же вь таково(и) ключимои вѣшти. Призваномь бо[2] бывьшимь имь кь царю и вь оужасѣ быти єи, вь нєгда сего оузрѣти, сиꙗ же· отврьѕи страхь вьсꙗкь, кь нєи рече, єгда оузрѣти нась того сьподобише. Иже оубо вьса разоумьно тогда направльше своꙗ потрѣбьнаꙗ помоштию богоматере, на нюже и оупованиє своє вьзложише.

..ла. Вьзиде же по сихь и благочьстивыи и присьнопомьнимыи Стефань кнеѕь о сихь и єште боє се, по нєже и нѣкыими сьвѣтьми бѣше оуклонь се оугрьскыимь сь ими дроугь быти. И пакы видѣвь начинаниє своє невьзможьно боудоуштеє и сь благочьстивою[3] материю си сьвѣштавь и пришьдь кь вьсточьномоу, здѣ по Соломоноу срьдьце царево вь роуцѣ божии оть благости твоєє владыко, ꙗко дѣломь имьже трепетааше и оужасааше се, тѣмь же вьса вьроучише се ємоу, и не оукротимь гнѣвь кь милости и любьви прѣклони єже ꙗко сына сладьчаиша наказовати и оучити любьзнѣишиими словесы.

Ꙗкоже бо прииде кь Баꙗзитоу и ꙗкоже обычаи єсть вьсѣмь сьбраныимь по вькоушении сьнѣдемь кьждо вь своꙗ си отьходити, сь не вьсхотѣ изити, нь ставь стоꙗаше и вьпрошень бывь царемь о винѣ отьвѣшта· владыко вь єже кьто обльгати ме дрьжавѣ твоєи, самь вьзвѣштоу сьгрѣшениє моє єже кь царьствию ти нѣции провѣштавьше ме сьложили бѣхоу, ꙗко єже оть слоужьбы царьствиꙗ твоєго отьстоупити и Оугромь дроугь быти. И пакы расмотрихь вѣшть невьмѣстьноу и вьспитѣниє[4] дрьжавиꙗ твоєго вьспоменоухь и клетвы, приидохь, се животь мои прѣдь богомь вь роуцѣ твоєи єсть, єже хоштеши сьтвори. Ть

[1] кєсара. — [2] Призваномь же. — [3] си. — [4] вьспитаниє.

же вь малѣ оумльчавь, диве се ꙗко отьвѣшта сладькыими словесы· о вьзлюблѥне, и чьто на Оугрѣхь оуспѣти хотѣаше; азь бо землю ꙗко свою вьзети хотѣхь. Ты же тамо чьто имаши сьтворити; кьто ли оть владычьствовавьшиихь и Оугромь главоу прѣклонь, вь своѥ господьство постиже: и вьспоменоувь по имени бльгарьскыихь цареи и прочиихь, ты же, рече, сь мною сы и аште оубо идеши, идѣже азь не идоу, вь правьдоу сьмоуштаѥши се· аште ли же сь мною идѣже и азь, сьмоуштати се не подобаѥть. Владычьствоуюштеи бо ѥсмы и аште мы на иныихь не вьзидемь, ини на нась не идоуть· воиньствомь бо крѣпьчаишаꙗ царьствиꙗ сьдрьжеть се и пространьнѣишиꙗ бывають. Тебе же ныиꙗ ꙗко сына старѣиша и вьзлюблѥна вьмѣнꙗю же и ꙗвлꙗю прѣдь вьсѣми, моими же и вьсточьныими.[1] Кьто бо сь мною вь чьсти сы ꙗко же ты; Азь же юже кь старости ѥсмь. Тѣмь же или бранию или болѣзнию оумрѣти хоштоу.[2] Ты же сице сь мною живы, врѣме тогда похытиши. Сыни бо мои мноѕи соуште вьстати хотеть брать на брата и ти кьждо ихь молитвьникы начьноуть сьлати ти вь помошть себѣ или тьчию любовь а не враждеваниѥ. Сицево врѣме полоучивь, не тьчию страны своѥ сьдрьжиши нь и иныѥ прѣдѣлы окрьсть вьсеѥ землѥ[3] своѥѥ и наречеши се великь сы[4] и прѣсловоуштии дрьжатель. И ныиꙗ же землю свою сьдрьжиши вь области своѥи. Нь послоушаи мене и азь вьзвѣштоу ти ꙗже[5] подобаѥть сьтворити ти.[6] Доньдѣже ѥсмь азь вь житии, потьшти се и ськроуши сильныѥ своѥ и вь свою волю приведи· по иѥже тогда вьсхоштеши и ничьтоже оуспѣѥши. Кь томоу же аште благородьныихь, аште ништиихь оть своѥго вьспитѣниꙗ вьздвигни и сьтвори славьны и обладати вѣштьми сь тобою· клеветьникы же вьсе низложи и подобьныихь имь.

[1] вьсточьнѣишіими. — [2] хоштемь. — [3] земли. — [4] си. — [5] ѥже ти. — [6] Нема.

Сицевыими и множаишиими словесы пооучивь царь, отиде тьзоименитыи вь своꙗ и. о чюдеси! кьто когда сицево гдѣ слыша или видѣ. Виновьна ꙗко даже кь сьмрьти приходешта и ꙗко сыноположениꙗ приємлюшта область! И сицеви сьвѣти и се не оть єдиновѣрьныихь! Кьто ли сицево пророчьство когда слыша оть єзычьника, ꙗко вь своє врѣме сьбыше се вьса вь дьни наше, ꙗкоже по вьсѣхь странахь вьсѣмь видѣти, не ськрьвена бо ни вь оуглѣ сьтворена быше, нь прѣдь лицемь вьселєньныє[1] сьврьшише се. И оубо ꙗко да не кьто непьштоуєть страньно слово, по ниже моужа исмаилтьнина словеса вь пророчьскаꙗ приоуподоблꙗти, сицевыи да вьзрить кь Каꙗфиноу пророчьствоу, єже рече· лоучьше єсть єдиномоу оумрѣти за вьсѣхь людии. Врьховьныи же глаголєть· вьсако слово книжьноє своємоу ськазанию не бываєть, не бо когда чловѣкь своєю волєю пророчьствова.

..лв. Шьствиє же пакы вь своє отьчьство сьтвори кнезь Стефань и приходить вь своꙗ си вьсакою чьстию оукрашень, не тьчию симь нь и оть вьсѣхь сильныихь єго, и скрозѣ же царьствиꙗ вьсего и вьсѣхь єзыкь, ихьже Исмаилити подь нозѣ свои покорише, дивьнь и любочьстимь оть вьсѣхь ихь, христиꙗномь же вьсѣмь молитвы изь гльбины срьдьца вызьсылаюштиимь, єже вьзыси господь рогь избранааго своєго.

..лг. По сихьже оумышлꙗєть брань нь Воугровлахы[2] грьдыи онь и величавыи и вьздвигь се сь вьсѣми силами своими прииде и прѣшьдь Доунавь вь лѣто ҂ѕцг, рати сьвькоупише (се) сь великыимь и самодрьжавьныимь воєводомь Іоаномь Мирьчомь, идѣже множьство неизреченоє крьвемь изливьшиимь се бываєть.[3] Тогда же краль Марко и Костаньтинь погыбають.[4] Тоу же и сь кнезь Стефань сь сими господьствоуюштиими обрѣте се вь тои брани, о нємь же намь слово. Ибо вьси си сь Исмаилиты бѣхоу ꙗко и не волєю нь по ноуждп, ꙗко же глаголють о блаженѣмь Марьцѣ рекьшоу кь Коньстаньди-

[1] вьселєньнѣи. — [2] Оугровлахы. — [3] бывають. — [4] погыбаеть·

ноу· азь глаголю и молю господа іеже христіаномь бытн помоштьникь, азь же прьвыи вь мрьтвыихь на[1] рати сеи да боудоу. Прѣшьдь же царь вь своіа сьмиреніе сьтвори сь ними.

.лд. Множьство же пакы неизреченоіе воиньствь царь посылаіеть, прѣшьдьшимь двоимь лѣтомь, на Босьноу сыньми своими, сь нимиже и христолюбивыи сь кнеѕь Стефань вьзиде. Тогда бысть снѣгь толикь соушть, іеликоже оть древьныихь старьць вьзвѣстить намь, іелико сѣкоуштиимь дрьва и по врьтѣхь огнь вьзгнѣштаюштиимь іегда же огнь разгорѣаше се, толико нѣгдѣ вь гльбиноу сьхождааше іеже соуштии при томь и далече іароу оштоуштаахоу постигноути, ти же не смѣахоу. И сицевыіе ради зимы мало оть воиньства и плѣньникь же изидоше кь своимь странамь. Тѣмь же и пакы обльгаваіемь бываіеть христолюбивыи сь іако виновьнь сихь погыбели, нь ничьтоже вьзмогоже оуспѣти оклеветаюштеи іего, богоу помагаюштоу іемоу.

.ле. И оубо же многыіе страны воіевавь царь прочеіе прииде на богохранимыи градь, Коньстантиновь глаголю. Идѣ же оубо многыими оумышліеньми и троуды покоусивь се ничьтоже вьзможе оуспѣти, оумысли сь оны страны прохода морьскааго обьити и Галатоу глаголіемоую рьвати, идѣже подобно потроуждь се нь ни тоу оуспѣти вьзможе.

.ѕ. Слышавь же царь западьныи, рекомыи краль, сь вьсѣмь воиньствомь своимь прѣходить Доунавь и борить Никополь. Сь же вь скорѣ оставль честь царьствоуюштаaго града рекомоую Галатоу соуштоу[2] на сьрѣтеніе сихь іако огнь разгорѣвьшии идеть. Сь же краль имѣіеть подь собою Оугры, и оубо прьвѣіе нѣмьчкыи нарицаіеть се· сарматинскы, германискыи и оугрьскыи и прочеіе на помоштъ сьбравь пришьль бѣше сь множьствомь многомь и неизреченомь. Сьраженію же бывьшоу вь прьвѣіе вьзопетивьше западьныи царево воиньство крѣпько ѕѣло, и пакы[3] громо-

[1] вь. — [2] соуштоую. — [3] тако.

нареченыи онь по вьсѣхь скиптрохь прѣдь тебь, вьзопети множаѥ молѥниѥмь и оучениѥмь сицевыимь глаголѥ· и гдѣ оубѣжимь оть сихь роукоу, аште нась нынꙗ до коньца побѣдить, боудемь бо прѣдь ними вь остриѥ мьча, ꙗкоже си прѣжде мала нами, чеда же и жены ваше вь роукахь тѣхь, ꙗкоже онѣхь вь роукахь вашихь. Нѣсть ли оубо лоучьше намь ѥдиною нынꙗ или оумрѣти или побѣдоу приѥти[1] надь сими; аште бо побѣдимь нынꙗ, азь насыштоу вы многа[2] и неизречена[3] землѥ сихь блага.[4] И тако пакы вьзмогьше и вьзвраштьше се побѣдише. И овѣхь оубо изьсѣцахоу, овѣхь же вь Доунавѣ и сь коньми своими коупьно потопоше,[5] нѣции же вь кораблихь сь своимь ихь кралѥмь вь царьствоуюштии градь бѣжаше и оть тоудоу корабьми по островохь вь своѥ страны сьпасоше се. Исмаилити же множьство неизречено богатьство тоу вьзеше.

.лз. Ть же пакы вьздвигь се сь вьсѣми воиньствы прииде на Оугры и множьство неизречено поплѣни. Тогда и Димитровьце прѣсели и Земльнь градь разби и иныѥ страны поплѣни. И по нѥже сиꙗ оть Исмаилить быше и множаишаꙗ сихь воиньствоваше Оугры на Срьблѥ, не соуштоу тьзеименитомоу семоу, и прѣѥше градь зовомыи Борьчь и поплѣнише многыѥ страны. Си же пакы оугрьскыѥ землѥ честь немалоу. И кьто изречеть междоу сими рати тогда соуштеѥ малыѥ же и великыѥ. Прѣѥмь[6] же громоименитыи сь царь и Солоунь, ѥгоже и облада до раздрѣшениꙗ[7] своѥго и сьзда коулоу вь нѥмь поврьхь града, юже царь кирь Маноуиль послѣжде разори греды вь Ахаию, ѥгда Ѵ҆омилиось зыда вь Аморреи, ꙗко да не вьзысканиѥ боудеть оть Исмаилить ꙗко сихь зданиѥ. Покори же Баꙗзить и ины многы ѥзыкы на вьстоцѣ и западѣ. Множаѥ же вьстокь воѥвааше, оть ѥже и Персы разсверѣпѣвьше приидоше сь Татары коупьно на нь.

.ли. Решти же о семь ꙗвлѥньнѣѥ подобаѥть, по нѥже

---

[1] вьсприѥти. — [2] многаа. — [3] неизреченаа. — [4] благаа. — [5] потопише. — [6] прѣѥть. — [7] раздроушениꙗ.

здѣ тьзоименитыи сь моужьство и доблѥствь изредьно показа.[1] Оть здѣ же и порабоштенија свобождаѥть се, вышьниимь промысломь, јакоже и самь вь завѣтѣ градьцѣмь ѥгоже сьздавь[2] дасть, пишеть· ѥже оть Косова порабоштень быхь исмаилитьскомоу ѥзыкоу, доньдѣже прииде царь Персомь и Татаромь и раздроуши тѣхь и мене оть сихь роукоу богь милостию своѥю свободи. Оть идѣже оубо пришьдь обрѣтохь красьнѣишеѥ мѣсто оть древлѥ превеликыи градь Бѣль градь[3] и по слоучаю раздроушень и запоустѣль, сьздахь ѥго и вьзложихь прѣсветѣи богоматери. И прочаја свободи жителѥмь ѥго.

.лѳ. Нь[4] ѥже оубо о великои брани повѣсть. Ѥсть оубо страна нѣкаја межда јако быти Иньдиѥ лежешти сь сѣверьныихь странь и вьсточныихь сеи, именемь Отрарь. И та[5] оубо страна[6] ѥсть междоурѣчиѥ, двоимь источьникомь окроужаюштиимь сию. И вь тои странѣ прѣбывааше нѣкьто моужь сынь ѥтера мѣста старѣишины. И бѣ моужь ть сверѣпь и оустрьмитель зѣло, именемь Демирь. Иже шьдь[7] разбоиничьскы и обрѣть нѣкыихь пастырии[8] порази тѣхь и вьзеть овьце ихь, идѣже и оустрѣлѥнь бысть вь ногоу, оть ѥгоже и хромь бѣше. И сице оустрьмивь се сьтежа имѣнија. Сьтежа и тысоуштоу моужь подь собою и сь сими прѣварою опльчи се на нѣкоѥго начельника страны, ѥмоуже име Камарадинь, имѣѥ под собою десеть тысоушть. И побѣждь сего прѣѥть страноу тоу и вь незаапоу тѣми десетию тысоуштами опльчи се на самого начельника Перьсомь, такожде прѣварою вышьдь вь самоую Перьсидоу, идѣже начельникь перьсьскыи вышьдь на стльпь, ѥть же того и вь незаапоу обладааше вьсѣми Перьсы и бысть вьсѣхь вои ѥго сьто и петьдесеть тысоушть. По сихь и окрьстьныѥ страны вьсе покори и оть сюдоу плѣньми[9] благовьзмогь и Дарија прѣвьзыдь, окрьсть же

[1] показавь. — [2] сьздасть. — [3] Бѣлиградь. — [4] на. — [5] ть. — [6] странъ. — [7] и шьдь. — [8] пастыры. — [9] имен'ми.

дрьже, исполиваѥть се оубо ꙗкоже источьници нѣцци многоточьнии, вьса погоубліаѥ обрѣтаѥмаꙗ. Вь малѣ бо послѣжде ꙗкоже Александрь вьсоу Ѥ̈ладоу не обьтече, обаче и о западѣ хвалꙗаше се, ꙗкоже напрѣдь речемь извѣстьнѣише вь главизнѣ четыри десетьнои.

Сице оукрѣпль се и прѣвьзыдь посылаѥть ходатаѥ кь мльниѥгромоименитомоу царю, дани и послоушьноѥ оть нѥго вьзискоуѥ иже вьсточьнаꙗ и западьнꙗꙗ поꙗдаюштааго и измьждаюштааго и вь малѣ ѥлико хвалешта се царьствоуюштии градь вьсхытити. Ть же слышавь сицеваꙗ и вьзнепстовивь[1] се вь брань изꙗвлꙗаше се и кь оплъченію готовлꙗаше се и злословѣаше[2] и жестока словеса посылааше, аште, рече, вь брань не приидеши. Ожесточи бо богь семоу срьдьце, ꙗкоже и ѥгипьтьскомоу Фараоноу ономоу и сьвѣтьникы своѥ не послоуша, ибо испрьва избраньникь сихь молꙗаше· послоушаи мене, господи мои, и ѥлика трѣбоуѥть даждь, вь скорѣ бо сь прѣшьдь вь ина оуклонить се и тогда, ꙗкоже глаголѥши, вьселѥньнаꙗ вь роуцѣ твоѥи ѥсть. Вь таинѣ бо царь глаголааше кь семоу· сего тьчию аште побѣждоу сь богомь вьса вь роуцѣ мои боудоуть, аште вьсточьныи аште западьныи. И кь словесемь Алибаше рече· нѣсть ли больше, о вьзлюблѥне, да иды[3] побѣждь того, вьсѣми вьзвеличю се или побѣждень коньць вь моужьствѣ приимоу, неже ли вь послоушаниѥ ѥмоу и слоужьбоу низвести се. Ѥмоу же пакы отвѣшта· аште оубо коѥ оть сихь, благо· аште ли же и обоꙗ погрѣшиши коимь любо инымь образомь, зри. Ꙗко же и идѣже царꙗ сьблюдаахоу послѣжде, вьшьдь кь нѥмоу рече: зри, господи мои, глаголы моѥ· не обоꙗ ли погрѣши реченаꙗ тобою. И плакаста оба горько.

Нь оубо перьсьскыи оть злословиꙗ вьзнепстовивь се[4] творааше вроуштоую ꙗрость, покрываѥ горы и полꙗ во-

[1] вьиз'стовивь. — [2] злословѣше. — [3] или. — [4] вазпестовив' се.

иньствы. Баѩзить же сьбра вьсе воиньство своѥ и высточьныихь и западьныихь, посылаѥть же и кь присьновьспоминаѥмомоу кнеѕоу Стефаноу ѥже ѩко ѥлико вьзможьно сь избраною воискою своѥю прити. И Демирь оубо вышьдь вь страны плѣноваaше. Сь же гнавь мимо иде того не вѣды, обрѣть же ѥго вь Анькирѣ ополчи се на нь. Сраженiю оубо бывьшоу дроугь дроуга попрахоу. Ѥлико же избраная перьсьская воиска на присьнопомьнимаaго отлоучи се, ѩко оубо и прѣжде послоуха на того отлоучена бѣше, ѥже оубо и вьсклнкноувьше гласы своими ополчише се и побѣждени абиѥ быше и пожрѣше се остриѥмь мьча же и коини срьбьскаaго скиптра. Зре же обышьдьшеѥ многыѥ тьмы царѩ, множьство неизречено, и хоте того ѩко бы изроучити, третицею вь брань выходить, сьсѣцаѥ и побѣждаѥ. Доньдѣже видѣ и своихь вои оумалаѥмы, вьзврашта-ѥть се. Чьто бо хотѣаше и сьтворити вь толикыихь тысоуштахь и тмахь кромѣ подааниѩ божиѩ; А ѥже множьство ѥговы побѣды тогда бывьшеѥ, оть вьсѣхь ѥсть исповѣдоуѥмо и досьтослышано. Вьзвраштаѥ [1] же се, расточьшиимь се варваромь и прѣдь пролиѩвьшиимь се по вьсюдоу ѥдиначе гонештиихь побѣждааше и окрьвавлѥноу имѣаше десьницоу. И кьто оубо изглаголѥть ѩже тогда и ѥлика поути оного неоудобизньнааго о мнозѣ належаниѩ! [2] Ибо и морѥ рекомоѥ ѥгда прѣити хотѣаше ѥже оть сѣверьнаaго [3] и ѥлиспонтьскаaго токы творештаго и выходештее морѥ ѥже простираѥть се даже кь Камарии, и се не оудобь вьзможьно бѣ, за ѥже землѥ измаилитьскыѥ и броды и пристаниішта. Тѣмь кь царьствоуюштомоу градоу оукланѩѥть се. Нѣколици же оть воиньства ѥго отьдѣльше се приидоше прѣшьдьше морѥ и мало мимо шьдьше Аньдриѩновь градь изьсѣчено бысть нѣкоимь Саражею, [4] ѥгоже изь начела гла-

[1] вьзвраштаѥть. — [2] належениѩ. — [3] сѣверьниаго. — [4] сражею.

голють доблаго[1] страдальца юмьша и ꙗко ненависть имоушта и кь сыноу юго. Изьсѣчено же бысть воиньство се вь лоузѣ чрьномиꙗньстѣ..

.м. Нь ꙗкоже и прѣжде рѣхомь какова вьсточьнаꙗ тогда вьсприюше вьнезааноу Прѣдьреченыи бо Демирь вь малѣ сь имиже кь югоу и Югипьтоу странами вьсю Юладоу не обьтекь, аште не глаголало се бы юмоу о Иерусалимоу,[2] оть югоже страхь приюмь вьзвраштаꙗть се. Глаголють бо, ꙗко югда пришьдь и стѣны Дамаскоу низложи,[3] хотештоу же на Иерусалимь вьзити, рѣше юмоу, ꙗко оть начела никьтоже оть вьсѣхь озлобивьшиихь Иерусалимь не бысть не вьсприꙗмь богомь отьмьштеније. Ты же сицева града не озлобивь мимо ити не можеши. Кь томоу же поуть кь землꙗмь югипьтьскыимь вьзводьнь соушти сицевыимь силамь ты же оусьсоужденија такова не имаши ни же кораблю. Тѣмь же кь Иерусалимоу шьствије оставлꙗють. Обаче же по вьстокоу прошьдь, и идѣже приидоше кьто изречеть юлика зла оть нюго вьсприюше жителије странь онѣхь! Неповиноуюштеꙗ[4] се грады вь прѣровы сь женами и чеды засыпаниꙗ, и ѕвѣремь вьдаꙗниꙗ и ины множаишеꙗ не милостивьны казни и потрѣблюниꙗ! Глаголють бо и се, ꙗко вьзведоше юго вьзможныи юго юже[5] видѣти множьство отрочеть пометноутыихь плачоуштиихь се, юда како на милость прѣклонить се. Ть же множьство сихь оузрѣвь повелѣ коньми тешти попирати отрочета ногами. И тогда рече· свободихь тѣхь оть ѕлобы и троуда мира сего. И подобьнаꙗ симь многаꙗ сьтвори. Кь томоу же[6] прѣвары и навѣти царьствиомь. Глаголють бо и се о нюмь, ꙗко пришьдьшиимь апоклисаремь царьствиꙗ нѣкоюго вьскраи мора горами прѣвысокыими кь странѣ тои, непрѣходьно кромѣ юдиноѫ стьѕе, на нюиже стльпь крѣпькь сьздань

---

[1] доблꙗаго. — [2] Иерусалимѣ. — [3] разори. — [4] неповиноуюштеи. — [5] сего егоже. — [6] же и.

ѥсть блюдыи сьѕоу тоу. Демирь же пить крьви много ѕѣло. И повелѣ привести поклисаре ѥже оувѣдѣти о вѣшти ꙗко. И ть сьтвори се ꙗко боле ѕѣло до сьмрьти и сьслагаѥ се по воли ихь. Ѥгда же начеше сьглаголати, начеть крьвь оноу блювати и ꙗко оумирати, Тѣмь же имьже повелѣно бѣше поѥше поклисаре вьнѣ, таже мало пожьда(вь)ше отьпоустише тѣхь. Иже шьдьше кь господеви своѥмоу радость вьзвѣштаахоу, ꙗко оумреть Демирь. Ть же поштию оустрьми се у пирьгь онь неоутврьждень обрѣть и того вьзеть. Освитаюштоу же постигь и начельника страны тоѥ ѥмь и страноу раздроуши. И сицеваꙗ творе ꙗкоже крилать по вьсюдоу обьтече и идѣже самь не идѣаше, воиньство ѥго обьхождааше, ꙗкоже о Анькиры [1] ѥгда великоую брань сьтвори, вь незааноу воиньство ѥго даже до обоихь мора вьса [2] поꙗдоше.

Вьзврашть [3] се оубо идеть вь своꙗ си вьзьмь многыѥ и неизреченыѥ корысти оть вьсѣхь царьствии сихь. Дрьжателѥ же нигдѣже остави, тьчию бо раздроушааше и измьждааше вьса, ꙗкоже и хвале се глаголааше сиꙗ, ꙗкоже и Александрь македоньскыи не землѥ и страны вьзеть нь ꙗко на пороуганиѥ своѥ землю обьтече. На вьсакомь бо идѣже прихождааше ꙗко пороуганиѥмь нѣкыимь малыѥ дары даꙗхоу ѥмоу и прѣклоньства, вьса же сами вь роукахь сьдрьжаахоу. Онь же и большаꙗ дарованиꙗ тѣмь подаꙗше. Глагола же сиѥ глаголы кь поклисароу рекомомоу Андиноу,* ѥгоже присьнопомьнимыи кь томоу посьла о нѣкыихь ꙗко оутврьжденыихь наче же на вьзисканиѥ сестры ѥго, юже ꙗко плѣньницоу [4] сь вьсѣми Баꙗзитовѣми вьзеше, юже [5] и мноѕѣмь разоумомь оть тоудоу изводить. Глаголааше же тогда и сиꙗ: ꙗко ѥгда вь западьнꙗꙗ прииндоу кь вамь, не вьсточьныими странами прииндоу нь оть сѣверьныихь страпь по соуши

[1] и о анкѵры. — [2] вьсе. — [3] и вьзврашть. — [4] плѣньници. — [5] еже.
* са стране : Радославь.

запада обьтекоу. Идѣше бо вь своꙗ, ꙗко избранѣишеѥ брани оумыслити, Иньдию же сь западомь, Амазоны же и вьсе коньце воѥвати, не вѣды ꙗко изидеть доухь ѥго и вьзвратить се вь землю свою и вь ть дьнь погыбноуть вьса помышлѥниꙗ ѥго.

Посла же ѥште близь сы кь царьствоуюштомоу градоу поклисаре ѥже сьгледати того и глаголати, по слоухоу бо величаишеѥ нѣчьто вь мирѣ семь мьнѣаше сего и крѣпьчаишеѥ. Си же [1] богоданыимь сьвѣтомь зреште юште на опьствии [2] поклисаремь рѣше· не вьзможете по соуши проити нь вь корабли кь иверьскыимь странамь идѣте сь нашими кь вьзможьномоу семоу. И пожьдавьше посьлаше, ихьже вь море вьврьгьше, вьзвративьше се, и сице безь вѣсти быстъ ꙗже тамо. Рѣше бо, корабь истопе. Вьзврати бо се ,Демирь вь Перьсидоу. Таже опльчи се шьдь вь Хьтаи и оть тоудоу вь поустыниѥ ,Домоусхань странь глаголѥмыихь. По сеиже земли сѣꙗше [3] просо за .ѕ. мѣсець, еже ништа воискамь быти, ѥлико сею ништею проити по поустыниꙗхь множьствоу опомоу не изреченомоу, воемь ѥго, до прѣдьниихь странь мира. И сиꙗ сьврьшивь вьзврати се вь отьчьство своѥ Отрарь глаголѥмоѥ. Таже пакы вьздвигь се сь вьсѣми воиньствы прииде вь Охтаи и вь сихь прѣдѣлѣхь оѕимѣ, идѣже прѣмногыѥ ради зимы множьство вои ѥго измрѣть. Ѥгда и вьзвѣстити ѥмоу, ꙗко .р. и .i. шаторь осташе поусти, помрѣше бо соуштеи вь нихь стоуденню, онь же .к.-ми кожоухы [4] одѣꙗвь се и иде самь видѣти бывьшеѥ, и вьса не вьзмогь настоѥштеѥ ради зимы сьгледати вьзвраштаѥть се вь становьнаꙗ своꙗ и оть сицевыѥ стоуди прошьствиꙗ вь оутробоу ѥго сьбра врачевь много хоудожьнѣишиихь. Они же поспѣшьше се и ненамѣстьно даше ѥмоу мьсть варень, и пивь растрьже оутробоу ѥго и .ѕ. дьнии лежавь, по шестихь дьнехь крьвь

[1] Си бо. — [2] опьствии того. — [3] сеꙗше. — [4] кожоухыми·

проиде ѥго оусты и афеньдрономь. И три дьни ѥште прѣбывь оумрѣть. Воиньство же ѥго разиде се вь своѩ кьждо. Сынь же ѥго оудрьжа Перьсы. Сего же Демира вьноукь именемь Шароухь нынѣ обладаѥи ѥсть вь Перьсѣхь.

.ма. Мы же на прѣдьлежештаѩ да вьзвратимь се. Благочьстивыи же кнезь Стефань постигь оубо вь царьствоуюштии градь коупьно и сь братомь своимь Вльком и оть вьсѣхь любочьстьныѥ гласы слышааше, ѥлико кь нѣкоѥмоу сльньцоу вьзирати мьнѣахоу. Тогда же и деспотьскааго сана вьсприѥмлѥть[1] оть благочьстиваго царѩ Іоана. Сего бо анепсеѩ своѥго оставиль бѣше царь кирь Маноуиль вь мѣсто себе, оутѣсьнѩѥмь прѣжде реченыимь Баѩзитемь и кь римьскыимь старааго отьшьдь[2] бѣше вь ѥже сьѥдинѩти црьковь и брани вьздвизати вь отьмьштениѥ и избавоу. Юже бо лѣта многаѩ одрьжааше царьствоуюштии градь, гладемь затвореныимь гыблѣмь· нѣции бо поштию избѣзаахоу, прочиимь же ништиимь повелѣваахоу изити.

.мв. И оубо сь благочьстивыи Іоань вьсьтезаниѥ сь галатьскыими не мало сьтворь и ѩко вь царьствоуюштиимь градѣ видѣ того, многыѥ и неизреченыѥ радости испльни се, сьликьствоуѥ семоу вь царьственыихь и вѣньца подасть сановьнааго, ѥгоже самь себѣ испльль[3] бѣше и своими храбрьствы и подвигы благостраданыими. Кь тьстеви же своѥмоу Іоань царь вь островь митилиньскыи посылаѥть ѥже приити сь корабьми вь ѥже допроводити ѥго вь Арбанасы· тоудѣ бо бѣше томоу тьштаниѥ ити. Сь же не облѣнь се, полоучиль бо бѣше свѣтьлоую дьньницоу вь градѣ своѥмь видѣти, и вь семь же избранѣишемь и красьнѣмь градѣ Митиленѣ не бѣ мѣста идѣже любочьствоуѥ сь Каѳолоузь, обьвождениѩ и гобьзы сьподоблѩѥ, вь садохь же и раѥхь своихь, вьзьваниѩ[4] же: многаѩ лѣта владыко, ѩкоже обычаи царьскомоу чиноу.

[1] вьсприѥмаѥть. — [2] отшьль. — [3] испльт. — [4] вьз'званіах'.

Тогда оубо и дьштерь сего дрьжателѥ оузрѣвь сь прѣвысокыи, о немьже намь слово, юже послѣжде вь женоу поють· по матери бо и сиꙗ анепсеа царю Маноуилоу, оть югоже и господа и родь ть Палеолози нарицають се. Глаголѥ ѥмоу тогда Каѳеолоузь сь· юже хоштеши оть дьштерии моихь поими вь женоу себѣ. И сиꙗ оустроише се сь съвѣтомь и сьдѣлованиѥмь царице Іоановы, сеѥ сестры.

И тьзоименитомоу деспотоу оубо жьдоуштоу приоутврьждениꙗ кораблѥмь вь островѣ и сь братомь своимь Влькомь вь сихь соуштемь имь, прииде оть западныихь странь царь грьчьскыи Маноуиль кь Калиполю, идѣ е и сынь по аньКирьстѣи брани старѣишии громоименитаагo сего, глаголю же Баꙗзита, прииде оть вьстока. И тоу оубо сь вь мори, овь же на соуши дроуголюбиѥ крѣпько сьтвориие, ѥлико отьць сь сыномь.

Тогда же и Солоунь вьзвраштаѥть се вь роукы Грькомь. Семоу же Имоусоульманоу царю вьса дѣла благаꙗ бѣахоу и благоразоумьнаꙗ, тьчию виномь паче иныхь вьсѣхь царь побѣждень бывааше и никогдаже оть вина оупражьнꙗаше се, ѥлико послѣ же вина ради и царьствиꙗ лишити се.

.мг. Радостьно оубо быше сь царемь грьчьскымь дроугь оть дроуга. Приходить оубо царь грьчьскыи вь царствоуюштии градь, ѥмоу же ꙗко отьцоу повиноуѥ се Іоань вь Солоунь оукланꙗѥть се· того бо тогда дасть ѥмоу вь окрьмлѥниѥ. Дасть же се прострьтиѥ тогда царьствоуюштомоу градоу даже до Визы и по мороу чрьномоу выше, о силивриискои же странѣ и прочаꙗ, ѥште же и ахаитьскыимь сь солоуньскыими и светои Горѣ Аѳоньсцѣи. Глаголють же и се, ꙗко вьзможьно бѣ тогда Іоаноу царьствиѥ сьдрьжати царьствоуюштаагo града. Глаголють же и се, ꙗко вештьшии глаголаахоу Катакоузиноу· вьставь поими царьствиѥ своѥ, ꙗко благородьнѣиши и свѣтьлѣиши и древьнѣиши грь-

чьскыихь цареи племе. Того бо тогда вь мѣсто брата вьзьлюбленаарго оставиль бѣ сь Іоаномь царь, нь ть не вьсхотѣ роукы на блаженаарго Маноуила вьздвигноути. И царь оубо избраныи сь сѣдаєть на прѣстолѣ своємь благодаре бога о вьсѣхь бывьшиихь, изводештааго скрозѣ огнь и водоу вь покои. Бысть же оубо великаꙗ брань вь Аньхирѣ, вь лѣто ,ѕцаі. и оубо чеда Баꙗзитова оудрьжааше се вь вьсточьныихь, Махаметь соултань вь горьнієи земли иже на коньць вьсѣхь братеи царьствова изредьнѣє же и свѣтьлѣє. Моусиꙗ же прибѣгь вь Татарѣхь а Сѣбѣгь же вь Анатолии, доньдѣже Иноусоульманомь оубиєнь бысть. Моустава же оумрѣть.

.мд. А иже вь западьныихь оутврьди се Имоусоульмань сы и оувѣдѣвь о деспотѣ Стефанѣ ꙗже быше и вѣды ꙗко кь западьнымь мѣстомь гдѣ любо изыти хоштеть и самь кь западьнымь оукланꙗєть се сь вьсѣми своими. Бѣхоу же тогда сь реченымь Моусоульманомь и сынове сестры старѣишеє деспотовы Марые, иже и не хотеште Тоурькомь побараахоу, ни бо инако вьзможно бѣ. Тѣмь же и пославь царь повелѣ поуте сьдрьжати и стрѣшти по земли сихь, ни бо иноудѣ вьзможьно бѣ проити благочьстивомоу семоу.

.ме. Богь же бѣ премышлꙗєи лоучьшаꙗ о нємь, ꙗко да вештьшею славою прославить се. Вьздвигь бо се деспоть оть прѣдреченааго острова корабьми идѣаше, и ꙗко бысть пристати ємоу вь Арбанасы, сь великымь любочьстиємь срѣтаєть єго господинь страны тѣхь. Бѣ бо и зеть ємоу. Сь[1] бо арбанашьскыи господинь, Гюргь име ємоу, поєль бѣше Єленоу сестроу єго вь женоу, оть нєє же роди сына Бальшоу, иже и ть бысть господинь землє тоє, вьсакыими добрыими дѣлы сиꙗє. Дасть же вь оувѣдѣниє благочьстивои госпожди матери своєи деспоть, зеть же єго выше ре-

[1] Сы.

ченыи подасть ѥмоу воиньство, ѥлико вьзможьно, вь ѥже допроводити того. Гредоуштоу же ѥмоу и приближающтоу се кь прѣдѣломь срьбьскыимь, идѣже прьваꙗ архиепископиꙗ Срьблѥмь, и чьто по сихь подобааше сътворити сьдрьжештиимь толикыимь сильныимь поуте и извѣстьнѣ вьсачьскы испытоующтиимь и множьство много соуштемь; ꙗкоже рече Омирь бытиꙗ троадьскааго Ѥлиномь аште и кь двѣма ниже Араклии, сь же кь толицѣмь ꙗкоже решти ѥдинь, ꙗкоже мльниꙗ огнь вьлагаѥть[1] бранемь и размѣштеть и побѣждаѥть. Пришьдь бо на Косово, идѣже и отьць ѥго и оувѣдѣвь многыихь соуште, раздѣлꙗѥть воѥ соуштеѥ сь нимь вь два плька, ꙗкоже Иꙗковь древлѥ, ꙗко да аште ѥдинь изсѣчень боудеть, дроугыи сьпасеть се· аште же ѥдинь брать падеть, дроугыи стадоу благочьстивомоу настырь останеть. Бѣше же пришьло и оть матере ѥго тьштьнѣишеѥ воиньство, обрѣтьшеѥ се вь скорѣ матерьныимь поспѣшениѥмь, наче же врѣменьныимь закьснѣниѥмь[2] и оскоудѣниѥмь, и оубо множаишеѥ воѥвь даѥть братоу своѥмоу Вльꙗкоу, сам же малѣишоую честь сь собою вьзьмь идеть вь брань. И исмаилитьскомоу же воиньствоу вь далѥ соуштемь, вь два плька и тѣмь раздѣльшиимь се, вьходить же самь ꙗко на прѣдѣль нѣкыи градьчаничьскыи глаголѥмыи, идѣже сь прѣди застоупивьшиихь того обрѣтаѥть. На ихьже ѕѣло моужьствьнѣ ополчи се, ѥлико того оузрѣвьшиимь тѣмь, дроугь кь дроугоу вьскликноуше· вьзрите, вьзрите Лазарева сына. И абиѥ сь словомь бѣгоу се ѥше. Сь же окрьвавлꙗаше десьницоу свою вь мьсти крьви врагь своихь и бѣше тогда решти пророчьскоѥ оно· десьница господьнꙗ сьтвори силоу и десьница господьнꙗ прослави се вь крѣпости и множьствомь славы твоѥѥ сьтрьль ѥси сьпостаты, и тако поженѣаше ѥдинь тысоуштоу и два двигнѣта тьмы. Оть толѣ оубо страхь и трепеть оть сего приѥмьше.[3] Ѫнѣи-

[1] налагать. — [2] закаснѣниѥмь. — [3] прiеше.

шии же брать сего оплъчи се на нетиꙗ своѥго ити, хри-стиꙗньскоѥ скиптро, ѥгоже разбивьше гнаше. Бѣше же сь Гюргѥмь нетиѥмь ѥго иже послѣжде деспоть бысть вьсѣи земли срьбьскои и нѣкыи исмаилитьскыи вьзможьнь воѥ-вода ради назирательства вѣры ѥже кь царю. Бѣше же тогда и кесарь Оуглеша сь исмаилиты и ть много слоуже-ниѥ сьтвори сь сьланиѥмь кь благочьстивомоу изь сихь, сихь сьвѣты и ковы вьзвѣштаѥ, таже по малѣ и самь при-бѣгь подь крилѣ деспотоу Стефаноу и землю свою отьчь-скоую Враню и Иногоштоу и Прѣшево прѣѥть и оудрьжа. И бысть ꙗкоже нѣкоѥ крыло христиꙗномь.

.мѕ. По брани же сеи великои градьчаничьскои при-ходита оба брата вь свои градь Ново брьдо, градь сре-брьныи вь истиноу и златыи· сь оубо сь побѣдою, овь же ꙗко побѣждень. Сего же благочьстивыи ꙗко браньномоу хоудожьствоу поучити хоте, ѥште же и печалоуѥ о по-гыбьшиихь воѥхь, изрече нѣкаꙗ прѣкаꙗ словеса на нь. Сь же мало пожьдавь и врѣме благополоучьно обрѣть бѣжа кь Имоусоульманоу. Тѣмь же вьсеизбранаꙗ мати сихь, гнавьши даже вь прѣдѣлы исмаилитьскыѥ, ѥго же на по-льзьнѣ мѣстѣ не постигьши, вьзвратити же се изь страны исмаилитьскыихь не вьзможе. Тѣмь же даже и кь Имоу-соульманоу приходить и сьмиривь сь благочьстивыимь сы-номь своимь вьзвраштаѥть.[1]

.мз. Радости же тогда не изреченыѥ кьто исповѣсть, заноустѣвьши вь истиноу земли и настира сицева вьспри-ѥмьши пакы. Пришьдь оубо вь отьчьство своѥ ꙗко Коиль оть гльбокыихь горь лоужьныихь изьшьдь оужасьно при-ходить огнь отьдыхаѥ и оужасаѥ ближьниꙗ и дальниꙗ, сице изьшьдь и обьшьдь мльнинно сиꙗше грьме, сьмоу-штаѥ не покараюштиихь се оть выше дѣль сьмоуштениꙗ. И вьсако нечьстиѥ попрано бысть и оустраши се, роуцѣ

[1] вьзвраштаѥть се.

оубо отьсѣкоше се неправьдьствоующихь и ѕьлѣ простираѥмѣ, правьдѣ же процвьтьши и плодь носивьши. Не изгонꙗаше скорь кьснештаего, ни же богатыи оубогааго, ни же прѣвьзимааше прѣвьзмагаѥи прѣделы ближьнихь, ни же исхождааше мьчь вьзможьныихь ни же праведьныихь крьвь проливааше се, ни же злословиꙗ ни бледиваꙗ прѣбываахоу, ни же начельствоующихь обьлганиꙗ ни же прѣславьныихь по чиноу прѣзрѣниꙗ, ни же ина подобьнаꙗ. И ѥлики оубо тогда[1] сьвѣтомь цара сьмѣри! или кьто не вѣрьствиѥмь своимь погоуби или неслоужьбою или коимь любо образомь ништь бѣше, сихь по прьвомоу достоиньствоу посаждааше и почитааше даже вь дрехлихь соуштиихь, ѥже мѣста отьчьскааго или дѣдьна или прѣдѣдьна ничьтоже лишити се. По соудьбахь бо божьствьныихь глаголааше о сьгрѣшивьшиихь ꙗко двѣ отьмьштены не быти. Не сьгрѣшьшааго же ꙗко ништа соломоньскы милоуѥ почитааше. Бѣше же вьздвигь оть испрьва ꙗкоже решти садь многь красьныи свои овы надь вѣштьми начельникы, овы же тѣлоу своѥмоу сьблюдателѥ, иже и вьноутрьнѥишии чинь бѣше. Инь же пакы вторыи чинь. Таже третии вьнѣшьныи, ѥлико третиимь приобьштати се вторыимь, и втории прьвыимь, по аггельскомоу чиноу решти, ареопагитово решти подобиѥ видѣти бѣше. Ибо и богь по образоу своѥмоу власть царьствиꙗ вьроучи чловѣкомь. А ѥже о дѣлѣхь дома царьска множьство сихь бѣше вь коиждо чинь, ꙗко довьлѣти вь врѣме вьсако довольствовати и излишьствовати. Вьси же сь страхомь ꙗко аггели бѣхоу зрими очима приходештиихь и оудивлѥни благоговѣиньствомь, вьси же кь дроугь дроугоу сь благочиниѥмь[2] и благостыдѣниѥмь, множаѥ же вьноутрьнѥишии иже и множаѥ оть оноѥ заре назираѥми и оуставлꙗѥми и оскаваѥми. Вьиль или пьханиѥ или смѣхь или одеждь несьпрѣтаниꙗ ни име-

[1] тогда сь. — [2] благочьстіемь.

новааше се, вьси же свѣтьлыими одеждами самѣмь тѣмь раздаваѥми. И оубо вь вьсакомь оуставоу царьскоу сиꙗахоу царьскаꙗ. Страхомь бо зримь вьсѣми бѣше. Вѣдѣти же и се подобьно ѥсть, ꙗко никьтоже вьзможе сьгледати очию ѥго даже до самыихь великыихь. Сиꙗ не тьчию мы глаголѥмь, нь и вьси сьвѣдѣтельствоують вь томь искоусѣ обрѣтьшеи се. Ѥлико бо зарицати се ѥже сьгледати и никьтоже вьзможе сего сьподобити се. Се же чюдьнѣише прьвааго. Вь сицевѣ владычьствѣ кьто избѣжа когда женьскыѥ любьве и моусикииска рода. Сь же обоихь сихь[1] вьзненавидѣ, наче и отриноу· тьчию ѥлика бранемь подобаюштаꙗ моусинскаѥ[2] соуть, рече обрѣтати се.

.ми. И оубо обьходе землю отьчьства своѥго и окрьстьнаꙗ сьмиривь, дроугы сьтвори и оть древлѥ нарекьшаꙗ се тьчию срьбьскаꙗ вь нѣкаꙗ врѣмена, и та кь себѣ привлѣче· нѣкыихь же и покори. Сицеваꙗ же западьныи царь ꙗко слышавь ходатаѥ посылаѥть кь любьви ꙗко бы. Сь же врѣме подобьно обрѣть ѥгда дроугь семоу быти, поклисара любочьстьнѣ вьсприѥмь и оучрѣди довольно, ꙗко то ѥмоу обычаи бѣше и сь посьлавьшиимь отврьди любовь. Таже ꙗкоже рѣхомь обьходе и сьгледаѥ землю си обрѣтаѥть мѣсто прѣдьреченааго Бѣль града глаголю и испрошь се оть Воугрь,[3] понѥже аште и вь прѣдѣлѣхь срьбьскыихь лежимо ѥсть, ꙗко на срьдьци и плештоу земли оугрьскои обрѣтаѥть се. Того ради и завѣть сь симь[4] полагаѥть и дѣла касаѥть се. Оутврьждаѥть же обьходе прочеѥ своѥ грады, отьтрьгшеѥ же се прѣжде и Исмаилиты самовластьно, тѣхь вьзеть· соудиѥ же тѣми поставлѥни прѣжде сами бѣжаше.

.мѳ. Нь оубо Имоусоульмань вьздвизаѥть се кь вьстокомь отьчьскаꙗ вьзискати. Сицева слыше, ходатаꙗ посылаѥть кь присьнопомьнимомоу вь ѥже мирьнаꙗ оустроѥниꙗ сьложити· ѥгоже сь великымь любочьстиѥмь благочьсти-

[1] сыхь. — [2] моусикінскаꙗ. — [3] оба рки. вроугь. — [4] имы.

вып сь вьсприемлеть [1] же и сьлагаеть мирьная. И тако сь отьходить кь господеви своемоу.

.н. Отьшьдьшоу же семоу опльчаеть се вь всточьныихь прѣшьдь царь Имоусоулмань [2] и брата своего Аебега оть мѣста вь мѣсто гоне оубиваеть и страны прочее овѣхь покори, овѣхь же сьмѣри, [3] дроугые же воеваше.

.на. Сь же ни же вь малѣ почиваеть, якоже множицею доблествовавьшеи, нь касаеть се оубо прѣдьреченааго града, иже оубо бѣше ть великыихь древьниихь и (вь) красьныихь мѣстѣхь сы, якоже множицею рѣхомь, якоже и аще гдѣ вь вьселеньнѣи, паче же пространьныимь видѣниемь и яко крылы кораблеи вь царьская, и оутврьждения вьсакого и прихода пиштею же вьсакою. Нигдѣ же мыслію подобия могохомь положити ни же прибѣжишта такова ни пришьствия водою и по соуши, елико оубо множьствомь тьмамь аште бы подьстоупити, помошть же приити и опльчь се вьноутрьня [4] брань вь незаапоу изити. Аште оубо сицева града кьто гдѣ рече; сицево же деспоть оузрѣвь и сьмотривь и скорѣе неже ли онь равьно апостольныи аште и брьзо есть реченое и сьпѣшьнѣишее оустраяеть вьса кь тьштимомоу. И кьто довольнь есть писаниемь изрешти елика положения и видѣния и доброты, елика же зьда и иалькеь многыихь же живоуштиихь вьноутрь и вьнѣоудоу людии, вьзвышения же еже якоже соломонитьское еже о Іерусолимѣ решти· оть здании сѣнь бываше прѣдѣломь или вавилоньская крѣпькая врата вьзвышеная [5] и стѣнь же и раи повѣшеныи, на нь же онь грьдыи вьзьшьдь глаголааше· не сия ли азь вьса сьздахь крѣпькою десьницею и высокою мышьцею. Сия же вь истиноу изь царьскыихь лоучьшая вьзрѣния имоуть· нь деспоть оубо сьмѣреныими глаголы еваггельская словеса вьсегда и тькоуе избраны-

[1] вьспріет'. — [2] Овдје: прѣшьдь. — [3] самири. — [4] вьноутрь вь. — [5] вьзвишенпаа.

имь своимь и пооучаѥ тѣхь оучительскы, бѣше же и царьскаꙗ прѣоукрасиль вьзвышениѥмь много пьстрымь, прѣкопы же окрьсть града прѣизредьныѥ изь внѣ двоихь стѣнь. Бѣше же ꙗко седьмоврьхь сь вь истиноу, ибо величаиши градь и красьнѣиши и Сионоу сьмотрительствомь подобе се сь вышьнꙗаго Ієросолима, ѥгоже ради и пророкь тамо вьпиѥть· радоуи се ѕѣло дьшти Сиона, проповѣдоуи дьштери Ієросоломова,[1] ꙗко вь вышьнꙗишиихь ѥси и пришьствиѥ царево оузрѣвьши ѥси. Вьторыи же иже о рѣкахь и иже сего вь ниѥмь же кораблиѥмь пристаниишта сь сѣ(ве)рьныѥ страны великомоу градоу иже нижьниѥмоу Ієросолимоу подобе се, аште и сь вьстока пространити хотѣаше ꙗкоже глаголааше· вь вьселѥньнѣи бо подобиꙗ Ієросолимоу не видѣхомь, ꙗко же сего града ни же кьто истиньно речеть ино глаголѥи кромѣ Ѥлеона, нь семоу вь мѣсто Ѥлеона раискаа рѣка кь вьстокоу проливаюшта се. Вь семь оубо вторѣмь градѣ вьсако подобиѥ подь Сиономь идѣже живоносьныи гробь. Третии же идѣже пристаниште ѥсть царьскыимь кораблиѥмь, иже и множьство оутврьждениꙗ имать. Четврьтыи великаꙗ коула подобештии[2] самомоу домоу Давидовоу и прѣровомь и зданиомь и мѣстомь. Петыи же сего прошьдь, вь ниѥмьже царьскаꙗ вьса ськровишта. Шестыи иже семоу сь вьстока стльпь раздѣлꙗѥи обѣ коулѣ, ѥлико вь истиноу по Соломоноу решти· стльпь Давидовь, на ниѥмь же висеть тысоушта штитовь и вьсе стрѣлы ихь. Сь ꙗкоже нѣкоѥ чюдо изредьно зрить се сь вьсѣхь дальниихь прѣдѣль на иналькеехь оутврьждень. Седьмыи кь западоу сь царьскыимь вторыимь вьзвышеныимь домомь. Скрозѣ же сихь оубо прохождааше благочьстивыи сь кь кораблиѥмь ꙗко таиныимь поутемь. Имать же горьнии градь великыи врата четвора, на вьстокь и западь и сѣверь и югь, пета же вь вьноутрьшьнии градь вьводештаꙗ.[3] Великаꙗ

[1] Ієросоломивѣ. — [2] подобештіа. — [3] вьводештіа.

оубо на вьстокь и югь иже стльпи велицији и мости веригами выздвижеми, кь западоу же малаꙗ дверь, имоуштн мость и сиꙗ, кь сѣвероу же малаꙗ и та вьводештаꙗ[1] вь дольнии градь кь рѣкама. Дверь же вь коулѣ вьводештиꙗ и сиꙗ мость имѣѥ такожде прѣзь прѣровь на веригахь. Имаше же пристоупь сь юга тьчию, сь вьстока же и запада и сѣвера жестоко и накы рѣками оутврьждень. Црькви же великаꙗ сь вьстока градоу, идѣже ꙗко кь кедрьскоу потокоу сьходе кь гетьсимании подобить се. И сиꙗ оубо митрополиꙗ оусьпениѥ прѣчистыѥ владычице[2] и имаше окрьсть обьштежительство вьсакыими сады оукрашена различьнаꙗ садовиꙗ[3] сь многыимь достоꙗниѥмь, селы[4] же и обители иныѥ, иже оубо бысть прѣстоль митрополита бѣльградьска, ѥксарьха вьсѣхь срьбьскыихь земль. Сиꙗ оубо црькви богатѣиша ꙗвлꙗше се наче иныихь вь дьни благочьстиваго сего. Сьтвори же и црьквь оть основаниꙗ вь Периволии тремь светителѥмь великыимь вь погрибаниѥ архиѥреомь црькви тоѥ. Сьзда[5] же и страньноприѥмьницоу больныимь и црьквь вь нѥи вь име светаго чюдотворьца Николы на водѣ сладьчаишеи и насади садовиꙗ вьсакого избранаго плода и приложи села и достоꙗнии много, вь нѥиже больныѥ и страньныѥ питѣаше[6] и оустрабоу тѣмь подаꙗше. Сьбра же оть вьсѣхь странь своихь богатѣишеѥ люди и вьсели вь градѣ томь и оудостои, ꙗкоже равьноапостольныи .ві.-тыихь вь градѣ своѥмь иногда. Дасть же и освобождениѥ градоу томоу оть вьсачьскыихь вѣштеи, дасть же и завѣть симь сь вьсакыимь оутврьждениѥмь непоколѣбати се, вь нѣмь же и благодати божиѥ ѥже на нѥмь бывьшеѥ, свободы оть порабоштениꙗ пишеть и печать златоу имоуштоую[7] образь градоу симь подасть, ꙗко хотеи коуплю кою вь страноу вьсакоу сьтворити,

[1] вьводештіа. — [2] богородице. — [3] сьдовиꙗ. — [4] силы. — [5] Сьзыда. — [6] питѣаше же. — [7] имоуштію.

приметь книгоу сь печатию, ꙗко града того житель ѥсть, не дасть нигдѣже царины ни же прошьствиꙗ. Испроси же и оутврьди оть окрьстьныихь себе господь странамь нь и оть самого кралꙗ и по сихь странахь сицевоѥ свобождениѥ трьжьникомь. Прочеѥ же оть окрьстьныихь вьсѣхь странь непрѣстаньно дьнь дьне начеше приходити и вь мало врѣме често ѕѣло насели се градь ть. Нь ѥлико множаѥ бывааше толико дльгороукыи сь не насыштааше се. Тѣмь и ѥште оть своихь странь прѣписавь посьлавь сьбра[1] и насели, ꙗкоже Неѥмиꙗ иногда вь Іѥросолимѣ. И оубо множаѥ градь сего окрьмлꙗаше и свѣтьлѣаше вьсѣми потрѣбами, ѥлико домь царьскыи. И сице оубо вьсе дьни живота своѥго градь сь просвѣтьлѣаше и вьзрастааше, ѥлико ꙗко кь Іѥросалимоу и семоу вьзгласити и решти· вьзведи окрьсть очи свои и виждь сьбрана ти чеда. И сиꙗ оубо о сихь.

.нв. Инь же пакы градь вьспоменоути намь находить, иже кь вышьнѥмоу Іѥросолимоу сьтѕю имать и подобиѥ. Желааше оубо поустыньникы сьглаголати и сьвьдварати се сь сими несытьно имѣаше. Сиꙗ бо любобожьствьнааго желаниꙗ вьшьдь когда вь кыихь любо скоро вьзимаѥть, вьпераѥть и оустраꙗѥть горѣ радовааше се оубо о сихь и сладьцѣ вьсприѥмааше неже Крись онь ськровиштомь многостраньныимь[2] имьже оть злата керамиды и врьчеви, сьматрааше же ꙗко да вьсегда тѣхь сь собою имать. И вѣды ꙗко мльчаниѥ ѥсть прѣдьпочьтено[3] вьсакого причитавоуштеѥ вь великоую честь видѣниꙗ и зрѣниꙗ, обьхождааше горы и полꙗ и поустыниѥ изискоуѥ идѣже вьзможеть желаѥмоую обитель мльчанию селѥниѥ вьзставити. Обрѣть же прикладьнѣишеѥ и добрѣишеѥ, идѣже оубо бѣше домь быти, иже и молитвовавьше дѣла касааше се и основаниѥ вьдроужаѥть се вь име светыѥ троице вьседрьжавьнааго божьства. И по вьсюдоу оубо вьсакыимь тьштаниѥмь и вѣштьми

[1] прѣписавь сьбравь — [2] многосьбраньныимь — [3] прѣдьпочатено.

добрѣишими и многочьстьными дѣлатели художьнѣиши-ими, живописательми[1] же искоусьнѣишими, аште гдѣ оубо, и златомь многымь шаровь цвѣты. Посылааше бо се даже вь островы и по вьсюдоу. И сице оубо многымь и неизреченымь истьштаниемь сьврьши се и оукраси се домь же и градь окрьсть юго, обьштежительствоу же селениıа вьсеизредьнаıа. Сьбра же оть вьсюдѣ прѣдоумышлıаемые, досточюдьные инокы и вьсели тоу. Подасть же и приложи села и винограды, юште же и по вьсѣхь странахь своихь подьписавь дасть (свободоу[2]) сьровишта же здѣ дьнь оть дьне вьлагааше. Сьтвори же себѣ гробьницоу тоу, идѣже малομь послѣжде положи се. Дасть же и многоцѣньны иконы бисериемь и златомь оукрашены, книги же слоужьбьные вьсакые испльнивь, слоужьбьные одежде и сьсоуды црьковьные довольно сь великымь бисериемь и златомь оукрашенымь толико много, юлико и Светые Горы избраные великые лавры прѣвьсходити, иже и тѣхь множаıе ть оукрасиль бѣше на кьждо свѣтильникы же глаголю многосвѣтьлы и златомь сиıаюште. И каıа оубо прѣжде решти ıаже здѣ принесе и оукраси! и чинь богоизбраньнь вечере господьние сьдѣвати се многочьстьнѣ сьтвори серафимоу подобе се.

Призываıеть же патриıарьха, тогда оубо Кириль сы, сь вьсѣмь сьборомь срьбьскыихь прьвосвештеньникь, игоумень же и прочиихь вьсѣхь чьстьныихь моужеи юште же и благородьныихь вьсѣхь на обновлениe храма вь дьнь[3] светые петидесетьнице, югда доухь светыи огньными юзыкы паиде на светые оученикы слова и бога. Приходеть же и множьство ништиихь вь равьно полоучьноую милостыню, юже вьсегда нескоудьно подаıаше тѣмь. И бѣше видѣти, любочьстьнь праздьникь трьжьствоующтиихь, юлико соломонитьскоıе решти, югда домь обнови и вьзвеселише се людие,

[1] живописательнымм. — [2] Нема. — [3] дьнiи.

нь тьчию многаꙗ животьнаꙗ сънѣдьше, ꙗкоже тамо, нь многаꙗ дарованиꙗ сьподобльше се.

Начеть оубо зыдати обитель сию вь лѣто ҂ѕцеі., а прѣжде сего лѣта прѣстави се благочьстиваꙗ госпожда Ѥвгениꙗ, мати сего тьзоименитааго. Сице бо иночьскааго образа име вьсприѥть и положена бысть вь своѥмь монастыри, нарицаѥмѣмь Любостыни, оусьпениꙗ прѣчистыѥ богородице.

Сиꙗ оубо двоꙗ зданиꙗ града царьствоуюштааго о нѥмь же прѣдьвьспоменоухомь маломь прѣжде и храмь вь Ресавѣ вь вьсе дьни живота своѥго никогда же оскоудѣ приоутврьждаѥ вьсакыимь лоучьшиимь притворомь же и назираниѥмь. Тѣмь не вь мало врѣме сьставише се вь ѥже сь повѣстию бранемь сьлагати нь вь многаꙗ лѣта.

.нг. Тогда же по отьшьствии [1] же ходатаꙗ оного прѣжде реченааго мирь оубо бѣше и оутврьждениѥ, нь не бѣше почивати иже и Каина подвигьшомоу на ничьтоже онеправьдовавьшаго брата Авела. Вьздвизаѥть оубо и здѣ прѣдьреченааго Влька и просить оть царꙗ вои множьство, паче же ꙗкоже решти вьсе силы ѥго. Тогда же царь Имоусоульмань прѣѥль оубо бѣше и вьсточьныѥ страны, ꙗко да шьдь рече͘ ополчю се на брата моѥго [2] да или дасть мнѣ поль отьчьскыѥ землѥ и градовь, имиже царьствоу твоѥмоу слоужьбоу приношоу [3] или землю оубо поплѣню и сьтрию.[4] Семоу же прошению скорѣишеѥ сьподобльѥть се. Посылаѥть же се сь нимь иже ис-прьва крьвемь христиꙗньскыимь пролиꙗтель, иже и Исмаилитомь вь бранехь тьзоименитыи иже и вь велицѣи брани на рѣцѣ глаголѥмѣи Марица крьвемь излитиꙗ виновьникь (бысть) (Авренезь) ꙗко посылаѥть [5] же се и ины избраны воѥводы. И приходеть оубо. Десноть же Стефань не хоте стадо благочь-

[1] ошьствии. — [2] своѥго. — [3] принесоу. — [4] сьтроую. — [5] посылають.

стивоѥ ѥже господь работы свободи пакы вь порабоштениѥ вьдати и растрьгноути. И чьто оубо по сихь; обьтекоше вьсю землю ꙗкоже дивии ѕвѣриѥ плѣноующте, изсѣцающте, измьждающте. Истлѣше же и гради нѣции и ѥже неоудобьнѣишеѥ не бѣше бо брань кь варваромь нь ѥлико не оудобь борительно[1] кь ѥдиноколѣньныимь. Аште бо и множьство бѣше пришьдьшиихь, нь многашти ськроушааше и оужасааше сихь срьдьца, нь ѥже чьто глаголю; боꙗше се не пострадати подобьно Давидоу, иже проклинааше прѣдѣлы гелоунскыѥ[2] не пасти дьжда на сихь ни же росы, за ѥже истешти тоу крьви Ионаѳановѣ[3] * и побѣждаѥ ѥго не брьзды вьстезааше ꙗко да не крьви братьнѥи повиньнь боудеть.

.нд. Сь же пакы второѥ вьзиде сь множаишими и бѣше оубо решти пророчьскоѥ· приидоше, боже, ѥзыци вь достоꙗниѥ твоѥ, оскврьнише црькьвь светоую твою. Ѥгда и навѣта оубоꙗвь се благочьстивыи деспоть Стефань, не изиде противоу· юже бо мало избраныихь остало бѣше непрѣвѣштаныихь, иже[4] и писаниꙗ семоу Вькомь посылаѥмаꙗ ꙗвлꙗахоу, даровь оубо и множаишаꙗ дааниꙗ[5] ово обѣштающтоу,[6] ово же и страшештоу прѣштеньми. Сь же писаниꙗ ѥго[7] дрьже плакааше и прѣдь образомь сьпасовѣмь поврьгь себе глаголааше· виждь Христе мои, ты бо сьвѣси ꙗко неправедьно на ме пооучають се и отроци мои быше мнѣ вь прѣдательство, ꙗкоже иногда твои оученикь Июда. Сьблю(ди) же[8] оубо сихь до коньца, ихьже мало число оставиль ѥси сь мною. И ина подобьнаꙗ симь оумилѥнаꙗ словеса и молитвы изь гльбины срьдьца. Сиꙗ же бѣхоу вь велицѣмь градѣ, глаголю же Бѣльградѣ, вь вьноутрьнѥмь

---

[1] боримо. — [2] гѥлвн'скыѥ. — [3] Ионаѳановѣ навесаламовѣ. — [4] ниже. — [5] дарованиꙗ. — [6] обѣштающте. — [7] ѥгова. — [8] сьблюди.

* са стране: авесаломовѣ.

домоу юго. Ти же обьтекьше пакы множашею страны юлико и близь Бѣльграда пришти и множьство много ѕѣло поплѣнивьше и землю вьсоу растлише. Югда же сь непрѣходимою зьло видѣвь бывающтею, сьлагають се и землю раздѣлюють. И оубо оть толѣ брать юго Влькь сь отьдѣлюною юмоу [1] страною и благородьныими соуштиими сь нимь слоужааше Имоусоульманоу сь нетии своими и тѣмь отьчьскоую си землю сьдрьжештиимь. Деспоть же вь отьдѣлюнои юмоу чести селитвоу твораааше.

.ие. Львообразьнь же нѣкьто юстьствомь моужь и ть оть древлю прѣсвѣтлыихь подь роукою тьзоименитааго прѣжде сихь, и ть юко разбоиничьскыи странамь, сьтресе срьдьца исмаильтьскыю чести (ркп. са стране: Новакь). Тѣмь же оубо просить того царь вь погоублюниѥ. Отвѣть бѣше, юко ть разбоиникь сы вь горахь обитають. Юште же и гради бльгарьсции отьстоупили бѣхоу сыньми цареи бльгарьскыихь. Тѣмь прѣжде сего вьздвигь се царь Моусоульмань [2] и пришьдь на Тѣмьско ратию вьзеть ю. Посьла же ходатаю кь благочьстивомоу семоу деспотоу, тьчию проити по прѣдѣлѣхь твоихь, рече, хоштоу безь вьсакою досады· не оубо юште землю растрьжена бѣ. Юже проходе кь Овьчю полю Топлицею прѣдьреченыи же онь моужь, Каралюкь име моужеви, нѣкаю оть царьскыихь становь вьзеть принесе, деспоть же сию пакы вьзвраштають.

.иѕ. Обаче же отьнюлиже землю раздѣлюна бысть, юко отрада нѣкаю бысть крьвемь пролитию. Вѣштемь бо [3] юко оутишивьшиимь се оть вльнюнию, и царь оубо Имоусоульмань кь вьстокомь воювааше. Прѣдьреченыи же брать юго вь сѣверьнѣмь вьстоцѣ сы, Моусию глаголюмыи. Слышавь же о нюмь оугровлашьскыи дрьжатель, посьлавь призывають кь себѣ сего вь отьмьштениѥ юже оть брата юго досаждаюмаю. Сь же вь мисѣхь живыи, благополоучьно врѣме обрѣть

[1] юго. — [2] Имоусоульмань. — [3] же.

изьскочи ꙗкоже хотеи оть сана[1] ѥлико пророчьскоѥ решти· оть сѣвера вьса зла вьзгореть се и се ꙗко дымь гредеть оть сѣвера и на благочьстивыихь оубо и вьсѣхь находить ꙗко облакь градьныи. И кьто оубо исплачеть одрьжешта по сихь симь нашихь; аште не бы господь отьмьстиль вьставь и не обиноувь се и озлоблꙗюштаго и наслѣдиѥ ѥго сь шоумомь вьчиниль,[2] оубо оть древлѥ были быхомь ньсомь оубо и гиньсомь вь сьнѣдь. Иже оубо прииде вь бореииѥ братоу своѥмоу и крьви желаахоу насытити се ꙗкоже змиина исчедиꙗ и порождениꙗ братьскыѥ и прѣжде родити се ложесьна матерьниꙗ (р)азьцѣплꙗюштиихь. Обаче вь прьвѣѥ изьшьствиꙗ ѥго ꙗвлꙗаше се окрьстьныимь вьсѣмь кротькь, подательнь, благочьстиꙗ образы ꙗко сьмиритель, ꙗже послѣжде горьчаишиꙗ жльчи обрѣтоше се и тѣмь самѣмь послоужьшиимь томоу.

.из. Вь прьвѣѥ оубо исходе оть Влахь оувѣдѣ нѣкоѥго оть великыихь вельмоужь исмаилитьскыихь глаголѥмааго Саража-баша вь мѣстѣ нѣкоѥмь Доубоулинѣ и прѣварою того ѥть и поѥмь оубо ѥго сь собою, прииде[3] до Аньдриꙗнова града, идѣже рѣше ѥмоу ити на Калиполѥ, и тоу оубить Саражоу того. И множаишиимь воѥмь паче же разбоиничьскыимь сьбравьшиимь се кь нѥмоу, посылаѥть по вьсѣхь западьныихь и исмаилитьскыихь различьныѥ клетвы и оутврьжденꙗ (обѣштаваѥ имь). Они же ꙗко оубо вь ключа мѣсто она дрьжеште сьбираю ть се вьси кь нѥмоу и ѕѣло вь скорѣ вьсе западьныѥ страны отьѥть братоу своѥмоу. Посылаѥть же и кь деспотоу Стефаноу крѣпька ꙗко завѣтьнаꙗ словеса, ꙗко да вь братьско име приидеть помошти ѥмоу и ꙗко кь своѥмоу отьмьштению ꙗже Имоусоульманомь сьдѣꙗнаꙗ ѥмоу. Азь рече и довольноую честь землѥ, ꙗко присьноу братоу отлоучоу тебѣ. Посылаѥть же и кь братоу ѥго Вльковоу· ꙗко лоучьшиимь миромь и оудовлѥ-

[1] сьна. — [2] вьчинивь. — [3] и прииде.

нимь сътворю вась жити, подобьно и кь томоу трьдаꙗ завѣштаниꙗ. Посылаѥть же и кь нетиѥмь сихь подобьными завѣтьми. Коупьно же оубо и подвигноути сь собою и окрьстьныихь нѣкыихь иже оть начела ꙗко оулишеныимь· азь же вьсакомоу, рече, благо сътворю, клетвою извѣштаѥ.

.мн. Оубо же кь симь на извѣштениѥ посылаѥть Деспоть Стефань воѥводоу Витька, благоразоумьлива острою сьвѣстию о вьсѣхь, ѥгоже ꙗко прѣварити хотѣаше и не прѣдь очима ѥго клети се. Видѣвь же царь невьзможьноѥ, призываѥть воѥводоу кь себѣ. Воѥводѣ же изискоуюштоу, аште истиньна книга ѥсть ѥю же клети се томоу подобаѥть или льстию се творить· имѣаше же[1] сь собою вѣдоуштаагo исмаильтьскаꙗ писаниꙗ· на ѥгоже тогда ꙗко досаждаюшта вьсклицаѥть, обаче же клеть се. И тогда оубо приходить тьзоименитыи деспоть сь воиньствомь своимь, приходеть же и прочии. Быше же сиꙗ вьса божиими[2] соудьбами. Таже приѥмлѥть[3] и Калиполь. Тѣмь оубо Имоусоульмань сьглашаѥть се сь царемь грьчьскыимь[4] и приходить оть вьсточьныихь тамо вь Хальхидонь. Моусиꙗ же сиꙗ слышавь сь вьсѣми воиньствы вьздвизаѥть се кь царьствоуюштемоу[5] градоу. Сь нимь[6] же бѣ и присьно вьспоминаѥмыи господинь Срьблѥмь деспоть. Дроуголюбию же бывьшоу Грькомь и Фроугомь кь вьсточьномоу, прѣвезоше[7] того вь царьствоуюштии градь, вь помошть же и кораблѥ близь пристроише.[8] Моусиꙗ же и тьзоименитыи сь, пришьдьше[9] выше Галаты кораблѥ оны раздроушише. Оувѣдѣвь же Моусиꙗ, ꙗко Влькь бѣжати хоштеть кь Моусоулманоу, искааше того заклати вь проꙗждениихь, глаголѥть кь тьзоименитомоу· вьзврашть се, поими братьниꙗ(ꙗ) вьса, понеже писаниꙗ[10] невѣрниꙗ ѥхь оть нѥго и оумрѣти хоштеть.

[1] бо. — [2] божьствьныими. — [3] прѣѥмлѥть. — [4] грьчаскыимь. — [5] царьствоуюштомоу. — [6] ними. — [7] прѣвезоше се. — [8] прикрьмише. — [9] прѣшьдьше. — [10] писаніе.

Деспот же кь нѥмоу· аште и азь рече, то и ть, иже и ѥмьца бываѥть по братоу своѥмь. И кьто бы инь, аште не онь; таже Вльќь вь тои ноштн бѣгоунь бываѥть оть царꙗ оного.[1] Вьзвраштьшимь се оубо прѣдь царьствоую-штиимь градоу вь великои брани и воѥмь вьсѣмь изь града просыпавьшимь се вьсточьнааго, ополчаѥть се и Моусиꙗ сь своими вь брань.

.н҃ѳ. Штитомь же вѣры вьороужь се благочьстивыи и богомь вьзмагаѥмыи Стефань, приходить бо пльќь кь пль-коу, ꙗкоже бѣ вьчинѥно, приходить же и сь на самого начельствоуюштаего вьстокомь, идѣже оубо бѣаше крѣпько вьсе ороужьство. И абиѥ ꙗкоже присьномльниномь обра-зомь раздроушаѥть спѣшьно и крьвемь многыимь вь изли-тиѥ пришьдь, раздроушають[2] же и прочеѥ вьсе воѥ ѥго, и вьзврати се Моусиꙗ же и тьзоименитыи вь становьнаꙗ ихь. Таже Имоусоульмань пакы ꙗвль се сь пѣшьчьскыими ѕѣло малыими, кь нѥмоу же сь вьсѣхь страпь сьтекоше се. Сиꙗ же видѣвь Моусиꙗ ополчаѥть се пакы. Идеть же вь прѣдь Деспот Стефань и ꙗко видѣ Моусию оубоꙗвьша се и плешти вьдавьша ради невѣрия вои своихь и ради оулишьно оставьшиихь, вьзвраштаѥть се и самь по вьскраи морꙗ. И обьшьдь кь Галатѣ, семоу же благочьстивыи царь кирь Маноуиль катрьгы[3] посылаѥть, вь нѥже вьшьдь прииде вь царьствоуюштии градь, равьно же решти ѥсть побѣждень же и побѣждаѥ. Толици бо тамо падоше симь, ѥлико и полꙗ и ливады и пѣсьќь иже вьскраи морꙗ ис-пльнь мрьтвыихь бѣше видѣти, и вь крьви ноѕѣ благочь-стивыихь, ѳаломьскы решти, омочити се. И сице вьспѣ-тельноѥ и вьзносимоѥ иже ськроушаюштаего брани мышь-цею высокою и изводештаего нась сквозѣ огнь и водоу вь покои, самь же просвѣтьлꙗѥмь ꙗвлꙗаше се наче ли прь-выихь похваль и вѣньчаваа̀ше се молитвами коупьно и

[1] того. — [2] раздроушаеть. — [3] кътрьгы.

цвѣты и ваꙗ [1] ꙗже бѣхоу трьжьствоующиихь побѣдительнаꙗ.

.ѯ. Юго же оубо царь вьсеизредьныи Маноуиль вѣдѣше и прѣжде юна соушта сьвоиньствовавьша и хотешта быти семоу прорекьша и вьсь изливааше се о немь, юлико бы о сынѣ вьзлюбленѣ. Се же бѣше познавь подобьныи подобьнаго, югда и вѣньца сановьнааго на деспотьска изь вьторицею подавають: рече бо не сьврьшеноу быти Іоаноу на царьство. Разлоучають же се дроугь оть дроуга. Югда и исходештоу деспотоу изь града множьство народа ликьствоующте и вьсклицающте, сириньскыми гласы же и юзыкомь, и троубьныи гласъ исхождааше, имьже побѣждаахоу и дрѣвле моусе и камение подвизаахоу Орфеовѣми пѣсньми.[2] И нынѣ вь иерoсолимьскыихь сицевыими вьсклицаньми [3] прославлюють божьствьные дворы же и селениꙗ на кьждо.

.ѯа. Многаꙗ же соушта и неизреченаꙗ да оставимь. Тогда оубо оть тоудѣ вьзьшьдь свѣтьлѣишии вь кораблехь кь сѣвероу поучинѣ юмлеть се, иже и вльнами обоуреваюми дроугь оть дроуга сь кесаромь прѣдреченымь бывають даже до многа. И пакы, о чюдеси, расѣꙗнаꙗ Израилева сьбираюи и сихь вь юдино сьбра, и приходить оубо вь Влахы. Бѣше же тогда влашьскыи начельникь благочьстивыи и приснопомьнимыи великы воювода Мирьча. Ихь же оубо сь великыимь любочьстиюмь сърѣтають и приюмлеть тьзоименитаaго и иже сь нимь соуштиихь: безмѣрьныимь бо желаниюмь не насыштааше се сего зрѣти, ꙗко присьно на лице юго непрѣстаньно вьзирати. Югоже оубо веле чьстьно оучрѣждаю бѣше и потрѣбьнаꙗ довольно дааше, коние же и прочаꙗ оскоудѣвьшаꙗ дальниимь шьствиюмь. И сице провождають юго землею своюю, ꙗкоже бы по своюи юмоу прoити. И приходить вь межде оугрьскыю и сими вь градь свои Голоубьць.

[1] ваиꙗ. — [2] пѣсньми. — [3] вьсклицаними.

.ѯв. Оубо симь сице бывьшимь, а ѥже о цари Моусии, бѣжить сь прѣдь братомь своимь, обнажаѥть же се и воиньства. Иже бо кь Имоусоульманоу не приложише, оть сьраженија бѣгоу се ѥше. Тѣмь оуклонѩѥть се кь Доубоулиноу. И ѩко воѥ накы видѣвь присьвькоупльшиихь се, множаѥ же разбоиникы, възвраштаѥть се кь чрьномииньскыимь и оувѣдавь ѩко Имоусоульмань посьла прѣдьреченааго Влька прѣжде варити брата своѥго вь Срьблѥхь и землю прѣѥти, посылаѥть нѣкоѥго воѥводоу Алиаза зовома, не сь вои ибо и самь мало имѣаше нь ѩко бывьша Филипова града воѥводоу и могоушта вь градѣ сицевоѥ сьврьшити. Тьгда бо по вьсеи земли не възможьно бѣ оувѣдѣти коѥго царѩ людиѥ соуть, сице бо сего глаголаахоу (си), ови же оного. И пришьдь обрѣтаѥть Влька вь градѣ, іюлиѩ .г. И пожьдавь[1] вь лоуѕѣ до наоутриѩ, доньдѣже посьлавь прѣдоуготови градьскыихь. На[2] оутрѣшьнии[3] же приходештоу вь градь, вьси кь нѥмоу сьтекоше се. Сь же абиѥ на нь оустрьми се и овѣхь оубо изьсѣкоше, нѣции же нѣкыихь и ськрыше по домовохь. Глаголють же ѩко поѥмьше нѣции оть благородьныихь ороужиѩ, ть же възбранѩѥть имь рекь· сьгрѣшихь господарю, ѥже хоштеть да творить. Ѥгоже ведоше кь царю томоу сь нетиѥмь ѥго Лазаромь. Прѣходештоу ѥмоу оть лоуга вь лоугь и воѥ разбоиничьскыѥ присьвькоуплѩюштоу, и нѣкыи оть Исмаилить мьне сего оугонезноути и любовь показоуѥ, аште бо вѣдѣти хотѣаше сьмрьть ѥго, бѣжаль оубо бы сь нимь· томоу прѣдаше того водити. Подасть оубо семоу ѩблько. Сь же поль сеѥ дасть нетию своѥмоу, поль же самь много помоливь се вь мѣсто причештениѩ вькоусиста. Ни бо кьто причештаѥи бѣ тогда сихь, ни бо бѣше, того ради и ѩблько вь мѣсто крьви и тѣла господьниѩ нарекьша вькоусиста (окај човјек који то

[1] Пожьда. — [2] Въ. — [3] оутрѣшьніи.

даде, зваше се како је с краја приписано: Асалханъ). Приведе же и Влька кь тьзоименитааго ꙗростемь. Ѥгоже пакы приведьше и прошаахоу и оувѣшташе [1] того посьлати ѥмоу и по нетиꙗ своѥго, иже бѣ сь Имоусоульманомь и вѣрьныи Моусии быти и грады томоу вьроучити. Нь нѣкыи оть соуштиихь сь Моусиѥю вьзьпи· аште сь вь Цариградь бѣжати не хоштааше, брань и побѣждениѥ вьсако наше бѣше. Тѣмь же потрѣба таковааго вьзети. И таковыи глась оуспѣ. И абиѥ посылаѥть идѣже сьблюдаахоу ѥго, оусѣкноуше ѥго. Прѣжде же приведоше ѥго прѣдь царемь, ѥгда и виноу прости ѥмоу ꙗко решти, и хотештоу роукоу ѥго облобизати рыкноу на нь и ставь вьспеть стоꙗаше. Оусѣкновеноу же ѥмоу бывьшоу, абиѥ Имоусоульмань приде, гоне Моусию.

.ѯг. Дроугаaго же благочьстиваaго Лазара, вьноука великааго Лазара, сьблюдаахоу водеште сь собою даже до вторыѥ брани. Ибо пакы Моусиꙗ вьзврати се кь Аньдриꙗновоу градоу, бѣже прѣдь братомь своимь и пакы вь слѣдь ѥмоу обрѣтаѥть се. Сице воиньствоу вьдасть себе и ѥго видѣ ꙗко воиньствомь вьзможьно ѥмоу ѥсть брань сьтворити. Приидоше бо кь семоу и оукрѣпи се. Тогда оубо и сьтвори подь Аньдриꙗновѣмь градомь. Бѣхоу же оувѣштали сь Лазаромь приити и старѣишемоу братоу ѥго по вьнѥгда рати сьвькоупеть. И повелѣ Моусиꙗ· аште сицевоѥ не оузрите, оубиите ѥго. Видѣвь же побѣждаѥма себе, повелѣваѥть оубити. Иже оубо и притекь нѣкыи рабь сы воѥводи ѥмьшааго и, Огоурли глаголѥмь, [2] ѕвѣрообразьнь сы оусѣкноу ѥго, по многѣ очима и бичемь знамениѥ творе иже ꙗбълько дасть симь сь оуицемь ѥго ѥже бѣжати ѥгда благопотрѣбьно врѣме оузрѣль бѣше. Оубиѥнь оубо бысть и ть, мѣсеца тогожде вь .аі. дьнь, вь петькь, вь

---

[1] вѣштавше. — [2] глаголѥть.

лѣто ,ѕциі. И побѣждеnoу бывьшоу Моусии бѣжить и приходить вь срьбьскоу землю кь тьзоименитомоу.

.ҳа. Ѥгда же бысть по брани обрѣтоше мрьтвыихь одирающтеи юнаго и по вьсемоу (познаше) благочьстивѣишаaго Лазара и вьзвѣстише вьсевьжделѣномоу братоу ѥго. И коѥ оубо оумилѥниѥ гласы и рыданиꙗ не слышати бѣше оть сего же и благородьныихь обрѣтьшиихь се тамо сь симь!

Вьздвигь же се Имоусоульмань идѣаше и пришьдь вь Филиповь градь, власть вьдаѥть братоу ѥго зажешти градь, оубиицамь вь горы бѣжавьшиимь и многообразьными виды оугонезающтиимь, нѣкыихь же и оубише.

.ҳе. Самыи же оубиица онь бывь оу благочьстиваго и хотѣ тьзоименитыи ѥже междоу собою сьтирати се и оулишати се сьтвори дроуголюбиѥ ꙗко и завѣть, накы отьпоусти и. Моусиꙗ же пакы обычьныѥ стьзе вьзьмь и слышавь Имоусоульмана вь слѣдь себе (гредоушта) кь сѣверьскыимь оуклони се и посылаѥть нѣгоѥго воѥводоу и сего Филипова града бывьша и прошьдь Славиѥвы горы реченыѥ даже вь Филиповь градь и сь не оутврьждень обрѣть вь самоую коулоу ноштию льстию вьшьдь, самого господина своѥго сьродьника царемь обнажаѥть и дани вьзьмь обрѣть сьбраны приходить кь Моусии. Моусиꙗ же пакы кь симь приближаѥть се. Слышавь же Имоусоульмань вьзврашта ѥть се и ть и вь Филиповѣ градѣ бывь, повелѣвь два дьни вьсеѥ землѥ дани оть града истезати, рекь· виждоу, колико главь градьскыихь отьѥть се, доньдѣже дани вьзеше. И велико вьсѣмь бѣше люто. Сьвеза же избраныѥ Исмаилиты, хоте сихь оубити. Нь вь бани бывь и вино пакы начеть пити. Тѣмь сихь испросише. Сь же пакы идеть на Моусию кь аньдриꙗньскыимь. Моусиꙗ же пакы кь Филиповоу градоу, иже ꙗко сьблюсти градь затворише, вь коулоу же вьзидоше избранѣиши. Самь же царь вьзываше кь вьсесветѣишомоу митрополитоу кирь Дамиꙗноу· даждь ми градь. Ть

же отвѣшта· иже градь затворьшеи и обладаюштеи вь коулѣ соуть. Ть [1] же повелѣ разграблѥнию быти. Иже и того прѣподобьнѣишааго моужа заклавьше вь црькви врьгоше низь стѣны града. Слышавь же сиꙗ Имоусоульмань прииде. Сь же бѣже обрѣте мѣсто глаголѥмоѥ Стенимахо, ѥже по нашемоу ѥзыкоу· тѣсьно браньство глаголѥть се, жестокоу соуштоу имоушти градь оть древлѥ окрьсть црькви много избраныѥ. И нѣкыихь братѣи тоу живоуштиихь иже бѣше вь врѣмена благочьстивыихь цареи подьписано и дано светомоу градоу Иѥросолимоу, здѣ оубо посадоу оставлꙗѥть, сам же оукланꙗѥть се пакы кь нижьниимь странамь. Имоусоульмань же вьслѣдь ѥго гнавь до нѣгдѣ, и прьшьдь вь Аньдриꙗновь градь, виноу вьдаваѥть себе глаголѥ· сь разбоиничьскы ходить и азь разбоиничьскы кь томоу не исхождоу. Моусиꙗ же благополоучьно врѣме обрѣть обьхождааше сьблизь семоу. Власти же ѥже надь дѣлы видѣвьше ꙗко никьтоже изь воискы изити можеть оть разбоиникь, ꙗвѣ вьставьше вьсакь начельникь сь своимь начельствомь, паче же глаголють ѥмоу, ꙗко подобаѥть воѥмь и пѣшьчьскымь изь града изити и вьнѣ обрѣтати се ради разбоиникь соуштиихь окрьсть обьходештиихь. И сице вьсе воиньство вьзьмьше ꙗвѣ вьсходеть рѣкою глаголѥмою Тоужею и приходеть кь Моусии. Имоусоульманоу же ниюштоу приидоше вьзвѣштаюште ѥмоу о бывьшемь. Ть [2] же вьставь сь обрѣтьшиими се при ниѥмь ношти [3] соуšти бѣжати кь царьствоуюштомоу градоу· вьжегьшиимь же свѣтила градьсции видѣвьше дроугь дроугоу глаголаахоу· господарь бѣжить. И сицевоу гласоу бывьшоу по вьсеи странѣ тои начеше исходеште гонити изь вьсѣхь лѣсѣхь[4] страны тоѥ оубиваюште малоую честь оставьшоую сь нимь доньдѣже и самого ѥмьше оудавише и принесоше вь Аньдриꙗновь градь. Приходить же и сам Моусиꙗ здѣ.

[1] Та. — [2] Та. — [3] ноштію. — [4] вьсѣхь.

.ѯѕ. Пакы же ть начеть вьсѣми скиптры обладати. Сиꙗ оувѣдѣвь тьзоименитыи посылаѥть кь нѥмоу прѣдьреченааго избранааго ходатаꙗ своѥго иже кь Демироу ходивьшаатo, вь ѥже просити обѣштанаꙗ и ꙗко оубо сьликьствовати ѥмоу ꙗко сего дроуголюбиѥмь пакы оудолѣвьша и вьса вь мѣсто привести жительства же и вѣшти. Моусиꙗ же оубо прьвѣѥ сладьцѣ приѥмлеть того и по сихь жестокаꙗ нѣкаꙗ оть чести обьꙗвивь. О сихь же словесѣхь вьсеразоумьныи оувѣдѣвь прѣдьхотештаꙗ симь ѕвѣремь сьтвараѥмаꙗ быти, тѣмь оубо моудрыими словесы оугонезаѥть, хотѣаше бо и самого ѥти ꙗко свѣтьлѣиша и искрьнѣиша тьзоименитомоу. Отьпоуштень же бывь приходить, идѣже вь лоузѣ оубиѥнь бысть прѣжде господинь Влькь, вьзносить кости ѥго вь срьбьскоую землю, и пришьдь кь деспотоу Стефаноу вьса вьзвѣсти рекь, ꙗко инако невьзможьно ѥсть сь симь жительстовати, развѣ бранию. Сицева же слышавь благочьстивыи сьбираѥть вьсе своѥ воиньство и приходить вь страны пиртьскыѥ и честь землѥ ѥго плѣни нѣкою. Сь же поклисара посылаѥть кь деспотоу и пакы и деспоть вьзврашта҄ѥть се вь своꙗ.

.ѯз. Оставьшеѥ же отроче вь Коньстаньтинѣ градѣ цара Имоусоульмана, Оркань глаголѥмоѥ, посылаѥть се царемь грьчьскыимь вь Силиврию. Се же слышавь Моусиꙗ приходить подь Силиврию, идѣже Гюрьгꙗ многашти реченааго вьноука великаагo кнеѕа Лазара оубити размышлꙗаше, ѥмоуже и на вечери отровоу дасть. Ть же отраженииѥ отровѣ [1] имы и сьмрьти не подьѥть, обаче же болести[2] пострада. Прѣжде бо посьлаль бѣше кь матери своѥи вь ѥже сьтворити сь присьнопомьнимыимь мирьнаꙗ оустроѥниꙗ и оутврьждениꙗ ѥже жити ꙗко благочьстивыимь подобаѥть. Деспоть же вьсприѥмлеть ꙗкоже отьць сь сыномь многовьжделѣныимь. Боꙗше бо се Гюргь да не сь обоихь

[1] отровы. — [2] болестiю.

страњ гонимь боудеть. Ть же оубо подь Силвриѥю врачевааше, идѣже приходе любимыи ѥмоу, ꙗко на брань градоуште ꙗко рьвати градь и мимоходеште знамениѥ семоу дають, ꙗко вь вечерь сь аште здѣ обрештеши се, сьмрьти прѣдань боудеши. Ть[1] же вь скорѣ вьсемоу воиньствоу своѥмоу повелѣ ꙗко рьвати градь изити и знамениѥ дасть симь,[2] ꙗко ѥгда вь таламьбась[3] оудароу, вьси вь градь оустрьмите се бѣжати. Таже оубо самь[4] на конь вьсѣдь, знамениѥ се сьтвори, вь градь оустрьми се и оугонезноу сь плькомь своимь горькыѥ сьмрьти. Нѣкыихьже изь оставьшиихь ѥмьше и заклаше иже таиноу не оувѣдѣше.

.ѯк. Того же самого оубо Моусию оувѣдѣли бѣхоу и вьси ѥгови ꙗже по ѥстьствоу вьса творен ѥсть. Хотѣаше бо и великаго своѥго воѥводоу сильнааго надь вѣштьми Михаиль-бега зовома сьмрьти прѣдати ради вьзвышениꙗ имене и ꙗко виновьна Гюрьгиѥва оугонезноутиꙗ. Ть же вѣшть оумысливь пришьдь кь томоу ѕвѣрю рече· самодрьжьче, ныиꙗ Коньстаньтиниꙗ града соуть винограды сьбирающте и плѣнь многь вьзети настоить врѣме. Царь же повелѣ вьзети избраноѥ воиньство и на сицевоѥ оустрьми[5] се. Ть же шьдь вьсеизбранѣишеѥ вьзьмь вьниде вь Коньстаньтинь градь и прѣпровождень бысть кь восточьномоу. Такожде по семь и Имбрѣимь баша сьтвори подобьно, ѥгоже Грькомь посьла глаголюшта· аште сь ими не сьмириши се, зьла вь коньць оугонезноути не вьзможеши. Того ради и посылаѥть ѥго ѿ смирении и оутврьждении. Сь же подобьно прѣиде кь вьсточьномоу. Моусиꙗ же (сиꙗ) видѣвь, оставль Силврию, вь Аньдриꙗновь градь вьзвраштаѥть се

.ѯѳ. Оубо же доньдѣже сицевыѥ брани сьврьшише се, Махаметь соультань иже вь горьнѥи земли прѣдреченьи прииде и оудрьжа вьсточьнаꙗ вьса даже до мориꙗ. Семоу

[1] Та. — [2] нмь. — [3] талъмьбась. — [4] ꙗко самь. — [5] оустрьмити.

же Грьци сьложише се, прѣвезоше ѥго на Моусию, любьзно оучрѣждениѥ вь царьствоующтиимь градѣ сьтворише сь нимь. Царь же Моусиѣ двигь се сь вьсѣмь воиньствомь обрѣте сего оу дрѣва нареченааго нареченоѥ и рать сьмѣсивьше вь прьвѣѥ вьсточьныи побѣждають[1] и тако пакы Моусиѣ вьзмогь побѣждаѥть, и тако пакы вьзвраштаѥть се вьсточьныи кь вьстокомь. Моусиѣ же ѣко виновьныи затвараѥть вь Димотицѣ градѣ рекомаaго Исоуфа дрьжателѣ земли Коньстаньтиновѣ и паша Игита краиштьнааго воѥводоу, иже грады и землѥ сьблизь дрьжеште бѣхоу деспотоу. Сии же ис-тьмнице избѣзають и кьждо своѥ власти и землѥ отьмештеть и грады и оть благочьстиваaго воѥ вьзьмьше страны прилежештеѥ поплѣнише и сь деспотомь сьложише се, ѣко вь вьсакоу слоужьбоу обрѣтати се готовомь ѥмоу.

.о. Стефань же благочьстиѣ дрьжатель, оувѣдѣвь о пети своѥмь ѥже оть Силивриѥ вь Солоунь вьзьшьствиѥ посылаѥть вьсе воиньство своѥ. Посылаѥть же и прѣдреченыихь исмаильтьскыихь воѥводь, посылаѥть же и рекомааго сына Саоучиѥва, вь ѥже ѣко бы решти цара того сьтворити и вь коньць не вѣдѣаше о дѣлѣ. И пришьдьше вьзеше того, сь вьсацѣмь бестрашиѥмь вьзидоше. Прѣжде же сихь пришьствиѣ изьшьдь бѣаше и идѣаше, таже слышить посьлана нѣкоѥго ѥдиноименьна царю Моусии, поуштена оть нѥго и поуте сьдрьжешта и блюдоушта и страны сь вьсакыимь оутврьждениѥмь (= Раннокисоум). Пакы вьзвраштаѥть се вь Солоунь, иже оубо и сьвѣть сьтворьше ѥже вьси благородьнии вь коунѣ ити, на нихьже зреште[2] мьнѣти и господина сь ними вь коунѣ быти. Ть жде[3] горою нѣкою стьзоу ѥмь, жестокоу соуштоу, раздѣль се оть сихь идѣаше. И ти оубо приидоше прѣжде вь Солоунь, на ихьже никьтоже вьста или постиже. Самь же сь пе-

[1] побѣждаеть. — [2] зрешти. — [3] же.

тими по мнозѣ жестоцѣмь обьхождении[1] и приходить вь нопіть нѣкоую весь обрѣть и вышьдь кь нѣкыимь благочьстивыихь христиꙗнь ꙗко ѥдинь оть благородьныихь своихь ськазоуѥть себе. Ти же того вь домѣ гоумьньнѣмь ськрывають. Прочии же прѣбыше вь лоузѣ сь коньми. Мьнѣахоу же того Исмаилите сь ильком вьшьдьша вь градь, идѣже и плачь многь оть благородьныихь вьспалꙗаше се. Приходешти же вторpи ношти вьставьше идоше. Познань же бываѥть женою, ѥгоже и радоуюшти се питѣаше. И приидоше вь градь сьшьдьше се. Томоу же оубо вь своѥ отьчьство приходештоу и кь вьсеизредьномоу оуицеви своѥмоу, радость вьсенеизреченаꙗ вьзвѣштааше се, ѥгда и растоѥштеѥ се оуды црьковьныѥ вь ѥдино сьбра и скиптро оутврьди иже вьсавѣдыи прѣмоудрыи хытрьць и вьсевьзможьныи сьдѣтель. И оть толѣ бѣше видѣти ꙗко отьца о сынѣ веселешта се.

.оа. Таже оубо слышавь царь вьсточьныи сицеваꙗ, глаголю же соультань Кришьчии нареченыи и зимѣ соушти приходить прѣшьдь вь Коньстаньтинь градь и ꙗко кь деспотоу Стефаноу поуть сьтворити хотѣ вь ѥже помошть оть нѥго полоучити искы. Бысть же тогда снѣгь и дьждь ѥлико решти· отьрьзоше се хлѣби небесьныѥ.[2] Тогда же и рѣкамь наводьнꙗѥмомь прѣити невьзможьно бѣше. Вь вьстокь пакы вьзврашталѥть се, хотѣаше бо странами сѣрьскыими ити и рекомоую Марицоу не вьзможе прѣити. Царь же Моусиꙗ ꙗко соудомь нѣкыихь начельникы мѣсть тѣхь погоуби, за ѥже ськрыти и не вьзвѣстити ѥгова хождениꙗ. Иже и гнавь вьзврашталѥть се и приходить вь Аньдриꙗновь градь.

.ов. Ѥгда оубо на деспота вьороужаѥть се и пакы брани брань прѣѥмлѥть, ꙗкоже нѣкаꙗ дыханиꙗ сѣверьна понта сьмоуштаюште и морьскыѥ гльбины изискоуюште и

[1] обьхождении исходить. — [2] небесьныи.

прахь вь вьздоухь испльнѣахоу, землю же моужеоубиѥниꙗ и крьви. Бѣше бо имѣѥ сицево вьчиниѥниѥ. Имѣѥ двѣ извѣштьныѥ скинтрѣ ѥдино[1] навраньно нарекь, второѥ же витежьско, ѩже оубо и прѣдидѣахоу ѥмоу имоуште кони избраныихь множьство сь собою и идѣже на кого оустрьмлѥниѥ имѣаше, посылааше прьвѣѥ напрасьноѥ скинтро ѥлико дьнию и новштию ити и прѣварою наити, рьваниѥ же творити. Ѥгда же вьзопештаахоу, витежьскоѥ приспѣвь рьветь се, до ньдѣже и самь сь вьсѣми силами приспѣваѥть, да идѣже оубо чии конь постаѩше, отьсѣдь сь оного на дроугыи оть соуштиихь сь ими вьзьсѣдааше. И иже оубо коѥ моужьство кьто показааше, писааше се ѥже по мѣрѣ дарованиꙗ вьздати. Подобьно же и подь градовы оузаконѥниꙗ имѣаше ѩже вьздасть. Такожде пакы и бѣжештиимь кьзни. Ѕимѣ же оубо приходешти, тако бо Срьблѥ навыче воѥвати, ради вьсточьнаагo и ради не ꙗцѣмь воиньствомь быти вь таковоѥ врѣме, вьсходить сь вьсѣмь воиньствомь на Ново брьдо, вьсходить же сице· приближивь се пождавь Срѣдьци сьтворити праздьникь дьне великаагo своѥго и вьсемь праздьничьныимь оуготовлѥномь вь дьнь праздьника вьзьсѣдь на конь,[2] глаголѥть· азь праздьникь дьне великаагo сице сьтвороу. И вь незаапоу идеть оть Софиѥ проходе планиноу глаголѥмоую Чемерьникь, иидѣже падалишта сьтворь даже до Враниꙗ, идѣже кѥсарь прѣбываниѥ имѣаше, ѥгоже вь малѣ не ѥть, поплѣни Вранию обрѣтьшиихь се, на Ново брьдо оустрьми се и многаꙗ оумышлѥниꙗ сьтворь ничьтоже оуспѣ. Слыша[3] же деспота Стефана гредоушта ѩко прѣварою наити· ть же подобно вь срѣтениѥ семоу, ѥже и ть прѣвароу сьтворити. Присьнопомьнимыи же мало вои своихь ѕѣло виде, вь градь великыи оукланѩѥть се. Моусиꙗ же вьзврашташаѥть се и вьсходить вь страны арбанашьскыѥ, идѣже нѣ-

[1] ѥдиное. — [2] кониꙗ. — [3] Слышавь.

кыѥ чести землѥ обьтекь слыша, ꙗко отроче цара Имоусоульмана Оркань глаголѥмоѥ по морю вь Солоунь прииде и изь Солоуна вь странѣ дрьжавы ѥго ѥсть. Ѥго же гнавь постизаѥть, идѣже и много вои ѥго пѣшьчьскыихь отьбѣгають. Тѣмь же и мало не падаѥть постигь сего. Нь пакы отроче издаше. Ѥго же ѥмь ослѣпи и многыихь избраныихь погоуби тоу. Пѣшьчьскыимь же гнѣвь отьпросише.

.ог. Фоцѣ же подобныи древьнѥмоу воиноу ономоу, на Солоунь же пакы опльчаѥть се и градь Хортиꙗть глаголѥмыи раздроушаѥть. На Солоунь же ничьтоже оуспѣ. Бѣше же и ѥште вь Солоуни Гюрьгь. Слыша[1] же ꙗко пакы хоштеть прѣити Махаметь соультань, вьздвигь се кь Андриꙗновоу градоу Славиѥвыими горами, идѣже прииде ѥмоу глась, ꙗко се оуже прииде, и вроуштеѥ ꙗрости исильнь мало вь ношти воѥ сьпаахоу, шьствиꙗ твореште и обрѣть не приходешта прѣбысть тоу до зимы.

.од. А ѥже о срьбьскыихь, пакы вь дьнь навечериꙗ Христова рождьства вьздвизаѥть се оть тоудѣ, ꙗкоже иногда Аньтиохь на Ієроусалимь сь великою ꙗростию и гнѣвомь вьсе вь коньць рече потрѣбити. Прѣписаль бо бѣше оть землѥ своѥѥ многыихь иже населить вь срьбьскыихь странахь, ꙗкоже Сальманасарь Хоуѳеискыѥ .е. родовь вь Самарию не вѣды ꙗко вь скорѣ хоштеть оувѣдѣти чьто сьтвори· ꙗкоже и Аньтиохь онь, ѥгда глаголааше· ныиꙗ оувѣдѣхь чьто сьтворихь Ієросолимоу. Нь на Хоуѳеѥ оубо тамо богь львы посьла, здѣ же ни вьнити ѥзыкомь попоусти.

.ое. Тако оубо царь Моусиꙗ сь сицевѣми мысльми грѣдыи приходить прьвѣѥ на отьврьгьшаага се ѥгова воѥводы вь Сокольници[2] и Свръливѣ градохь. И пришьдь вь страноу прѣписа коѥждо вьси име на хартиицахь, дасть коѥмоуждо начельникоу пѣшьць своихь, вь ѥже сьвькоупити

[1] Слышавь. — [2] Сокольци.

вьсѣхь подь градомь. Вьздвигь се прииде подь градь. Прѣѥть же Сокольць и воѥводоу Хамоузоу посьла вь Аньдриѩновь градь. И тамо того сьмрьти прѣдаше и сь прочиими. Землю же тоу прѣгнавь насели вь сѣлѣ своѥмь, вь лѣто ҂ѕцка. Сиꙗ же сьвршивь приходить вь прѣдѣлы срьбьскыѥ и вьзеть Больвань, прѣстрашьшиимь се соуштиимь вь нѥмь и давьшиимь ѥго. Сь же тѣхь плѣнивь и прѣсели подобьно. Прѣѥть же и Липовьць[1] и плѣнѥни и разграблѥни людиѥ ѥго иже вь нѥмь быше. Подобьно же и Сталакь разграблѥнь бысть. Вь коулѣ же оудрьжа се градь сьблюдаѥи благородьнь нѣкыи моужь сы, доньдѣже сь коулою сьгорѣ, и ть ѥлико кьто оть древьниихь доблѥствовавь. Обьходить же и прочеѥ грады и приходить на Коприꙗнь, идѣже мнозѣмь крьвемь излиꙗвьшиимь се прѣѥмлють и сего и народь вьсь изьсѣкь и расплѣнивь.

Нь сицеваꙗ деспоть Стефань зре посылаѥть влашьскыими странами кь вьсточьномоу Соултаноу, ѥже прити ибо и не сьтворити[2] мимоити же ѥго, да вь ѥдино бывьше сь моимь воиньствомь коупьно на нь оустрьмиши се, рече. И оубо Махаметь соультань оть вьстока вьздвизаѥть се, деспоть же Стефань оть запада сь вьсѣми воиньствы, ѥште же и оугрьскыимь вьзможьныимь, босьньскыимь же прѣдьреченыимь исмаильтьскыимь воѥводамь. Сиꙗ же оувѣдѣвь Моусиꙗ вьздвизаѥть се вь сьрѣтениѥ вьсточьномоу и мимо шьдь Филипповь градь сьрѣте ѥго вь мѣстѣ Макры ливада нареченѣмь, и ꙗко вь оутрѣи брати се хотештиимь, сьсьлавьшиимь вь ношть тоу вьса становьнаꙗ оставлꙗѥть вьсточьныи (и) идеть кь деспотоу. Моусиꙗ же вь слѣдь гнавь до Срѣдьца и ꙗко не постигь, посьлавь не вьсѣхь[3] вои, сь имь бо бѣхоу не[4] множьство людии сьбрати. Ѥмоуже бывьшоу вь скорѣ, оувѣдѣвь же тьзоименитыи сиꙗ вьса приходить и ть сь вьсѣми воиньствы вь Кроушевьць. Тоу же приходеть

[1] Липоваць. — [2] немимоити. — [3] вьсе. — [4] нь.

вьси вьзможьни соультанови вь ѥже клетвы и завѣть сьтворити крѣпькыи. Таже сьвѣштавьше се и сьсрѣтьше вь ѥдино идѣахоу. Прийдоше же вьси дрьжателиѥ подь Копрїанъ просити ѥго· отьвѣшташе соуштеи вь нѥмь· иже оубо по бои царь боудеть, градь ѥговь ѥсть. Тоу же на добричю и Арвенезь прииде, бѣже оть Моусиѥ. Прииде же и Богдань и нѣции оть Моусиѥвѣхь пѣшьць. Оть тоудоу же кь Овьчю полю обити идѣхоу, ꙗко да и множаиши приидоуть. Прѣшьдьше же Чрьмноую Гороу рекомоую вьзвраштаѥть[1] се деспоть, посьлавь ѥмоу вьсе воиньство своѥ. Прѣдавь сиѥ нетию своѥмоу Гюрьгю и пришьдьше обрѣтоше цара Моусию, вьзвративьша се вь малѣ вь горы, рече бо вьзьшьдьшоу сь соультаномь срьбьскыимь воиньствомь поуте засѣчеть, ѥже и сьврьшили бѣхоу, ѥже никьтоже оугонезноути, аште Моусиꙗ оудолѣти хотѣаше. Ставьшиимь же подь горою Витошею на рѣцѣ Искрѣ сь вьсѣми воиньствы, Моусиꙗ же на Стипони и видѣвь стражи ратоуюштеѥ се не сьтрьпѣ, вь ꙗрости вьздвигь се на сихь прииде. Иже и прѣшьдь прѣдѣль горы соуштеѥ раздѣлꙗюштеѥ сихь на срьбьскоѥ оустрьми се скиптро. И ꙗко вьзопетивь, ѥже видѣвь Гюрьгь глагола· издахомь своихь и сь иныѥ[2] страны изь ребрь оудараѥть и разбиваѥть. Коуньно же и тьзоименитааго скиптроу оукрѣпльшоу се и побѣждьшоу, видѣвь же царь сь обоихь странь раздроушена себе, бѣгоу се вьдаѥть. Ѥгоже вь рѣцѣ Искрѣ ѥмьше прѣломивьше оудавише. Множьство же много побиѥно бысть и тоу воиньствомь тьзоименитааго. Бѣше же надь деспотовѣми вои начельникь Радичь чельникь, моужь храбрѣиши и моудрѣиши, и малыими глаголы многаꙗ сьврьшаѥ бѣше· Ѥште же сь нимь два воѥводы Шаинь и Михаиль. Симь оубо сице бывьшиимь бысть вьсточьныи господинь и самодрьжьць вьсточьныимь и западьныимь на отьчьстѣмь прѣстолѣ

[1] вьзвраштаѥть же. — [2] сь и иныѥ.

сѣдь. Бѣше же и благь оубо по вьсемоу благоразоумьнѣиши и кротькь ꙗкоже онь вь истиноу Арьтаксарксь вь мноѕѣи силѣ тихь ꙗвлꙗѥ се.

.оѕ. Оубиѥноу же бывьшоу Моусии, вьсходить господинь Гюрьгь сь вьсѣмь деспотовѣмь воиньствомь вь дьнь ть ꙗкоже оувѣштано бѣше сь побѣдою ꙗко вь истину великою. Многыими же чьстьми почьтень и избраннии вьси посылають же се и дари многочьстныи кь тьзоименитомоу деспотоу и поклисаре же иже и градь Коприꙗнь дасть ѥмоу, дасть же ѥмоу и страноу Знеполꙗ глаголѥмоую и ина пространьства вѣштемь вьдаше се. И оть толѣ жительство же и вѣшти вьса мирьна сьстоꙗниꙗ вьсприѥше,[1] ѥлика сь пророкомь ꙗко кь Иѥросолимоу вьзывати· праздьноу[2] Июдо вь радости твоѥи, отьѥть бо господь неправды твоѥ, избавиль те ѥсть изь роукы врагь твоихь· вьцари се господь по срѣдѣ тебе и не оузриши зьла кь томоу.

Дрьжавьныи же оубо ѥлико дьне дьне на большаꙗ подвизааше се и благодаре бога о вьсѣхь ихьже сьтвори вь вьсе дьни живота ѥго. И бѣ дѣло ѥго милостыниꙗ непрѣстаньнаꙗ, прочитаниѥ же често божьствьныихь словесь. И толико оубо издасть себе кь ништиимь, ѥлико самь исходити вь ношти по стьгнахь и халоугахь ѥже сихь милостыниѥ своѥю роукою испльнꙗти. И тьчию посештааго злато или сребро ꙗково же оубо и бѣше ѥдиного тьчию вѣрьнѣиша сь собою поѥмлꙗаше, многашти и самь се творе бѣше. Нѣкогда же пришьдь ѥдинь ништь и дасть ѥмоу. Пакы же прѣдьтекь прошааше. Ѥго же блаженыи познавь множаѥ дасть ѥмоу. Онь же третицею прѣдьтекь ѥгда и множаишеѥ дасть ѥмоу рекь· на хыштьниче и вльхво. Ть же отьвѣшта· не азь хыштьникь ни вльхва ѥсмь, страсти належеть ми, нь ты иже земльныимь царьствоуѥи и небесьнаꙗ крадеши и вьсхыштаѥши. Прихождааше же и кь вратомь

[1] вьсприѥмше. — [2] праздьноуи.

ништиихь, имь же окьньцемь и сквожьнѥю вьмѣтааше· вьси же вѣдѣахоу кьто ѥсть дѣлаѥи сиꙗ. Хождааше же вьсегда плькь велеи прокаженыихь, ихь же самь вьсегда окрьмлꙗаше и вь ношти десьнице ихь испльнꙗаше.

И ꙗко да извѣстьнѣѥ истина ꙗвлѥна боудеть. Нѣкогда сицева слышештеи изь страпь поморьскыихь и бльгарскыихь приидоше прокаженыи, толико много ѥлико силою градьскыимь вьсхыштаахоу, иже и бивьше се сь владальцемь градьскыимь изгнаше сихь. Того ради и отьгнани быше. Ѥште же оть дѣль ѥго знамениѥ ихь непрѣстаньно твораашe. Нѣкогда же хотѣ изити милостыниѥ дѣлати [1] обычьно и вьсѣмь сьпештиимь вьнѣшьниимь и вьноутрьниимь поѥмь сь собою ѥдиного вьзлюблѥнаааго ѕѣло иже и прочеѥ таинь [2] вѣдоуштааго и глагола ѥмоу· вь таинѣ поими коупьно мьчь мои. Ть же не оувѣдѣ повелѣноѥ ѥмоу, вьпросити же не смѣꙗше и до нѣгдѣ коупьно изьшьдьша остави того рекь· пожьди здѣ. И нѣгдѣ вь самоѥ гльбокоѥ ноштиѥ вьзврашть се кь нѥмоу и шьдьша до вьноутрьниихь двереи , идѣже хотештоу юномоу отврѣсти не вьзможе вьскорѣ. Деспоть же мне ꙗко мьчь ѥго дрьжить, дроугою роукою ѥгоже повелѣ вьзети. И глагола ѥмоу· подаждь мнѣ мьчь до ньдѣже отьврьзеши. Юныи же тогда оувѣдѣ реченоѥ ѥмоу, оубоꙗ се глаголѥ· не вьзбранꙗѥть ми ничьтоже. Таже отврьзьшоу [3] идѣаше скорѣѥ лѣствицею прѣдь просвѣтлити ꙗко и ꙗко отлагаѥ мьчь бѣше творе се ѥже не оувѣдѣти вьзетиꙗ ѥго. Бѣше же благочьстивыи нѣгдѣ вь глъбины кала вьшьдь — и оубо сицеваꙗ ѥго изьчисти ѥсть аште и пѣськь морьскыи. Сицеваꙗ бо творе никогдаже оскоудѣ вьсе дьни живота своѥго. Да оставимь же вь поустыниꙗхь по вьселѥньнѣи идѣже кого слышааше о господи жительствоуюшта и вь прѣдѣлѣхь ѥго вьсе поустыньныѥ, вь аѳоньскыихь же мльчательныи [4] же

[1] творити. — [2] таины. — [3] отврьзьше. — [4] мльчательныих.

и обьштежительныи [1] ꙗлико аште и кадильницоу или свѣтильникь кои многоцѣньнь прошаа(ше) [2] кьто видѣвь ꙗже тамо отнести, ть [3] моле начельника мѣстоу бѣше ꙗже много цѣнѣишии [4] же и свѣтьлѣишии подамь здѣ вь скорѣ, аште се подаси, ꙗже и вь скорѣ сьврьшааше кьждо реченоꙗ имь. Иже и прочаꙗ не оскоудьно почрьпаахоу. И оубо о сихь довьлѣꙗть образь сьновѣданиꙗ.

.оз. Прѣжде же оубо ꙗгда истиньноую любовь сь западьными сьтвори, ꙗгда вь градь рекомыи Боудимь ходи, ꙗгда и сьборь бысть западьныихь кралꙗи и иныихь господь кь кралю воугрьскомоу, ꙗже вь Коньстаньцию и Римь ити томоу на вьцарениꙗ надь вьсѣми сь деспоть Стефань свѣтлѣишии прѣдь вьсѣми и наче вьсѣхь видимь бѣ, ꙗлико лоуна по срѣдѣ ѕвѣздь, и изь далече видимь бѣше вьсакомоу и сьвѣти ꙗго вьси вь мѣсто сташе не по тькновени стоꙗше. ꙗгда и многаꙗ оть оугрьскыихь страньвьзеть дарованаꙗ ꙗмоу, грады оубо тврьдыꙗ и вьси и прочаꙗ, ꙗже вѣдеть вьса окрьстьнаꙗ царьствиꙗ. Не сиꙗ же тьчию нь и по седьмомь лѣтѣ пришьствиꙗ кралꙗва ꙗгда вьзврати се на вьсако лѣто приходе вь западьныи сьборь и никогда же грады или страны не вьсприꙗмь вьзвраштааше се. Сице оубо самь тамо ходе и сии кь нꙗмоу прихождаахоу. Не тьчию же нь и вь градѣ ꙗго бѣлѣмь кралю бывьшоу нѣкогда прѣжде сихь и ꙗко изь дома вь домь прѣхождаахоу по градохь оугрьскыихь же и срьбьскыихь и о чюдеси, кьто бо когда сицевоꙗ слыша гдѣ; вь ꙗже по вьселꙗньнѣи дрьжатели ꙗже сь западьными вьсточьныи враѕи соуште и страны плѣноуюште и ратоуюште дроугь дроуга, и ть оубо посылати воиньство своꙗ кь вьсточьнымь на западьныихь, кь западьнымь же самь собою на вьсакыꙗ сьвѣти приходити. И сиꙗ оубо обоꙗ ꙗвѣ и вь многаꙗ лѣта. Нигдѣже оубо ꙗко вь исти-

[1] обьштежительныих и. — [2] прошааше. [3] — тъ. — [4] цѣн'нѣишии.

ноу сътвори никътоже тьчию ть ѥдинь многыи и чюдьныи вь прѣмоудрости и силѣ, имьже и по сихь ꙗко нѣкои законь оутврьждень оста. Не просто бо и западьнымь сиꙗ сътрьпѣвати, нь вѣдѣахоу ꙗко нѣкои штить и оутврьждениѥ непоколѣбимо оть ѥгоже, и свештеньници ихь глаголаахоу˙ ѥште молимь се о благочьстивомь деспотѣ иже[1] и срьбьскои странѣ. Прихождаахоу сихь свѣтьлѣишии и моужьствьнѣишии ѥже[2] тьзоименитомоу слоужити, ѥлико прѣдь кралѥмь и на сьборѣ вьсѣхь кнеѕь ѥдинь оть витезь благочьстиваго побараѥть сильнѣишиихь и вѣньць побѣдѣ вьзеть. Сь же и кралѥвѣхь благородьныихь и славьныихь витезь власть имѣаше вѣньчавати, ѥлико превьзимати[3] се паче симь кралѥвыихь глаголюште, ꙗко мнѣ деспоть витежьство вьроучи.

Да речемьже и о вьсточьныихь коѥ оубо похвалы и любьве не сьподоблꙗаше сего иже оубо онь соультань нареченыи изештеньства[4] ради! ѥгда сьвеза воѥводоу своихь силь, молештиимь о семь рече˙ аште оть брата моѥго деспота сьвѣть не приимоу не поуштоу ѥго. И посълавь вьпрашаѥть ѥго. Ть отьвѣшта ѥмоу˙ ѕмию оубо аште хоштеши вь ноутрь дома своѥго питѣти, ѥи же опашь оурѣзавь питѣи. И сиꙗ слышавь не поусти того до сьмрьти своѥѥ. Подобьно же и вь прочихь сьвѣтѣхь вьсакыихь.

Воиньствова же соультань на вьстокь, воиньство же пакы своѥ посьла на Оугры Босьною, идѣже пришьдьшиихь оугрьскыихь бановь ѥше, разби(вь)ше (и)[5] приведоше кь соультаноу, и ходатаиствы деспотовѣми цѣною коуплѥни быше и сьмрьти горькыѥ свободише се. Сь же бѣше сь Петромь, мировьнескы Иванишь. Вьзврати се соультань[6] и плѣнь бльгарьскыи ѥгоже Моусиꙗ прогьналь бѣше. Поживѣ же сь соультань вь сьмирении сь вьсѣми, сь имиже изь

[1] деспоти же. — [2] ѥже кь. — [3] прѣвьзимати. — [4] изештьньства. — [5] разбише. — [6] Мѕсіа.

начела любовь положи. Таже вь Аньдриꙗновѣ градѣ оумираѥть кромѣ рати и сего сьмрьть ськрыта бѣше сильными.

.оп. Вь слоухь же ꙗко прииде деспотоу Стефаноу бывьшеѥ, мнози того подвизаахоу ѥлико нѣции и оть самыихь вьсточьныихь. Ть же глаголааше· клетвы положихь кь соультаноу ѥже дѣтемь ѥго добро сьтворити. Вь тоже врѣме прииде и нетии ѥго Бальша арбанашьскыи господинь. Проoувѣдѣ сьмрьть свою, больнь бо оть многа бѣше, и тоу абиѥ оумираѥть. Ѥгоже сь великыимь любочьстиѥмь, вь коупѣ же и жалостию опрѣтавь погрибаѥть. Таже обрѣть подобьно врѣме и вьсе своѥ воиньство бравь на Арбанасы вьходить. Сии же веле даровитоую десьницоу вѣдеште и видѣвьше вьси вь скорѣ кь ниѥмоу сьтекоше се сь радостию. Прѣѥть же страноу тоу мало брани подь нѣкыихь градовь показавь, подь Скьдромь же пришьдь рьвѣше, иже Венетиишти пришьдьше творꙗахоу мирьнаꙗ оустроѥниꙗ. Посылаѥть же кь венетиискыимь воѥводоу Витька. Вьзвраштаѥть же се деспоть, оставль нѣкоую честь воискы вь ѥже борити градь. И пришьдьшоу семоу вь своꙗ.

.оѳ. О ѥже ис Прагы истиньнѣѥ изыде гласъ ꙗко на господина своѥго кралꙗ ополчише се и чешьскоую землю оть оугрьскыѥ оцѣпише [1] и ѥресь глаголѥмаꙗ Хоусь вьста и вьзможе, ихьже нѣции близь православиꙗ глаголють быти. И ꙗко сего Хоуса бывьша вь Иѥросолимѣ на поклонѥниѥ светыимь мѣстомь, вь Синаю пришьдь идѣже господь сь Моѷсеомь глагола. Тоу вь обьште [2] жилишти [3] сь братиѥю пожить, оувѣдѣ оть сихь православиꙗ образь. Идѣже и грьчьскаꙗ писаниꙗ ꙗвикь приходить вь страны своѥ. Того ради и ѥште вь брьзѣ грьчьскаꙗ писаниꙗ обрѣтають се вь великои оучительници и риторь сы сицеваꙗ сьвршии оучениѥмь. Глаголють же ꙗко на сьборѣ прѣдь папою ѥгда сьтезаниѥ сь нимь сьтвориша, идѣже и о чиноу

[1] ѡцѣпише. — [2] обьштемь. — [3] житіи.

свештеньничьскомь при вьведе се имьже глаголють· и сь оуставь великоую злобоу сьврьшаюи ѥсть. По мироу свештеньници соушти не женештеи се ѥже изь начела оть светыихь никьтоже вьзбрани. Обрѣте бо се вь ѥдинои оть великыихь вьсѣхь нѣкоѥго приведьша сь ѥдиноѥ страны ѥдиноу вьдовицоу, сь дроугыѥ же дроугоую и рождьша оть ѥдиноѥ сына, оть дроугоѥ [1] же дьштерь, вьзрастьшимь же дѣтемь не оувѣдѣвьше поѥть брать сестроу свою вь женоу. Отьцемь ꙗвѣ и инаꙗ многаꙗ рекь, побиваю ть ѥго и огнѥви прѣдають. Ть же множьство оученикь имѣѥ сицеваꙗ вьзмогоше. И симь оубо бывьшимь, посылаѥть краль кь деспотоу малоую нѣкоую честь просе воиньства избраныихь зимьноу соуштоу врѣмени, вь ѥже обычьныимь гласомь сихь оустрашити. Ѥже и бысть. И пришьдьше вьзопетише гонештиихь и плѣноуштиихь [2] Хоусь. Юже бо испролиꙗли се бѣхоу, не вь малѣ до самого Боудима не пришли бѣхоу.

Вь тоже врѣме оумираѥть и царь Коньстаньтинь, сынь Срацимира цара бльгарьскааго вь Бѣльградѣ, соуштоу ѥште деспотоу вь Арбанасѣхь. Тоу бо тогда живѣаше пришьдь сь Оугьрь. Ѥгоже благочьстивыи сь ꙗко присьна брата плакаше и многаꙗ о доуши ѥго расточи. И сиꙗ оубо быше вь лѣто ҂ѕцл.

.п. Достоить же пакы о вьсточьныихь вьспоменоути како сьврьшише се. Оумрьшоу соультаноу вь Аньдриꙗновѣ градѣ ꙗкоже и прѣжде рѣхомь и прѣнесеноу бывьшоу вьсѣми сильныими и домачедиими [3] ѥго вь Броусоу, бѣше нѣкьто зовомь Моустафа, иже льстию нарече себе Моустафоу сына мльнинно-именитааго, иже прѣжде оть Влахь изьшьдь [4] бѣже кь Солоуну. Ѥгоже тогда гьнавь соультань даже до Солоуна и посылаѥть ходатаꙗ кь царю Маноуилоу соуштааго надь царьскыими вѣштьми, нь не подаꙗше ѥго и оть толѣ оубо сь вь роукахь грьчьскыихь

[1] дроугыѥ. — [2] плѣноуюштиихь. — [3] домачедыими. — [4] изьшьль.

прѣбывааше. Єгоже тогда изысклаше вь єже царьствовати западьными, оухыштреније творешті. И соуштоу сыноу соултановоу вь вьсточьныихь прѣєть ть вьса даже до Калиполіа и посылаєть кь деспотоу вь єже дроугь ємоу быти. Деспоть же посьланије дасть вь сьблюденије, дасть же сыноу соултановоу вь оувѣдѣније тврьдыи завѣть, єже сь отьцемь єго. Кмоурать хань же глаголємыи єсть сь. Оть вьстока посылаєть воиньство сь сильнымь иже надь вьсѣми вѣштьми отьца єго Баіазитемь на Моустафоу, идѣже и надаєть Баіазить сь, воиньство же присьвькоупи се вльхвоу Моустафѣ. И вьходить вь Анатолию, идѣже отбѣгаєть множьство воиньства оть Моустафы, тако бо того прѣварише глаголюште· іако аште море прѣидеши, вьси кь тебѣ прѣити хоштемь. Бѣгаєть же вльхвь онь вь западьнаіа. Кмоурать же поємь вьса воиньства прѣиде море, гоне сего оть мѣста вь мѣсто. Єть же бываєть вь лоуѕѣ крыє се вльховь и оубиваємь бываєть.

.па. Нь оубо Грьци пакы помошть твореть юномоу отрочетоу соултановоу и сего Моустафа зовома и нѣкыихь страњь вь вьстоцѣ прѣємлєть. Кмоурать же пакы тамо вьсходить и воиньство прѣдь собою посьлавь, ємоуже отроче на опльченије изиде изь града никеиска и тоу оубиєно бываєть. Падаєть же тоу и Михаль бегь сильныи вь вѣштехь царьскыихь, єго же Кмоурать ис тьмьнице по сьмрьти отьца своєго поустиль бѣше. И оубо сице симь бывьшимь, бысть царь Амоурать-хань вьсточьныихь и западьныихь.

.пв. Таже посылаєть кь деспотоу поклисаре[1] о вьсѣхь благодаре· бѣше бо прѣдварив деспоть посьлаль кь нємоу поклисаре[2] вльхва Моустафе. И пришьдьшоу поклисароу кь деспотоу, сьтвори оубо чрѣжденије велико сь нимь єлико и по Доунавоу и Савѣ вь катрьгахь плаваіє и пиіє сьра-

[1] поклисара. — [2] поклисаре.

довати се. Многаꙗ же даровавь отьпоусти. Сице пакы мирьно и любовьно жительство оустрои се. Вьсходить же Амоурать на царьствоующти градь, приходить же и на Влахы, сьтвори же пакы сь обоими мирьно оустроѥниѥ. Бѣше же и сь ꙗкоже и отьць ѥго вьсакыимь царьскыимь чиномь, обаче же лоукавьнѣиши.

Благочьстиваага же деспота Стефана постиже множаѥ болесть ножьнаꙗ, ѥгоже изь давьна страждааше. Тѣмь же и множаѥ сьмрьти оубоꙗвь се посылаѥть по нетиꙗ своѥго господина Гюрьгꙗ и приходить сь вь мѣстѣ нарицаѥмѣмь Сребрьница и тоу сьбираѥть сь патриꙗрьхомь сьборь чьстьныихь архиѥреи и благородьныихь вьсѣхь властеи же и вьсѣхь избраныихь и благословлꙗѥть того сьборомь на господьство, глаголѥ' оть ныниꙗ сего познаите господина вь мѣсто мене. Ѥгоже и молитвовавьше роукь вьзложениѥмь, таже и вьсѣхь оклинаѥть ѥже вѣрьномь ѥмоу быти. Проклинаѥть же хотештиихь невѣрьство коѥ вьздвигноути. Таже и самого заклинаѥть ѥже по чиноу ѥгова вьспитѣниꙗ не прѣзрѣти, нь ꙗкоже азь самь о вьсѣхь промысль имѣти хотѣхь тако тако и ты. Ибо мноѕи послоужьшеи соуть мнѣ, имьже вьздати не оуспѣхь. И многаꙗ пооучивь о благочьстии и заповѣдавь. Тѣмь же оть толѣ вѣрьнѣиши множаѥ господиноу своѥмоу присваꙗхоу се юномоу неже прьвѣѥ. Оздравѣвь же благочьстивыи оть опоѥ болѣзни, хождааше благаꙗ творе.

.лг. Кь западьныимь же Амоурать вьзити хотѣаше и зре благочьстиваага деспота на вьсако лѣто кь (оугрьскомоу) кралю шьствиѥ творешта и нѣкыихь клевештоуштиихь послоушавь, и тамо соуштоу деспотоу и ѥште посылаѥть оть вѣрьныихь своихь ѥдиного вь ѥже оувѣдѣти истиньноѥ ꙗко. Пождавь же много посьланыи, таже пришьдь деспоть оувѣдѣ о вѣшти, дарованиꙗ посылаѥть ѥмоу, видѣниꙗ же того не сьподоби. Сь же пришьдь кь цароу

много клеветааше и аште рече не придеши на сихь, они оуже на те придоуть. Царь же вьсходить вь Софию, идѣже вонѥ деспотови придоше по обычаю. Приходить же и поклисарь. Царь же мало оудрьжавь вонѥ рече кь нимь· идѣте кь господиноу своѥмоу и вьзвѣстите ѥмоу моѥ пришьствиѥ. Посьла же и своѥ вонѥ допроводити тѣхь до межде ꙗко на вѣрѣ пришьдьшихь не пострадати чьто. Таже вьздвизаѥть се и приходить вь Кроушевьць. Поплѣнивь нѣкою честь абиѥ вьзвраштаѥть се пакы. Посьла бо благочьстивыи поклисара. Деспоть же ѥже оуготовиль бѣше воиньство противоу сихь поѥмь вьсходить на Босьноу. Ибо босьньсции врѣме полоучьше тогда подьстоупише градь сребрьныи глаголѥмыи. И пришьдьшоу деспотоу вь незапоу на рѣкоу зовомоую Дриноу, юже босьньсции мьнѣхоу непроходимоу, тогда нашьдьшоу томоу, деспоть же вь скорѣ рѣкоу прѣшьдь, ѥже босьньсции видѣвьше, оставльше вьса становьнаꙗ своꙗ бѣжаше сь кралѥмь своимь. Оста же и прашта ихь глаголѥмаꙗ Хльмька коупьно сь иныма двѣма. Деспоть же повелѣ великоую вь Бѣльградь вести, прочеѥ же вь Сребрьникь, самь же вь страны босьньскыѥ вьниде, гьнавь кралꙗ плѣноваавше. Краль же вь ѥдиномь градѣ оть тврьдыихь бывь ходатаꙗ посьла моле ѥже [1] изити. Вьзврашть же се прииде вь своꙗ и обьхождааше благаꙗ дѣлаѥ. Бысть же вь великыи четврьтькь, ѥгда пѣти се· вечери твоѥ [2] таинѣи дьньсь сьпасе [3] божии причестьника ме приими. Ть же не вьзмогь дрьжати се начеть рыдати горько. И изьшьдь много изь гльбины срьдьца плакааше· вмывь же лице своѥ вьниде. И пакы множаѥ начеть рыдати. Бѣше бо мѣсто подь прѣдь реченыимь градомь Сребрьницѣ, вь нѥмьже сребродѣльци множьство, иже и посьлана юношоу надь дѣли. Нѣции же боуи подвигьше сьпорь [4] оубише ѥго сь полаты врьгьше.

[1] его. — [2] твоѥи. — [3] сыне. — [4] сьборь.

Сиꙗ же оувѣдѣвь, подвигь се самь и мѣстоу множьствоу отьбѣгьшоу, нѣкыихьже и ѥмь неповиньныѥ ради крьви обьсѣцааше роукы и ногы. И сиꙗ вьспоменоуѥ не оудрьжимо и ради сьлоучаꙗ рыдааше. (Са стране написано: Владисавь).

.лд. Кь ништиимь же оть толѣ пространьнѣише десьницоу отврьзааше. Ѳеодосиѥ обличаѥ о неповиньныихь побиѥни же [1] вь Солоунѣ множьство бывьшеѥ негодовааше. И толико ѥлико светаго оного моужа Ам҆вросиꙗ оустрашають аште и не истиньно ѥже вьздвигноути хоштеть идолослоужениꙗ, аште того кь светыимь таинамь не приобьштиши. Сь же самь за повиньныихь вьпиѥть᾽ не достоинь ѥсмь, не хоштоу сы не достоинѣ косноути се тѣлоу и крьви господьниѥ, ѥже грѣхь себѣ ꙗсть и пиѥть по апостолоу.

.ле. О западьныихь же пакы вьсточьныи слыша, ꙗко прыщьли соуть вь страны влашьскыѥ и грады оутврьждають и Влахы подроучьникы творефь. Вьздвигь же [2] и ть приходить вь Бьдинь и вышьдь рѣкою приѥмлѥть островь оугрьскыи, кораблѥ же и люди соуштеѥ тоу изьсѣкь плѣни. Пакы пришьдь кь Сѣвериноу посылаѥть вь оны страны рьвати того. Ꙗвльше же се Оугри, воѥ бѣжаше.

.лѕ. Нь блаженыи ово оубо гобьзы и дары цароу посылааше, ово же землю обьходе, ѥже ѥште храмь божьствьнѣ [3] вьздвигноути и оть тоу слыша ꙗко островь зеть ть, вьздвигь же [4] идѣаше кь Бѣльградоу и бывь на мѣстѣ нарицаѥмѣмь Главици [5] зовомо обѣдовавь изиде вь ѥже ловити и ловештоу ѥште вьзьмь крагоуица на роуцѣ своѥи. Ѥгоже приѥмь не по подобию пошааше, иже до здѣ вьса по подобию и оудивлѥниѥмь производеи и твореи и на коюждо странoу прѣкланꙗаше се сь коня пасти. Ѥгоже

[1] побиѥніи иже. — [2] се. — [3] божьствьнь. — [4] се. — [5] Глависы.

подьемьше сь обоихь странь водѣахоу до Стана.[1] И вь шаторѣ бывь лежааше вьсѣмь оумилєно видѣниє, тьчию єдинь глась испоустивь, по Гюрьгꙗ, по Гюрьгꙗ глаголє. И сице ничьтоже отвѣштаваааше даже до заоутра,[2] єгда и доухь свои прѣдасть господеви.

Прѣстави же се вь лѣто ҂ѕцле, вь ѳі. дьнь, мѣсеца Іюлиꙗ вь соуботоу вь чась .е. дьне. Єгда же сь коиꙗ несьбить бываєть, бысть кь градоу громь таковь єдиною вьнезаапоу, ꙗковь же никогдаже намь слышати и страшьнь, оть єгоже часа и тьма бысть по вьсеи странѣ тои, єлико ношть мьнѣти быти иже вь захождении сльньца мало пакы просвѣтьлити се. Сиꙗ же ꙗко вь полоу дьне быше.

.лз. Симь же сице бывьшимь и коє оумилєниє гласы не слышати бѣше тогда! лицомь кь земли паданиꙗ и крьвемь оть сихь пролитиꙗ и ина єлика не ꙗко господина тьчию рыдаюштимь нь ꙗко отьца любочьстьна. Таже оубо посылають по Гюрьгꙗ, сами же поємьше того несѣхоу кь гробьници (О єже вѣшти множає воєвода силамь оустраꙗше!) юже самь сьзда вь Ресавѣ. О любочьстьнааго воиньства любочьстьнааго господина! Не вьзрѣше тогда ни жены чеда ни страны своє ни ино ничьтоже. Таже и сьблизь тоу нѣгдѣ исмаилитьскоу воиньствоу соуштоу нь ни животь свои ни вь чьтоже вьмѣнише, вь єже положити того вь мѣстѣ идѣже повелѣ. Тамо же бывьше кыє жалостьныє ꙗко гласы не слышати бѣше! Лиць сьдраниꙗ и власовь трьзаниꙗ и свѣтьла вьса оумети вьмѣнꙗємаꙗ· вь мѣсто бо многосвѣтьлыє одежде вь вретишта и сиꙗ аште гдѣ пометьноута иночьскаꙗ не полоучь вьзьмь на оуди расцѣплꙗаше вь єже страньно вьсако быти вь страньнѣмь измѣнєнии. Коньи же обрезаниꙗ и прочаꙗ. Оугрьскыимь же витезомь слоугамь єго изоумительныє гласы вьпиюштимь· кь комоу прочеє нась посылаєши; чьто дрьжавѣ твоєи сь-

[1] с'тана. — [2] заоутріа.

грѣшихомь и сице нась вь незаапоу отьгонпши; гдѣ твоѥго подобиꙗ славы же и красоты и многыихь даровании обрештемь; оть нынꙗ сладости и красоты мира сего лишихомь се; оть нынꙗ сири и страньни обрѣтаѥмь се, ѥлико и соуштиимь вь иночьцѣмь образѣ растрьзаюштиимь се и власы брадьныѥ пометаюштиимь. Многочьстьныѥ же и свѣтьлыѥ ихь же и ть даже до толѣ изредьнѣ почитааше и облобизааше, и инь ино нѣчьто вѣштааше подобьно горести. И вьса вь изоумлѥниѥ прихождаахоу ѥлико аште бы вьзгласити свештеньникоу или диꙗконоу· ѥште молимь се о блаженѣи памети присьнопомьнимаго господина деспота Стефана. Нѣкьто оть славьныихь власы своѥ брадьныѥ трьзаѥ вьзываше· ни иноче никакоже смѣѥши сиꙗ решти. И вьсѣмь коупьно изь гльбины срьдьца ꙗко львомь подобеште се рыкноувьшемь и сьтворише вь истиноу новии Исраилитѣне новомоу Исраилю плачь велии. Ради же врѣменьнаго тьштаниꙗ спѣшьно окретавьше положише вь црькви о десьныихь вь храмь вьходеште. Вь градь коупьно вьсходеть,[1] глаголюже Бѣльградь, и приходеть, странамь вьсѣмь вьзвѣштено бысть бывьшеѥ, ѥже вьсѣмь вь грады бѣжати и островы.

.пѳ. А ихьже вь градѣ бѣше вь незаапоу видѣти страньно измѣнѥниѥ· свѣтьлаꙗ чрьныими по вьсѣхь коупьно жень же и дѣтеи, и лики ꙗко сьставльше сьрѣтаахоу благочьстиваго вьсекрасьныи дворь. Дроузии же вь градѣ жьдоуште, инии же прѣдь градомь. Прихождааахоу же дроузи вьжделѣнаго ꙗко по обычаю прьвомоу, коупьно вьноутрьнии по чиноу ꙗко ѥгда сь господиномь своимь, кони же избраныѥ вьпрѣдь, вратариѥ же вьслѣдь сихь и коупьно вьсакь чинь. И кьто изречеть ѕѣло оумилѥныѥ гласы, идѣже кои ликь обрѣтааше тѣхь или ѥгда вь градьскыихь вьнидоше и приидоше вь вьноутрьнꙗꙗ кь ѕѣло

[1] вьходеть.

рыдательные гласы вѣштающтиимь, благочьстивои госпождии и вьсе вьжделѣнои сестрѣ сьстраньствовавьшои коупьно и избавѣ[1] отьчьствоу си сь богомь ходатаици, ꙗкоже древнаꙗ Ѥсоирь она. Здѣ оубо мнози ѥлико и оть избраныихь изоумивьше се и ꙗко вь вьздоухь зиноувьше сѣдѣахоу и прѣизнемогьше бѣхоу. Ихьже водою обливаахоу соуштеи о нихь. Вьнѣ же града и вьноутрь седьмоврьхаго пѣсни проводьные вьздоухь испльнꙗахоу и бѣжештиихь оть страиь и приходештиихь и вь вьсѣхь градохь же и стран(ах)ь подобьно. И чесомоу оубо тогда оуподобимь кое оть вѣка оумилѥноѥ рыданиѥ; прѣврати бо рече, богь вь плачь праздьникы твоѥ Іосиꙗ пророкь. Слышахь рече Ѥфрема рыдаюшта: наказа ме господь и наказахь се. Аште же плачь и выпль, иже о Моvсеи привьведемь, ѥже вьзвратише се вьси людиѥ сь плачемь велиѥмь, вьзвратише се и старьци оть горы Авань сь рыданиѥмь ѕѣльныимь, вьзврати же се и Іисоусь и Елеазарь сь стенаниѥмь. И вьси коупьно непрѣстаньно рыдаахоу дьнии .л.: оставиль ѥси нась, глаголеште, оугодьниче божии: вьскоую лишиль ѥси нась, избраныи вождоу; лиши же и нась, вождоу, новаго Исраилꙗ. Нь ꙗкоже и Даниила и трехь отрокь вь плѣнѥнии рыданьми неизреченыими и стенаниѥмь ѕѣльныимь исраиль провождааше. И не тьчию си имиже владычьствоваше нь и светаꙗ Гора прѣмножаѥ и царьствоуюштии градь коупьно и вьсакь градь и страна идѣже слышано бысть вь вьселѥньнѣи, ѥлико и Исмаилитомь дивити се. Мноѕии же и оть сихь плакаахоу о нѥмь ꙗко вь истиноу.

.ѕ. Нь оубо приходештоу благочьстивомоу господиноу Гюрьгю не тьчию ѥго накы подобьнаꙗ вьздоухь испльнꙗахоу пльком сьрѣтающтиимь и пождаваюштиимь: тьгда же ꙗкоже нѣкоую ослабоу оштоутише. Ибо кьждо сьмрьть и разграблѥниѥ ожидааше оуже. Тогда и коула вьноутрь-

[1] избаве.

нꙗа отьврьзаѥть се ѥмоу, прѣжде не вьсхотѣ отьврьсти ю блюдыи сию. И вь цркви бо господьскыимь обычаѥмь на прострьтаꙗ не вьзиде и слоужьбѣ сьврьшивьши се о господьскои славѣ не дасть ничесоже решти, нь вь мѣсто сего вьпль рыданьныи вь вьздоухь слышааше се. Самь же оубо сь вьсѣми вь царьскыихь же бывьшоу ѥмоу, пришьдьше вьси иже надь вѣштьми поставлѥни бѣхоу прѣждьниимь, подасть вьсакь жьзль свои власть ꙗко. Сь же сь плачемь велиѥмь пакы вьсакомоу сань ѥго подасть.

.ҫа. Тогда же слышавь царь Амоурать и оувѣдѣвь вь истиноу сицеваꙗ, приходить сь вьсѣми силами вьскорѣ, близь бо бѣ и ѥмь сына своѥго тамо соушта сь нимь сь воискою Степана прѣдасть вь сьблюдениѥ. И пришьдь оубо подьстоупаѥть Кроушевьць, ѥгоже прѣѥмлють ратию и народоу соуштоу вь нѥмь оустрьмившоу се изь града прѣдаше же се и инии гради. И приходить на Ново брьдо, не оуспѣвь потроуждь се многа. Хотѣше же ходатаѥмь тоу пришьдьшимь сьложити и землю ѥюже прѣѥти вьзвратити. Нь гласъ оть воѥводы голоубьчьскаага града приходить ѥже градь издати. И сиꙗ ходатаѥ погрѣшьше вьзвратише се (са стране: Еремia). Царь же отиде вь своꙗ зимѣ належештои.[1] Остави же блюстелѥ земли, иже и шьдьше прѣѥше Голоубьць, воѥводѣ томоу вьведьшоу сихь и плѣниие страноу прилежештоу градоу томоу, до ньдѣже пакы ходатаи оть цара прииде, сьмири о оставьшиихь, нѣкаꙗ же и вьзврати. Прѣжде же сихь прииде самь господинь Гюрьгь подь Голоубьць, идѣже и прииде кь нѥмоу воѥвода ть на вѣрѣ и сьвѣшта ѥже вь градь вьвести и прѣдати градь. Подвизаахоу же господа[2] нѣции ѥже ѥти ѥго. Ть же тврьдыѥ вѣры сы, адамантѣ приоуподоблѥныи, не вьсхотѣ се сьтворити. Кь симь же и кротьчаиши Давидь на бога надеждоу имѣѥ сьхраниꙗюштаага ѥго ѥже новомоу

[1] належештiи. — [2] господара.

Исраилю цара сътворити не послоуша. Идоуштимь же коупьно вьградь оустрьми се вь дверехь прѣжде воєвода ть и градь отьмештеть, и на помазанааго роукоу и оружиє вьздвижеть. Ть же пакы вьзвраштаєть се вь становьнаѩ.

.св. И оубо не о сихь тьчию раздроушениє и бѣда належааше нь и западьныи краль кь царьскомоу[1] градоу* приде, єгоже и вьзеть ꙗко сь миромь оть благочьстиваго господина своєго,[2] прѣстрашьнимь се Исмаилить ради. Сицевимь же бывьшимь бѣше ꙗко сь пророкомь Захариєю кь Иєросолимоу приглasити вь истиноу· развръзи Ливане двери своє и поꙗсть огнь кедры твоє и аште и не орьль по Навоуходоносороу єгоже Ієзекіиль тамо приречe великокрылыи дроугыи изьстоуплєниємь ильныи ноктеи иже имать приближениє[3] вьнити вь Ливань и вьзеть изьбрана кєдра. Нь обаче намь тогда соуштемь ꙗкоже Ієросолимь єгда вѣсть бысть вь домоу Давидовѣ, ꙗко сьвѣшта Єфремь и Факеє сынь Ромелиєвь на нь сьвѣть лоукавь и орьла великааго оть вьстока и сь сицевь намь ꙗвлꙗаше се и сицева сьврьши. И оубо прочеє сь Иєремиємь пророкомь бѣше рыдати новаго Сіонова запоустѣниꙗ, ꙗкоже онь тогда. гдѣ бо вь истиноу вьнезааноу быше вьса свѣтлаꙗ и красьнаꙗ, єже вьноутрь и вьнѣ; гдѣ лици играюштиихь, гдѣ црьковьнаꙗ сьбраниꙗ; гдѣ сьборьнаꙗ тръжьства и молитвы єже вь окрьстьнаꙗ исхожденꙗ; вь незааноу вьса мрьзость запоустѣниꙗ быше, вьса прѣобразише се, вьса ꙗко оть[4] небывьша быше, вьса горести испльнише се, хльми разараахоу се и сьжизаахоу, людиє же когда изгоними бываахоу, когда ли вьноутрь вьселꙗахоу сихь, често оклинаахоу се нова нѣкаꙗ и безмѣстьнаꙗ обладаюштимь зрѣхоу се иже и вь истиноу сьновьныими прѣжде сихь мьчтаньми прѣдоуказоваахоу се, оть запада ꙗко орьль ветьхообразьнь и

[1] царьствꙋюштомꙋ. — [2] сего. — [3] приближениємь, — [4] и.
* са стране: Београдь.

перниємь таль здѣ оть пирьга на пирьгь прѣлѣтаѥ бѣше и обладааше. Бысть же и дроугоѥ знамениѥ. Вь вечерь соуштоу гльбоконоштию не сьпештимь намь ꙗко вь истиноу Христовоу прихождааше оть запада сь окоѥ страны рѣка ꙗко троубьныи гласъ и по малоу вьзвышааше се, до ньдѣже по [1] Савѣ мьнѣше се, таже прѣдь коулою таже по вьсемоу градоу оть двереи до двереи. И сь не вь брьзѣ мимо ходе бѣше, нь вь часы два оубо или три, ѥлико тьзоименитааго мьнѣти приходешта, аште не оть запада хоштааше быти или нѣкоѥ воиньство, ѥлико намь изити видѣти бываѥмаꙗ, и огнь вьзгнѣштьшемь. Бысть же и сицево видѣниѥ, ѥже изь града вьзети се вь вьздоухь иже вь велицѣи црькви образы чьстьныѥ и се ꙗко по чиноу ѥже на вторѣмь пришьствии царица оубо и владычица и Іоань прѣдьтеча сь обоихь страньобраза сьпасова .ві.-тыихь же апостоль по .ѕ. подобьно сь обоихь страньѥже мьнѣхомь вь славоу и назираниѥ града. Се же бѣше вь оставлѥниѥ, оувы!

Бысть же прѣжде прѣставлѥниꙗ тьзоименитааго .зі. мѣсеца того сь небесе ꙗко искры поусти вьздоухь на градь ѥже и вьжизаахоу, пакы же погасише. Ѥште же прѣжде сихь вихрь вьздвигь се покровь црьковьныихь вь градѣ отьѥмь сьврьже на землю и жилишта многаꙗ низложи и жилиште сестры тьзоименитааго. Ѥште же по вьскрьсении сь оны страны соуштеи оугрьсции свештеници ꙗко прѣварою ѥгда сьбори вь црьквахь бѣхоу приидоше по чиноу своѥмь сь народомь и образи ихь проидоше градь. Ихьже благочьстивыи озлоби, тогови бо раби бѣхоу, ѥште же оть запада на хартии написани образи ѥже ꙗко сьраспинаѥма на крьстѣ отьца сыномь, и прочеѥ тѣхь дослаше деспотоу. Ть же ꙗко сьномь одрьжимь не сьмотривь сиꙗ повелѣ подьпись на кьждо образь сьтворити и по градьскыихь црьквахь раздѣлити.

[1] пол̃ь.

Бѣше же нѣкьто оть страны мискые пришьдь оуродива себе творе, ѥгоже дѣла сьвѣдѣтельствоваахоу ськрьвена раба божиꙗ, иже ходе по градоу дьнь и ношть горько плаче се. Ѡ корѣ и оувы [1] вьпиѥ до ньдѣже и деспотоу вь домь бысть. Ѥмоу же милостыниѥ дааше. Сь же по своѥмь обычаю ништиимь сиꙗ вьроучааше. И ꙗко кьто симь да не зазьрить вьспоменѣмь Ісоуса оного иже прѣжде разорениꙗ Іѥросолимоу еже при Титѣ кесари дьнь и ношть ходе вьпиꙗше· глась оть вьстока глась оть запада, глась оть четырехь вѣтровь, глась на Іѥросолимь и на црьковь, глась на жены и на невѣсты, глась на вьсе люди, ѥгоже и прѣдавьше кнезоу и биѥмь вьпиꙗше· Иѥросолимь, Иѥросолимь. Альвинь же кнезь римлꙗнинь сы вьмѣни бѣсьна поусти. И сице и о себѣ прорече· порази бо ѥго камень ис-праште и оумрѣть. Или глась ѥже слышати свештеньником на праздьникь опрѣснькь. Кь томоу не хоштоу быти сь вами здѣ, проꙗвлꙗѥ отьложениѥ глагола ѥже кь Соломоноу рече богь· боудоуть отьврьсте очи мои надь [2] храмь сь и оуши мои вьноушаюштн молитвы молештихь се вь храмѣ семь. Или звѣздоу комить ꙗко мьчь, и дверь великоую црькве отьврьстоу самоу, юже ноуждею .к. моужии затвараахоу.

Сиꙗ оубо сице быше и сице сьврьшише се. И людемь ѥго расѣꙗномь бывьшиимь, приидоше вь западь же и вьстокь, сѣверь же и югь оть бывьшиихь крьвеи соуштихь. Мы же повелѣниѥ аште и выше наше крѣпости вьсприѥхомь оть вьсесветѣишааго патриꙗрха кирь Никона срьбьскыихь и поморьскыихь земль, тамо томоу тогда пришьдьшоу, ѥште же и оть воѥводы Силѣ и прочиихь избраныихь, нь сицевоу врѣмени тогда соуштоу ѥже потьштати се оставихомь. Вь четврьтоѥ же лѣто кь господоу отьшьствиꙗ [3] ѥго, томоу самомоу ꙗко ꙗвльшоу се и ꙗко казнию

[1] горѣ оувы. — [2] на. — [3] ѡтьшьствиꙗ.

прѣтештоу ѥже повиньнь ѥсть наказанїꙗ, по сихь же накы сь вьсѣми своими вь страньствии соуштоу ми пришьдь вь подькровь идѣже недостоинь си того приѥти и повелѣвающа сьтворити обѣштанаꙗ. Тѣмь же аште и не вьзможьныи сицевомоу соуште, потьштахомь се назнаменати.

Аште же нѣции множаѥ вѣдеште ѥгова и тамо соуште идѣже сьжителиѥ ѥмоу или много словесьныи и разоумы острыими, благо вь истиноу· аште ли же даже до дьньсь никьтоже потьшталь се боудеть и здѣ коꙗ недостаточьнаꙗ или излишьна ꙗже потрѣбь кромѣ или гроубѣиша повелѣнию бывьшоу и образоу вьданоу вьса вь мѣсто да приведоуть се.

.сг. Нь оубо ꙗко пристаниште пришьдьше и оть оуныниꙗ печалеи вьзникноувьше кь семоу вьсииѥмь· Радоуи се божьствьныихь повелѣнии добрыи испльнитель бывь, Радоуи се земльныими свѣтьло владычьствоуѥ, Радоуи се непокоривыихь страшьно образьна мльниина стрѣло, Радоуи се благопокорьныимь сладькоѥ слышаниѥ, Радоуи се кротькыи вь сьвѣтѣхь Давиде, Радоуи се прѣмоудраꙗ сьврьшаѥ новыи Соломоне, Радоуи се милостыни таиниче неизреченыи, Радоуи се ꙗвѣ веледаровитаꙗ отьврьстаꙗ десьнице, Радоуи се дворовь божьствьныихь благооукрашениꙗ испльнителю, Радоуи се царьскааго двора свѣтьлоѥ познаниѥ, Радоуи се вьса божьствьнаꙗ изь далече вьсегда провидеи, Радоуи се чловѣчьскаꙗ вьса избранаꙗ оть вьсюдоу навыкь, Радоуи се десноте Стефане дрьжавьныимь оукрашениѥ. Слава давьшемоу[1] те вь послѣдьниѥ роды, христиꙗномь похвалоу. Слава сьврьшаюштомоу великаꙗ и дивьнаꙗ богоу нашемоу оть рода вь родь свѣтила многоизбрана просвѣштаюштаагo ѥлико и вь послѣдьниишеѥ роды ꙗвити се неизреченаꙗ и дивьнаꙗ бога нашего, ѥмоуже слава вь вѣкы вѣковь, Аминь.

[1] давьшомоу.

Сиꙗ оубо написахомь ꙗко житиѥ ѥдиного нь ꙗко лѣтописьць[1] сь прочиими вьсѣми. Соуть же краѥгранесиꙗ начьнь оть десетословьнааго.

Страньно и изредьно на земли владычьствовавьшомоу страньныи рабь приносить словоуштомоу деспотоу Стефаноу прѣводьникь Костадінь.

А се стихь краѥгранесиѥ се̑ страньно страньствовавь страньствиѥ плачю.

Словесь сладькыихь и паче меда и сьта
Точештиихь изь запечатлѣна источьника ꙗко
Равьно оуханиѥ оубо и пишта
Аште мѣра почрьпаюштиихь кь семоу зре
Новыи нѣкако Давидь кротьчаиши
О нѣмь иже сьблюдьшиимь користи раздѣльшиихь
Соломонь ꙗвль се дивьныи
Тьмамь иже оть коньць пришьствовавьшимь
Родоу начельникь ꙗко сы
Авраамь страньныихь жеждею приѥмлѥ,
Нь Илииноу оустранѥнию присьно желаѥ
Самыи вторыи исходь ꙗвлꙗаше
Ть дроугыи красотою иже вь Египтѣ
Вь мѣсто пьшеницe злато-податель
Ороужьникь вь бранехь оудолѥниꙗ
Вь мѣсто Самьѱона крѣпькааго вь храбрыихь
Адамовыихь порождении вѣтвь
Вь ихьже изь начела подобьнѣиши вьзорь
Сь вторыи Іовь богать подаꙗниѥмь
Точе независтьно вьсѣмь вѣдомь бывааше
Рода вь гаданиихь подобьна сего очию
Аште кь сльньцоу и сего лоучи
Нь заре оубо освѣштаюште се приѥмлѥмь
Соуштьство же не оубо вьсако

[1] лѣтописаць.

Таже вь коупѣ обоихь лишениѥ
Вь мѣсто бо главы подобьноу винѣ
Иже глава оубо свѣтьлоизбраныимь
Ѥже прѣнти вь мѣсто главы
Плачи же пакы бѣлыи граде очрьнѥниѥ своѥ
Людемь вождь ꙗко цвѣть процвьть и отьпаде
Аште же и землꙗ сьрыдаѥть ти ѥгоже не надѣѥ се
вь скорѣ прѣѥть
Чаꙗниѥмь лѣть текоуштиихь .ле.-тыхь
Оуже прѣшьдьшимь деветосьтьныихь и шестыихь
тысоушть і.

ПУТНИЧКЕ СЛИКЕ

I

КОСОВО

У дну Косова, где се састају ситни таласи Ситнице и стрменити вали Ибра, поносито диже главу у небесне висине, брдо, (високо изнад мора више од 3000 стопа) округло као сено, и унаоколо њега вије се путања са стражарским кулама, а горе на темену — град Звечан, и у граду св. црква. Нема у граду војске, у кулама не стоје страже, нити у цркви поје служба божија: све је батаљено, само што свет прича о прошлости зидина, а чобани се дањом лети играју у њима игара, а зими и ноћу, у Звечану влада мртва, страшна, планинска тишина; само се по који камен одвали од града, те својим падом поплаши ноћне тице или зими направи снежну гуку, коју први задах југа раскрави, а павши камен прича, да је пао озго са Звечана, и да се тихо и лагано руши зграда, коју су Немањићи саградили.

— „Ту се може наћи и крвав камен“, рече мој сапутник: „кад су нагнали народ да гради тај град, некакав отац остави код куће сина и толико га ту задржали да су му и сина дотерали, да град гради. Нити је он познавао оца, нити отац њега. Они се заваде. Отац потегне те закоље сина. Та се крв на једном камену познаје.“

Стојећи на дну Косову, човек је ипак на висини изнад мора око 1400 стопа, а то је више од Авале 250 стопа.

Од брда звечанског, онамо на исток пукло равно поље Косово, преко кога вијуга и блиста Ситница, као змија. Кад је већ путник туна, не треба да зажали труда, те да се попне, путом немањићским, на обло брдо звечанско, мимо батаљених кула, горе у град, одаклен ће видети пред собом огромно равниште, у дужину више од 16, а у ширину више од 20 сати. Њега опкољавају високе планине, од две до седам и више хиљада стопа изнад морске површине, и чини се, као да је један горостасан планински венац опколио огромно равниште. Тај огромни планински венац окићен је мањим и већим снежним округлицама, између којих се види у даљини плаво, јужно небо, показујући, да одатлен није далеко сиње море.

Цело то равниште од запада на исток дели на двоје дугачка планиница Чечавица, која се према Приштини слива с равништем косовским, па даље на исток види се као корњача, Голеш, — голо брдо, са рачијим шапама. Њега везује за Качаник планиница Неродимка. На тај начин, Чечавица, Голеш и Неродимка деле то велико равниште на двеје: с ове стране, равно поље Косово, а с оне стране Подрим (Метохија). На Косову је главна варош Приштина, а у Подриму — Призрен.

Све воде косовске, од најузвишенијег места Сазлије, теку у Ибар и носећи своје брзе и валовите таласе уливају се код Карановца у Мораву; а све воде Подрима, утичу у Дрим, који утиче код Скадра у Јадранско море. Чечавица, Голеш и Неродимка јесу вододелна линија између Дунава и Јадранског мора, а Сазлија је вододелна линија између вода косовских истока и запада. Река Неродимка тече по најузвишенијој просторији Косова. Она извире из планине

Језерца и Неродимке, па се дели на двоје: на исток утиче у Лепенац, Вардар, а овај опет улива се у Јегејско море; на запад утиче у језеро Сазлију, из кога потиче Ситница у Ибар, Мораву, Дунаво, а овим у Црно море. Према овоме, са Косова од Сазлије, теку воде у три мора: у Црно, Јегејско и Јадранско.

На Косово је поље безмало на средини европске турскдј царевине, јер колико је од Косова до Јадранског мора, толико је готово од Косова до Дунава; колико је од Косова до Цариграда, толико је од Косова до Кладуше на сухој босанској граници, у Крајини.

У ово се велико равниште може ући само кроз неколико богаза. Тако из Босне може се доћи у Косово венцом Рогозне планине, па се сјурити низа стрму страну, у Малену Бањску крај Косова, где су двори Страхинића бана. И сада постоји читав средњевековни замак Страхинића у подини високе планине; у њему читава црква св. Стефана; крај ње срушено громом турско мунаре; у њу мухамеданци не иду а православним србима ући не даду. Странцу се, који би хтео ући у нутра, обично одговара: „јасак“ (забрањено). Сниже градића (замка) топла бања, која је тако велика, да прави читаву речицу. Одатлен је до Косова полак сата. На томе је богазу, осим градића Страхинића бана још и град Звечан.

Гледајте са Звечана на десно (југу): ено онамо је опет богаз из Гусиња и у њему град пећски, варош Пећ и више вароши, на зараванку, између две планине Српска Пећска Патријаршија; још даље у подини планинскога венца, онде је град Ђаковица, а овамо ближе, опет на богазу, између две високе планине — Дечани. Још даље на југ на богазу Дрима и Бистрице, где се оно магла ухватила, онде је престоница српске краљевине — Призрен; даље венцом Шаре на исток, у подини највишега врха (Шаре пла-

нине) Љуботена, онде је богаз Качаник и Новаков град; на северо-западној страни Новобрдо у огранцима Копаоника, а Копаоник од северне стране граничи и заклања Косово.

Ми ћемо редом све богозе, а сада да прегледамо поље Косово, јер нам се на ино не може: тамо нас жеље наше вуку. Косово спомињу мајке и турске и српске, нијајући своју одојчад у колевци; о Косову певају младићи; Косово спомињу старци; хришћани спомињу Косово као место, на коме су изгубили царство и постали „турска раја“, а Турци га спомињу као место, на коме су задобили „царство“ у Јевропи и постали „цареви синови.“ Па и није друкчије: ту су погинула два цара; ту су њихни гробови; ту су гробови и турских и српских јунака. На Косову се губи и добија царство!

Но да баш свега тога и није, ипак је вредно да упознамо поље Косово, јер у српским земљама готово и нема већег, роднијег, нити знаменитијег равништа, које би било толико високо изнад површине морске, а заливају га многе реке, које у брдима страховито уче и ваљају дрвље и камење, а Косовом тихо теку те заливају и напајају зажеднелу земљу, крвљу и месом јуначким, заспћену.

Па хајдемо горе уз Косово, путем Краљевића Марка, кад га је сажаљевао, што по њему Арапи суде. Од Звечана, морамо проћи преко остатака запустеле српске варошице, у подини брдској, која се била прилепила уза само брдо, под окриљем градских војника, да је чувају и бране од насиља и напасти. На место старе варошице Звечана, с оне стране Ибра, поникла је садашља малена варошица Митровица, граница садашњег босанскога вилајета. Како уђете у варошицу, преко Ибра, мостом Немањића, одмах ће те спазити делију у златалли изношеном руху; на руци му соко или кобац тица, привезан узицом, као

што код нас деца привезују змаја; тици су о врату прапорци, а за делијом се вера по која керуша. Господски и поносито се делија шета, тица му на руци или на рамену ћути, но спази ли какву другу тицу одмах затрепери; делија, ако неће да је пусти у лов, одмах је мази и глади, док се не умири. Ово су некрштене делије насљедиле, од својих крштених отаца, па су чак и турски цареви усвојили српску-краљевску средњевековну „соколарину", као што показује овај ферман, дат једној српској породици у Струги,[1] код Охрида, који гласи овако:

„Кадијама, који се налазе у Румелији[2] где доганџибашилуци (привилегије за соколарину) постоје, и који су узор међу себи равнима, (т. ј. кадијама), и који су извор мудрости и красноријечивости, нека им се умноже врлине."

„Соколари (шаниџибаше) и кобачари (чакрџибаше), нека им се част умножи, поднели су моме најузвишенијем царском престолу, печатом утврђену тескеру, у којој разлажући, како према високим бератима, који су заведени у књиге баштинске (Девтерпаханије), да, како соколари, кобачари и јастребари (шаниџибаше, чакрџибаше и атмаџибаше), имају сваке године слати мени соколе, кобце и јастребе, колико буду, у течају године набавили и теслимили, а у годинама, у којима не би могли набавити соколе, јастребе и кобце, имају према старинском постојећем обичају плаћати за то одређеном лицу соколарину (мурде-бахалере); и пошто то изврше, онда су ослобођени од давања дација (т. ј. не морају плаћати): де-

[1] Превео Г. Пачић

[2] Ово је копија старинскога српскога фермана; на њему стоји на врху: „копија царскога хатихумајума" и: „нека се по овоме поступи." (Спроћу овога): „да је овај највиши акт веран своме оригиналу тврди Ел-Сејд-Мустафа-Заде, Мола Ејјуб-Енсара." (Ејјуб-Енсара је џамија, где се турски цареви зацаравају).

сетак (ушур) од ђелепа, ни од оваца, ни баштине, ни горосече, ни од винограда, ни од башча: не морају ићи у лов, нити плаћати икакве таксе на заиру (храну), нити таксе за кафтане, нити арач (испенџе) и најкраће, једном речју рећи, ослобођени су од свију уобичајених и великих (малих и великих) дација, што је све изложено у високим бератима и ферманима, који се у њиховим рукама находе."

„Кад, дакле, нико нема права, и кад нико по томе не сме да их у овим правима узнемирује, они се жале, да их узнемирују мирмирани (велики читовинци), мириливе, муселими, војводе, субаше, емини, аамали (порекчије), тимариоти,[1] заими,[2] вакупски, селски, вилајетски забити и остале старешине и страже бесплатно од њих јело и јестиво, овце, јагањц, мед, масло, зоб, сламу, дрва и сву осталу заиру, те им тако велики зулум чине и спречавају их, те не могу да врше дужности соколарске.

Овако изложивши своју жалбу, молили су за највишу наредбу, којом би ови зулуми били одклоњени, те да би они могли сваке године, моме високоме двору, по старинскоме обичају, соколе доносити, а кад такове не могу набавити, онда да плаћају соколарину.

„Увзживши ову жалбу, ја сам одпустио овај мој високи ферман и заповедам, да се по њему управљате и да ове привилегисане соколаре, који сваке године моме високоме двору соколе доносе или на место њих уобичајену соколарину плаћају, да се нико не усуди, да их узнемирава и противузаконим тражбинама (управо изтјазанијама) оптерећава. Исто тако заповедам, да мирмирани, мириливе,

[1] Тимариот је морао водити о своме трошку у војску по једног коњаника, на сваки 3000 аспри прихода.

[2] Заимлук није смео бити мањи, него да доноси годишње 3000 аспри.

муселими, војводе, супаше, емини, аамали, заими, сеоски и вилајетски забити, надзорници државних добара и све остале власти не траже забадава од ових соколара јело и јестиво, запру, и да не учине ништа, што би изазвало моје нове наредбе.

„Овако да знате и моме светоме знаку верујете.

„Написано десетог дана месеца Џимази-ел-ахира 1143 (наше 1724) године у Цариграду.“

Кад су помрли ови, што су добили потврде својих старинских повластица, њихови су синови добили потврду истих повластица, као што показује овај акт:

„Узрок, због кога је ово моје високо писмо написано, овај је: Мој царски с о к о л н и ч и ј, који је углед међу осталима, коме нека се части умноже, поднео ми је, у мојој престолници, са печатом утврђену тескеру, у којој каже: да су Креста, Томан и Манојло из Струге, који су имали права, на основу мога високог берата, да соколе лове, за времена вршења своје дужности, поцркали; и тако су њихна места остала упражњена. Па је соколничиј молио, да се на њихова места, њихови истински (законити) синови, носиоци овога високога знака, Јаков, Пеја и Нестор поставе, као способни заната соколарског. Према овој молби, ја сам горе именоване поставио за соколаре, на место њихових поцркалих очева, и издавши другога дана, месеца Ребъл-ахеља, 1157 год. овај мој високи царски берат, заповедам, да они сваке године доносе моме срећноме прагу, соколе, а у годинама кад не буду имали соколе дужни ће бити, по постојећем моме високоме ферману соколничему, соколарину платити. И догод буду тачни у дужности (турски: и докле не буду у извршавању своје дужност какав к у с у р учинили), неће смети нико од њих никакве дажбине, нити десетка, нити арача тражити, нити им смеду соколничиј за соколарину превелике

суме истеривати, једном речју, не сме их нико, па ко био да био, узнемиривати. Овако нека знају и моме светоме знаку верују.

У Цариграду 1157 (1740) год.“

Пошто сам навео ова два писмена, да колико толико осветлим један факт наше историје, који се зове „соколарина“, о Митровици ћемо само још ово рећи, да у Митровици српска црква више наличи на најпростију кућицу, него ли на цркву, а у исто доба упели се из све снаге, те имају приличну школу; осим старинског гробља, ту се немамо чиме бавити, него хајдмо даље право на Ситницу. Како ми немамо ђога Страхинића бана, ком су броди где год дође води, морамо потражити брода, више једне малене речице, која из Копаоника утиче у Ситницу, и тада ћемо се дохватити равнога Косова, правце граду Вучитрну, где су били двори Воиновића. По средини Вучитрна тече р. Вучитрнка; но су на граду Воиновића куле порушене и град опао; у њему се не беле српска кубета, већ се сјају турска мунарета. Што је у Вучитрну темељне грађевине или зграде од тесаног камена, све су то остатци српских времена, а мухамеданци или живе у тим тврдињама или су прилепили уз њих своје земунице као ластавице гњезда или су саградили своје куће од чатме, облепили блатом, обелили кречом, што све скупа само собом говори, да се још нису стално настанили, него као да за који дан живе. Од Вучитрна на десно, бљешти се, вијуга и кривуда Ситница, а са леве стране, дижу се у небесне висине врхови Копаоника, а пред нама у лево црни се Грдеч планина, знатна са Вука Бранковића.

Од Вучитрна пут води све навишице, док се наједанпут путник не обрете на доста узвишеној, дивној равници, коју накваша и орошава р. Самодржа, а у лево на литици, баш покрај реке, виде се развалине чувене од три-

паес кубета, Самодрже цркве, у којој је кнез Лазар причестио војску, проклео издаицу Вука Бранковића и где се цареви „отимали о царство." Где је био олтар Самодрже, ту је Јашар-паша (мали цар приштински и победилац Срба на Каменици) наместио воденичко камење, и воденицу саградио од тесаног црквеног камења; но је и воденицу време срушило и сада стоји рпа камења, која казује толике догађаје из живота српскога народа. Ми ћемо од свију тих догађаја, мимогредом, напоменути само један:

1389 г. ту је била читава дивна Самодржа; около ње град са кулама, као у Манасији, а читаву је ту равницу онамо до реке Лаба и доле до Ситнице (и утока у њу Лаба), била прекрилила српска војска. Кнез Лазар у средини војске; пред њиме су хиљаду одабраних оклопника, у шлемовима са перјаницама, са штитовима и мачевима; пешаци иза њега. Десним крилом до Лаба заповеда Вук Бранковић „велики војвода", а на челу је левога крила горе до Бабинога Моста Србин Иван, жупан поморски, Кроје и Светиграда.

Косово поље с оне стране Лаба и покрај Ситнице, допирући чак до више Звечана, прекрилила турска војска, порушила дворе Страхинића бана, па прекрилила просторију од Мрамора више Приштине до Сухог Јавора и поставила се „глава уз главу, бегови и субаше, ред до реда, један до другога, чета уз чету, куп до купа" (Нештије). На узвишеном брдашцу, у средини војске, одклен се види сво Косово, види се шатор муратов. Бег Бајазит заповедао је над левим, а Јакуб-бег над десним крилом. Табори су Сарух-ханови и Ајјадинови под заповедништвом Саруч-паше на левом, а табори Асан-бега Курда на десном крилу. Ице-бег и Балабан станили се на десној страни, а Тавуч-белбан и Србин Гамза (силан влах-Алија) на левој страни.

И тако је заиста без мало сво Косово била прекрилила турска војска и тако смештена, да је ишла убојна линија дуж Лаба, а остала је заузела све богазе од Звечана, Чечана (на Чечавици), Голеша, Сазлије, Ћемер-ћуприје и Дрена, близу Грачанице, те тако Србима нико није могао доћи у помоћ из Босне, ни из Метохије, па ни са источне стране од Качаника, а то је од западне, јужне и источне стране.

Да видимо шта се ради у оба стана.

Султан Мурат I Гази-Хан искупио под својим шатором, на Газиместану, све стубове царства и угледне у земљи, па им говори: „По наредби пророкове сунне, — пре битке, — морамо већати и о свему се сложити, како би једна мисао нас једног уз другог одржала.“ И окрене се с питањем Еврнос-бегу; „Како се треба Евреносе владати, кад хоће човек са овим неверницима да ступи у бој?“

— „Мој султан зна најбоље војском да управља и да бој нареди“, одговори Евренос, што и сви остали потврдише.

— „Ми се морамо у једној мисли сложити, рече Мурат: ја сам те од неког времена поставио старешином над овом покрајном: ти си се извештио и добро упознао обичаје и уредбе овдашњег становништва. Твоје мишљење вреди више, него ли свију осталих.“

— „Маломе пристоји се“, одговори Евренос, пошто се поклони султану: „уздајући се у Бога, зарана се подићи, место за борбу изабрати пре, него ли га непријатељ изабере, а за тим ће и он доћи..... Онда се је лако борити, чим се једни од других раставе... Тако мисли твој слуга, а остало знаде најболе мој султан.“

„Бог нек те благослови“, рече султан: тако и ја мислим: а ти Бајазите, како мислиш?“

— „Моје се мишљење подудара са мишљењем мога султана и Евренос-бега.“

— „И моје су мисли такве исте“, рече Али-паша, што изјавише и сви остали.

Места су по овој наредби заузета, па је требало да се договоре о распореду различних родова војске. Султан се обраћа с питањем: „или ћемо камиле пред нама поставити или ћемо сами противу њих стати?“

— „Има већ више година, како смо се с њима борили и нигда нисмо пред нама камиле стављали; да то и сада не чинимо“, одговори Бајазит.

После одговора Али-пашина, султан запита Евреноса, шта он о овоме мисли?

— „Мишљење је“ одговори Евренос: лична ствар; ја ћу бити слободан, да коју реч рекнем.“ Кад му султан заповеди да говори, Евренос узе реч овако: „Ако је султанско величанство и смислило добру мисао, да се камиле напред поставе, јер коњи неверничкн неће да иду на камиле: ове су онда нама одбрана и као неки бедем; али кад се камиле изненада поплаше и стану се кочити — чега недај боже, — онда се врло дижу, и тако бива, да видев војску с виком да около њих обилази, оне се поплаше, поскачу, те тако онај, који хоће први да победи, први погине. Зар нисте чули кад је Александер бој био са инђијским царем Пором, да је овај около себе неки град био начинио, поставивши преда се слонове. Александер се томе довије, запали у цевима салитру и опали на њих. Тиме тако поплаши слонове, те окрену да бегају. И тако они проузрокују пропаст војске инђијскога цара. И наше камиле могу постати узрок наше пропасти.“

Како Мурат тако и сви остали усвоје мњење евреносово и султан рекне: „Дакле треба у први ред пред нама да метнемо стрелце, нека на десно и на лево дажд од стрела отисну, па онда нека уједанпут борци за веру завичу: Алах је највећи! и нека нагрну на невернике; те

22*

у тој ватреној борби или ће нама запасти венац победе, или ће нама запасти у део нека друга срећа. . . . Свакако је крај животу — смрт, а после ње о чему би још имали да се бринемо!“

Овим се сврши световање. И настане ноћ уочи Видовдана 1389 год. „И тмина је војску била обастрла, да се ништа није видло, а ветар је западни од српске на турску страну, страшно дувао и прашину носио.“

И кнез Лазар је у Самодржи на неколико дана пре битке био искупио стубове своје државе, који су му дошли, и с њима се световао. Једни су му световали, да се покори Мурату, а други — да се с њиме бори. Нешрија спомиње Јоку т. ј. Вука, да је на томе световању рекао кнезу Лазару: „Ја ћу сам први на Турке ићи, не требам за то никога.“ Неки су говорили, да треба дотлен ратовати с Турцима, док их непокоре „јер кад се искупила оволика војска, било би лудо и празно блебетање, да се укине непријатељство.“ Трећи су говорили, да је по све право, да неодлажемо борбу, већ што је можно брже, да се у битку пустимо. Опет су неки говорили, да треба најпре послати посланика Мурату, да види шта Мурат хоће и да извиди, како стоји турска војска; кад се натраг врати и нама о свему томе јави, онда ћемо се на Турчина дићи, у кланац га утиснути, путове му пресећи, и кад немогне извести ни момка, онда ћемо га потући.“ Кнез Лазар усвоји ово мишљење, пошље Мурату посланике и изда наредбу војсци. У једном оригиналном писму, које се налази у Јордана Хаџи-Константиновића, кнез Лазар јавља своме једном крилном заповеднику војводи Богумилу, о стању ствари и завршује писмо речима, да исти ништа о томе никоме неказује, да се то не разгласи и да не дочује Андрејаш (брат Краљевића Марка), јер ће „словеса“ ова „предана бити Андреашомь везиру тракиском.“

Посланици српски оду Мурату и јаве му ово: „Ја сам, Лазар за бој спреман. Нека султан удара, ако јуначки мисли, да не буде, да сам узаман дошао.“

— „Још Лазар“, одговори султан: „није осетио мача османскога, — сада ће га бѐли огледати.“ За овим нареди, да посланике проведу преко турске војске, како би им страх у срце улио.

Док је Милан Топлица прегледао турску војску, дотлен се у српском логору свршавале и сазреле интриге, нама свима познате, што прича наш народ, што причају и Срби и Турци и тврде староставне књиге. Топлица вратив се у српски стан, по речма турског летописца Нешрије, кнезу Лазару, који га прими у већу с војводама, рекне: „Господару! Турска војска није толико силна колико се говори; видио сам је под оружјем; не треба је се бојати, а за овим исприча разговор са Муратом. Чувши то кнез Лазар, запита војводе: „Да ли не би било згодније, да одмах поћас на Турке нападнемо?“

— „То би заиста било добро“, одговоре сви, осим великога војводе Вука који, по речма Нешрије, рекне:

— „Зашто, господару, да плашиш те Турчиће, и шта је то, ако на толико турака уједанпут ноћу нападнеш?! Сутра ћемо их појединце живе похватати, једне ћемо сапети па продати, а друге поубијати и крв њихову са црном земљом помешати.“ Ова мисао буде усвојена, да сутра, на Видов-дан, ступе у бој с турцима, и кнез Лазар позове војводе на господску вечеру, где су „седећи“ вели се у нашој староставној књизи, кнежеви и војводе много и много разговарали о издапцама царства о Андрајашу и другима, а највише о „Балши.“ На то кнез Лазар, по наговору Вука Бранковића великог војводе, како га у своме писму назива сам Лазар, устане и назове Обилића издајицом са његовим друговима.

Милош плане, рекне цару да му невера седи до колена, па по речима турског летописца Нешрије, рекне кнезу Лазару: „Ја идем да убијем турскога цара — и имао је у за се сакривен нож!“ устане он и сви се разиђу. Исти Нешрија прича, „да су (те ноћи) неки срби вино пили и свако добро уживали. Један је другом хтео турке продавати; било их је, који су при вину, по десет пута турке препродавали; сваки се у пијанству хвалисаше... Сваки је србин носио по једно уже. Једни су зборили, да је њихно уже дугачко тридесет лаката, а други су говорили, да је њихно још дуже, па: „гледајмо да их лакше похватамо и ужетима повезујемо. Неки су говорили, да је турчин горопадан и неће га задржати уже него ево ја имам ланац, њиме ћу турчина оковати...“

Док су неки у војсци такве маните разговоре водили, „неверни људи, каже Мијаило из Острвице:[1] у војсци су распростирали страх и плашили војнике, како би им ушао страх у срце;“ а Нешрија додаје, да је те исте ноћи некакав неверан злосретко ходао и говорио по (српској) војсци, да он никада није видео, да су срби турке путали и везивали, већ је видео, да су турци србе одводили у ропство. Бојим се да вас неће и сада Турци вашим веригама спутати и са собом у ропство поодваћати.“

— „Ћути, проклета лудо, остави се такве беседе, рекао му опет некакав србин војник, јер ће кнез чути, па те погубити...“

Тако је проведена ноћ у очи Видов-дана 1389 год. у обе војске.

У Турској војсци видимо јединство, „једну мисао“: „ни царство, ни новац, није ништа — вели Мурат у мо-

[1] Више Скопља је замак Острвица, одклен је Мијаило познати наш списатељ.

литви ноћној: ни сам дошао због слугу и робиња, него да се удворим теби вечни Боже и вечна правдо." Из овога се види најбоље, како је било религиозно одушевљење код Турака.

Како је било код Срба ми смо казали.

Ноћу је падала киша и пред зору почне дувати источни ветар од Турака на Србе.

У среду рано, на Видов-дан, 15 јунија 1389. год. пође Обилић са својим друштвом у турски логор. И срби и турци мишљаху да иде на предају Мурату. Милош је већ нашао на предње турске страже код Лаба, и Нешрија описује тај дан овим речма: „Кад је зора развела и јарко сунце с врха Кафске планине своју главу помолило, дивљач и птице почеше купити своју рану, Мурат заповеди да се у бубње забубња. Са свију страна заорише се трубље и свирање, фруле и таламбаси тако, да се до небеса разлегало... Коњаници појахаше коње, а викачи викаху по војсци: дижте се јунаци, дижте се јунаци, дижте се војници! Данашњи је дан намењен да из прса српских потече реком крв. Данашњи је дан убојне храбрости... Има много година како једемо со и хљеб султанов и од како сваки дан на коње седамо и мачеве пашемо... Толико година нашег сладког, веселог и радосног живљења, јесте због овог дана...

„... Сви су војници били заузели своја места... За овим Али-паша очита јутарњу молитву са кураном у руци, раствори књигу и прочита стих главе пете: „О пророче божји, побиј неверннке и лицемерце!" Чим то виде, развесели се, пољуби књигу, метну је на главу, узјаха коња и оде те јави Мурату радостан глас!"

У тај мах приступи Мурату Евренос и рече: „Ако би ја сразив се са непријатељима, тако учинио, као да бежим, нека ми мој султан не прими за зло, јер се у боју

мора обманом користити. Пророк је казао: „рат је у обмани.“ Срби су одевени у челичне оклопе, држе у десницама мачеве: и за то, када као свиње грокотајући чврсто искупљени на непријатеља правце ударе: не може им се нико одупрети; на кога нападну, на двоје га разбију: онда их већ не можеш ни раставити, ни назад у бегство отерати. . .“

— „Није срамоте, рече Мурат, у боју назад ићи и бежати, јер ти знаш најбоље, како им се може најлакше додијати. Нека се одпочне бој у име божје! . .“

У то јаве султану, да је Милош дошао и чека на улазак.

— „Ишти Милоше, блага колико хоћеш“, рече султан и пружи му руку.

— „Свега сам задовољан код мога господара и цара Лазара“, одговори Милош.

— „Не пристоји се цару правоверних, да ђаурину пружа руку, него нека му мој султан пружи ногу да ју пољуби“, рече Али-паша.

Султан пружи ногу, Милош дохвати цара за ногу, истрже нож и распори га; посече Али-пашу, па оде на врата као вијор, уседе на коња и са дружином потегоше мачеве, крчећи себи пута право к Лабу. Његови другари погибоше, а њега нису даље од српскога логора него на 15 минута даљине ухватили. Док су Милоша хватали, Бајазит предузме царство и команду и продужи бој, који Нешрија овако описује: „сви стрелци наједанпут, са обје стране застрељају; многобројни срби стајаху тврдо као железна брда; кад превећ много стрела задажди, почеше се мицати тако, е би човек рекао, канда извор црнога мора шушти. . . или канда море или зелена отока таласе почиње бацати. Наједанпут неверници (срби) левога крила нагрну на турске стрелце, потисну их назад и од напред их на-

падну, те им редове располове; тако исто Срби разбију и орду пазарску, која је остраг у стајала. Иза ове орде била је река Овчарица, која се напунила мртваца, само где је био мед, масло и шиприначи, то је место било празно. Мазге, коњи и пртљаг заплету се, и тако се тај пут затвори, и правоверни (Турци) не могоше побећи, и падоше на бојишту као мученици. И тако Срби победише цело лево крило турско и свуда турци клонуше душом, када се разнесе та брука. Од силне лупе бубњева, трубљења труба и свирања свирала, од вриске коња и дозивања људи, неки испустише душу. Накракто рећи: два се мора туна сударише; мачеви засјактише ка' огњене муње. Од сулица ветар не могаше дувати, а кад коњи у поток загазише, овај преста тећи, стреле падаху с неба на земљу, као из облака; јаукање и помагај са земље се на небо као дим уздизаше, мач удари о мач, сулица о сулицу, ђорда о ђорду.“ И центрум српски, под кнезом Лазарем јурне на Турке, потисне их од Лаба преко Приштевке. Десно српско крило под Бранковићем није се ни с места макло. Нешрија даље вели: „Сила се српска умаљаваше од броја оних, који још у боју небијаху.“ Вук се удаљавао са својим оделењем војске Грдечом преко планине. Резерва је турска стајала непомична, на пропаштини према Голешу. Нешрија продужава овако: „Бајазит се не макну, као ни брдо с десне стране... виђаше он, да се ствар променила и да је мало фалило, па би исламска војска сасвим била побијена.“ То „мало“ и била је издаја Бранковића и његов одлазак уз Грдеч, које кад виде Бајазит, он нареди да бозонџије по војсци завичу: „Неверник је побијен и (ено га) у бегству“, вели Нешрија. И „тада Србин Гамза повиче: „ура!“ а Бајазит (с бока) као муња групе, гласовито као и Гамза вичући: „Аллах је највећи!“ на српски центрум, јер је српско

лево крило далеко било пројурило и гнало Турке, па у исто доба навале са одморном војском Јакши-бег, Шпонхин-бег Шеобег, Субаша, Карамукбил, Инцибег, Тувеци, Јаја-бег и други" — т. ј. навале сви, па и они, на које је требало да Бранковић удари. „Господа — вели Мијаило из Острвице: која су била одана кнезу Лазару, ти се поред њега верно и истинито јуначки борили, а други су гледали кроз прете." „Лазар је силно ударао на Турке. Турци кад виђеше мали број Срба опколише их, јер је издао Вук Бранковић и одступио, које кад виде честити кнез, рече: „Нека је проклет Вук у свима његовим делима, на овоме и ономе свету... Тко хоће од мене да се одвоји, нека иде за проклетим Вуком; ја ћу данас да умрем за веру христову и за божје цркве: онај тко остане после мене, горе ће дочекати", а ово је рекао вели се у старостаавној књизи, због неслоге великаша. Већ је Ситница према Грачаници текла мутна и крвава: под кнезом Лазаром убију коња, и док је он узјао другог коња, војска се збуни: он је охрабри, али под њим погине и други коњ и док је он успјео сести на трећега коња, сав у крви са шеснајест рана, војска udари натраг и њега покрене... Њега и војводу његовог Крајимира ухвате Турци и одведу Бајазиту, где увиди мртва Мурата и његова два сина на мртвачким носилима.

— „Видиш ли мртве на носилама, мога оца и браћу моју, како си се смео усудити, да се успротивиш моме оцу?" запита га Бајазит.

Како је кнез Лазар ћутао, Крајимир му рекне: „Мисли кнеже, шта ћеш да одговориш цару; није глава врбово стабло, да двапут нарасте..."

Кнез Лазар необратив пажње на говор Крајимира, Бајазиту одговори: „Веће је чудо то, како се твој отац смео усудити, да удари на краљевство српско... И да сам знао

за ово, што сада очима гледам, сад би и ти морао лежати на четвртим носилима; али зар Господ Бог то није хтео, због наших великих прегрешења, па нека буде воља божија!"

Бајазит заповеди одма, да му одсеку главу, но су ухваћене лазареве војводе молиле, да њих најпре погубе. Крајимир измоли од Бајазита, да држи зделу, да не би на земљу пала кнежева глава, коме опет рече: „Заклео сам се данас Господу Богу, где буде глава мога кнеза Лазара, ту да буде и моја глава." Јаничар мане сабљом и Лазарева глава падне на зделу; други пут мане, Крајимирова глава падне на зделу, а за тим обе падоше на земљу. У то донесе јаничар главу Обилића, баци је цару пред ноге, к оним двема главама, говорећи: „Царе! ето две главе најжешћих твојих непријатеља."

— „Овакве битке није било, вели Нешрија, од како људи бојеве памте... још сунце није зашло, српска је војска била надбијена и на бојишту се видели брежуљци трупина, а главе се као кремење по земљи котрљале..." Срби су изгубили царство, а Турци добили царство!

После битке косовске, казује грчки историк Дука, Бајазит одабере виђене и лепе мушкиње и женскиње, у цватећим годинама од грка, срба, влаха, арбанаса, маџара, немаца, бугара и латина, па су му сваки на своме матерњем језику песме певали и кад је ручавао сви уједанпут, наравно, да се је султанско величанство имало чему смејати.

Нас далеко заведоше спомени и рпа камења Самодрже цркве, него хајдмо даље путом уз Косово.

Од Самодрже, преко косовског стана српске војске, пут води на р. Лаб, преко каменог Бабиног моста. С леве стране пута до Лаба, стоји тулбе, које су Турци саградили у част бабе Милене; она је била нека знатна

и богата жена, кад је била у стању од камена на Лабу мост саградити; у чему је њезина заслуга, ми нисмо у стању поуздано, казати; то се истинито може рећи, да је она турцима учинила неку услугу у хватању Обилића. Баба Миленино је тулбе већ забатаљено, али се за то, с десне стране пута, од Лаба за у Приштину, види силно гробље; с ниже гробља, спрођу српског стана, виде се два велика бреста, где су Турци ухватили кнеза Лазара, и где од Косова па до данашњега дана, вазда турска војска стане и дову очита, јер је ту ухваћен цар, чију су царевину они освојили. Више гробља стоји узвишен брежуљак, који једни зову „Проклетија“ а други „Газиместан“, са кога се види сво косовао. На том је брежуљку, под шатором, Милош распорио Мурата а одма до њега поносито диже у висину, оруглу главу, величанствено тулбе или Теће од белога мермера. То је гроб турскога цара Мурата I. Газихана. На Гозиместану је погинуо, у Тећи му сарањена утроба, а тело однешено и сарањено у Бруси. Около тулбета је озидана дупла ограда: у првој живи шех, а удругој су одаје за дочекивање гостију, где их ране и поје три дана без паре и динара и и без разлике вере и закона. 'о је царска задужбина и ту ће човек вазда наћи богомољаца турака из читаве турске царевине, јер после Меке и Медине за туркушу нема светијега места од Муратовог тулбета на Косову. Унутра, у Тећи је од белог мермера гроб султана Мурата I; около гроба пламте свеће, а над гробом полијелеј. Од те узвишености тече у Ситницу поточић Гладнавода.

Од Теће или дома турске царевине виде се белеге, где је Обилић узјахао коња, куда је прошао, где је пао, где су га ухватили, где му оков расковали. Одтален пак два сата даљине уз Лаб, код Милошеве бање, има један гроб, који називљу „Јунаков гроб.“ Ту је, прича се, са-

рањен Обилић. На тај гроб долазе трудне српкиње и арнауткиње, пале свеће и моле се у тој нади, да роде децу јаку и јуначну као Обилић. И заиста нема таквога човеха, који не поштује јунака! Јунаштво је врлина, у поштовању које подједнако учествују сви народи, сви људи, свију времена и племена, и свију вера и закона!

Код бање на Милошев гроб долазе да се поклоне јунаку, а тулбету муратову иду као гробу мученика.

Одмах до пута с десне стране види се мноштво гробова, које свет назива „јуначко гробље." Туна су начињене две текице, од којих у једној се пале свеће и кандила, а у другој се не пале ни свеће ни кандила, али за то из ње излази неки мирис, који привлачи себи путнике. На двадесет хвати од ове две текице, поносито стоји велика текија или тулбе, а унутра има две гробнице, од тесаног мермера, са белегама чело главе; ни у овом се тулбету нигда не пале ни свеће ни кандила, у њему је вечита тишина и ноћу вечита помрчина. На питање ко је ту сарањен, ви ће те добити одговор: „ту је сарањен ђаурски цар Лазар са својим првим санџактаром (стегоношом). . . ."

Ступајући даље од једног споменика до другог, са једнога гроба на други, корачајући са бурумка на бурумак преко Немањићског моста, сниже саставака Вељуше и Старе Реке, у које се улива још неколико речица, ми смо већ у Приштини, престолници Немањиној. И Приштина је сва усијана српским старинама, од којих, развалине дворца, придворне цркве и двориште Немањино, на најузвишенијем месту приштинском, према сарају (висина изнад мора 1770 стопа), сада турска влада продаје за 300 дуката. Ми се нећемо задржавати у Приштини, а ком је стало до старина, нека узме и прочита књигу г. Милоша Милојевића „путопис праве старе Србије", већ хајдмо, мимо турских

винограда Ветерником, преко речице Ветерника, Ајвале к реци Грачаници, према планини Веъетену. Од Приштине је довде около 2 сата. И глете св. Грачанице, задужбине краља Милутина. На њојзи је пет кубете; сва је оловом покривена. Ви очекујете да звоно огласи службу божију, те да се на његов глас искупе браћа на молитву; напразно чекате: једно малено дрвено клепало није кадро да се разлегне на далеко по равноме Косову и да огласи божју литурђију у овој дивној српској задужбини. Пошто смо прегазили р. Грачаницу, погледајте у лево, оно је планина Вељетен, а дуж пута су села: Бабуш, Скуљаново, Липљани, а на десно право до Ситнице, где је најшире поље Косово, место, које се зове „п р о п а ш т и н а.“ Од Грачанице још ћемо прејездити преко пет речица до р. Гадимке. На лево су села: Гадим, Миросавље и Бинач, одклен извире Бинча-Морава, са висине изнад мора 1473 стопе; ту су развалине града Мораве, о коме слободно можемо рећи, да је најстарији српски споменик, очуван и данас у називу кнежевине Србије „Краљевина Морава“; на десно је Ситница, а пред нама Ћемерли-ћуприја, блато Рабовичко и језеро Сазлија. Но немојте се шалити главом да му ближе приступите од черека сата, јер ћете намах утонути без трага и гласа. С тога је овде постало пословицом блато рабовичко и сазлиско, кад се говори о изгубљеној ствари, за коју се мисли, да се нигда неће наћи: то је језеро сазлиско.

Из Сазлије извире Ситница. И туна је пупак Косова, јер одмах иза Сазлије, све воде теку на исток, кроз Качаник у Архипелаг. Иза Сазлије је село Неготин, а до пута арнаутско село Сазлија. Али какво ли је оно пред нама, у десно четвртасто брдо, и шта ли је оно на његовом темену? Оно вам је старинско Родимље, од урошеве смрти јадно Неродимље т. ј. оно је Урошев замак и уро-

шеви двори, одклен га је, по народњем причању, однео у Срем Голуб Пронић, у манастир Јазак. Оно што се блиста и вијуга у подини брда Неродимског јесте р. Неродимка, која се, веле, више Неготина дели на два крака, од којих леви крак утиче у језеро сазлијско, а десни главни тече на Варош, на Стари Качаник, покрај села: Грлице, Стагова и код Качаника утиче у Лепенац, а овај више Скопља у Вардар. Код Сазлије је дакле најузвишеније Косово, јер се туна воде деле, те једне теку на исток, друге на запад, а треће, као Бинча-Морава на север. Према нама је на југ Голеш брдо, више кога утичу у Ситницу, р. Црнољевска, а сниже Голеша, Горња, а са Чечавице Доња Дреница теку поред Голеша, састају се и утичу у Ситницу. Около тридесет и две реке и речице и два језера заливају поље Косово, те је тако родно да је још старински наш летописац о њему рекао: Мурат се заустави на Косову, на земљи изобилној златом, сребром и осталим рудама; хљебом и вином и сваком људском и скотском раном. С тога на Косову и около Косова има 18 српских градова из времена владе Немањића, са четири вароши: Јањево, Митровица, Вучитрн и Приштина.

И тако је Косово у хидростатијском смислу најзаливеније место; Косово је веома узвишено равниште и средсреда балканскога триполља; у историјском смислу, Косово је најсветија српска успомена, у таквоме природном склопу, да се о њему слободно може рећи, да је тај склоп божанска архитектура. На средишту те божанствене архитектуре налазе се гробови и српских и турских јунака и гробови два цара — српског и турскога; свака је прегрш косовске земље скупоцена њихним потомцима! Човек једанпут умире. И заиста, кад је тако: онда нема за човека ништа красније, него умрети смрћу косовских јунака т. ј. или бранећи или отимајући царство. Ропство није

достојно човека. Један летимични поглед на Косово, може уврстити Србе у ред најхрабријих народа у Јевропи. Не гледећи на све то, ипак Србина обузима нека туга на Косову; зашто?

Нису узроци те туге гробови јунака, — бољом смрћу нису могли ни умрети; нису узроци те туге ни гробови оба цара: од њих никог прослављенијег и чувенијег нема — они вечно живе и живиће, доклен тече њихних потомака; није узрок те туге ни цвеће косовско, — оно миром мирише; нису узроци те туге ни саме развалине косовске, — јер ничега вечитога на свету нема; није узрок те туге ни свршетак боја косовскога, јер једна битка није кадра да упропасти један народ....

Ту тугу и жалост у грудима Србина проузрокују три злочинства, која се једно с другим рукују и једно друго дозивљу, над „пропаштином“ у Косову: Звечан дозивље Неродимље, Неродимље Звечан, и обоје пружају руке Грдечу између Ситница и Приштине, и тајанствено једно другом тако шапућу, да сваки чути може:

— У Звечану је син удавио свога краља и оца — Душаи Дечанскога;

— У Неродимљу је старатељ и кум Вукашин убио своју поцилу, цара и кума Нејакога Уроша;

— Грдечом је одвео Вук Бранковић велики војвода, војску, те издао Србина, таста и цара Лазара на Косову.

У сва три догађаја поглавиту улогу врши невера.

Невера је узрок туге Србинове, те жалостан рајује, робује и ђаурује већ има 500 година!

1. Августа 1873 год. Звечан.

П. Срећковић.

ПОДАТЦИ ЗА ИСТОРИЈУ ЦРКВЕ У СТАРОЈ СРБИЈИ[1]

IV.

У монастиру св. Марка на 1 и по сата од Призрјена, сачувана је једна голема рукописна књига из прве половине 14 вјека, а садржај јој је толковање Феофилакта, бугарског на еванђелије по Матију и толковање Јована Златоуста на 4 и 5 псалме. И ако нема насловног листа, на коме би се могло наћи име саме књиге ове, али на задњој корици њеној изнутра стои у тајној азбуци сљедујуће: **ѡвѳ пѳ҂ѳѯѳ҂нк нѡ҂ь кѳнѳѳ ҂лѯвєѳ, ҂ѹѳѳкпѳ҂кнѳ.** т. ј. сна катаматеи[2] ест Павла Томина Ахлаикатина. — На праздној страни после прве беседе Златоуста на рјечи 4-ог псалма: **вънегда въꙁвахь поуслыша мє бог правды моѥ** и пред другом беседом истог на рјечи петог псалма: **глаголы моѥ вьноуши господи, раꙁоумѣи ꙁваниѥ моѥ** стоји сљедујућа забележка: „҂афла (1731) въ летаввремѧ блаженѣишых и словеснѣишых господинъ господинъ Патриарх Моисей месеца ноеврия 1. приде впризренъ и постави митрополитом Ісаиѧ Димитриевича и вто време бистъ хотѣнием божие ѹдари громъ ѹ еднѹ џамию и сокрѹши до конца придох в село Мѹшѹтище не прикаша мнѣ ѡбретох

---

[1] Додатак мојим забелешкама наштампаним у Гл. књ. XL.
[2] Катаматеа — слово грчко — значи: по Матију.

храмъ разорен света троица пакъ придох в предели Хоришкиіа в черковъ храмъ светаго апостола еѵангелиста Марка не имѹщи в немъ наставника и положи смотрителѧ і ѹправителѧ ігуменомъ киръ Серафо и сопредели емѹ черковъ светѹю троицу въ ехитъ да будет емѹ възнакъ всему днѣниѹ (тако) іилирикѹ ерискоме за вѣчное скончание рѹкою Митрополитъ Ісаиѧ Призренски Тѹцакъ."

Изнад ове забелешке бивши, у почетку текућег столећа, игуменом тог монастира Дионисіе назвао је поменуту катаматеу кормчом: „Сия кормчия, вели, успение пресветѣи Богодици Митрополи призренской в кѹрило." [1]

На свршетку још друге рукописне књиге „Триод", сачуване у истом монастиру забележено је тако: „сіѧ божествена и свещенаа и дшеполазьна кныга глаголѥма Ѳріωдь съписасе повѣлением въсеωсвщеннаго митрополита вльчитрьнскаго кир Іωсафъ. Въ лѣтω .зпѕ. (7086) въ храме светаго Николае Сибавачъскомѹ оу Чичавице." [2]

У монастиру Дјевичу, у коме сам био на покладе Петрова поста ове године, чува се један штампани великопостни Триод, у коме стоји ова забелешка: „Да се зна сиа книга глаголѣми триходь кѵр попа Вѹика и поклонисмуе въладика нишевъськи и лесковачьки кѵр Етимиіе въ лето .зр. (7100). Въ то лето поидоше торьци на бечь ничьтоже не получише въ таже вьремена бисть турьски царь султань Мехьмедь благочаствиже Петарь(;) немачьки Игнациіе Леоподъ."

На прекрасно писаном једном јеванђелију припадлежећем 14 вјеку и сачуваном у истом монастиру стоји слe-

[1] Курило сад је махала у Призрену међу осталима, који састављају Љевишу Призрена т. ј. љеву страну Бистрице, у којој је била митрополија по имену Љевишска, као што сам већ забележио. Гласник књ. XL.

[2] И сад постоји православно село Сибовац на 1 и по сат од Приштине к западу под планином Чичавицом.

дујућа забележка; „Изволеніем ѡца нерождена. И поспѣшеніем сина ѿ ѡца рожденна. И съвръшеніем светаго духа ѡ ѡца исходещаго и на сине почивающаго. Съписа се си светыи и бжственыи четвороблговѣстникь трудѡм и потъщаніем и усрьдіемъ и цѣною ѿкупа. Иже въ христа бога благовѣрнаго Двда (Давида?) с братіами ѿ села Маріна[1] Въ храмѣ въведеніа въ црковь пречистыѥ владичице наше богородице и приснодѣви Маріи, идеже и мощи почивают преподобнаго оца нашего и чюдотворца Іѡанникіа пустини жителѧ при патриарху блаженому пекскому кир Іоану. И при игумену тоѥ обитѣли кир Вісаріѡну съ братіами. Въ лѣто .зрг. (7104) Нѡѥвріа .кѕ. (26) дьнь у Девичю. И аще кто ѿимет от сего мѣста светаго сіе евангеліе да му есть пресветаа богородица съпърница и светыи Іѡанникіе на страшномъ судѣ.“

На крају једног старог рукописног еванђелија, сачуваног у Пећи, забележено патријаром Арсеном Чернојевићем сопственоручно слѣдујуће:

Арсеніе божіею милостію архіепискѹп пекски, и патріярх вьсех четирех стран.

Смиреніѥ наше пишет, понеже да ѥ вѣдомо всакому хотещому разуметі сіе наше рукописаніѥ.

Како божіѥм изволеніѥм изволи се мнѣ смѣрномъ архіепископу пекском, и проч. проходити. Иже по благодати прѣсветаго и животворещаго духа даннимі ѡбласти всех србских и поморских и бльгарских земль: и пріидѡх зде въ монастиръ Ѡсоговъ и ѡбретѣ се некоѥ нестроѥніѥ о црковни вещех. Паки се състроише и изнесѡше црквніѥ ѹтвари пред смѣреніѥми и ѡбретесе кандил сребрних .мз. злаћи[2] сребренних .к. чаш. .з. дискоса. .а. нафорник. .а.

---

[1] Село Марина налази се не далеко од манастира Дјевича, сад тамо су житељи Арнаути.

[2] позлаћених.

чаша велика с поклопом. и една чаша ріећа (ову рјеч не можемо прочитати) Чрьноевића. .в. потира и едан велик древни (дрвени?). .в. кѵвота. .з. (§?) ромонцеˡ и една велика. .в. тиквице. (?). .в. ручке. .в. кадилнице. .д. еванђелія. .м. и .з. крьстова. една панаћѵа. .р. .ѳ. кашичица. .в. звездице. И две щаке.* сиа вышеписана вса ѿ сребра. И аште еще кого духъ свети наставит да приложит что светеи цркви да вьписует се ѿ вышереченнихже ѕтвар аще кто дрьзнет чесо некѕде денути да е проклет.. и да му е сьпарница мати божіа и светы ѿцъ Іоакѵм на страшному сѕдѕ нъ съвъвъкѕплаена стрежите и прилагаема съблюдаите яко да въблагих ѕспеете, тако да весте, и прочее благодетъ божіа бѕди съвами. амин.

Писао сіе въ всако ѕтврьжденіе и съхраненіе лета ,зрчд (7194) .ахиѕ. 1686) месеца .ф. Февруара .ка. (21). ѕ Осогоѕѕ. Арсеніе.

Тыже ѿ благоразумни читателю ѿсѕдѕ възврати се и поищи вя накончаніе Лѕки еѵангелиста и обрещеши и еще неколико словеси. (И управо на крају еванђелија Лукина стоји написано ово:)

И егда пріидох зде обретох ігумена Кирила і еклисарха Стефана, и старца Максима и повьлех юклисархѕ да чати по въсе вечери акаѳист пресветћи богородици и да учини по .т. (300) поклон по въсе вечери. И всем якоже повелехом да е проклет и тръклет и задьржан. —

(Ову забелешку списао с орпђинала и поклонио г. И. Н. Ставрић управитељ призрјенске богословије).

Осим оних надписа које је г. Милојевић снимио у Јањеву, има још на једном камену, нађеном у време зидања данашње цркве латинске на темељима некадашње право-

ˡ Ромијенча, руменча (Дубровн.) — бакрен суд за воду (Срп. рјечн. В. С. Караџића Беч, 1852. стр. 654.

* Т. ј. штака или патарица (жезл).

славне, а који се сад налази узидан у западном црквеном зиду повисоко над западним вратима с поља, изрјезан је готички надпис.[1]

На гругом камену нађеном у исто време у Јањеву, али не узиданом у зид, стоји сљедујући латички надпис:

D. M.

M. V. M. F. Syccesso et Aelio agrippina ejus parentibus et ac aselepia di generoorum aeli ingenia et siccessa Agrippae licet mnovanti ingeuus genere durel aurelionu Nepos. B. M. F. E. C.

Havet Rosiaee.

Писмена су ова писана почетним словима латинским.

Наоколо звона садашње цркве латинске у Јањеву, у име св. Николе, бивше православне у старо доба, налази се такође готички надпис.[2]

Наоколо звона које служи за избијање часова у Приштини, постоји чудновати сљедујући надпис:

ЛУЕСТЬКЛѠПѾ ЛЛЪФ ЋКЪТЛ ЊЋЛЪ ЖЪПЛИ ИѠНЊО ЛЛКЛИ· Д· 769.[3]

Незнам шта је то! — У Приштини казују да је ово звоно донесено из Србије у време устанка Карађорђева, као што је звоно у Гилану и с. Момуша (близу Призрена) и у самом Призрену. —

На часовом звону у тврђавици призренској стоји наоколо овако:

Сїє ѕвоно приложи Ђорђє Пєтровић у варош Смєдєрєвл. *1808.*

Има на звону ликова свтих угодника. Ово сведочи, да је звоно било у некој цркви смедеревској.

[1] Немајући готских слова, није овај надпис стављен. Кор.

[2] Због немања готских писмена и овај је надпис изостављен. Коректор.

[3] А овај надпис је снимио за мене г. Барболно, лечник турске војске, у Приштини.

Звоно ово виси на особито подигнутој са'ат-кули на западној зидини призренске тврђавице. Над самим вратима кроз која се улази у споменуту са'ат-кулу, стоји у стиховима (по форми мефаилун)[1] на турском језику надпис из кога се види, кад је ова кула саграђена, кад и од куд звоно донешено, као и то, које је године исто ту намјештено. Преко свега тога и сами је садржај истог надписа веома занимљив, који од речи до речи овако гласи:

Зехи люфт-иссн мевљаким идер муминлерэ икрам
Мюџахидине нусретлер бехер са'ат кылыб ин'ам
Белиград-у-Семендре хем музафати нице куља'
Олуб фетхине ме'мур эмриле чок аскер-исљам
Лива-и-пюрзерин валиси махмуд паша зишан хем
Мюрад-и-падишах узре чекюб срб устюне а'лям
Нице кюффар-и-србин урдилер а'накына шемшир
Аяллери эсир олуб дахи маллари игтинам
Биавниља мюэссер олду чун фетхи белиградин
Мюџерред нийети хайриле нашап зуљ ихтишам
Семендредэ ганимет алдыги накуси а'љап
Хасин бурџунда са'ат ваз' идуб вакты кыла и'љам
Шюкюр бир эшреф-и са'ат гелюб нури диди тарих
Бюленд сада џедид са'ат идуб исаљ ферахпеiам.

„О, колико податељ сваке милости — Бог, узвишава своје правовјерне, награђујући бореће се за веру, победама сваког часка!

„Не гледајући на многобројне тврдиње — Београд, Смедерево и остале у њиховим окружијама, но наредби свемогућег послана је силна војска исламска да њи покори.

„А по вољи падишаха, заједно са другима и преславни валија призренске области — Махмуд-паша високо је уздигао развијене заставе против Срба.

[1] Род нашег јамба.

„Колико су тада Срба кјафира побили, колико ли су их исекли, колико ли су њиних жена и дјеца заробили,[1] а колико имаовина разграбили!

„Са помоћу божијом предузеће је крунисано сјајним успјехом. И кад је и Београд освојен, величанствени паша (т. ј. Махмуд паша Ротуловић) једино с задужбинском намјером

„Задобио је у Смедереву и једно врло лијепо звоно, које је подигао на кулу (ове) тврдиње, за то, да гласи о времену.

„Хвала богу, диван је саат изишао; а по казивању Нури[2] ове године: „(овај) нови саат јаким гласом издаје вјест о радости.

Ово посљедње значи: хиљаду двеста двадесет девету (т. ј. 1813-ту г.). Начин оваког означавања година обичан је код Турака и зове се азбучно бројање (абџед хесаби).

Дајем на знање свакоме, који би желио видити звоно на саату близу цркве успенија Богородице, бивше митрополије призренске по имену Љевишке, да се труди узалуд, јер нема никаквог надписа на томе звону, као што нема надписа ни на звону у Ораховцу. (Ораховац стоји од Призрена на 1 и по сата путем к сјеверу).

У теки (турски манастир) Ораховачкој међу плочама има две плоче с овим надписом:

D. M.
SCERVIAE
DVSSITAES
VIXAN XXX (30)
INTER FECIVS

[1] Само у Призрен је било у то доба донешено заробљених жена и дјеца до 30 душа.

[2] Секретар Махмуд-пашин, који је и писао ове турске стихове.

ALATRONI
BVSSITAPA
SIPF .P. ETSIBI
FICAIAFD -
SICONIV
GIB - M - VI
VSF. C. O.

Ово је изрезано на надгробном камену, који има 2 метра дужине, 60 сантиметра ширине и 40 сантиметра дебљине. На врху су изрезана два лица: једно мужско а друго женско.

Други камен у два пута мање од првог са овим надписом:

D. M.
AVR — CAΓV
IAVIXIT
ANNIS × (20)
PO PAA
F. B. M.

На путу од монастира Дјевича у с. Кјево, постоји село по имену **Јошаница** на 5 сати од Ипека. Сад ово село спада у непокретно имање Абдулла-бега, станујућег у Ђаковици. На једном врло згодном врху сачувана је једна црква, али су кубета као и сав кров цркве пали. Хришћани станујући око ове цркве казивали су ми да они славе Спасов-дан. Црква је била некад врло лијепа и велика. Олтар заузима мјеста 4 корака, средња или црква верних дугачка је 6 аршина. — У овом делу цркве врло су добро сачувани 4 стуба од белога мермера, на карнизима којих од све четири стране врло лепо урезане главе лава, јагњета, овна, бивола, анђела, човјека и др. створења Божија. — Припрата или трапезна црква има 5 и по корачаји. Живопис је такође добро сачувана на источној јужној и западној страни, али на северној је опала. Жи-

вопис је из 15 вјека, како се даје извести кад упоредимо исту с другим живописним иконама тога вјека; али да је црква ова још старија од означеног вјека, то доказује доњи живопис (фреска) који је јамачно био пре. На јужној страни цркве овде онде види се тај први прастари живопис. Одежде су свију угодника све сасвим беле. — У олтару на главном угнутом мјесту са истока насликан је Христос држећи у левој руци јеванђелије, а другом руком благосиљајући, с надписом: **Іс҃с Христос. осѡтир** (о сотир т. ј. Спаситељ). На средњем делу цркве верних (међу диреципа) има плоча с овим надписом:

месеца ѡктобра .кд. дьнь прѣстависе монахь василиѥ а ҳовомь владиславь моишникь сы же и грок ѥго ҳде.

(т. ј. месеца Октобра 24 дан престави се монах Василије а зовомь Владиславь(?) Моишникъ сыже и гробь ѥго зде).

У трапезној цркви, на сјеверној страни стоји плоча са овим надпис:

месеца сектебар .кд. днь прѣстави се рабь Христокь Илиѥ а ҳовомь Тоудорь моишикъ се же и грокь ѥго ҳде

(т. ј. месеца сектебар 24 дьнь престависе рабь Христов Илиѥ а зовом Тоудорь Моишик се и гробь его зде).

На плочи пред вратима која воде у цркву верних овај је надпис искусно изрезан на исти начин, као што су и друга два: „мца поевра вь .з. (7) днь престави се Иѡвань а зовом Дра.....[1] вечна моу паметь зде лежи тело ѥго.

Ни на једном из ових надписа нема године. Свуда око цркве постоји велико прастаро гробље са каменим крстовима, али без надписа. Над мермерним прозором олтара с поља на полуокружнју изрезан је врло фино орао с двема главама, само без круне. На сто корачаја од цркве даље види се, да је ту где је сада амбар спахијин, била

[1] Ову рјеч нисам могао потнуно прочитати: да није Драгаш (Деспот?)

зграда од црвене тугле, јер се многе такве тугле виде на тлима. Црква у Јошаници (у хрисовуљу дечанском стоји Јелшаница) старија је од монастира дечанског, јер се у хрисовуљу том већ спомиње о њој као о нечем извјестном свима. — Јамачно је, да је ту био монастир.

Мислим да неће бити неумјестним, ако ја овом приликом покажем мјесто гди је рођен Петар Коришски. Г. Новаковић у издању живота његовог (Гласник, књ XII, 1871 г.) није одредио гди је то село **Ѹнѥмир**. — Село ово и дан данашњи постоји у Пећском округу[1] на 7½ саата од Ораховца к истоку, на ¾ саата од с. Кјева к западу, на 1 сат од с. Долаца к југу, на 2 саата од Јошанице опет к југу и на 9 саата од Призрена на сјеверо-исток и на 6½ саата од Пећи к југо-истоку. Ово се село спомиње и у крисовуљи дечанског краља а пише се готово исто тако, као и у животу Петра Коришског т. ј. **оунѥмир**, а и сад се друкче не проузноси него Унемир (има 15 куће арнаута, из њих 5 Латина дошљака).

Близу овог села на хумићу шумом покривеном постоји црква св. Петра и Павла. Становници села Кјева (сви су православни) казују, да је ова црква била монастир. Они су зачудо сачували до данас предање, да је у томе манастиру постио Петар Коришски, као што мени казаше. Дакле, ово предање се добро слаже с предањем у животу Петра Коришског (Гласник, XII, 1871 г., стр. 324), да се он ту покалуђерио и у колиби испоснички живио. —

Призрен, 15 јула 1874 г. Ив. Јастребов.

---

[1] У некадашњој Диоклитији хвостиьскые, као што вели писац живота Коришског: Диоклетијом хвост'нском у старо доба називале се све стране где се сад налази монастир Дјевич, поменута горе села, јесу села барјака Остро зубског и Дренице. Да нијо с тога што су сва та мјеста покривена дубовом шумом? Јер Хвостиа значи Дубовина код Чеха, како ми се чини? —

МЕРА ДУЖИНЕ

(COMPARATOR)

НЕЗАВИСНА ОД ПРОМЕНЕ ТОПЛОТЕ.

ИЗМИСЛИО И КОНСТРУИСАО

ЉУБ. КЛЕРИЋ.

Знамо да се сва тела од увећане топлоте шире, па по томе и свака мера, која би на 0° имала своју нормалну дужину, била би дужа над тим степеном топлоте, а краћа, кад би се оладила испод тог степена. Из овога излази да и мерења нису тачна, кад истом мером на разним температурама меримо. Кад температуру не би у рачун узимали, понајчешће би нашли, да је неко одстојање краће, но што је у самој ствари; то долази отуда, што меримо таквом мером, која је упливом топлоте постала дужа, но што је њена нормална дужина. С тога се при сваком тачном мерењу опажа и температура мере, па се према томе корекција израчуна, и мера се своди на њену нормалну дужину, а то је дужина на температури 0°. Као пример оваквог тачног мерења, навешћу мерења основица за већа премеравања земаља, а тако исто и при неким физичним опитима води се овај исти рачун о нормалној дужини мере. Уплив температуре на дужину мере има не само теориску, него и практичну вредност, с тога су физичари одлучили, да се мере за тачна мерења граде од платине или стакла, а то су тела која се на топлоти најмање истежу. Као што се види, овом је мером само умањена погрешка мерења, али никако није

са свим отклоњена. У најновије доба тражен је други неки метал, који се на топлоти мање шири но платина, и тако је на једном скупу у Паризу усвојена за то легура од платине и иридијума. Пре четири године поднео је Soleil француској академији једну меру од берила, која ни на којој температури своју дужину не мења. Поодавна је опажено на кристалима берила, да се под утицајем топлоте скупљају у правцу њихове главне осовине, а истежу се у оном правцу, који стоји нормално према главној осовини; из овога излази дакле, да се ови кристали никако неистежу нити скупљају у оном правцу, који је у средини између ова два поменута правца. Солељ је исекао кристале берила у овом правцу, па је добио плочице, које ни на којој температури своју дужину не мењају; од ових плочица градио је мере, које одиста задржавају своју праву дужину и на нижој и на вишој температури. Као што се види, ова мера одговара свима условима, који се траже од једне мере за тачна мерења, само што је берил по себи скупо тело, па би мало њих такву меру имали, а осим тога не находи се у великим кристалима, да би се од њега дужа мера наградити могла. Поред свега овога нужна су тачна оптичка посматрања, те да се кристал берала одиста пресече у оном правцу, у коме му се дижина никако не мења. Ове три незгоде чине те мера од берила још није јако распрострта.

Ја подносим овде друштву опис и цртеж једне моје мере, која потпуно одговара свима условима, што сам их код мере од берила набројао, а која има у исто време превагу над овом мером у томе, што није скупа, доста се лако може наградити, и што јој дужину од воље дати можемо. И моја мера не мења своју дужину под утицајем топлоте. Ја ћу овде прво да опишем ту моју меру, па ћу онда прећи на израчунавање њено.

У Сл. 1. (види таблицу I) нацртан је укупан изглед те мере. Мера сама означена је у тој слици са AB; она се састоји из два различита тела, која су, као што ћемо мало час видети, стакло и бакар (или ма који други метал). Од 1 до 2 бакар је, који лежи на стакленој плочи $m\ n$ (Сл. 3.). Бакар код 1. (Сл. 1.) има као неку куку, са равном површином $a\ c$ (Сл. 3.), ту површину додирује стаклена плоча $m\ n$ и то у тачку m, а додирује је дејством федере $k\ l$, који се о дрвену површину $o\ p$ одупире; други крај стаклене плоче n означен је у сл. 4. цртом $s\ z$. Та два мерила (бакар и стакло) леже у једном дрвеном сандуку, који је код 1 5 (Сл. 1.) и код 4, (Сл. 2.) отворен, како би се увек могло видети, да федер одиста притискује, и да је бакар и стако непрестано у додиру на равнини $Y'Y'$ (Сл. 2.). Бакарна плоча има слободног простора од 2 до 3 (Сл. 6.) или од a до d' (Сл. 3.) па се може по вољи дужити и скупљати. Све ово са кутијом заједно метуто је на једну даску, која је тако ижљебљена (: $e\ f\ g\ h\ i\ k$ Сл. 2.:) да кутија може у њој стати, а да површине стакла и бакра ($a'\ b$ Сл. 6.) леже у равнини $a''\ b''$. Даље $x\ v$ и $y\ v$, то су два метална мерила, од ма каквог метала, који се оштрицама код v само додирују, и могу се другим својим крајеа око горњих ивица металних призама p и p' (Сл. 1.) нагибати, као теразије око своје тачке вешана, а тако исто горњи крајеви тих мерила могу се код v, у ужљеботини $j\ v\ \delta$, окретати, а да се увек у ивицама додирују. $\alpha\ \beta\ \gamma\ \delta$, тоје једна коцка, која се може кретати правцем $D\ C$ и обрнуто, и то кроз један јарам $\alpha'\ \beta'\ \gamma'\ \delta'$ (Сл. 4.). Сам јарам видимо у Сл. 1, ту је означен овим писменима: $\alpha'\ \beta'\ \gamma'\ \delta'\ m\ n\ m'\ n'$, а просек његов види се у Сл. 4. $\alpha'\ \beta'\ \gamma'\ \delta'$. Да се не би јарам кретао правцем C или D, провучен је кроз отворе r и s; отвори су ови у комаду MN, који је за даску утвр-

ђен. Јарам се овај креће само правцем $A\ B$ и обратно: за то и јесте могуће да се тачка v сваким могућим правцем креће. Кретање јарма правцем AB ваља да је паралелно са правцем OP, а кретање призме DC ваља да је нормално, према кретању јарма. Коцку $\alpha\ \beta\ \gamma\ \delta$ притискује федер $\varphi\varphi'$ правцем CD, и то чини те се мерила ивицама својим у v увек додирују. Федер је утврђен на коцми, а одупире се о површину $\mu\mu'$. —

Одстојање оних тачака (x, y), где доњи крајеви поменутих металних мерила призме додирују, остаће на свакој температури непромењено, и то из ових узрока:

Узмимо ма каква дра различита метала, који се на топлоти различито истежу. Нека је једнога којефицијенат истезања δ, а другога δ_1. Нека је на температури t^0 један метал дугачак X_t, а други Y_t. У Сл. 1 положена су

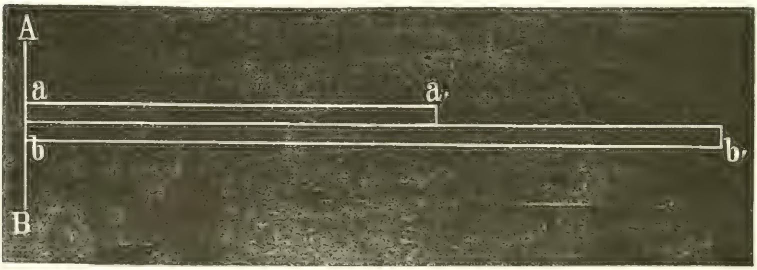

Слика 1.

та два метала једно на друго, од којих $a\ a_1$ претставља дужину X_t, са његовим којефицијентом истезања δ; $b\ b_1$ представља дужину Y_t са својим којефицијентом истезања δ_1. Положимо их тако, да једним својим крајем додирују раван $A\ B$, па сад меримо им дужине од те равни. На некој другој температури, узмимо на температури $t_1 > t$, имаће ови метали седеће дужине:

$$X_{t_1} = X_t + \delta\ (t_1 - t)\ X_t \ldots\ldots \alpha$$
$$Y_{t_1} = Y_t + \delta_1\ (t_1 - t)\ Y_t \ldots\ldots \beta$$

Одузмимо прву једначину од друге, онда ћемо имати на температури t_1 разлику дужине ова два метала, а то је одстојање од a' до b'; које нам претставља ова једначина:

$$Y_{t_1} - X_{t_1} = Y_t - X_t + \delta_1 (t_1 - t) Y_t - \delta (t_1 - t) X_t$$

или

$$Y_{t_1} - X_{t_1} = Y_t - X_l + (\delta_1 Y_t - \delta X_t) (t_1 - t) \; . \; . \; 1.$$

Кат би у овој једначини с десне стране све познато било осим t, онда би лева страна исте једначине зависила једино од t_1. Кад би нам на против лева страна ове једначине у свима приликама могла да да неки константан број, онда би ту диференћију като такову могли врло угодно за непромењљиву меру узети.

Узмимо да је та диференција равна некој конститној количини C, и разгледајмо под којим би условима то могло бити. По тој поставци добили би овакву једначину:

$$Y_t - X_t + (\delta_1 Y_t - \delta X_t) (t_1 - t) = C \; . \; . \; . \; . \; 2$$

Докле год ова једначина завист од $(t_1 - t)$ као произвољно промењљиве количине не може она као таква ни постојати. Само у оном случају пак не ће зависити од $t_1 - t$ ако учинимо да су X_t и Y_t тако удешени да је којефиципјенат вд $(t_1 - t)$ раван нули. Кад то учинимо добићемо из горње једначине ове две:

$$Y_t - X_t = C \; . \; . \; . \; . \; 3.$$
$$\delta_1 Y_t - \delta X_t = O \; . \; . \; . \; . \; 4.$$

У овим двема једначинама имамо четири непозната, но ако изберемо два метала, који ће нам диференцијом своје дужине дати у свима приликама константну дужину, то нам је тиме познато и δ и δ_1 па онда имамо још само два непозната члана у овим једначинама, а то су X_t и Y_t, које можемо рачуном одредити, јер имамо два непозната и две једначине.

На овај начин одређено X_t и Y_t, даће нам диференцијом њихових дужина константну дужину C, која од уплива топлоте не зависи; а тиме једначина 2 задовољена.

Нека је на пр. $C = 1$ метар, онда ћемо последње две једначине имати у овом облику:

$$Y_t - X_t - 1 = O$$
$$\delta_1 Y_t - \delta X_t = O$$

Кад из ове две једначине одредимо X_t и Y_t, добићемо у диференцији њихових дужина увек 1 метар, т. ј. оно ће бити 1 метар на температури над и испод t.

Дужина свију мера обично се одређује на температури 0°, па за то ћемо и ми дужине Y_t и X_t одредити такође на температури 0°. Кад ово учинимо добићемо ове две једначине:

$$Y_0 - X_0 - 1 = O.$$
$$\delta_1 Y_0 - \delta X_0 = O.$$

Код опет ове две једначине по X_0 и Y_0 решимо добићемо следеће:

$$X_0 = \frac{\delta_1}{\delta - \delta_1} \quad . \; . \; . \; . \; \alpha.$$
$$Y_0 = \frac{\delta}{\delta - \delta_1} \quad . \; . \; . \; . \; \beta.$$

Из овога је тек увиђаван принцип, по коме сам ја моју не промењљиву меру построио. YY (Сл. 1.) и $Y'Y'$ (Сл. 2), то је нулна равнина, од које ћемо дужине мерити. Ваља дакле два тела једно на друго тако положити да њихове дужине меримо од исте вертикалне равни, а та означена у Сл. 1 са YY.

Ја сам моју меру тако постројио, да је горње тело бакар, а доње стакло. За тим сам на бакру обележио црту p, која по једначини α одстоји од равнине YY за дужину

X_0; тето сам тако и на стаклу обетежио црту p_1, која по једначини β одстоји одстоји од равнине YY_0 за дужину Y_0. Одстојање од p до p_1 равно је у овом случају 1 метар. Кад према којефицијенту истезања бакра и стакла решимо једначине α и β, добићемо за X_0 (дужина бакра) и Y_0 (дужина стакла) ове бројеве:

$$X_0 = 1{,}00466756 \text{ метар.}$$
$$Y_0 = 2{,}00466756 \quad „$$

Као што видимо из ова два броја, дужине X_0 и Y_0 биће увек = 1 метар, а то је оно непромењиво одстојање од p и p_1 које сам ја на мојој мери за непромењиву јединицу узео.

Кад би на овој мојој мери биле само те две тачке обележене, онда би њоме могли тачно одмерити само дужину једног метра, или би на њој могли контролисати само дужине једног метра. Остале делове метра пак не би могли том справом одмерити за то, што само те две тачке p и p_1 имају релативно непромењиво одстојање, а све остале, и на стаклу, и на бакру, међусобно су промењиве. Но како врло често имамо да меримо тачно и мања одстојања, но што је 1 метар, то сам додао овој мојој справи још два мерила, а то су vp и vp', којима ћемо моћи тачно да меримо и мање делове метра, који су такође од температуре независни. Мерила: vp и vp' могу бити произвољна, само ваља да су обадва једне дужине, и поделићемо их на онолико делова, колики део метра хоћемо да меримо. Хоћемо ли н. пр. 1 милиметар овом справа домеримо, то ћемо ова два мерила у 1000 једнаких делова поделити. Тачке: v, p и p' леже у једном равнокраком триуглу, који има за основицу непромењиво одстојање pp'. Са променом температуре, мењаће се истина и дужина ових мерила (vp и vp'), но за то, што је осно-

вица у том равнокраком триуглу непромењљива, то ће и све пруге, што су према овој основици паралелне, остати непромењене; н. пр. пруга tt': разуме се да то вреди само за одстојања од оних тачака, што леже у правцима vp и vp'. Тако дакле паралелна пруга, која лежи у половини између: vp и vp', биће управо $\frac{1}{2}$ метра, ако лежи на стотом делу тих праваца, биће $\frac{1}{100}$ део метра и т. д. Као што видимо, сви ови делови метра исто тако од топлоте не зависе, као и сам наш нормалан метар pp'. Узмимо да овом мојом мером тачно одредимо дужину од 352 м. м. онда ћемо наћи на правцима: vp и vp' обележене тачке 352, па њихово одстојање, које ће са pp' паралелно ићи, биће управо 352 м. м. и које се од промене температуре неће променути.

Видесмо, да ће се дужина мерила vp и vp' мењати у след промене температуре, па баш с тога је и удешено тако, да се тачка v померати може. Због овога је додата направа MN, њоме је то постигнуто, да се тачка v може кретати нормално, према pp'. Осим овога тачке: p p мењајући свој положај такође од промене температуре, јер ће се одстојање pp' сваком променом температуре на десно, или на лево мицати. Направа MN тако је удешена, да се тачка v може од иста у сваки правац помицати. Из описа знамо како се коцка α β γ δ може лево и десно помицати, с тога се и тачка v може исто онако кретати, као и одстојање pp'. Сад тек можемо увидети улогу федера $\varphi\varphi'$; он чини те се мерила додирују непрестано у тачку v, а тако исто додирују и призме p и p', у тачке x и y. Повишавањем температуре продужиће се мерила, па ће овај федер потиснути, а исто тако снижавањем температуре скупиће се мерила, но федер ће се за њима опружити и коцку потиснути па ће се мерила опет у тачке v додиривати. Федер се најзад може кретати и по површини $\mu\mu$, јер је он са коцком спојен.

За сад ћу још и то да поменем, да ће по овом истом принципу може начинити један клин којим се може непосредно дознати, колико варира дужина базис-апарата, од оне дужине, која му је температури 0_o одређена, и тако се може корекција с места забележити. Исто тако овим клином можемо одредити и одстојање два апарата, кад један над другим леже. Другом приликом саопштићу друштву још један апарат за мерење базиса, који сам по истом овом принципу конструјисао; он је прост, а од температуре не зависи.

ИСПРАВЦИ И ДОДАТЦИ

к животу

Стефана Лазаревића

1. Увод. На стр. 227 вр. 19 мј. друге половице XV вијека читај: прве половице XVI вијека. — Стр. 228 вр. 22 читај: костенски. — Стр. 241 вр. 26 број 1873 испр. у 1073.

Немајући још уза се књига, кад сам писао увод, не могох се обазријети на књигу А. Попова: Обзоръ Хронографовъ. Ондје ћете наћи изречено, II стр. 45, да је Константин још некаква „Поученіа“ (Евангеліе учительное) превео с грчког језика на словенски. Разабрав послије ствар из ближега налазим, да оно још није доказано. А. Попов позва се на Ундољскога (Чтенія моск. общ. 1867, II.), али она „Поученіа“ један пут се каже да су преведена г. 1407, а други пут да је пријевод већ г. 1343 учињен, као н. пр. у рукопису који је Ундољски описао у Чтеніяма, за тијем у рукопису синод. библ. 209. (ср. Описаніе II. г. № 209), и у рукопису збирке Толстова (ср. Опис. I. № 101). Док се не докаже да је ова година у толиким рукописима гријешком записана, не може се на Константина никако ни помишљати, јер 1343 године није он за цијело још на свијету био. Покојни Ундољски домишљаше се још за некаково „повседневное исповѣданіе грѣховъ“, да је и то радња Константинова (ср. Славянорускія рукописи В. М. Ундольскаго, у додатку на стр. 51.

зборник № 671), али и то домишљање неће бити ни на чем основано. Најпослије спомењућу, да А. Попов нашему Константину још неку астрономску радњу приписаја. Цијела је истина, да се Константин пуно бавио таким питањима, а и година 1412, која се помиње у једноме од овијех чланака, посве добро пристаје у вријеме његове радње. Ипак ће добро бити да причекамо, да се нађу јача свједочанства за или против.

К оному што рекох о добријем ресавскијем изводима може се сад још ријечју указати на знаменити запис, који је г. Ст. Новаковић наштампао у своме извјештају „С археолошке изложбе у Кијеву" (у Београду 1874), гдје се изновице посвједочава, да је доба Стефана Лазаревића пуно знаменито по српску књижевност.

2. Текст. А. Попов доказа у поменутој књизи, да је компилатор руског Хронографа много грађе за своје дјело црпао из живота Стефана Лазаревића. Али како њему још не бијаше познато, да имаду двије редакције овога дјела, не могаше он једному одломку који је уврштен у руски Хронограф под насловом „царство сербское и о запустѣніи его" извора наћи, за то и написа (II. 53): Источникъ послѣдней статьи Хронографа посвященной Сербской исторіи — неизвѣстенъ. А сада се ево знаде, да је и тај пошљедњи одломак руског Хронографа што говори о српским стварима, извађен из дјела Константинова, али не из оне покраћене редакције, коју је А. Попов и послије у нас др. Ј. Шафарик штампао, него из ове потпуне и оригиналне, у којој ћете онај одломак наћи у крајеграничесима 91 и 92. Овај откритак доста је знатан. Он свједочи међу другијем и то, да у вријеме, када се је састављала хронографска компилација, која је у нас позната под именом Цароставника, компилатор имађаше под руком јоште потпуно дјело, којега данас рекао бих у Русији и нема.

Али и у самоме тексту има нешто, што доказује, да живот у онакој скраћеној форми, како је до седе био штампан, није изашао испод пера Константинова. Пишући увод без текста, који је већ у Биограду био, ја нијесам могао достојно оцијенити овијех ријечи (на стр. 327): Соуть же краіегранесиѧ начьнь оть десетословьнааго· Страньно и изредьно на земли владычьствовавшомоу страньны рабь приносить словоуштомоу деспотоу Стефаноу прѣводьникь Костадінь. Што значи ова опаска? Ево што. Константин пишући ову биографију придржаваше се некијех чудноватих правила врло заплетене више стилистике. Особито значење имађаху по његовијем појмовима крајегранеса или скрајеглавизне. Послије „десетословнаго" увода — у којем за чудо наши текстови доносе 13, а не 10, слова; на стр. 247 ваљало је у врсти 9 послије ријечи соупостать поставити тачку, а ријечју Соудии отпочети нову врсту с бројем .ѳ. — долази права биографија, подијељена у 93 „скрајеглавизне" тако, да прво слово сваке ријечи, којом главизна отпочиње, има значење, као саставина акростиха, који треба да садржи више поменуте ријечи. Посакупимо ли прва слова онијех ријечи, којима у овдје наштампаном тексту главизне отпочињу, добићемо ово: странно изредно ва земи владчтвоввшими стриими раб приносит словоуштемоу деспотоу Стефатоу прѣводитк консантин. Одавле се види, да на више мјеста ваља нешто поправити; једно од двога: или промијенити штогод у тексту или помакнути главизну на згодније мјесто. Мјесто ва добићемо на, ако на почетку гл. еі. претпоставимо рјечцу нь. Мјесто владчтвоввшими добићемо владчтвовавшомоу, ако у гл. л. ьзиде, усчитамо вазиде, у гл. лг. по сихь исправимо у о сих и у гл. ле. мјесто и оубо поставимо оубо, изоставивши ријечцу и. Мјесто стриими добићемо страини, ако у гл. .лѳ. нь исправимо у а (тако и ваља, јер у оригиналу стоји збиља:

а еже) и ако гл. ма. мы же исправимо у нь оуже. Мјесто Стефатоу добићемо Стефаноу, ако главизну .ое. помакнемо на стр. 307 пред ријечи нь сицевањ (врста 16-а). и збиља у рукоп. одешком стоји .ое. на оба мјеста. Да бисмо добили ријеч Прѣводник ваља у гл. .оз. извадити цијели први слог прѣ(жде) и гл. ив. помакнути или за двије врсте више пред ријечи и оубо или за двије врсте ниже пред ријечи: и пришьдшоу. А да бисмо добили Константин мјсто Консантин, ваља нам само некуда уврстити главизну .ни., која је збиља испала у одешком рукопису, за то је ни у штамп. тексту нема. Словом т почимају на стр. 319 врста 16 таже, вр. 21 таже и вр. 24 тамо. Ја бих пред ову пошљедњу ријеч ставио .ни., те њоме отпочео врсту. Кад се изведу ове сасма незнатне измјене, добија се збиља онај акростих, који је писац желио таким закукама изнијети на видјело. Само што акростих не даје писчева имена у форми Костадінь, како сам морао напитампати држећи се вјерно рукописа, него у обичној Константинь.

У штамп. тексту нека се исправи ово: стр. 244 вр. 9 съвръшаѥте растави: съвръшаѥ те, вр. 13 подобьныими чит. подобьныимь; — стр. 245 вр. 31 азь испр. изь. — Стр. 247 вр. 5 оудостоѩнию растави: оу достоѩнию, вр. 29 ждрѣби чит. ждрѣбии — Стр. 248 вр. 21 чит. вѣрьнии. нь и невѣрьнии, вр. 29 с ријечи дръжавьныихь пренеси број 4 над ријеч поборьшиихь у вр. 30-ој. — Стр. 249 вр. 15 чит. радоваахе се, вр. 24 чит. въпросы и отьвѣты. — Стр. 250 вр. 3 чит. заклинаю — заклинаю, вр. 9 чит. Орфеись, вр. 12 чит. Далматиѥ Дакии, вр. 14 чит. процвьтоше. — Стр. 251 вр. 13 чит. оуныѥмь, вр. 28 нь испр. у не. — Стр. 253 вр. 22 чит. моужьствьни. — Стр. 254 вр. 5 чит. вьсакычасьни именоують се, вр. 28 красьнѣмь испр. красьныимь. — Стр. 255 вр. 18 силь испр. у сихь, вр. 19 чит. ѥсть аште и, вр. 28 и 29 чит.

наѥмьствоу — наѥмьства. — Стр. 256 вр. 6 винοу испр. вынοу, вр. 9 пред ријеч аггелскаꙗ стави рјечцу и, вр. 24 възиде лѣти испр. у въжделѣти. — Стр. 258 вр. 3 чит. роди Зароу, вр. 22 чит. многашти. — Стр. 259 вр. 13 чит. попираѥмы. — Стр. 260 вр. 3 нѣшь испр. у пѣшь, вр. 8 по свој прилици ваља читати: прѣродителѥвь си, вр. 24 чит. обѣштавь. — Стр. 262 вр. 15 чит. ѥзыкоу, вр. 18 чит. таковии, вр. 24 чит. довлѣѥть, вр. 25 чит. расхыштении, вр. 32 испр. мноѕи. — Стр. 263 вр. 12 вьсею испр. у вьсего, вр. 20 изостави ријеч нь. — Стр. 264 вр. 5 чит. чинѥнииx, вр. 28 чит. о бранехь. — Стр. 265 вр. 6 ловы испр. у словы, чит. изредьныи, вр. 9 чит. крьвеи (то је 2 пад. множ.). — Стр. 266 вр. 7 чит. вьсѣмь, вр. 28 оградѣ испр. у о градѣ. — Стр. 269 вр. 11 чит. исмаилтѣнина, вр. 23 чит. на Воугровлахы. — Стр. 270 вр. 5 чит. сь сыньми, вр. 15 чит. възмогоше, вр. 32 чит. западьнии. — Стр. 271 вр. 4 чит. богатьства. — Стр. 272 вр 1. чит. доблѥство, вр. 13 чит. Орарь. — Стр. 273 вр. 22 чит. възможьнии, вр. 25 уметни рјечцу и послије тешти. — Стр. 276 вр. 9 у исправи па и (и пирьгь). — Стр. 277 вр. 9 юште чит. юже, вр. 21 Отрарь испр. у Орарь. — Стр. 278 вр. 16 гыблѣмь испр. гыблѥмь. — Стр. 279 вр. 11 чит. идѣже. — Стр. 280 вр. 11 чит. Моустафа, вр. 18 чит. Мары или Марие, вр. 23 испр. и промышл. — Стр. 281 вр. 4 испред Срьблѥмь уметни ѥсть, вр. 21 чит. вьсходить. — Стр. 282 вр. 7 чит. сьсланиѥмь. — Стр. 283 вр. 15 чит. отьмьштении, вр. 21 чит. вьнѣшнии. — Стр. 284 вр. 12 испр. моусикииска, вр. 25 испр. сь сими. — Стр. 285 вр. 6 чит. сьмири, вр. 31 послије вьсегда уметни: прочитаѥ. — Стр. 288 вр. 10 чит. Іѥросалимь, вр. 19 испр. у любовь божьствьнааго, врста 22 чит. вьсприѥмлꙗаше. — Стр. 290 вр. 1 чит. не тьчию, вр. 2 здола ра-

стави сътроую у двије ријечи: сътроу ю. — Стр. 292 вр. 2 здола мисѣхь испр. у Мисѣхь, ако није можда мыслехь, како има један рукопис. — Стр 295 вр. 5 вь испр. у кь. — Стр. 299 вр. 24 чит. повелѣ вь. — Стр. 300 вр. 5 здола лѣсѣхь испр. у весехь (рукоп. вѣсѣхь). — Стр. 305 вр. 19 чит. пожьда вь. — Стр. 310 вр. 24 чит. иде же (мјесто идѣаше). — Стр. 311 вр. 6 чит. скоудьно, вр. 16 изостави ријеч стоѥше. — Стр. 312 вр. 13 симь испр. у вьсѣхь. — Стр. 313 вр. 16 чит. Венетинсци, вр. 28 чит. навыкь, вр. 30 чит. риторьскы (мјесто риторь сы). — Стр. 314 вр. 5 вьсѣхь испр. у вьсехь, вр. 7 чит. дроугыѥ. — Стр. 315 вр. 30 поклисаре испр. у поклисара (рукоп. има поклисарѣ). — Стр. 316 вр. 8 ѥгоже испр. у ѥюже. — Стр. 317 вр. 28 вмывь испр. у омывь, вр. 31 чит. дѣлы. — Стр. 318 вр. 25 чит. божьствьнь, и у истој врсти зеть испр. у вьзеть, вр. 26 чит. вьздвигь се. — Стр. 319 вр. 1 Стана испр. у стана, вр. 18 силамь чини се да ваља читати Силамь као име сопствено, глед. на стр. 325 вр. 5 здола: воѥводы Силѣ. — Стр. 320 вр. 17 чит. опретавьше. — Стр. 327 вр. 14 чит. онѣмь.

24 декембра 1875.

В. Јагић.